

QARAQAN

**BiR
MiLYON
DOLLARIM
ULSAYDI** SSS

Qaraqan Bir milyon dollarım olsaydı...

Qaraqanın "Bir milyon dollarım olsaydı..." adlı romanı kasıb və namuslu mətbəə işçisi - Kərəmin həyatından bəhs edir. Qazandığı cüzi maaşı həyat yoldaşına və övladlarına xərcləyən qəhrəmanın həyatını təsadüfən tikintidən tapdığı bir milyon dollar necə dəyişir? O, namuslu və dəyişilməyən insan obrazı kimi bu hadisədən sonra başına gələnlərlə mübarizə aparır. Pul hər zaman xoşbəxtlik gətirirmi?..

"Bir milyon dollarım olsaydı..." romanı müasir dövrün müxtəlif ailə-məişət problemlərinə işıq tutur.

Qaraqan Bir milyon dollarım olsaydı...

Bakı, Qanun Nəşriyyatı,

Korrektor: Ceyran Abbasova

ISBN 978-9952-26-717-4

© Qanun Nəşriyyatı, 2014 © "Əli və Nino" Nəşriyyatı, 2014 ©

* * *

Bakının boz küçələri ilə addımlayır və gecənin sükutunu pozmaqdan qorxaraq dabanını yavaşca yaşıq asfalta basırdı. Uzaqdan itlərin ulaşıdığı kvartalların əks-sədası və çılpaq pərdələrdən süzülən az-maz işıqlar onu ehtiraslandırır. Yəqin indi o evlərdə ərsiz arvadlar onun kimi yoldan keçən piyadaları arzulayır, neçə illik tənhalıqlarını bir gecədə boğmaq istəyirdilər. Külək olmasa da, fevral şaxtası sümüklərinə kimi dolduğuna görə nazik plaşını qucaqlayıb addımlarını sürətləndirdi. Evinə hələ çox vardı, zəhrimar metro da bir saat əvvəl bağlanmışdı. Xalqlardan "Vosmoy" bazarına kimi cansıxıcı yolda ondan başqa heç kəs yox idi. Ac idi. Hər şeydən çox yemək barədə fikirləşirdi. Yəqin arvad uşaqların günortadan qalan artıqlarını bir qazana yığıb üstünə də bolluca su əndərib şorba bişirmişdi.

Son vaxtlar işi də yaxşı getmirdi. Müdirlə arası pozulmuşdu, o da gedib-gəlir, o boyda mətbəədə elə buna ilişirdi. "Kərəm Alıyev, Kərəm Alıyev!" Adam öz adını nə qədər eşidər? Bircə evə tez çatıb, o soyuq şorbanı bədəinə vurub arvadının isti qucağına girəydi. Bircə arvadı da soruşmayaydı ki, bəs bu gün də maaş vermədilər?

Taksilər onun yanından keçəndə sürəti azaldır, sürücülər yoğun boyunlarını əyib gözlərini ona zilləyirdilər. O da üzünü çevirib minmək istəmədiyini bildirirdi. İndicə çatacaq, nə qalıb ki, beş addımlıq yoldur. Bu gün belə gec çıxmasının səbəbi ona əlavə tapşırıqların verilməsi idi. Dəvətnamələri bir daha çap maşınından çıxarmaq lazım idi. Bu maşının da dilini ancaq o bilirdi. Müasir və çoxdüyməli olduğu üçün yox, köhnə və sınıq-salxaq olduğu üçün.

Dəfələrlə bu iri aparatın altına girib boşalmış vintlərini bərkidir, rəngini dəyişir, naqillərini sazlayırdı. İşə düşməmişdən bir də yoxlayır və düyməni basanda altdan çıxan dəmir həlqəni cəld hərəkətlə içəri itələyirdi. Bir neçə saniyəlik bu işi dəqiq və tez eləmək lazım idi. Köhnə maşın Kərəm Alıyevi it yiyəsini tanıyan kimi tanıyırdı. Kərəm də qoca maşının nasazlığına bir vaxtlar güclü olmuş, indisə qocalıb əldən düşmüş atasının həyasız xəstəlikləri kimi dözüür, bacardıqca onun ömrünü uzatmağa çalışırdı. Kərəm bilirdi ki, bu köhnə çap maşını tam sıradan çıxanda onların ikisinin də mitilini bayıra atacaqlar. Əslində bu maşın Kərəmin elə özü idi. 1967-ci il SSRİ-də düzəldilmişdi, Kərəmlə yaşdı idi. Elə Kərəm də özünü ölmüş bir ölkənin vətəndaşı kimi hiss edirdi.

Yol uzandıqca arabir geri boylanır, taksilərin daha gəlmədiyi küçələrdə işdən evə qayıdan yorğun, ümitsiz bir taksist arayırdı. Amma yox... Beşcə addım qalıb, buna görə pul vermək nəyə gərək? İndicə çatacaq. Bir əli ilə cibindəki on manatı oynadırdı. Bu onun keçmiş maaşının son qalıqları idi. Üç gündü ki, maaş gecikirdi. Soyuducu da ovuc-ovuc boşalır, uşaqlar mələşirdi. Kərəmin bir oğlu vardı, bir qızı. Gec evləndiyindən uşaqlar xırda idi, ibtidai məktəbi təzə bitirirdilər. Əslində Kərəm uşaqların böyüməsindən də qorxurdu. Qorxurdu ki, bir gün uşaqlar pulun nə olduğunu biləcəklər, onu da biləcəklər ki, atalarının pulu azdır, çox az. Ayda üç yüz manat alırdı, bu isə ailənin dolanmağına güclə çatırdı. Elə bil enən eskalator da daim yuxarı qalxmağa cəhd göstərirsən. Qalxa bilmirsən təbii, amma aşağı da düşürsən... Elə öz yerində sayırsan, anlayırsan ki, sən bir gün

yorulacaqsan, amma eskalator yorulmayacaq. Son vaxtlar hər şey iki qat bahalaşmışdı. Yenə yaxşı ki, bu ay arvadı uşaqların məktəbində musiqi müəlliməsi kimi işə düzəlmiş, uşaqların dərsliklərini boynuna götürmüşdü. Nədə də bəxti gətirməsə, arvadında bəxti yaman gətirmişdi. Uşaqların anası yaraşığı xanım idi və necə olurdusa illər ötdükcə xanımı daha da gözəlləşirdi. Həm də çox ehtiraslı idi. Bəlkə də onların ən işıqlı anları qaranlıq otaqlarında keçirdi. Amma arvadın belə gözəlləşməsi onu bir tərəfdən də qorxudurdu. Kərəm bilirdi ki, arvadına baxırlar, hər yerdə - işdə, küçədə, binalarında, uşaqların valideyn iclasında. O bilirdi ki, sınıq çap maşınından asılı alicənab mühəndislər kimi, Bakıda insan dərisi geyinmiş, "Prado" sürən eşşəklər də çoxdur. O bilirdi ki, haram yollarla bu pulları qazanan o biqeyrətlər azyaşlı fahişələrdən və pozğun bar qızlarından bezəndə, onları yalnız namuslu, ərinə sadıq ev xanımları ehtiraslandırmağa başlayır.

Kərəm Alıyev yaxşı kişi idi. Ailəsini ağ günə çıxarmaq üçün əlindən gələnləni hər şeyi edirdi. Amma tale, tale onunla oynamaqdan yorulmurdu. Elə bu gecə də tale onunla oynayacaqdı, amma bu dəfə çox böyük hesabla. Bəlkə də bu Kərəmin həyatında ən böyük və yaddaqalan oyun olacaqdı. Taksiyə verməyib cibində sıxdığı onluq ona daha böyük uduş vəd edirdi. Kaş biləydi cibindəki on manat bir azdan dəyərini necə itirəcək.

Mənə insanların xoşbəxtliyindən danış. Sonra danışdıqlarına gül, Güldüklərini ağla.

Utan və yalanlarını geri götür.

Kərəm "Onu" qarşısında görüb dondu. Sonra azca yaxınlaşıb ətrafa baxdı. Qəribədir... Çox qəribədir.

Köhnə məhəllənin ortasında ucalmış hündür, tam tikilməmiş binanın çılpaq betonları arasında qara çamadan. Bir də gördü ki, heç kəs yoxdu. Çamadana yaxınlaşıb ətrafına boylandı. Çox qəribədir... Sonra bir də ətrafa göz qoydu. Buradan evinə bircə kilometr yol qalmışdı. Kərəm bu həyəti yaxşı tanımırdı, sadəcə, kəsə olduğu üçün buradan keçirdi. İndi isə o yolu yox, yol onu kəsmişdi. Qəribədir... Saat iki. Gecənin bu vaxtı kimin çamadanı küçədə qala bilər? Çox qəribədir... Kərəm qırağa keçib bir də boylandı. Heç kəs yox idi, səssiz-səmirsiz tikinti meydanı. Ustalar hava qaralan kimi çıxıb gediblər, yaxınlıqda bir dənə də olsun ev yox, bina yox. Hamısı sökülmüş köhnə daxmalar, və bu hündür beton sütunlar. Kərəmin üşütməsi də keçmişdi, indi nə ev yadına düşürdü, nə isti şorba. "Qara kvadrat" kimi sirli çamadan indi onun üçün ən vacib məsələ idi. Yavaşca çamadana tərəf addımlayıb beton sütunların arasına keçdi. Burada adam nə gəzirdi? Sement, qum, daş... Sonra yaxınlaşıb yenidən çamadanı götürmək istədi. Amma yox, bəlkə sahibi var, haradasa buradadı? Bir də ətrafa boylanıb yavaşca çağırdı "Eyy, çamadan yiyəsi..." Səsi beton sütunlara dəyib özünə qayıtdı. Görən yox idi, amma Kərəm bunu eləyə bilməzdi. Həm də nə bilir nə var içində? Bəlkə usta alətləridir? Bir də yaxınlaşıb əlini çamadana sürtdü. Hamar

dəri səthin üstündə bir dənə də ləkə yox idi. Yox, usta hara, belə qəttəzə çamadan hara? "Eyy, kimsə məni eşidir? Mən sizin çamadanı tapmışam, eyy..." Sükut, tam sükut, qulaqbatıran qorxunc sükut. Kərəm bunu eləyə bilərdi? Çamadanı götürə bilərdi? Yox, çamadanın yiyəsi var. Yəqin, keçib o yana, sütunların dibində öz ehtiyacını ödəyir. Kərəm yalandan bəhanələr uydururdu. Sonra isə özü öz bəhanələrinə gülürdü. "Əgər kimsə işəyirsə, gedib yoxlayım da, burada çətin nə var ki?" Kərəm tez-tez sütunları keçib tikilinin o biri tərəfinə çıxdı. Boş çöllük, bircə nəfər yox, zülmət qaranlıq. Yenə qışqırdı: "Ey, çamadan tapmışam, cavab verən olmasa götürüb gedəcəm". Sonra çömbəlib yerdəki kərpiclərdən birinin üstündə oturdu. Şaxtadan dodaqları çatlamışdı. Qolundakı ucuz saatin əqrəbləri iki iyirmini göstərirdi. "Saat üçə kimi gözləyəcəm, heç kəs gəlməsə götürəcəm", - deyə öz-özünə pıçıldadı.

Bu çamadan usta çamadanına oxşamırdı. Güman ki, içində nəsə qiymətli bir şey olacaqdı. Elə çamadanın özünün də azı 40 manat dəyəri olardı. Bu pul isə toyuq qızartması, şokolad və meyvə şirəsi demək idi - üç gün azuqəsiz qalan uşaqların qarnı doyacaqdı. Kərəm əlini açıb, Allaha şükür oxudu. Doğrudan da tale hərdən insanın üzünə gülümsəyərmiş. Aman Allah, görəsən, çamadanda nə var?

Bu fikir bir yarım saat beynini gicişdirdi. Şaxta iynə kimi deşir, və əsməyə başlayan külək yerdəki sement tozunu göyə qaldırıb Bakının qar həsrətində olan asfaltının üzünə çırırdı. Kərəm ayağa qalxıb daha böyük sahəni yoxlamaq fikrinə düşdü. O, bütün tikinti sahəsini gəzib-dolaşır, naməlum adamı axtarırdı. "Ay müəllim, ay qardaş, xanım, ay

çamadan yiyəsi". Amma səs-səmir yox idi.

İndi o çamadanı rahatca götürüb gedə bilərdi, bir saatdan çoxdu heç kəs gəlmirdi. Çamadanın düymələrini açmaq istədi, amma yox... Olmaz. Hələ yox... " Yaxşısı onu əlimdə gəzdirim və bir az da buraları fırlanım".

Beləcə Kərəm daha bir saat əlində çamadan oraları fırlandı. Çamadan çox ağır deyildi. Amma hiss olunurdu ki, içindəki nədirsə çox kip oturub, o yan-bu yana diyirlənir. Hərdən çamadanı aşağı-yuxarı silkələyib nə isə bir səs eşitmək ümidilə yenidən ətrafa boylanır və başqasının çamadanını silkələdiyinə görə utanıb yenidən qışqırırdı: "Eyy!!! Sizin çamadanı tapmışam".

O, deyəsən, xəstələnirdi. Burnu axmağa başlamışdı. Sinəsi də rahat deyildi. Bilmirdi ki, işdən evə kimi olan qırx dəqiqəlik yol iki saatdan çox uzanacaq. Əslində bəlkə də başqası bu çamadanı elə ilk addımda götürüb açardı, içindən də lazımlı şeyləri götürüb gedərdi. Amma Kərəm yox, o, belə adam deyildi. O, kommunist tərbiyəsi almışdı. Ömrü boyu ailəsinə və işinə sadıq olmuşdu. İçkinin, siqaretin nə olduğunu bilmirdi, mühəndisliyi də qırmızı diplomla bitirmişdi. Elə işinin alınmaması da özünün təmizliyindən idi. Heç kəsin ayağının altını qazan deyildi. Ondan nəsə öyrənmək istəyən olanda da texnikanın sirlərini canla-başla yoldaşlarına ötürüb. Yoldaşlarının vəzifələri yavaş-yavaş yüksəldikcə o yenə də sevinib. Sadıq şagirdlər ilk müəllimini unutmadığı kimi iş yoldaşları da onu unutmayaydılar görək. Amma heyif ki, həyatda hər şey kitablardakı kimi olmurdu. Həyat boz idi, iyrenc və ədalətsiz idi. Dünən onunla bir işləyən hansısa

axmaq bu gün onun müdiri olurdu.

Kərəm ömründə bircə dəfə də rüşvət verməmişdi. Yox, elə bircə dəfə vermişdi, o da arvadı doğanda. Bircə onda rüşvət vermişdi. Onu da ürəkdən vermişdi. Çünki oğul atası olmaq onun üçün çox vacib məsələ idi. O inanırdı ki, nə vaxtsa diribaş oğlu onları bu bataqlıqdan çıxara biləcək. Kərəmin günahı yox idi. Sadəcə, sakit təbiətli insan idi. Həyasız deyildi, ikiüzlü ola bilmirdi, özünü gözə soxmağı bacarmırdı. Bəlkə də Avropada yaşasaydı intelligentliyinə və alicənablığına görə qədir-qiyməti də olardı. Amma Azərbaycan kimi böyük bazarda "Yol ver, yol ver!" qışqırmasan heç kəs çəkilən deyildi.

Saat dördün yarısını keçmişdi. İndi o, rahatca evə gedə bilərdi. Bir saniyəlik beynindən keçdi - "Bəlkə elə burada qoyum çamadanı. Nə olar, olar". Bu fikir necə tez yaranmışdısa eləcə də itib getdi. "Kərəm, əfəl olma, kim tapdığı qəniməti qoyar başqasına qismət olsun? Axı bu sənə qismətinə çıxıb? Niyə Allahın verdiyini qəbul eləmirsən?" Bu fikirlər onu ürəkləndirdi. Bir neçə dəfə də ətrafı dövr edib yavaş- yavaş evinə doğru addımladı. Amma hər addım atdıqca beynindəkilər onu dayanmağa vadar edirdi. "Bu dəqiqə gələcək yiyəsi, bax artıq gəlib, yəqin indi çamadanını axtarır. Kərəm, qayıt! Qayıt, yəqin sərxoş olub, indi ayılıb biləcək ki, çamadanı yoxdur. Belə olmaz, Kərəm". Elə evə çatırdı ki, yenidən yolunu dəyişib geri qayıtdı. O gözləmək istəyirdi. Bir az da gözləmək.

Saat beş olardı, çamadanı götürdüyü yerə qoyub özü kənara çəkildi. "İndicə yiyəsi gəlib götürəcək yəqin". Amma gələn yox idi. Hava yavaş-yavaş işıqlaşdı.

İndi çamadanı açıb içindəkilərə rahatca baxa bilərdi. Sözü düzü əli çamadana elə öyrəşmişdi ki... Bu çamadanı elə özü də işlədə bilərdi. İçinə alətlərini yığıb, iş dəftərini də yanına qoyardı. Ya da evdə saxlayardı, hər dəfə maaşdan yığıb artırmaq istədiyi qəpik-quruşu doldurardı çamadana...

Hava açıldıqca ölü şəhərin sakinləri səslərini çıxarıb, məkan canlanırdı. İndi Kərəm ətrafı aydınca sezirdi. Bura, doğrudan da, müsibət bir yer idi. Çöl-biyaban, nə yaxşı ki, üstünə çaqqal-çuqqal düşməyib. İndi onu evdəkilər də narahat etməyə başlamışdı. "Yazıq arvad, görəsən, nə fikirləşir? Amma zəng edən yox idi, deməli, quzu kimi yatır hamısı. Bircə mənəm bu səhərin dünəndən qalan qonağı". Kənardakı çamadana baxıb fikirləşdi. "Bax, mən burada oturmuşam - uzaqda. İndi kimsə gəlib görəcək ki, çamadan var. Götürüb gedəcək. Mən nə biləcəm ki, onun yiyəsidir, yoxsa yoldan keçən? Çamadan da qalacaq hansısa yoldan keçənə. Belə olmaz, gerek gedəm yanında duram. O zaman yoldan keçən elə biləcək ki, bu mənim çamadanımdır. Amma əsl yiyəsi çamadanı görsə yaxınlaşacaq və onu məndən tələb edəcək". Beləcə düzgün qərara gələn Kərəm çamadanın yanında dayandı. Vaxt niyəsə çox tez keçirdi. Soyuqdəymə də canına elə hopmuşdu ki, artıq nə şaxta hiss edirdi, nə ağrı. Bütün bədəni keyimişdi. İndi bir azca da dayanıb gedəsiydi.

Bu "bir azca" daha iki saat davam etdi. Necə də qəribə idi. İki saat əvvəl səhraya bənzəyən bu yerdə indi nə qədər adam vardı. Hamı da harasa tələsir, ustalar göstəriş verir, fəhlələr daş daşıyır. Kərəm Alıyevə isə fikir verən yox idi. Çamadanlı qəribə bir tip, düz tikintinin

ortasında dayanıb kimisə gözləyirdi. Elə üzünü çevirib getmək istəyirdi ki, yekə qarınlı bir polis ona yaxınlaşdı.

-Saboun xeyir, burda niyə durmusan?

Kərəm gülümsəyib mədəni şəkildə bildirdi.

-Yoldaş Polis, burda bir nəfəri gözləyirəm.

Polis onun çamadanına diqqətlə baxıb dedi:

-Alimsən, əə?

Kərəm də çamadanına baxıb dedi:

-Yox, mühəndis. Mətbəədə işləyirəm.

Polis başını yuxarı qaldıraraq dedi:

- Sən bilmirsən ki, burada dayanmaq olmaz?

Kərəm də yuxarı baxıb qaldırıcı kranın qaldırdığı betonlara nəzər saldı. Sonra yavaşca kənara çəkilib dedi:

-Yox, bilmirdim. İndi çəkilərəm.

Polis gülümsədi:

- Hara çəkilsən? Burada dayanmağa görə cərimə ödəməlisən.

Burada dayanmağın cəriməsi 10 manatdır.

Kərəm bütün gecə cibində sıxdığı on manatı yadına salıb ürəyində dedi: "Zəhrimara qalsın, taksiyə simiclik elədim, bu da nəticəsi".

Sonra əlini cibinə salıb son on manatını polis qardaşa uzatdı. O da pulu götürüb yoluna davam elədi. Kərəm onun uzaqdakı yol polisi maşınına mindiyini gördü. Zəhrimara qalsın, onu yenə aldatdılar. Bu adam nəzarətçi-zad deyildi, sadəcə, yoldan keçən yol polisi idi. Heç yəqin belə cərimə də yoxdur.

Bir azdan ustalar da onun üstünə qışqırmağa başladılar. Onu qərribə

ləhcə ilə söyür, çəkilməsini tələb edirdilər. Kərəm ətrafa baxdı, çamadanı götürüb əsəbi- əsəbi evə doğru addımladı. "Day belə də olmaz! Gecə saat ikidən səhər doqquza kimi gözlədim. Mən yoldan keçən, yaxşılıq eləmək istəyən bir adamam. Day, çamadan yiyəsinin şəxsi qarovulu deyiləm ki? Həm də məsuliyyətli adam olsaydı vaxtında gələrdi". Çamadanı o biri əlinə alıb yorğun ayaqlarını asfalta basdı. Elə bil ayaqları onu irəli yox, geri itələyirdi. Yaman ağırlaşmışdı. On-on beş dəqiqədən sonra uzaqdan binaları gördü. Addımlarını tezləşdirib, uşaq kimi evinə doğru qaçmağa başladı. Zəhrimara qalsın, bu gün saat üçdə işdə olmalıdır. İndi də doqquzdu. Tez çatıb heç olmasa beşcə saat yatardı. Uşaqlar indi məktəbdə olardılar. Elə arvad da işə gedib yəqin. O arvadının hansı gün saat neçədə dərsi olduğunu dəqiq bilmirdi. Cədvəl tez-tez dəyişdiyindən heç arvadı da bunu dəqiq bilmirdi.

Bloka girib liftin düyməsini basdı. Lift yavaş-yavaş yeddinci mərtəbədən düşür və qəribə səslər çıxarırdı. Əlli ildir bu binaya xidmət edirdi lift. Və bir gün kəndirləri qırılacaq və zırıltıyan yerə düşəcəkdi. Kərəmə həmişə maraqlı gəlirdi ki, görəsən, bu lift qırılanda içində hansı qonşu öləcək? Qapılar açılan kimi özünü içəri soxdu. Yeddinci mərtəbənin düyməsini basdı. Qapılar bağlanan kimi fikri yenidən əlindəki çamadana qayıtdı. Çamadanın qapağını azca aralayıb qaranlıq arakəsmədən içəri baxdı

"Aman Allah!"

Liftin qapısı açılmış, onun rəngi dəyişmişdi. Bir neçə saniyə əlindəki çamadanı bərk sıxa-sıxa liftin içində donub qaldı. Qapılar

açılsa da düşə bilmirdi. Kiçik ikiotaqlı mənzilinin dəmir qapısına baxır və ilk dəfə qapının dəmir olduğunun fərqi varırdı. Dəmir qapının necə möhkəm və təhlükəsiz olduğunu düşünür və liftdən çıxmaq istəmirdi. Elə bil liftdən çıxan kimi yeni, əvvəlkindən fərqli bir həyata, taleyinin yeni səhifəsinə keçəsiydi. Amma lazımdır, evə girmək lazımdır. Tez içəri girib qapını bərk-bərk bağlasın gərək. Liftdən çıxıb öz-özünə gülümsədi - "Kərəm Alıyev, sən taleyin ən sevimli oyuncağısan". Tələsik döş cibindən uzun açarı çıxarıb qapıya yaxınlaşdı. Üzündə qəribə bir kinayə vardı. Kinayənin səbəbini heç özü də anlamırdı.

Hər kəsin bir cüt bayırlıq ayaqqabısı olduğundan, dəhlizə girib yerə baxan kimi bilmək olurdu ki, evdə kim var, kim yox. Evdə heç kəs yoxdur. Qapını arxadan iki dəfə bağladı. Çamadanı yataq otağına qoyub işığı yandırdı. Səhər olsa da ona işıq lazım idi, bayaq gördüklərini bir daha dəqiq görə bilmək üçün. Köhnə yatağın qırağında oturub qara çamadanı açdı. Onun dodaqları qaçdı, şaqqanaq çəkib güldü.

Dollarlar, yanbayan düzülmüş dollarlar, cağ yüzlüklər, əlliliklər, dollarlar, bir çamadan dollar. Çamadan ağzına kimi yamyaşıl pulla dolu idi. Səliqəylə düzülən dəstə pullar nazik, sarı rezinlə bağlanmışdı. Kərəm dizlərini büküb yerə çökdü. Sonra paçkalardan birini götürüb saymağa başladı. Özü də hiss etmədən qışqıraraq sayırdı. "Bir, iki, üç, yeddi, doqquz, on.. aha bu min.. Bunu qoyuruq qırağa, iki, üç, bu da dörd min". Dollarları araladıqca onların cəlbedici ətri kiçik otağa yayılır, Kərəmin burun deşiklərindən girib qulaqlarından püskürürdü.

Bütün çamadan onun olsa da niyəsə mexaniki olaraq min dolları ayırıb cibinə basdı. Elə bil ki, pul cibə girəndə onun missiyası dəyişirdi. O artıq yığılıb saxlanmaqdan xərclənməyə doğru gedən keçidə düşürdü. Pulun əsl siması da elə cibdə idi. Qoruyucu mələklər kimi, pul cibdə görünməsə də yiyəsini qoruyur, onun addımlarını möhkəmlədir, qamətini dəyişdirir, baxışlarına cəsarət verir. Kərəmin ürəyi siçan ürəyi kimi tez döyünür, o özünə yer tapa bilmirdi. Hər şeydən əvvəl pulu saymaq lazımdı.

"Deməli belə, əgər hər paçkada beş min dollar varsa, hmm..." o bir-bir çamadandan paçkaları çıxarıb kənara düzdü. "Bir, iki, on, on beş, altmış yeddi, yetmiş beş..." qəribədir o heç vaxt bilməzdi ki, beş minlik paçka belə nazik olur. O beş min pulu böyük bir topa kimi təsəvvür edirdi. Amma təptəzə pullar necə də kip oturmuşdu. Çamadandakı sonuncu paçkanı götürüb dedi - iki yüz! Sonra beş mini iki yüzə vurmağa çalışdı. Amma alınmırdı, bu gülməli idi. Necə yəni alınmır, gündə işdə o qədər qarışıq hesabları edir, burda iki yüzü beş minə vura bilmirdi. Hiss edirdi ki, yavaş-yavaş gözləri yumulur. Onu yuxu basırdı. Heç belə iş olar? Bu cür vəziyyətdə adamı yuxu basar? Doğrudan da biz ekstremal vəziyyətlərdə öz orqanizmimizlə yenidən tanış oluruq. Ondan gözləmədiyimiz hərəkətlər çıxır. Niyəsə Kərəmin müharibə dövrü yadına düşdü. Qarabağ müharibəsi zamanı döyüşə girdiyi gündən burnuna şam iyi gəlirdi. Hər gün haranı iyləsə şam iyi gəlir, bu iy onu tərk etmirdi. Halbuki iki ildə bir dəfə də şam görməmişdi. Bu iy iki il onu izlədi, ta ki müharibədən evinə dönənədək. Öz yatağında ayılan kimi dərinədən nəfəs alıb gördü ki, iy

yoxdur. Bir tanış həkim bunu psixoloji refleks adlandırmışdı. Demə, Kərəm uşaqlıqda qaranlıqdan qorxurmuş və bir dəfə qəfil işıq sönəndə o az qala şok keçirəcəkdi ki, anası tez şamı yandırıb onu xilas etdi.

Və şamın işığında anasını görüb sakitləşən Kərəmin bu iy yaddaşına möhürləndi. Şam iyi onu xilas edən bir şey kimi yaddaşa həkk olundu. Beyin elə bildi ki, orqanizmi xilas edən işıq yox məhz şam iyidir. Şam iyi, xilaskar, qoruyucu və yaxşı bir şeydir. Müharibə zamanı da o çox qorxduğundan beyin onu sakitləşdirmək üçün nə vaxtsa uşaqlıqda onu xilas etmiş bu iyi xatırladırdı. Beyin elə bilirdi ki, şam iyini iyləsə qorxu itəcək. Həkim demişdi ki, belə şeylər çox nadir olsa da, hər halda olur.

İndi isə onu dəhşətli bir yorğunluq bürümüşdü. O doğrudan da çox həyəcanlı idi və yatmasaydı bəlkə həyəcandan ürəyi partlayardı. Bir milyon dollar! O pullara baxır, dəli olurdu. Bəlkə bir saat pullara baxıb fikirləşdi. Amma pullarla bağlı yox, onun beyni başqa yerlərdə uçur, çox xırda lazımsız şeylər düşünürdü. "Görəsən, əlimi yuyum, görəsən ayın neçəsidir?"

Bu fikirlərin düyünündən çox gec ayılıb anladı. Bu bir milyon dollar onundur.

Bu onun yataq otağıdır və onun xalçasının üstündə bir milyon dollar var. Onun daha düşünməyə halı yox idi. Özünü güclə yatağa tullayıb gözlərini yumdu.

Bir milyon dollar, bir milyon dollar...

Telefon səsinə dik atıldı:

-Alo, alo.

- Hardaydın? Yenə səni bütün gecə işlədiblər?

Arvadı idi. Kərəm özünə gələnə kimi sayaqladı, sonra dedi:

- Hə, hə. Bəs sən hardasan?

Firuzə cavab verdi:

- Məktəbdəyəm, dərs qurtardı. Uşaqları götürüb bir azdan gəlirəm.

Maaş verdilər?

Kərəm dedi:

- Yox, vermədilər, - sonra bir milyon yadına düşdü və dedi:

-Verdilər, verdilər.

Firuzə ah çəkdi:

- Onda mən nəşə bir şey alıram, toyuqdan-zaddan.

- Hə, al, al...

O, bəlkə dünyanın ən xoşbəxt adamı idi, telefonu çarpayuya tullayıb hamama cumdu. Əllərini yuyub güzgüdə özünə baxdı, gözləri parlayır, gülüş üzündən qaçmırdı. O, istəsə də gülümsəməyə bilmirdi. Gözünün qarşısına arvadı və uşaqları gəlirdi. Onlar hamısı birlikdə yerdəki pulları göyə tullayır, gülüşürdülər. Kasıb, sabaha heç bir ümidi olmayan bir ailə bir günün içində milyonçu olmuşdu. Bir günün içində xoşbəxt olmuşdu. Sözün düzü, az qalırdı aqlını itirə, çünki başını heç vaxt bu yöndə işlətməmişdi. Həmişə dərdlərə necə dözə bilməyə, problemləri necə həll etməyi düşünməyə öyrəşən bir insan xoşbəxtliyə alışmamışdı. O bilmirdi pulları necə xərcləsin, necə əylənsin, necə xoşbəxt olsun. Körpə uşaq kimi gözlərini döyürdü, görəsən, indi neyləmək lazımdır? Hamamdan çıxıb yataq otağına keçdi və yerdəki mənzərə onun başını gicəlləndirdi. Aman Allah, nə qədər pul var

xalçada. Arvadı gəlib bu qədər pulu görsəydi dəli olardı, aqlını itirərdi. Birdən bu fikir Kərəmi doğrudan da düşündürdü. Firuzə zəif qadıncı, belə şey görsə dəli olar, bilməz nə etsin, hamıya yayar. O dəqiq bilirdi ki, bu səhnə onun aqlını başından çıxarardı. Yazıq arvad bütün günü işləyir ki, ayda hansısa qırx manatı qazana bilsin. Sonra dükandan toyuq alanda uşaqların gözləri şokoladda qalır, onlar mızıldamağa başlayanda da qulaqlarını burub evə gətirirdi. İndi birdən gəlib görsəydi ki, evdə bir milyon dollar var, dəli olardı. Deməli, pulu çamadana yığıb gizlətmək lazımdır. Nə qədər ki arvad tam hazır olmayacaq... Kərəm arada bir söz atıb onu bu xəbərə hazırlamalı idi.

Tez əyilib paçkaları topa-topa çamadana basdı, amma gördü ki, belə alınmır. Onda yenidən çamadanı boşaldıb onları səliqə ilə yığdı, arvadı indilərdə gələcəkdi. Tələsmək lazım idi. Həyəcandan əlləri əsir və lap uşaq kimi hırıldayırdı. Firuzənin gülüşünə həsrət qalmışdı. Amma bu gün o balalarını və arvadını xoşbəxt edəcəkdə. Pulları səliqə ilə yerinə yığanda bir paçkanın çatışmadığını gördü. Bu ola bilməzdi, tez çevrilib pəncərəyə baxdı. Niyəsə ona elə gəldi ki, kimsə pəncərədən içəri keçib və cəmi bir paçka dolları oğurlayıb. Birdən yadına düşdü ki, min dolları bayaq cibinə qoyub, qalan dörd min də çarpayının üstündədi. Həmin dörd mini ayrıca qəzetə büküb döşəyin altına basdı. Sonra çamadanı bağlayıb şkafa baxdı. Görəsən, çamadanı harada gizlətsin. Aqlına gəldi ki, şkafın lap aşağısında bir sınıq siyirmə var. Cəld onu yerindən çıxarıb çamadanı siyirmə yerinin altında görünən parketin üstünə qoydu. Sonra isə siyirməni çamadanın üstündən yerinə taxdı. Beləliklə, çamadan alt siyirmə ilə döşəmənin arasında təhlükəsiz bir

yerdə qaldı.

Elə bu an hamamdan səs gəldi, binanın suyunu vermişdilər. Kərəm hamama keçib duşu açdı. Su şırhaşırnan axırdı. Sevinərək uşaq kimi həvəslənib, əynini soyunub soyuq duşun altına girdi. Bədənindəki bütün yorğunluq su ilə çıxırdı. Üzünü tərtemiz qırıxdı, dişlərini fırçaladı. Sonra bir neçə dəqiqə də duşun altında dayanıb gözlərini yumdu. Onun gözünün qarşısına böyük bir hamam gəldi, bu qırıq kafelli darısqal hamam kimi yox, geniş bir hamam, yekə vanna. Qəşəng hamam xalata, yumşaq ayaqqabılar, geniş divan. Firuzə ona bahalı bir fincanda çay gətirir. Böyük ekranlı televizor.

O, çox xoşbəxt idi. Yaş ayaqlarını yerə atdığı paltarlara sildi. "Əşi, cəhənnəm olsunlar, bir də bu cındırı geyinməyəcəm". Sonra elə çılpaq halda otağa keçib televizoru yandırdı. Köhnə divanda əyləşib kanalları çevirməyə başladı. Günorta saat bir, günün ən mənasız vaxtı. Maraqlı heç nə yox idi, amma Kərəm mənasız uşaq verilişinə elə diqqətlə baxırdı ki, elə bil Ben Laden bu dəfə də Ağ evi partlatmışdı.

Əvvəllər fikir vermədiyi, maraqlanmadığı şeylər indi ona maraqlı gəlirdi. Sonra televizoru söndürüb liftin səsinə qulaq asdı, deyəsən arvadı və şirin balaları gəlirdi. Tez tumanını geyinib qapını açdı və blokda bircə tumanda liftin qalxmasını gözlədi. Lift çatanda uşaqlar gülüşə-gülüşə qapıya yaxınlaşdılar, amma atalarını tumanda görüb karıxdılar. Firuzə gözlərini bərəldib ərinə baxdı, bu nə haldır? Qapını elə taybatay açıb dayanmışdı ki, elə bil onlardan başqa bu binada heç kəs yaşamırdı. Kərəm arıq kişi idi, bədəni də bir dəri bir sümük. Amma Firuzə onu sevirdi elə bu gülməli quruluşu ilə. O, ərinə gülməyi

xoşlayırdı:

- Ay kişi, keç içəri bizi biabır eləmə, - deyib əlindəki torbanı ərinə uzatdı. Kərəm uşaqları öpüb torbanı mətbəxə apardı. Bir toyuq, makaron, bir az da pendir. Kərəm bu ucuz bazarlığı görüb dəli olurdu, istəyirdi tez cumub bütün dükanı alıb

evə boşaltsın. Amma yox, hələ olmaz, qoy bir az özlərinə gəlsinlər. Firuzə uşaqların əynini soyundura-soyundura dedi: "İdi odensya, stıdno!" Onlar uşaqlar anlamasın deyə hərdən rusca danışdırlar. Kərəm elə onda fikir verdi ki, əynində bircə tuman var, özü də qışın bu vaxtı. Əynini geyinərkən gözünü bir anlıq da olsun alt siyirmədən çəkmədi. Sonra tez hamama gedib, yerdə islanmış şalvarının cibindəki min dolları ev finkasının cibinə basdı. Bic-bic gülüb yenidən özünü divana tulladı. Görəsən, nədən başlasın, necə desin? Arvad mətbəxdə toyuğu bişirirdi. Görəsən, ona necə desin. Əvvəlcə istədi ki, arxadan yaxınlaşıb başına pul səpələsin. Amma sonra fikirləşdi ki, diksinib özünü itirər, belə olmaz. Həm də birdən soruşsa ki, bu pullar haradandı, o nə deyəcək?

"Heç, yerdən bir milyon tapmışam". Yox, buna heç balaca uşaq da inanmaz. Yox, belə olmaz. Ən yaxşısı altı yüz manat çıxarıb masanın üstünə qoysun. Arvad soruşsa haradandır, desin ki, işdəndir, maaşı artırıblar. Elə ən yaxşısı budur, o bəlkə bir müddət milyon haqda söhbəti açmasın. Elə maaş kimi desin. Nə vaxt arvad yaxşı həyata öyrəşər, onda o deyər ki, milyonumuz var, gəl məsləhətləşib həyatımızı düzəldək. Sonra ayağa qalxıb altı yüzü masaya qoydu. Mətbəxdən qab- qacaq səsi gəlirdi.

Uşaqlar yataq otağında idilər. Kənan dördüncü sinifdə oxuyurdu, Pərvin üçüncü. Pərvin dərse Kənanın köhnə kitablarını aparırdı, yazıq qız heç bilmirdi ki, təzə kitabdan necə mətbəə və kağız ətri gəlir. Amma Kərəm bunu çox gözəl bilirdi. O, mətbəə işini beş barmağı kimi bilirdi. Birdən yadına düşdü ki, işə getməlidir. Amma həvəsi yox idi. Həm də indən belə nə iş? Pəncərənin qırağındakı kalkulyatoru götürüb hesabladı.

"Deməli belə, indi qırx yaşım var, indən belə otuz il də yaşasam... Bir milyon böl otuz. Hmm. Sonra onu da böl aylara... Hmm. Haradasa təxminən aya üç-dörd min dollar pul". Bu pulla o ömrünün axırına kimi işləməyə bilərdi.

Toyuğun ətri otağa yayıldıqca qarnı quruldayır, amma həyəcanlı hesablardan ayrılı bilmirdi. İndicə hamısını hesablayacaqdı, hər şeyi düzgün böləcəkdə. Maşın, ev, paltar hamısını fikirləşirdi. Hesablara başı qarışsa da Firuzənin yaxınlaşan addımlarından diksinib ayağa qalxdı və o gəlməmiş tez pulu cibinə basdı. Fikirləşdi ki, hələ tezdir, yemək yesinlər sonra.

- Mama, budunu mənə, toyuq, toyuq.

Uşaqlar quzu kimi mələşir, analarının əlinə baxırdı. Onlar doğrudan da son ay toyuq yeməmişdilər. Firuzə yeməyə qənaət etmək qərarına gəldiyindən evdə ancaq qreçka, makaron və kələm olurdu.

Kərəm uşaqların işıldayan gözlərinə baxıb dedi:

-Yeyin balalar, yeyin.

Bu Firuzənin bir az xoşuna gəlmədi, Kərəm özü də pərt oldu, çünki elə danışmışdı ki, elə bil toyuğu özü alıb. Amma gülümsədi, çünki

onlar bilmirdilər ki, bir azdan o pulu götürüb evə torba-torba toyuqla qayıdacaq. Arvadına da kinayə ilə baxıb gülümsədi: "Qoy hələ bir soruşsun ki, maaş almışam, ya yox". Kərəm doğrudan da uçurdu, həm də kim uçmazdı ki? Küçədən on manat tapanda elə bil dünyalar sənin olur, görün bir milyon tapmaq nə deməkdir. Elə bircə gecənin içində göydən başına bir milyon düşsə kim sevinməz ki? Firuzə uşaqlara baxıb gülümsəyirdi, o necə də gözəl qadın idi. İndi Kərəm onu layiq olduğu yerə qaldıracaqdı. O Firuzəni xoşbəxt edəcəkdə, bu fikirlə toyuqdan bir tikə qabına qoyub dişinə çəkdi. Aman Allah, bu necə də dadlı ətdir, deyə düşündü. Sonra qazanda nə var tökdü qabağına, ona qəribə bir iştaha gəlmişdi. Firuzə təəccübləndi. Axı Kərəm heç vaxt uşaqların son payını belə acgözlüklə yeməzdi. Sonra öz ürəyində hesabladı ki, axşam yeməyinə toyuq çatmayacaq, deməli, soyuducudakı iki sosiskanı da qaynadıb, dünənki kartofun yanına qoymalıdır.

Firuzə fikrində Kərəmin maaşını xərcləsə də gözünü toyuğa dağ çəkən kişidən ayıra bilmirdi.

Kərəm onun həyəcanını hiss edir, bundan ayrı bir zövq alırdı. "Qoy hələ narahat olsun, bir şey olan deyil, qoy əsəbiləşsin. Onsuz da bu axşam dünyanın ən xoşbəxt qadını olacaq".

Uşaqlar yeyib gedəndən sonra ər arvadla masa ətrafında tək qaldılar. Firuzə gözlərini aşağı salıb soruşdu:

- Nə oldu? Necədir işlər?

Kərəm gülümsəyib dedi:

-Yaxşıdır, çox yaxşı.

Firuzə "yaxşı" sözünü uzun vaxtdır ki, eşitmirdi. Axı bir ay əvvəl onlar danışmışdılar ki, işlər çox pisdir, gərək o da işləsin. Axı onun xəbəri vardı ki, çap maşını xarab olan kimi Kərəmi iti qovan kimi qovacaqlar. Bir də o bilirdi ki, bundan sonra Kərəm çətin bir iş tapa. Bir tərəfdən də uşaqlar böyüyürdü, dünənə kimi nə alsan geyinirdilər, amma yavaş-yavaş öz zövqləri əmələ gəlirdi, öz arzularını deyirdilər. Eh, Kərəmin bir vaxtlar sarı "Moskviç"i də vardı. Firuzəni də yanına oturdub gəzdirərdi...

- Fira, Fira, nə oldu sənə? Harada uçursan? Deyirəm işlər yaxşıdır.

Firuzə gülümsədi:

- Nə əcəb? Aparatı düzəltmisən?

Kərəm bərkdən qaqqıldadı, o güləndə elə əsirdi ki, az qalırdı partlasın. Sonra cəld ciddiləşib arvadını qərribə süzməyə başladı:

- Fira, sən çox gözəlsən, bilirsən bunu?

Firuzə onun mövzunu niyə dəyişdiyini anlaya bilmirdi. Axı əri heç vaxt onun suallarına belə bivec yanaşmazdı:

- Sual verdim axı, adam kimi cavab ver də.

Kərəm çox şitləşdiyini anlayıb, arvadını sakitləşdirmək üçün pulu çıxarıb lovğa- lovğa saymağa başladı:

- Bir, iki, üç, dörd, beş, altı. Fira, evə nə lazımdır?

Qadının rəngi tamam dəyişdi, o həm təəccüblənir, həm də gülümsəyirdi:

- Bu nə puldu? Haradan?

Kərəm yalan uydurmalı oldu:

-Aparatı tam düzəltdim, ona görə əlavə mükafat verdilər.

Firuzənin gözləri o yan-bu yana qaçdı, tələsik pulları saymağa başladı:

- Ət al, toyuq al, sonra nə bilim kartof-soğan, meyvə, gör ucuzu düşsə... Bir də Pərvinə ayaqqabı lazımdır, yazıq uşaq qışın ortasında qalıb tuflidə.

Kərəm orta əsr cəngavərləri kimi ayağa qalxıb gərnəşdi. Onun ağ günləri başlamışdı. Həyat doğrudan da bəzən insanları tam ümitsizlikdən cənnətə tullaya bilirdi.

Əynini geyinməyib botinkalarına girdi. Onlar doğrudan da əzilib elə yekəlmişdilər ki, buna həтта daxil oldu da demək düzgün olardı. Həyəətə düşüb marketə getdi. Birdən yadına düşdü ki, pulları manata çevirməyib. Küçəyə çıxıb Eksçeync axtardı. Budur, düz yolun kənarında. Elə lap yaxşı oldu, onun da yanında böyük bir supermarket vardı, gedib oradan bazarlıq edərdi. Kərəm indi küçədə tamamilə başqa cür gəzirdi. Onun gözü əvvəl heç fikir vermədiyi bahalı dükanlara sataşır, yanından şütüyən avtomobillərə diqqət yetirirdi. O "Hyundai Sonata" sürəcəkdə, nə çox bahalı, nə ucuz. Orta, yaxşı maşın. Allaha da xoş gedərdi. Elə həftənin axırı bir maşın alıb ailəsini restorana aparardı. Uşaqlar hələ heç vaxt restoranda olmamışdılar. Firuzə ilə də cəmi bircə dəfə toylarının yubileyində şəhərin mərkəzindəki Randevu restoranına getmişdilər. Amma sonralar bu restorani sökdülər və elə bil onların xatirələrindən də xoş günləri çıxardılar.

Altı yüz dolları çıxarıb eksçeyncdəki cavan oğlana uzatdı. Oğlan pullara baxıb onları geri qaytardı.

Kərəmə bir anlıq elə gəldi ki, pullar saxtadı, boş kağızdı, onu kimsə çox qəddarcasına dolayıb:

- Dayı, indi mümkün deyil.

Bu söz Kərəmin başına ağır bir daş kimi düşdü:

- Bala, niyə?

Göygöz oğlan kiçik pəncərədən gülümsəyib dedi:

- Maşın bu dəqiqə pulları apardı, manat qalmayıb, indi bağlanırıq.

Kərəm bilirdi ki, yaxınlıqda başqa eksçeync yoxdur. Ən yaxınına avtobusla

getmək lazımdır, o da ki, uzun çəkəcək. Oğlan Kərəmin ev paltarında titrədiyini görüb ona yazığı gəldi. Sonra seyfi açıb içərisinə baxdı, yüzçə manat pul var idi:

- Dayı, vallah yüzçə manat var, istəyirsiniz onu dəyişim.

Kərəm uşaq kimi sevinib dedi:

- Dəyiş, oğlum dəyiş. Nə qədər var dəyiş, Allah verəndən.

Kərəmin əlləri əsirdi, sevincindən hər qarşısına çıxanı öpüb bağına basmaq istəyirdi. Oğlan cəld dolları götürüb manatları saydı. Sonra yüz manatı uzadıb, bir az xırda-xuruşu da manatlar və beş dollarlıqlar ilə düzəldib qəpiyinə kimi dəqiq verdi. Yüz manatdan azca çox çıxmışdı.

Kərəm uşağa təşəkkür edib iki addımlıqdakı supermarketə yollandı. Geniş və işıqlı marketdə hər şey var idi. Qıraqdakı arabalardan birini götürüb alış-verişə başladı. İlk dəfə hiss edirdi ki, bazarlıq pulların azalması yox, ərzağın çoxalması deməkdir. Kərəm həyatında ilk dəfə gülümsəyərək bazarlıq edirdi. Allahın ruzisinə şükür edirdi.

Əvvəlcə üç dənə toyuq götürdü, sonra paketə yığılmış mal əti və qoyun qabırğalarını arabaya atdı. "Aha, bu da süd" - pıçıldayaraq gözü nə gördü arabaya atırdı. Pendir, yağ, mayonez. Növbəti bölmədə üç kilo kartof, bir kilo soğan, kolbasa, sosiska, bir kletka yumurta, şokolad yağı, Holland pendiri və iki kilo düyü götürdü. Uşaqlar üçün nə isə maraqlı bir şey axtardı. "Aha, banan, kivi, ananas, alma, portoğal". Bunları da ayrıca büküb arabaya qoydu. Şirniyyat bölməsindən şokolad, yoğurt və tort götürdü. Sonra bir də ət bölməsinə yaxınlaşıb asetirin balığını ehtiyatla arabaya qoydu. Asetrinlə elə rəftar etdi ki, elə bil çox nadir və bahalı brilyant üzükdür. Uşaqlar sümüksüz balıq bilmirdi nə olan şeydi.

Dözməyib tərəvəz hissəsinə də getdi, badımcan, bibər, pomidor, xiyar, kələm. Heç bilmirdi bu qədər şeyi necə daşıyacaq, amma araba dolana kimi marketi ələk- vələk elədi. Çıxışa yaxınlaşıb satıcıya müraciət etdi, cavan qız əlindəki cihaz ilə tezbazar qiymətləri hesabladı. Altmış manata yaxın pul çıxmışdı. Kərəm tələsik pulu ödəyib aldıqlarını torbalara boşaltdı. Hər əlinə üç torba düşmüşdü. Arıq canı ilə bunu necə daşdığını bir Allah bilir. Qışın bu soyuğunda tər ondan su kimi axırdı. O elə bil addımlamır, uçurdu. Evə doğru qanadlanıb uçurdu. Elə bil ki, qəhrəman döyüşdən düşmən bayrağını gətirirdi. Bircə avtomobil yolunu yaman ehtiyatla keçdi. Hətta qorxa-qorxa. Elə bil insanın həyatı yaxşılaşdıqca o daha az ölmək istəyirdi. Əvvəllər o bu yolu gözü yumulu üstünə gələn "Kamaz" arzusu ilə keçərdi. Əvvəllər ölüm onun üçün xilas kimi görünürdü. Adətən bu yolu əliboş, ya yarımca kilo düyü ilə qayıdardı. O vaxtlar keçirdiyi

sıxıntılarını yadına düşdükcə ağlamaq istəyirdi. Axı bu "o vaxtlar" elə də uzaq keçmiş deyil, ötən həftənin cümə günü idi. Yarımca kilo düyü ilə evin qapısını döyəndə Firuzənin qəmli baxışlarını təsəvvür edir və ürəyində bütün dünyanı lənətləyirdi. Onlar xoşbəxt olmaq arzusu ilə evlənmişdilər. Onlar illərlə sevgi görüşlərinə bəzənib gələrdilər. Bir-birlərini ancaq gözəl və təmiz görərdilər. Amma evləndəndən sonra, kasıb günlər başlandıqdan sonra onlar bir-birlərini ən pis vəziyyətlərdə də görürdülər. Firuzənin onu sığallayan incə əllərini Kərəm dəfələrlə palçıq kimi qara tasin içində corab yuyarkən, tualetlərinin yerini yaş əski ilə silərkən, uşaqların ayaqqabısının cırığını öz köhnə çantasının parçası ilə yamayarkən görmüşdü. İndi isə o evə əli dolu qayıdır və Firuzənin gülüşünü görmək istəyirdi.

Firuzə qapını açanda gözlərinə inanmadı.

-Ay kişi, bu nədir? Maşallah, necə daşımisan bu qədər şeyi?

Kərəm mətbəxə keçib əlindəkiləri masaya qoydu. Firuzə paketləri araladıqca gözləri işıldayır, sevincindən uçurdu. Kərəmin gözlərinə baxmaqdan utanırdı. Kərəm onu sonuncu dəfə nişanlarında belə görmüşdü. Onun arvadı necə də gözəl idi. Görəsən, bu arıq kişidə nə tapıb ona gəlmişdi? Heç Kərəm özü də bilmirdi.

Şokoladları götürüb uşaqların yanına getdi. Onlar donub qaldılar. Başqa uşaqlar kimi atalarının üstünə cumub əlindəkiləri qapmırdılar, tərbiyəli idilər. Hər dəfə dükanda şokolad istəyəndə anaları onların qulağını burardı. Ona görə də uşaqlar həmişə belə şeylərdən çəkinərdilər. Oğlan böyük olduğundan bəzi şeyləri anlayırdı, bilirdi ki, onlar imkansızdır. Hətta bir dəfə küçədən bir manat tapıb onu da

anasına gətirmişdi. Demişdi ki, ala evə nəşə al. Bundan sonra Firuzə hamama keçib yarım saat ağlamışdı. Axı o da, Kərəm də imkanlı ailədən çıxmışdılar. Onlar uşaqılıqda heç nədən əziyyət çəkməmişdilər. İndi isə öz uşaqları üçün heç nə edə bilmirlər. Yazıq Kərəmdə də günah yox idi. Sadəcə, o vaxtlar pulu alicənablar, indi isə eşşəklər qazana bilirdi. Hər şey də elə buna görə belə idi. İndi normal mühəndis heç kəsə lazım deyildi. Kərəm əvvəl kondisioner zavodunda baş mütəxəssisin köməkçisi kimi işə başlamışdı. Elə o vaxt da bu mənzili ala bilmişdi. Amma sonradan zavod bağlandı və hərə dağıldı bir tərəfə. Kərəm də gəlib bu mətbəyə düşdü. Uzun illər o ümidlə işləyirdi ki, bir gün bacarığını qiymətləndirib onu baş mühəndis qoyacaqlar. Amma əvvəlki müdir ümid versə də ondan sonrakı lap eşşəyin dal ayağı idi. Yaxşı işçilərdən işin incəliyini öyrənir, sonra onların dalından dəyib yerinə öz qohumlarını soxuşdururdu. Kərəm də mətbəədəki tək-tük mütəxəssislərdən biri idi. O da tək-cə ona görə ki, maşının dilini bilirdi. Kərəmə həmişə qərribə gəlirdi, necə olur ki, yaxşı, intelligent, mədəni insanlar nə vaxtsa burada işləyəndə işlər yaxşı gedirdi, amma indi eşşəklər, atanşiklər və məsuliyyətsiz heyvanlar işləyir və iş yenə də yaxşı gedir. Bu necə olurdu? O, yalnız bir neçə il sonra anlamışdı ki, əsas işin özülüdür. Yəni ki, bir işi necə başladınsa sonrasını elə də gedəcək. Çətini fotoaparatu kəşf etməkdə, düyməni sıxıb şəkil çəkməyi uşaq da bacarar. Elə bütün işlərdə də beləcə. İşin özülü qoyulan vaxtda ağıllı və zəhmətkeş insanlar var gücü ilə çalışıb iş qurur, işi dirçəldirlər. Sonra isə hansısa eşşəklər, zırramalar onları əzib qırağa atır və bu hazır işin xeyrinə şərik çıxırlar.

Sovet vaxtı belə deyildi, onda işin özülünü qoyanları heç vaxt unutmurdular. Amma indi Kərəm istəsəydi yenidən gözəl bir mətbəə tikib mədəni işçiləri yanına yığıb işi daha da yaxşı edərdi. İndi Kərəm hər şey edə bilərdi. Qəribədir, insanlar təhsil alarkən gözəl gələcək haqda düşünürlər.

İşləməyə başlayanda onların ümidləri sarsılsa da ölmür. Ailə qurub uşaqları saxlayanda isə keçmiş arzular birdən-birə yada düşür. Axı onlar gənc illərində bu cür ev arzulamırdılar, axı təsəvvür etdikləri məşinləri də belə deyildi, heç arvadları da uşaqları da belə olmalı deyilmiş. Beləcə, onlar həyatın acı həqiqətlərilə barışıb növbəti şirin yalanlarla dolu xəyallar qurmağa davam edirlər. "On ilə hər şey düzələcək", "uşaqlar böyüyəndə hər şey düzələcək", "məişlər artsa hər şey düzələcək", "pensiyaya çıxsam hər şey düzələcək". Nə yaxşı ki, insanlar hər şeyə öyrəşə bilir. Yoxsa onların yarından çoxu ağlını itirərdi.

O şokoladları uşaqların qabağına töküüb dedi:

-Yeyin, qurban sizə, yeyin.

Oğlan bir az çəkinsə də qız artıq ağzında şirin şokoladları marçıldadırdı.

Kərəm bir yerdə dayana bilmirdi, onun ürəyi at addımı kimi döyünür, həyəcədən az qalırdı bağı çatlasın. "Axşam yeməyini hazırlamaq lazımdır, Pərvinə də ayaqqabı almalıyıq".

O tez mətbəxə cumub arvadına pul uzatdı:

- Götür bu qırx manatı, qıza ayaqqabı al.

Firuzə gülümsəyib pulu götürdü. Amma gözlərinin dərinliyindəki qəmli fikirlər onu rahat buraxmırdı. Axı bu, sadəcə, mükafat idi. Və belə yaxşı bazarlıq da bircə dəfə olacaqdı. Gələn ay Kərəmə əlavə pul verməyəcəkdilər və yenə olacaqdı köhnə hamam, köhnə tas:

- Kərəm, nə qədər pulun çıxdı sənin? Nəsə qaldı?

Kərəm Firanı sıxan fikirləri oxuyub dedi:

- Fira, sən başa düşürsən, bu pullar mükafat-zad deyil, başqa yerdəndir.

Firuzə kartof soymağı unudub ona tərəf çöndü:

- Necə yəni başqa yerdəndir? Haradandır? Sən nə danışırısan?

Yoxsa borc...

-Yox, yox, nə borc? Mən başqa bir iş qurmuşam. Bu pul da oradandır. Hələ bu birinci ay olduğu üçün belə azdır. İkinci aydan daha çox qazanacam. Bunun iki qatını, üç qatını. Başa düşürsən, Fira? Bizim çətin günlərimiz qaldı geridə. Daha uşaqlar ac qalmayacaq, sən köhnə paltar geyinməyəcəksən. Hər şey düzələcək, başa düşürsən? Day əziyyət çəkməyəcəksən. Lap sabahdan get ərizəni yaz, çıx işdən. Nəyinə lazımdır artıq əziyyət. Pulumuz çox olacaq. Ərizəni yaz, rahat dincəl. Uşaqların kitablarını da alacağam, sənə paltar da alacağım, mebeli də dəyişəcəyik, hər şey əla olacaq. Eşidirsən, Fira? Hər şey düzəlib artıq.

Firuzə ona qəribə bir sevinc və eyni zamanda kədərlə baxır, parlaq gözləri yaşla dolurdu. Görəsən, ərinin dedikləri düzdü? Yəni onlar doğrudan bu ehtiyac quyusundan dırmaşmış çıxdılar? O heç nə demədən Kərəmi qucaqlayıb başını onun çiyinə söykədi. Sonra dərindən "ah"

çəkib pıçıldadı:

- Kərəm, mən sənə inanıram.

Həmin gecə daş kimi yatdı. Bəlkə son on ildə belə rahat yatmamışdı. Səhər isə həyatının ən gözəl səhəri idi. Pəncərələri taybatay açıb təmiz şaxta ilə nəfəs aldı. Qalın buludların arasından günəşin nazik şüaları hərdənbir boz binaları işıqlandırır, sonra yenidən buludların arasında yox olurdu. Dünən işə getməmişdi. Yəqin müdir hirsindən dəli olub. Amma bu gün işə getmək istəyirdi. Sadəcə, maraq üçün. Sonuncu dəfə o tozlu mətbəədə oturub qulpu qırıq fincanında çay içəcəkdi.

Yavaş-yavaş geyinib evdən çıxdı. Qapını da sakitcə bağladı ki, heç kəs oyanmasın. Dünənki dörd yüz cibində idi, indi işə gedib müdirə ağzından çıxanı deyib qayıdacaqdı. Tağıyev onu çox sıxırdı, son vaxtlar münasibətləri lap korlanmışdı. Müdirin otuz beş yaşı olardı. İlk baxışdan yaraşqlı oğlan idi, içdə isə bicin, amansız qaniçənin biriydi, elə bil hər an pusqudaydı. Tağıyev kimilərə zəmanə adamı deyirdilər. İşə düşəndə qardaş kimi davranar, işə düşməyəndə yanından düz keçərdi. Müdir olan kimi maaşları artırdı, amma nəyin hesabına? Hər çap aparatında iki nəfər işləyirdi. Bir mühəndis, bir də onun köməkçisi. Bu da gəlib bütün köməkçiləri işdən çıxardı. Sonra da qalanların maaşını iyirmi faiz artırdı. Amma əziyyətləri də iki qat artdı. Əvvəlcə hamı sevindi ki, maaşlar artıb. Sonradan anladılar ki, əslində indi daha çox işləyir, daha az pul alırlar. Amma nə edəsən? Bunu anlayan çox az idi. Heç kəs də demirdi ki, bəs köməkçilərimiz indi harada işləyəcək? Onların ailəsi necə olacaq? Hələ bütün bunlar azmış

kimi Tağıyev hər maşının təmirini də mühəndisə tapşırırdı. Yəni ki, aparat xarab olanda mühəndis özü onu təmir etməli və ya lazım olan hissələri almalıdır. Bu isə Kərəmə sərf eləmə idi. Elə müdirlə əsas mübahisəsi də bunun üstündə olmuşdu. Müdiri heç cür başa sala bilmirdi ki, onun aparatı lap sınıq-salxaqdır, hər gün təmir olunur və Kərəm bu təmirlərə pulu çatdırıb bilmir. Onun aparatının təmiri bütün mətbəədəki aparatların təmirindən baha başa gəlirdi. Axı bu düz deyildi, ədalətsizlik idi.

Kərəm bunları deyəndə Tağıyev bic, mavi gözlərini bərəldib gülümsədi:

- Yaxşı, əgər sizin ədalətdən elə başınız çıxırsa onda gəlin müdir olun və qaydaları siz müəyyən edin.

Kərəm mübahisəni bir az da uzatmaq istəyəndə dedi ki, əgər işləmək istəmirsə çıxıb gələ bilər.

Kərəm bəlkə də çıxardı, amma ailəsi... Ailəsinə görə o çox şeyə dözürdü. Hətta bu alçaq Tağıyevə də.

Tağıyev həm də səfehlin biri idi. Həftələrlə işə gəlmir, gələndə də kompüterdə oturub qızlarla tanış olurdu. Sonra ayın axırında işlər bir-birinə qarışanda vulkan kimi püskürür, masanın üstündəki kağızları yerə çırpıb işçiləri məsuliyyətsizlikdə günahlandırır. Əslində isə hər şey öz məsuliyyətsizliyi ucbatından belə olurdu. Amma Tağıyev toxunmaz idi. Çünki onun yaxşı arxası vardı. Həmişə də çox gözəl ətirələnərdi. Elə Kərəmi də ən çox əsəbiləşdirib özündən çıxaran bu idi. Necə olur ki, içi peyinlə dolu bir adamdan həmişə xoş ətir gəlir.

Bu gün isə o Tağıyevi qucaqlayıb bağrına da basa bilərdi. Axı bu

onların son görüşü olacaqdı. O qəsdlə aparatı tamam sındırıb mətbəədən çıxacaqdı.

On dörd illik iş yerini görəndə ürəyi bərk döyündü. Yəni doğrudan bu bataqlıqdan canı qurtaracaq? Az qalırdı havalansın. Dəhlizə daxil olub geniş zala doğru addımladı. Yer kağız-kuğuzla dolu idi. Bir qıraqda da səliqəli bağlamalara bükülmüş sifarişlər öz müştərilərinin yolunu gözləyirdi.

- Harada itib-batmısan? - deyə iş yoldaşı Mamed onu səslədi, - bu birisi yenə özündən çıxmışdı, səsini atıb başına meymun kimi oyan-buyana fırlanırdı.

Kərəm gülümsəyib dedi:

- Day o meymunun mənimlə işi olmayacaq.

- Necə yəni? - Mamed uzun illər yoldaşlıq elədiyi Kərəmin rahatlığına təəccübləndi.

- Hə, Mamed, mən gedirəm. Çıxıram bu gün işdən. Bezdim daha buralardan.

Mamed azca qəmli və azca xoşbəxt gözlərini bərəldib soruşdu:

- Hara gedəcəksən Kərəm? Başqa işin var ki sənin?

- Hə, hə, başqa bir iş tapmışam. Artıq mən azadlığa....

Kərəm təzəcə qızıışırdı ki, arxadan mundar, iyrənc bir səs gəldi:

-Yenə üzün gülür, Alıyev? Hansı gününə gülürsən? Hə? Harada idin dünən?

Kərəm üzünü çevirib düz Tağıyevin gözlərinin içinə baxdı.

- Evdə! - özü istəmədən bunu çox sərt və kinayəli dedi.

Tağıyev təəccüblənib gülümsədi, o anlayırdı ki, nəşə bir iş var.

Yoxsa Kərəm kimi yazıq adam heç vaxt başını qaldırıb qışqıra bilməzdi.

- Neyləyirdin evdə?

Kərəm əllərini sinəsində düyünləyib dedi:

- Çimirdim.

Tağıyev onun bu duruşundan əsəbiləşib dərinədən nəfəs aldı. O qışqıraraq Kərəmi tənbeh etmək istəyirdi ki, Kərəm onun ağzından çıxmamış sözlərini kəsib dedi:

- Maaş var? Maaş verilib? Yox! Onda mənim nə azarım var işdə? Nə vaxt maaş olar onda da gələm. İndi isə gedirəm, gedirəm bir də çimməyə!!!

Kərəm üzünü çevirib çıxışa doğru addımladı, Tağıyevin isə ağzı açılı qalmışdı. Mətbəenin qapısını çırpıb küçəyə çıxdı.

Qəribədir, dünən də buradan çıxmışdı, amma hansı sifətlə? İndi isə o xoşbəxt idi. Həm də varlı. Görəsən, dünyada neçə nəfər bir gecənin içində milyonçu olub? Onun yadına dünənki tikinti sahəsi düşdü. Özündən asılı olmayaraq ayaqları onu dar küçələrlə elə həmin yerə aparırdı. İyirmi dəqiqəyə həmin yerə çatdı. Çox qəribədir, dünən bu tozlu asfaltın üstündə bir milyon dollar vardı. İndi isə fəhlələr qırıq kərpiclərin üstündə oturub söhbət edirdilər. Necə qəribədir, axı milyonu bunlardan biri də götürə bilərdi, görəsən, sonra heç iş yerinə xəbər edərdi ki, mən bir daha gəlməyəcəm?

Fəhlələrin gözündən yorğunluq tökülsə də nə isə çox ciddi və vacib bir söhbət onların hamısının marağına səbəb olmuşdu.

"Həm də deyərlər qanı bütün yeri götürüf.

- Hə, hə, mən də eşitmişəm, deyirlər üç-dördü birdən tökülüb üstünə.

-Allah heş kimə göstərməsin, irəğ irəğ. Heş polis də bilmir nə olan işdi".

Bu söhbət Kərəmin qulaqlarına iynə kimi batdı.

"Nə? Onlar kimdən danışır? Kimin üstünə üç-dördü tökülüb? Kim tökülüb? Nə qan?"

Kərəm onlara yaxınlaşıb telefonu qulağına tutdu, guya ki telefonla danışır, əslində isə o daha yaxşı eşitmək istəyirdi.

"Dəmir, bax, bax, düz burdan belindən girib boğazından çıxıf.

- Aaa, elə şeymi olar? Saat neçədə?

- Nə bilim, bir bildiyim odu ku, fəhlələrdən biri görüf ki, it ağzında balalarına nəşə gətirir. Gedif görüf ki, itin ağzında adam əli.

Uşax az qalıb dəli ola, gözləyif, gözləyif, it bir də qaçıf gedəndə düşüf dalıyca görsün hara gedir. Həə, gəlif çıxıf elə ora, meyitin yanına. Polis bir də sabah gələcək, hələlik işi saxlıyıflar".

Kərəmin topuqlarındakı qan kəlləsinə vurdu. Elə bil yer bu dəqiqə ayaqlarının altından qaçacaqdı. Ətrafa boylanıb başını aşağı saldı. Sonra daha bu söhbətə tab gətirməyəcəyini anlayıb əlləri əşə-əşə tikinti sahəsindən uzaqlaşdı. O fikirləşir, amma fikirlərini bir yerdə cəmləşdirə bilmirdi. "Kimisə öldürüblər!" Bu fikir kilsə zəngi kimi onun beynini silkələyir və susurdu. "Kimisə öldürüblər... kimisə öldürüblər... kimisə öldürüblər!.."

İndi bircə fikri var idi, evə gedib qapını bağlamaq. Yola çıxıb taksilərdən birini saxladı: "Sür qabağa, mən yolu göstərəcəm".

Qapını bağlayıb pərdələri sıx çəkdi. Yataq otağına cumub sonuncu siyirməni yerindən çıxardı. Çamadan yerindəydi. O yenə də ehtiyat üçün çamadanın ağzını açdı, pullar da yerindəydi. Onu qəribə bir əsməcə tutmuşdu. Axı necə olub ki, o hər şey haqda düşünüb, hər şeyi fikirləşib, amma bu sualı heç ağına da gətirməyib. "Pulları kim gecə küçəyə qoyar ki?"

Pul doğrudan da onu havalandırmışdı, sadələvh uşaq kimi sevinir, bazarlıq edir, amma heç şübhələnmirdi ki, bu pulların bir zibili çıxıb bilər. Siyirməni yenidən yerinə salıb çamadanı gizlətdi. Görəsən, bu nə məsələdir? Tikinti yerində adam ölüb. Hmm, görəsən, bu nə məsələdir? Kərəm ovcunu yumur-açır, bir əli ilə də başını dayanmadan qaşıyırdı. Necə olub ki, o əvvəl bunu düşünməyib, necə olub ki, onun ağına gəlməyib? Öz evi ona elə darısqal gəlirdi ki, elə bil onu sonuncu siyirmənin arasındakı qara çamadanın içinə salmışdılar. O biri otağa keçib düşünmədən televizorun pultunu əlinə aldı. Televizoru yandırılıb kanalları çevirdi, sonra da söndürdü. Səhər saat on bir idi. Onun hələ vaxtı var, hələ vaxtı var. Öz- özünə mənasız şeylər sayaqlayıb beynində bütün bu düyünləri çözməyə çalışırdı. Hələ vaxtı var, amma heç bilmirdi ki, hara tələsir. Bircə onu bilirdi ki, hələ vaxtı var. Tez-tez də qol saatına baxır, dizini silkələyirdi. Görəsən, bu kimin çamadanıdır?

Kim küçədə bir milyon dollarını unuda bilər? Yox, yox, onu unuda bilməzdilər! Həm də şəhərin belə qaranlıq bir yerində, çaqqal ulayan bir tikinti sahəsində kimin nə iti azıb ki, milyonla gəlsin? Düşündükcə

əlindəki pultun düymələrini oynadır, onları sığallayır, bir neçəsini birdən sıxırdı. Elə bil ki, bu hərəkət suallara cavab tapmaqda mühüm tədbirlərdən biri idi. Əslində isə yumşaq düymələri sıxdıqca əsəbləri sakitləşirdi.

"Yaxşı, bəs mən nə etməliyəm, indi nə etmək lazımdır? Kərəm, fikirləş, fikirləş..."

Birdən cəld yerindən qalxıb qapıya tərəf cumdu. Gözlükdən bloka baxmaq istədi. Niyəsə ona elə gəlirdi ki, artıq qara geyimli adamlar onun dalınca gəlib tapança lüləsini gözlüyə dirəyiblər. Kərəm də gözlükdən baxan kimi tətik çəkiləcək və Kərəmin gözündən girib, kəllə sümüyünü deşib, beynini ənsəsindən bayıra fırtıldadan güllə sonda divardakı saati vurub yerə salacaq. Beyni fırtlıq kimi tökülüb uşaqların ayaqqabılarına yapışacaq.

Bu fikrin absurd olmasına baxmayaraq çox cəld hərəkətlə gözlükdən baxıb geri çəkildi. Bu saniyənin dördüdə birində o blokun boş olduğunu görmək istəyirdi. Bunu bir neçə dəfə təkrarlayıb axır ki, bloku görə bildi. Heç kəs yox idi. Azca da olsa rahatlandı. Kərəm qorxaq deyildi, amma qəhrəman da deyildi. O, çox adi, ailəsini sevən, çalışqan, arıq bir kişi idi. Bircə istəyi də salamat yaşamaq, birtəhər dolana bilmək idi. Elə ona görə də ölümdən qorxurdu, axı ona bir şey olsaydı uşaqları acından ölərdi.

Dəhlizə keçib o yan-bu yana gəzməyə başladı.

"Ustalar deyirdi ki, hansısa fəhlə itin ağzında adam əli görüb. Sonra düşüb dalınca meyiti tapıb. Dəmir belindən girib boğazından çıxıbmiş. Hmm... Nə dəmiri? Necə girib? Dəmir nədir? Onlar bıçaq demək

istəyiblər? Sonra ustalardan biri demişdi ki, bir neçəsi tökülüb üstünə? Kim tökülüb? Niyə onun üstünə tökülüşüblər? Bu dava olub, yoxsa cəza? Nə məsələdir görəsən? Niyə gecə yarısı bir neçə nəfər birini təkləyib onun belindən dəmir soxub boğazından çıxarsınlar ki? Niyə onun əlini kəsib itin qabağına atsınlar ki?"

Əslində, bu sualları verdikcə hadisə onun gözlərində ən kiçik detallarına kimi canlanırdı. O, sonralar bir neçə dəfə bu hadisəni video yazı kimi beynində geriyə çəkib yenidən izləyəcəkdi.

Gecə, çılpaq sütunlar, Kərəmin pul tapdığı tikinti sahəsi. On nəfər qara pencəkli, qara eynəkli adam - dırnağına kimi silahlanmış, yəqin ki, nə isə bir mal alırlar, ya da satırlar. Onlarla üzbəüz başqa bir qrup. Ortalarında iki çamadan, birində pul digərində nəsə qiymətli bir şey. Ya narkotik, ya silah, ya da Allah bilir nə. Bəlkə hansısa vacib sənədlər. Bəlkə də elə bu bina tikən adamın işləridir hamısı. Orasını dəqiq təsəvvür edə bilmirdi. Amma sonrakı hadisələri açıq-aydın görürdü. Bu cinayətkarların sözləri niyəsə düz gəlmir və başlayır əlbəyaxa dava, sonra atışma, maşınların səsi, hər tərəfdən uçuşan güllələr, yaralılar, tüstü, toz. Sonra qaçaqaç düşür və hamısı maşınlara doluşub gedir, bütün yaralıları da özləri ilə aparırlar, bircə o belinə dəmir girmiş oğlanı apara bilmirlər. Bir də çamadanlardan biri yaddan çıxır. Belə təhlükəli anda bu doğrudan da mümkündür. Elədir ki var, Kərəm otağa keçib divanın lap küncündə qısılır. Elə bil ondan başqa divanda daha beş nəfər oturub. Yavaş-yavaş hadisənin davamını təsəvvür edir. Amma qorxub dayanır, fikirləşmək istəmir. O qorxur, ola bilməz! Amma fikirləri ona qulaq asmır və qorxulu görüntülər

onun gözləri önündə canlanır. Hadisədən 15-20 dəqiqə sonra özünü görür. Köhnə plaşa bürünüb işdən qayıdan adi bir kişi. Yorğun-argın, veyllənə-veyllənə gələn cənab Kərəm Alıyev. Çamadanın yanında dayanır. Axmaq! Niyə orada dayandı ki? Gərək götürüb gedəydi, niyə yiyəsini gözlədi ki? Vicdanı dözmədi, yaxşılıq eləmək istədi? Kül başına! Sözsüz ki, o cinayətkar dəstlərin birinin yadına pullar düşəcək və onlar maşını döndərüb geri qayıdacaqlar. Yəqin elə də olub. Amma gəlib nə görsələr yaxşıdır. Qara plaşda, qara papaqda bir nəfər mıx kimi durub çamadanın yanında. Nə qorxur, nə çəkinir, rahatca dayanıb, hələ bir qışqırıb çamadanın yiyəsini də axtarır. Gic!

Kərəm donub qaldı; "Yaxşı, bəs mənə görüblərsə niyə öldürməyiblər?" Bir az da fikirləşəndən sonra bərkdən dedi: "Onlar qorxublar..." Bu fikir ona həтта gülməli də gəldi. Deməli, cinayətkarlar Kərəmdən qorxublar. Onlar çox şübhələniblər ki, niyə on dəqiqə qabaq atışma olan yerdə indi bir nəfər naməlum şəxs rahatca oturub gözləyir. Bəlkə bu polis agentidir. Və indi ona kimsə yaxınlaşsa qıraqda gizlənən polislər də töküləcək meydana. Kərəm gülümsəyib öz-özünə dedi: "Bəs sonra? Bəs mən evə qayıdanda..." Bunu düşünən kimi rəngi qaçdı.

Aman Allah, ola bilməz! Deməli, onu güdüblər. Kərəm az qaldı dəli olsun. Deməli, onlar güdüblər, evə kimi onu güdüblər. Onlar bilmək istəyiblər ki, bu milyon hara gedəcək. İndi də yəqin Kərəmin evini hər tərəfdən mühasirəyə alıb onun çıxmasını gözləyirlər. O əllərini sinəsində çarpazlayıb gəzişdi. İçdən qərribə bir ağırlıq gəlirdi. Dünənki sevincindən əsər-əlamət qalmamışdı. İndi hadisələr tamam başqa

istiqlamətdə getdikcə düyünlənirdi. "Mən indi neyləməliyəm? Bəlkə polisə gedim? Yox, polisə olmaz, onlara desəm ki, bir milyon dollarım var, elə bilərlər ki, oğurlamışam. Ay Allah, bu nə zibildi düşdüm!"

O divanın qarşısında yerə çöküb dizlərini qucaqladı. Saatin əqrəbləri elə bil geri gedirdi. Kərəm də geri gedə bilsəydi çamadanı görəndə kimi götürüb qaçardı evə - onu güdənlər gəlib çıxmamış. Bəs indi o nə etsin, evdən necə çıxsın bayıra? Elə bu an onun yadına düşdü ki, Firuzə də, uşaqlar da küçədədir. Əlləri əsə-əsə telefonu götürüb arvadını yığdı. Telefonu qulağına elə bərk sıxdı ki, ondan həttə yavaşca çat səsi gəldi:

- Hardasan?

Fira nəyəsə gülə-gülə dedi:

- Məktəbdə, harada olacam ki? Səni çox sev...

-Tez elə qayıt evə. Uşaqları da götür gəl evə, - deyə Kərəm qışqırıb onun sözünü kəsdi.

Firuzə təəccüblənib yavaşca soruşdu:

- Nə olub ki?

-Tez elə!..

O telefonu masanın üstünə çırpıb otaqda var-gəl eləməyə başladı. Köhnə servantdakı qab-qacaq onun fikrini çəkdi. Bunu Firuzə o vaxt gətirmişdi, evlərindən. Bahalı servisdi, amma yararsızdı. Hmm, nə işə etmək lazımdır. O bilirdi ki, hər an qapı döyülüb içəri qara eynəkli adamlar girə bilər. Birdən-birə onun gözləri qarşısında baxdığı bütün filmlər canlandı, mafiya, oğru aləmi, cinayətkarlar, pullar və qan. Tikinti sahəsində əli kəsilmiş, belindən dəmir girən meyit. Kərəm

bunları düşündükcə bir tərəfdən də özünü sakitləşdirməyə çalışırdı. Axı kim demişdi ki, hadisə elə məhz həmin tikinti sahəsində baş verib? Bəlkə ustalar tamam başqa yerdən, tamam başqa şeydən danışmışdılar. Amma bu Kərəmə heç inandırıcı gəlmədi. Çünki bütün faktlar uyğun gəlirdi. milyonun tikinti sahəsinə gəlməsi ancaq bu cür mümkün idi. Hər şey açıq-aydın görünürdü. Göydən bir çamadan pul tökülməyib ki? Məsələ aydındır. Kərəm sakitcə pıçıldadı: "Düşdüm mafianın əlinə".

Amma bir qəribə sual da onu rahat buraxmırdı. Niyə bəs səhər mətbəyə gedəndə heç kəs onu öldürmədi? Niyə? Əgər dünəndən güdürlərsə bu gün niyə öldürmədilər? O, başını qaşayıb güzgünün qarşısında durdu, bu sualların cavabını güzgüdəki o rəngi qaçmış adamdan almaq istədi. Bu dəqiqə özünü çox tənha hiss edirdi.

Görəsən, arvada danışım? Yoxsa onu bu işə qatmayım?

Ən gözəl tədbir tədbirsizlikdir. Ən yaxşısı uşaqlar da gəlsin, oturaq evdə. Hamımız oturaq evdə - bu onun ağına gələn ən yaxşı və yeganə çıxış yolu idi.

Əsəbləri pozulsa da ağılını başına yığmağa çalışırdı. Hər şeyi ölçür-biçir, bütün xırdalıkları nəzərə alırdı. "Ustalar demişdi ki, ona görə iş dayanıb, yəni bu ölüm hadisəsinə görə tikinti dayanıb. Amma həmin vaxt arxada iş gedirdi. Deməli, hadisə doğrudan da başqa binada olmuşdu". O yenidən sakitləşib divanda əyləşdi. Hər halda nə qədər qorxsa da bu dəqiqə, bu an konkret təhlükə yox idi. Heç kəs qapının arxasından onu güdmürdü. Gözünü qaldırıb televizorun qırağındakı kiçik saata baxdı. Firuzəyə zəng etməsindən xeyli keçmişdi, amma

gəlmirdilər. Gözünün qarşısına qorxunc kadrlar gəldi.

Qan, Firuzə, uşaqlar, polis, qan. Amma o başını silkələyib elə bil pis fikirləri kənarlara sıçradaraq beynindən atırdı.

Az sonra qapı döyüldü. Kərəm yerindən dik atılıb yataq otağına cumdu. Sonra geri qayıdıb mətbəxə girdi. Masanın üzərindəki uzun bıçağı götürüb qapıya yaxınlaşdı. Qapını dayanmadan döyürdülər. Kərəm bilmirdi qapını açıb cinayətkarların üstünə cumsun, yoxsa diz çöküb əfv diləsin. Bıçağı yerinə qoyub qapıya bir də yaxınlaşdı. Elə həmin an uşaqların şıltaq gülüşünü eşitdi. Tez qapını açdı, uşaqlar hoppa-hoppa içəri girdilər. Firuzə də gülümsəyir və əlindəki paketləri göstərirdi. Kərəmin içində elə bil kimsə pultu götürüb onu başqa kanala çevirdi. O da gülümsəyib arvadının üzündən öpdü. Düzdü həmin an boylanıb bloka baxdı. Heç kəs yox idi. Uşaqlar nə isə mahnı oxuyurdular, Kənan gündəliyini çıxarıb az qaldı atasının ağzına soxa:

- Bax, içi dənə beşş... - onun dişləri mırıq idi.

Süd dişləri töküləndən sonra qabaq dişləri yarımçıq çıxmışdı. İki yarımçıq diş onu lap dovşana bənzədirdi. Ona görə də bütün "k"lara "ç" deyirdi. Kərəm əvvəllər buna fikir verməmişdi. Görəsən, uşaq mırıq dişləri ilə bu dörd ili necə yaşamışdı?

Məktəbdə necə oxuyub? Ona nə deyirdilər "dovşandiş", yoxsa "mırıq?" Görəsən, onu çox dolayırdılar, çox döyürdülər? Axı hərdən Kərəm yorğun-argın işdən gələndə Fira deyirdi ki, Kənanın gözünün altı şişib. Niyə o bir dəfə də olsun gedib uşağın məktəbilə maraqlanmayıb? Sonra o özü-özünə təskinlik verərək düşündü.

"Həkimə ki aparmışam dişi ilə bağlı, o da deyib ki, qabağa iki diş sala bilərik, amma yüz manatdan çox pul lazımdır". Elə ona görə də Kərəm bunu unutmuşdu. Çünki oğlunun yaraşığı və sağlam olmasını nə qədər çox istəsə də onun dişə verəsi pulu yox idi. Kənana demişdi ki, bala, pul olan kimi düzəldərik. Kənan da hər ad günündə, hər yeni ildə bu arzu ilə yaşayırdı. Gözləyirdi ki, atası onu həkimə aparacaq, onun da dişləri dostlarındakı kimi olacaq, onu da sevən qızlar olacaq, heç kəs ona "dovşan" deməyəcək. Bəlkə də ona görə Kərəmin hədiyyələrini o çox həvəssiz götürürdü, ona nə rəngli toplar lazım idi, nə də oyuncaqlar. O istəyirdi dişi olsun. Hər dəfə o dərs danışanda uşaqlar gülürdü. Müəllimə sakitləşdirmək istəsə də onu da gülmək tuturdu. Ona görə də Kənanın insanlardan zəhləsi gedirdi. Bəlkə də dərsdə əsəbiləşdiyi üçün evdə tez-tez bacısını incidir, ona işgəncə verməkdən ləzzət alırdı. Kərəm indi bunu anlamışdı. Deməli, Kənanın nadincliyi onun psixoloji travmasına görədir. Deməli, o əsəbidir. O, xoşbəxt deyil, ona görə də qoymur başqaları xoşbəxt olsun. Quyuğu kəsilmiş it hər qabağına çıxanı dişlədiyi kimi Kənan da tez-tez bacısını sancırdı. Çarəsizlikdən içində qəddarlıq, pislilik cücərirdi.

Kərəmin yadına öz atası düşdü. Atası həmişə yaxşı məsləhətlər verərdi. Amma onlardan ən yadda qalanı heç vaxt Kərəmin ağılından çıxmazdı. Bir dəfə Kərəm soruşmuşdu: "Ata, niyə Allah bəzi insanları pis yaradır?"

Atası isə gülümsəyib onu həyətlərindəki bağa aparmışdı. O dünyagörmüş ağıllı bir kişi idi. Özü botanik idi, amma arada fəlsəfi şeylər danışır, dünyanın yaradılışını saatlarla düşünürdü. Hələ nə qədər

əlyazması var idi, heyif ki, hamısı evlərinin zirzəmisində nəmişlikdə qalıb çürüdü. Yarısını da siçovullar gəmirib axırına çıxdılar. Kərəmin yadına düşdü ki, atası o vaxt çox əsəbi idi.

Atası bağda Kərəmə toxum kisəsini göstərmişdi:

- Bala bu toxumlardan ikisini seç.

Kərəmin onda on beş yaşı olardı. Baxıb görmüşdü ki, toxumların hamısı eynidir.

- Ata, axı bunlar eynidir, hansını seçim? Necə seçim?

O da demişdi, elə ən çox bir-birinə oxşayanları seç.

O toxumları götürəndən sonra atası əyilib torpaqda ovuc boyda iki quyu qazmışdı. Onların arasında bir addım məsafə olardı. Toxumların hərəsini bir quyuya qoyub üstünü örtmüşdü.

O vaxt Kərəm bilmirdi ki, bu məsəl onun yaddaşına ömürlük həkk olunacaq. O, təəccüblə atasının dediklərini eləmişdi.

Atası tapşırırmışdı ki, hər gün həmin yeri sulasın. Kərəm soruşmuşdu:

- Ata, axı mən sual verdim ki, Allah pis insanları niyə yaradır, sənə mənə toxum əkdirirsən.

Kişi gülümsəyib demişdi:

- Səbir... Bir azca səbir etməlisən.

Kərəm bir müddət o yeri suladı. Torpaqdan iki gözəl fidan dizə kimi yüksəldi. Ağacların böyüdüyünü görən ata demişdi:

-Yaxşı bala, daha bəsd. İndi onlardan birini sula, birini isə sulama. Onu da özün seç.

Ağacların ikisi də Kərəmə doğma idi. Amma atasının sözünü yerə salmayıb ağaclardan birini suladı, o birisinə isə bir damcı da su

tökmədi. Beləcə bir ay da keçdi. Amma bir şey dəyişmişdi. Bir ağac böyüyür, budaqlanır, digəri isə quruyub solurdu. Atası vaxt çatanda Kərəmə demişdi:

-Görürsən, biri böyüyür, o birisi məhv olur.

Atası gülümsəyərək oğluna baxır və neçə vaxtdır Kərəmi az qala dəli eləyən dəhşətli sualı gözləyirdi.

- Hə bala, bax biri gör nə gözəldi, o biri isə yavaş-yavaş çürüyür. İnsanlar da bax belədir. Kimsə pis, kimsə yaxşı.

Kərəm dözməyib bir aydır onu içdən gəmirən sualı vermişdi:

-Ata hər şeyi başa düşürəm, amma bir şeyi başa düşə bilmirəm. Niyə mən suladığım ağac çürüyür, sulamadığım isə gözəlləşir. Niyə? Onda atası əlindəki uzun saçaqlı fırçanı Kərəmə uzadıb dedi:

- Bala, indi sən sualına cavab tapacaqsan. Götür fırçanı, ağacların dibini süpürə-süpürə qaz. Amma elə et ki, köklərini zədələməyəsən, ehtiyatla qaz.

Bir saatdan sonra Kərəmin gözləri qarşısında dəhşətli bir mənzərə canlanmışdı. Sulanmayan ağacın kökü uzanaraq, sulanan ağacın kökünə tərəf gəlib onun ətrafında ilan kimi qıvrılıb elə bərk yapışmışdı ki, sulanan ağacın kökü sıyrılıb qopmuşdu.

Kərəm bu mənzərəyə diqqətlə baxır və gözlərinə inanmırdı.

-Ata... Sulamadığım ağac, suladığım ağacı öldürüb!

Atası isə gülümsəyib dedi:

- Bala, pis adam yoxdur. Sadəcə, pis şərait var. Və pis şərait insanları pis olmağa məcbur eləyir. Bax, bu ağac kimi. Görəndə ki, yanındakı ağac sulanır, böyüyür, o özünü xilas etmək üçün öz

qardaşının boğazını üzdü. İndi de görüm, dünyada pis ağac, yaxşı ağac var? Əlbəttə, yox. Deməli, pis insan da yoxdur.

Onun atası qızıl adam idi. Öləndə də bədənindən elə bil işıq çıxmışdı. O gündən Kərəm bilirdi ki, yaxşı insanlar və pis insanlar yoxdur. Sadəcə, biri o birini məhv edir ki, özü xoşbəxt olsun. Bu, həyatın qanunudur. İndi də bacısını tez-tez incidən oğlunun mırıq dişlərinə baxıb fikirləşdi: "Mən ağacımın birini sulamıram".

Firuzə qutudakı uzunboğaz çəkməni Kərəmə göstərdi:

- Gör Pərvinə nə aldıq? Görürsən nə qəşəngdi?

Kərəm qızının işıldayan gözlərinə baxdı, o çox xoşbəxt idi. Sonra

Firuzə əlavə

etdi:

- Bu da Kənanınkı! - məktəb çantasını çıxartdı. Böyük göy çanta idi. Üstündə də "Hörümçək adamın" şəkli - hələ buna bax, su qabı da var, bax, burada da qələm yeri - Firuzə elə həvəslə danışdı ki, bu Kərəmi hətta azca kövrəltdi də. Lap uşaq kimi çantanı o yan-bu yana çevirir, ciblərini açırdı.

Uşaqlar o biri otağa keçəndə Firuzə onu qucaqlayıb pıçıldadı:

- Yeraltıdan almışam, sumka altı manata, çəkmə də on manata. Hələ on dörd manat da qalıb.

Pulu Kərəmə uzadanda o Firuznin əlini geri itələyib dedi:

- Bu da sənin özünə. Nə istəsən al.

İndi onun beyni tamam qarışmışdı. Uşaqlar yenə nəsə bir mahnı oxumağa başladılar. Kərəm yırğalana-yırğalana özünü birtəhər divanın üstünə atdı. Başı ağrıyırdı. Uşaqların səsi başına düşürdü. Elə bil bu

evin qəm-qüssəyə öyrəşmiş divarları Kərəmi sıxıb məhv edəcəkdi -
"Axı niyə bizim sükutumuzu pozdun?"

Firuzə isə sevinir, tez-tez onun yanına gəlirdi:

- Çay istəyirsən?

- Yox!

-Yemək istəyirsən?

- Dedim heç nə istəmirəm!

- Nə olub, xəstələnmişən?

-Yox! Tək qalmaq istəyirəm.

Kərəm fikirləşmək istəyirdi. Bir az düşünməliydi. Bir tərəfdən xoşbəxtlik, digər tərəfdən şübhə və təhlükə. Onun beyni atom bombası kimi partlayacaqdı. Yenə eyni fikirləri beynində qarışdırır, sonda eyni nəticəyə gəlirdi.

Hamı evdədir, qapı da bağlı!

- Firuzə, Fira... qapını heç kimə açma haa... Mən bir az yatmaq istəyirəm.

Yorğunluq onu lap əldən salmışdı. Heç olmasa bircə saat yatsaydı, yarımca saat.

- Kərəm, oyan! Kərəm, dur gör neçə saatdı yatırsan. Dur görək, yemək hazırdı... - Firuzə yaş əlləri ilə onun yanaqlarını sığallayırdı. Kərəm gözlərini açıb arvadına baxdı.

İlahi! O necə də gözəl idi. Bəzən gözəl qadın siması ən möhkəm zəngli saatdan daha tez yuxudan oyadır. O gərnəşib ayağa qalxdı. Süfrənin üstü yeməklə dolu idi. Firuzə həvəsə düşüb üç cür xörək

bişirmişdi. Hamısı da fərqli qəribə şeylər. Kərəm heç bilmirdi bu nə yeməklərdir. Uşaqlar süfrənin arxasında oturub atalarını gözləyirdilər. Onlar ilk dəfə ailəvi şam edəcəkdilər. Hava qaralmışdı, saat səkkiz olardı, Kərəm başını çevirib saata baxa bilsə də bunu eləməyə hövsələsi çatmadı. Çəngəli batırıb qarşısındakı xörəkdən daddı. Necə də dadlı idi.

Firuzə imtahan qiymətini gözləyən tələbə qızlar kimi gözlərini Kərəmin üzünə zilləmişdi.

- Fira, bu nədir belə?

Firuzə gülümsəyib əlindəki qalın dəftəri göstərdi.

-Anamın dəftəridir. Onun reseptlərini saxlamışdım.

Kərəm dəftəri götürüb vərəqləməyə başladı. Aman Allah, neçə çeşid xörək, nə qədər dadlı yemək resepti varmış. Yazıq Fira, uzun illərdi bunu saxlayıbmiş. İnanıb ki, nə vaxtsa gün gələcək, kartofdan fərqli bir şey də bişirməyə pulları olacaq. Deməli, o ümid edirmiş. Deməli, Kərəm ümitsizliyə qapılıb mətbəədə məhv olanda da Fira inanırmış ki, bir gün əri onları bu quyudan çıxara biləcək.

Uşaqlarına baxdı. Donuz balaları kimi boşqabların dibini yalayırtdılar. Firuzə isə nağıl şahzadələrinə bənzəyirdi. Ailəsi necə də işıqlı, gülərüz və xoşbəxt ola bilərmiş. Deməli, bütün bu reklam çarxlarındakı xoşbəxt sifətlər yalan deyil. Deməli, həyatda da nağıldakı kimi yaşamaq olar. O, çəngəli götürüb ikinci tikəni ağzına atdı. Udqunandan sonra donub qaldı, sonra isə cəld yataq otağına keçib qapını bağladı. Əvvəlcə, sadəcə, içindən çıxan səssiz hıçqırıqlar bir neçə dəqiqəyə hönkürtüyə çevrildi. O sevincindən ağlayırdı. Bu

xoşbəxtliyə dözə bilmirdi.

Kərəm yalnız indi anlamışdı ki, bu günə kimi yediyi yeməklər zəhər imiş. O insana çevrilirdi, yavaş-yavaş ehtiyac pərdələri gözünün qarşısından çəkilir və o, həyatı görməyə, onu sevməyə başlayırdı. Bir qədər sonra Firuzə otağa keçib onu qucaqladı. Sonra Kərəm ayağa qalxıb qapını arxadan kilidlədi. Firuzənin belindən tutub onu yatağa doğru itələdi.

Firuzə gülümsəyərək pıçıldadı: "Bəs uşaqlar?"

Kərəm onun dodaqlarından yapışıb yatağa yıxdı:

- Uşaqlar yemək yeyir, mane olma onlara.

Firuzə onun boynundan sarıldı və onlar hər şeyi unudular. Kərəmin sanki iyirmi yeddi yaşı var idi, Firuzənin də iyirmi dörd. Onlar yenidən sevirdilər, bu yalnız sönmüş sevgidən qalan ehtiras deyildi, bu, xoşbəxtlik, rahatlıq və doğmalılıq idi.

Bir müddət sonra Firuzə əyninə xalat atıb otaqdan çıxdı. Kərəm isə qollarını başının arxasında birləşdirib tavana baxırdı. O xoşbəxt idi, yenidən.

Firuzə uşaqları yerinə uzadıb ərinin yanına qayıtdı. Saat on iki olardı, amma onlar yatmaq istəmirdilər. Əsasən də Firuzə, çünki ona çox maraqlı idi. Bu dəyişikliklərin səbəbini bilmək istəyirdi.

- Kərəm, təzə işin necə işdir ki?

Kərəm əvvəlcə söhbətin nədən getdiyini anlamadı, sonra yadına düşdü ki, dünən yalandan yeni bir iş haqda xəbər uydurub.

- Heç... işdir də.

Firuzə onun yanında uzanıb xalata yaxasını açdı:

- Mən səni çox sevirəm, sən dəyişmişən.

Kərəm onun gözlərinə baxır, bir əli ilə də saçlarına sığal çəkirdi:

- Bilmirəm, Fira, bilmirəm.. Nəsə... sonra susub Firuzəyə heç nə deməməyi qərara aldı.

- Nədir? Sən dünəndən nə isə demək istəyirsən, amma demirsən.

Kərəm fikrə getdi, görəsən, bütün baş verənləri danışsın, yoxsa yox? Axı Firuzə bilsə, narahat olacaq. O da Kərəm kimi gözlükdən baxanda cəld geri çəkiləcək ki, güllə beynini uşaqların ayaqqabısına tökməsin. Yaxşısı, ona hələ heç nə deməsin. Heç olmasa bir həftə bunu gizli saxlasın, görsün nə olur.

-Yox, Fira mən dəyişməmişəm. Sadəcə, sizi xoşbəxt görürəm, bu da məni kövrəldir.

-Təzə işdə nə qədər maaş alırsan ki?

Kərəmin danışmağa halı yox idi. Arabir siyirməyə baxıb düşünürdü, görəsən, onun yerinə başqa adam bunu tapsaydı nə edərdi?

- Fira, nə qədər pul sənə ömrünün sonuna kimi bəs edər?

Firuzə çaşıb gülümsədi:

- Bu nə sualdır?

- Mən tam ciddi deyirəm, əgər sənə desəydilər ki, nə qədər pul istəyirsən veririk, nə qədər istəyərdin?

Firuzə fikirləşdi:

- Bilmirəm, elə ayda beş yüz olsa mənim bəsimdir. Bax indiki kimi mənə bəsdir. Təki əziyyət olmasın, aclıq olmasın.

Kərəm gülümsəyib dedi:

- Bəs bir milyon tapsaydın, nə edərdin?

Firuzə uşaq kimi qaqqıldadı:

- Bir milyon? Kimdi mənə o pulu verən? Bir milyonum olsaydı, bir dənə ev alardım, sənə maşın alardım, özümə də paltar. Uşaqlara da müəllim tutardım ki, təhsilləri yüksək olsun.

Kərəm gülümsəyib onu qucaqladı. Sonra çiyindən öpməyə başladı. Firuzə birdən ona tərəf çevrilib boynuna sarıldı, onlar yenidən yorğanın altına girdilər.

Gözlərini açanda başının üstündə dörd nəfər dayanmışdı. Işıq onların arxasından gəldiyindən üzlərini seçə bilmirdi. Ancaq qara siluətlər. Əllərini tərpedə bilmirdi, bağlamışdılar. Sonra boz asfalta baxdı, uşaqlarını da kəndirlə bağlamışdılar. Aman Allah, bu nədir? Kim onları bağlayıb? Kərəmin ürəyi elə bərk döyünürdü ki, az qalırdı yerindən çıxsa. Uzaqdan bir it ağzında insan əli, qaça-qaça ona tərəf gəlirdi. Bu yaş tüklü, cındır bir it idi. Bədəni yaralarla dolu, quduz, bir ayağı topal it sarı dişlərinin arasında insan əli tutmuşdu. Kərəmə doğru qaçırırdı. Lap yaxınlaşanda həmin adamlardan biri tapançanı çıxarıb itə atəş açdı. O yerə yığılanda ağzındakı əl sıçrayıb Kərəmin qucağına düşdü. O qışqırmaq istədi, amma səsi çıxmadı. Əlin üstü qanlı ləkələrlə dolu idi. Kərəmin plaşı da qana bulaşmışdı.

Nə qədər qışqırmaq istəsə də, səsi çıxmırdı. Dizinin üstünə düşən qanlı əl baxdı. Birdən əl qımıldadı. Kərəm gözlərinə inanmadı. Sonra əl bir də qımıldadı. Barmaqları üstə qalxıb Kərəmin sinəsi ilə yuxarı dırmaşdı. Qanlı əl lap hörümçəyə bənzəyirdi. Əl onun qalstukundan yapışıb boğazına doğru dırmaşdı. Boğazına çatıb onu boğmağa başladı. Kərəm qışqırır, silkələnir, əli üstündən atmaq

istəyirdi. "Aaa, bu nədir üstümdə! Götürün bunu.. Aaaa!!!"

Bu zaman əl havaya qalxıb onun üzünə şillə vurdu. Şillə dalınca şillə. Kərəm qışqırırdı: "buraxın məni!" Əl isə onu şillələyirdi: "oyan, oyan!"

Kərəm gözlərini açanda Fira onun üzünə daha bir şillə vurdu.

- Oyan, oyan, bu yuxudur.

Kərəm tər içində idi, elə tənənfəs olmuşdu ki, elə bil bütün gecəni qaçıb. Yataqda oturub ətrafa baxdı. Hava hələ alaqranlıq idi. Aman Allah, yuxuya bir bax! Günəşin qızartıları lap uzaqda nazik bir cızıq kimi sezilirdi. O Firuzəni qucaqlayıb gözlərini yumdu, sonra gözlərini açıb bir də otağa baxdı. "Bu, sadəcə, yuxu idi, yuxu..."

Yatağın kənarında həmişə bir stəkan su olardı. Bu gecə su yox idi. Amma nə qədər su içmək istəsə də durmağa gücü çatmırdı. Firuzəni də yerindən qaldırmağa ürəyi gəlmədi. Yerinə uzandı. Boğazında acı bir tam var idi. Tər isə bədənindən su kimi axırdı. Firuzə artıq yuxuya getmişdi. Kərəm təəccübləndi, necə rahat yata bilir? Sonra başa düşdü ki, yuxudakı qanlı əli ancaq o görmüşdü. Bu, səhər-səhər ustalardan eşitdiyi söhbətin nəticəsi idi. "Zəhrimara qalsın... Bu nə yuxu idi gəldi girdi mənim beynimə!"

Yenidən başını yastığa qoyub yatmaq istədi, amma alınmırdı. Səhərki söhbət yadına düşmüşdü. O, beləcə yata bilməzdi. İndi yuxuya getsə uşaqlar dərsə gedəcək. Yolda da onlara nəsə eləyə bilərlər. Yox, uşaqları dərsə buraxmaq olmaz, gərək evdə otursunlar. Bir daha yuxudakı qara geyimli adamlar və murdar it gözünün qabağına gəldi. Aman Allah, bu nə işdir? Bu nə pis yuxudur? Kərəm ustaların yanına

gedib söhbəti dəqiqləşdirməliydi ki, görsün bu tikinti meydanında nə baş verib. İt ağzında kimin əlini gətirib, nə ölü, nə cinayət? Amma nəsə başqa bir şey geyinmək lazımdır ki, onu tanımasınlar. O dolabı açıb köhnə paltarların içində nə isə axtardı. Amma heç nə yox idi. Kərəm indi anladı ki, neçə ildir eyni paltarı geyinir. Axı onun köhnə köynəkləri olmalı idi? Yəni doğrudan o günə düşüblər ki, Fira tullayıb? Nə isə, ən yaxşısı elə ev paltarıdır.

Əynini geyinib evdən çıxdı. Yavaş-yavaş pilləkənləri enməyə başladı. Amma fikrini dəyişib pilləkənləri qalxdı. Doqquzmərtəbənin sonuncu mərtəbəsindəki kiçik pəncərədən dama çıxdı. Çömbəlib antenalarla dolu damın o biri tərəfinə keçdi. Onlar üçüncü blokda qalırdılar, Kərəm isə birinci blokun pəncərəsindən içəri tullandı. Əgər onu güdürlərsə deməli, üçüncü bloka baxırlar. Onların ağına gəlməz ki, Kərəm birinci blokdan çıxacaq. Pilləkənləri enib həyəətə çıxdı, tərtəmiz, heç kəs yox idi. Ya onlar doğrudan da Kərəmi güdmürdülər, ya da çox peşəkar güdürdülər. Həyətdən çıxan kimi qaçmağa başladı, qoy elə bilsinlər ki, səhər idmanı ilə məşğul olan başqa bir qonşudur. Qaçan zaman hərdən bir arxaya çönüb güdülüb- güdülmədiyini dəqiqləşdirmək istəyirdi.

"Sakitlikdir, heç kəs yoxdur. Heç kəs güdmür, mən izi itirə bildim". Binaların arasına girib, dolaşmaq yollarla tikinti meydanına yollandı. Lap döyüş filmlərinin qəhrəmanına bənzəyirdi. Birdən-birə özünü peşəkar cinayətkar, casus kimi hiss edib içindəki bütün qorxuları öldürdü. Hərdən getdiyi yerdə elə cəld arxaya dönürdü ki, bunu görən hansısa bir ağır zənbilli nənə yerindəcə qorxudan ölərdi.

Budur həmin tikinti yeri, həmin ustalar. Görəsən, onlar ümumiyyətlə, iş görürlər, yoxsa burada oturmağa görə maaş alırlar? Amma Kərəmi maraqlandıran daha vacib suallar var idi, bircə onlara yaxınlaşmaq qalırdı:

- Sabahınız xeyir.

Koroğluya bənzəyən kök usta yun papağını başında düzəldib dedi:

- Abatın xeyir... təzə fəhləsən?

Kərəm duruxmadan dedi:

- Hə, təzə gəlmişəm.

Usta qollarını çirmalayıb dedi:

- Əşi, zəhrimarı tikib qurtarmaq olurkuu?! Deyiriy əlavə maşın lazımdır, bunnar da əlavə fəhlə göndərir. Köpəy uşağı, elə bil ehram tikiriy. Bu qədər fəhlə nəyə lazım? Axı bədbaxt fəhlə maşının işini necə görsün? Bircə qamçıları çatışmır, lap quldarlıxdı.

Maşın lazımdı, maşın. Adamın xeyri yoxdu.

Kərəm çox uzatmadı:

- Dünənki hadisədən xəbərin var?

Yekəpər kişi ayağa qalxıb əli ilə uzaqda bir binanı göstərdi:

- Bə nəə, görürsən o binanı? Qırmızı bina, lap uzaxda. Bax orda olubdu. Dəmir uşağın belindən girib, boğazından çıxıb, üç-dördü də üstünə tökülüb.

- Kimlər tökülüb üstünə? O nə edib ki, onlara?

Usta iyərənc bir qəhqəhə çəkib dedi:

-Allah evin yıxmasın, neyləyə bilərdi ki onlara? Dayanıb pafruz çəkirdi, yuxarıdan dörd-beş dənə daş gəlib düz bunun üstünə. Elə

dəyiblər ki, bu da yıxılıf fundamentin içinə. Orada özün görüfsən doludu armaturnan. Dəmir belinnən girif, boğazınnan çıxıf. Qolunun biri də elə dəyib ki, elə bil balta ilə kəsilib. Müdürlər də deyir ki, gərək başına kaska qoyaydı. Ay buların mən kaska qoyan yerlərini... Güya ki, kaska olsaydı dəmir belinə girmiyəsiydi. Əşi, onlar varlı adamlardı. Fəhlə uşaq ölüb getdi, onlara nə? On mindən, beş mindən verib, məhkəməni də alacaqlar. Lap deyərlər ki, özünü öldürüb. Heç görülən işdimi ki, sementə balıqqulağı qatsınlar. Dördüncü mərtəbənin divarları balıqqulağıdan hörülüb, azcana küləy vuran kimi də tökülüf yetimin başına. Ehh...

Kərəmin çiyinlərindən yük götürüldü. Deməli, onu heç kəs güdmür. Deməli, səhv başa düşüb. Özündən asılı olmayaraq dedi:

- Şükür Allaha.

Usta isə ona tərs-tərs baxıb soruşdu:

- Ədə, sən haralısan?

Kərəm isə üzünü çevirib evə gedirdi.

"Sənin ağıln yoxdur, nə ola bilər ki? Kimdi səni güdən? Heç kəs! Bu adi bir ölüm hadisəsidir, amma mən artıq özümdən cinayətkarlar uydurmuşdum. Ağıllı olmaq lazımdır, ağıllı. Hər şey yaxşıdır, mən milyonerəm, mən milyonerəm".

Bu sözlərlə özünü sakitləşdirirdi. Həyətə çatanda isə yenə də özü də bilmədən birinci bloka daxil oldu. Yenidən dama qalxıb öz bloklarına keçdi. Hər ehtimala qarşı. Və bunu yəqin ki, hələ çox edəcəkdə.

Evə gələndə yenə də boş dəhlizlə üz-üzə durdu. Hər şey həmişəki kimi idi.

Bircə qıraqdakı zibil yeşiyində Pərvinin köhnə cırıq ayaqqabıları bütün bu mənzərəni dəyişirdi. Deməli, bu gün Pəriş təzələri geyinib və barmaqları üşümür. Hər şey yaxşıdır.

Hər şeyin yaxşı olmağına baxmayaraq əsas sual yenə də cavabsız qalırdı. "Bu pullar haradandır?"

Siyirməni aralayıb çamadanı çıxardı. Onu diqqətlə gözdən keçirdi. Bəlkə üzərində hansısa bir yazı, hansısa bir işarə var. Amma yox, çamadan adi çamadan idi. Amma bahalı çamadan idi, bu da təbii idi. Hər halda bir milyon pulu beş manatlıq çamadanda daşımazlar. Qəribəsi də elə bir milyonun özü idi. Niyə məhz bir milyon? Əgər bu hansısa bir varlı adamın pulu idisə orada doqquz yüz min də ola bilərdi, ya bir milyon iyirmi beş min. Yəni məhz "bir milyon" olması çox şübhəli gəlirdi. Bu, sadəcə, çamadana yığılmış puldan daha çox, hansısa bir ödənişə bənzəyirdi. Elə bil kimsə dəqiq bir milyon istəyibmiş. Bəlkə kiminsə uşağını oğurlayıblar və deyiblər ki, filan yerə pul gətir. Bəlkə bu doğrudan da narkotik alveri imiş.

Bütün bu variantlar Kərəmi əsəbiləşdirir, fikirlərini qarışdırırdı. O, uşaq vaxtı yerdən çox pul tapmışdı. Amma bu, həmişə ya avtobusda, ya metroda, yəni insanların nə işə itirmə ehtimalı olan yerlərdə olurdu. Amma boş tikinti sahəsinin ortasında bir milyon... Yox, bu heç cür ağıla sığmırdı. Bu işdə nəşə bir iş var. Amma Kərəm bilmirdi. Kərəm heç nə bilmirdi.

Onu yenidən yuxu basdı, mətbəxə keçib özünə tünd qəhvə dəmlədi. Qəhvənin acı ətri onun burnunu qıcıqlandırırdı. Kərəm qarşısına ağ vərəq götürüb çamadan şəkli çəkdi. Sonra kənardan yazmağa başladı.

Birinci variant - cinayətkar qruplaşmanın işidir.

İkinci variant - kiminsə girovudur.

Üçüncü variant - ...onun ağına heç nə gəlmirdi, - bu, bina sahibinin puludur. Məmurlardan birinə rüşvət verirmiş.

O yazdıqca anlayırdı ki, bütün variantların sonunda təhlükə var. Necə olur olsun, pulun yiyəsi indi öz çamadanını axtarır. Və gecə saat ikidə bir milyon pulu tikinti sahəsinə gətirən adamdan nə istəsən gözləmək olar.

Kərəm yaman qorxurdu, hamısı da öz səfehliyi ucbatından. Gərək çamadanı tez götürüb gedəydi. Onda onu heç kəs görə bilməzdi. Amma gecədən səhərə kimi mıx kimi çamadanın yanında durmuşdu. Onu nə qədər adam görmüşdü. Guya ki, vətəndaşlıq borcunu yerinə yetirir, guya yaxşılıq etmək istəyir, yiyəsinə qaytarır.

"Tüpürüm sənin yaxşılığına!.." - deyib əsəbi-əsəbi pəncərədən həyəətə baxdı.

Heç kəs yoxdur, heç kəs, bu nə olan işdir? Əgər pulun yiyəsi mənə görübsə niyə üç gündür heç bir xəbər yoxdu? O, yataq otağına keçib çamadandan iki min dollar götürüb cibinə qoydu.

"Cəhənnəmə ki, gedirəm bunu xırdalamağa, vecimə deyil. Oğurlamamışam ki, yerdən tapmışam da..."

Özünü nə qədər sakitləşdirməyə çalışsa da yenə eyni həyəcan və qorxuyla bloka çıxdı. Bu hiss onda uşaqlıqda olardı. Gecə ayılıb su içmək üçün qaranlıq mətbəxə keçəndə həmişə qorxardı. Su içərkən də fikirləşərdi ki, elə indicə qaranlıqdan bir xortdan hoppanacaq üstünə. Bu cür şeylər hamıda olurdu. O dəfələrlə gecə ayılıb öz asılmış

paltarlarını qəribə bir məxluqa bənzədirdi. İndi də həmin uşaqlıq qorxusu yada düşmüşdü, hər an kiminsə çıxıb onu güllələyəcəyindən qorxurdu. Qəribədir, uşaqlığın xortdanları böyüdükcə insanlara çevrilirdi.

Yenə də dama çıxıb o biri bloka daxil oldu. Amma təzəcə pilləkənləri enmək istəyirdi ki, son mərtəbədəki mənzilin qapısı açıldı. Kərəmin ürəyi az qaldı ağızdan çıxıb diyirlənə-diyirlənə birinci mərtəbəyə düşsün - elə pis qorxmışdu ki. Qapının qarşısında qoca bir arvad göründü. Saçları biz-biz durub, lap hindulara oxşayırdı. Əyninə böyük olan, ya uzun illər iylənmiş yatağında qıvrılmaqdan dartılan cındır paltarın arasından sallanan dərisi görünürdü. Bəlkə də Kərəm bu təbii fəlakəti on yaşında görsəydi yerindəcə ölərdi. O gözlərini qıyıb tərs-tərs Kərəmə baxdı, sonra dedi:

- Sən də bunuynan cükküldəşirsən? - başı ilə qonşunun qapısını göstərdi, - həyasızlar, abırsızlar. Özü də qonşusan ee, qonşu. Utan! Uçaskovuya demişəm rədd eləyəcək bu q... (o söyüş söymək istədi) bu... tərbiyəsiz burdan. Bu fahişəni burdan... Bu rus qızını burdan. Gündə biriniz pırtıyıb çıxırsız yanına!!! - bunu deyib qapını Kərəmin üzünə çırpdı. Amma qapının arxasından tənbel addımları və mızılıtsı eşidildi - bu da ağıllı çıxıb, damdan gəlir. Kül kişi başıva. Abırsızlar...

Kərəm elə fikirli idi ki, bir mərtəbə enəndən sonra o arvadı tamam unutmuşdu. Tez gedib pulu xırdalamaq lazım idi. Amma heç özü də bilmirdi ki, niyə bunu tez etmək lazımdır. Niyəsə özünü cinayətkar kimi hiss edirdi, elə bilirdi bir azdan bütün ölkə polisləri onu axtaracaq və nə qədər ki vaxt var, pulları manata çevirmək lazımdır. Firuzə yəqin

bu gün ərizəni yazıb işdən çıxar. Uşaqların da dərsləri qurtarmır ki, hamısı bir yerdə gizlənsinlər. Amma niyə? Kimdən? Bu sualların cavabı yox idi. Sadəcə, konkret, fiziki, soyuq bir instinkt. O, dəli bir səbirsizliklə dollarları manata çevirmək istəyirdi. Elə bil yaşıl kağızlar manat olandan sonra çamadandakı pullara aid olmayacaqdılar. Ən çox Kərəmi boğan isə tənhalığı idi. O, ilk dəfə tək qalmışdı. Yox, ikinci dəfə. Birinci dəfə yetkinlik yaşına girəndə, keçid dövründə belə həyəcan keçirmişdi. Onda özünü tək hiss edirdi. Bədəni dəyişir, tüklənir, amma o bunu heç cür izah edə bilmirdi. Başqalarından da soruşmağa utanırdı. Ta məktəbdə bir uşaq gülə-gülə onun qulağına pıçıldayanacan: "Sənin də qoltuğunun altından tük çıxır?" O vaxta kimi Kərəmin çəkdiyi sıxıntıları isə bir Allah bilirdi. İndi də həmin sıxıntılar qayıtmışdı. Onun yenə də elə bir sirri var idi ki, onu heç kəsə deyə bilmirdi. Ən pisi də odur ki, heç kəs ona məsləhət verə bilməzdi. Çünki bu, qoltuqda çıxan tük deyil. Bu, bir milyon dollardır. Tanıdığı adamların heç birində bu qədər pul olmamışdı. Ona necə məsləhət verə bilərdilər ki? Kərəm özünü Avropanın novator-revolusionist gəncləri kimi irəlində və tənha hiss edirdi. Durna qatarında nə qədər çox durna olsa da ən qabaqda gedən quş həmişə tənha uçar. Çünki quşlar uçuş zamanı arxanı görmür, çevrilib boylana da bilmir. Kərəm də tək idi, o artıq özü ilə danışmağa başlamışdı. "Deməli, belə, tez-tez gedib çıxarmaq lazımdır. Pulları çevirmək lazımdır. Sonra evə qayıtmaq. Pulları çevirib evə qayıdıram. Məni heç kəs bu qədər pulla görməmiş. Tez, tez!"

Cibinə güclə yerləşən pul topasını əli ilə sıxırdı. Özündən asılı

olmayaraq hər saniyə hərlənir-fırlanır, ətrafdakı şübhəli adamları gözdən keçirirdi. Azərbaycanda isə hamı şübhəli idi. Hamının üzündən zəhrimar yağırdı. Hava tutqun olsa da arabilir günəşin şüaları onun çiyinini yandırır. Qış günəşi ən pis günəşdir. Çağırılmamış qonaq kimi sırtıq-sırtıq adamın üzünə gülür. Kərəm başını yelləyib dedi: "Zəhləm gedir günəşdən!" Qolları ilə özünü qucaqlayıb elə qərribə bir yerləşlə gedirdi ki, kənardan narkomana, sərxoşa bənzəyirdi.

Budur, keçən dəfə getdiyi eksçeync. Gonbul arvadlar yerindən tərənən avtobusun dalınca qaçdığı kimi o da eksçeyncə doğru qaçmağa başladı. Qərribədir, elə bil eksçeyncə harasa gedəcəkdi. Sonra özündən utanıb sürətini azaltdı. "Mən dəli oluram, deyəsən, kənardan da özümü çox şübhəli aparıram, rahat olmalıyam, rahat!" Eksçeyncə daxil olanda həmə cavan oğlanla üz-üzə gəldi. Kərəm cibindən min dolları çıxarıb dedi:

- Bunu zəhmət olmasa manata...

Oğlan heç onun üzünə baxmayıb dedi:

- Siz iki gün əvvəl də gəlmişdiniz?

Aman Allah, axı o Kərəmi tanıya bilməzdi. Gündə min cür adam görür, Kərəm onun yanında qala bilməzdi axı.

Qorxudan az qaldı hülqumunu udsun. Soyuq tər alnında muncuqlandı, sağ əli də azca əsməyə başladı. "Budur, sonum gəldi, sonum gəldi! Məndən şübhələnir! Şübhələnir! Şübhələnir!"

Oğlan Kərəmin donub qaldığını görüb pəncərədən boylandı:

- Haradandı sizdə bu pullar?

İkinci sual Kərəmin şübhələrini qətiləşdirdi. Başa düşdü ki,

qarmağa keçib. "Artıq pulun haradan olduğunu soruşur, deməli, bilir hər şeyi. Bilir hər şeyi! Bilir hər şeyi! Onların adamıdır! Onların adamıdır!" İndicə sağdan-soldan polislər tökülüşüb onu maşına basacaqlar.

Cavan oğlan isə gülümsəyir, cavab gözləyirdi. "İt balası, gör necə gülür, öz qələbəsinə sevinir".

Kərəm hər şeyin məhv olduğunu anlayıb dedi:

-Tapmışam.

Yalan deməyin mənası yox idi, axı onlar onsuz da bilirlər. Yalan danışsaydı onlar əsəbiləşərdilər. Ən dəhşətlisi isə o idi ki, Kərəm bilmirdi bu "onlar" kimdir, polis yoxsa cinayətkar, mafiya? Geri iki addım atıb udqundu. Cavan oğlan isə başını aşağı salıb dedi:

- Üzr istəyirəm, bilirəm bu mənim işim deyil, xətrinizə dəymək istəmirdim, sadəcə...

Kərəm hiss edirdi ki, gözləri yalnız bir nöqtəni görür-yəni aşağıda yuxarıda qıraqlarda heç nə görünmürdü, qaranlıq bir yerdən o yalnız oğlanın sifətini görürdü. İndicə yıxılıb özündən gedəcəkdi.

Gənc oğlan isə dollarları əlinə götürüb Kərəmə göstərdi:

- Bilirsiniz niyə soruşdum? Çünki bu dollarlar Azərbaycanda çox nadir hallarda olur. Çap tarixinə baxın, görürsüz necə köhnədir? Amma özünə baxın təptəzə, elə bil kimsə onları yüz il bir yerdə saxlayıb, xərcləməyib. Həm də seriya nömrələri dalbadal. Bu gün siz belə bir yüzlüyü yüz iyirmiyə sata bilərsiniz! - bunu deyib oğlan əlini cibinə atdı.

"Bu tapançadır, bu dəqiqə alnıma çaxacaq! Bilir ki, pul məndədir.

Tapança! Tapança!!! Kərəm, əyil!"

Cibindən bir Azərbaycan on manatını çıxarıb dişlərini ağartdı:

- Bunu mənə yüz manata satıblar. Seriyasına baxın? Bu, çap maşınından çıxan birinci on manatlıqdır. Mən özüm belə şeylərin xəstəsiyəm, - sonra böyük bir sirri açmış kimi gözlərini bərəldib pıçıldadı, - on ildən sonra bunun qiyməti bilirsiniz nə qədər olacaq? Min manatdan çox.

Kərəmin başı qarışmışdı, oğlanın danışdıqlarından heç bir şey anlaya bilmədi. Verdiyi dollarları geri götürüb başını yelləyə-yelləyə bayıra çıxdı. Əlindəki dollarlara baxa-baxa evə doğru addımladı. "Deməli, onlar bilirlər, deməli, onlar Kərəmi tapıblar, hamısı bilir!" Bir azdan onun şəkli bütün banklarda olacaq. Pulları çevirmək istəyən kimi onu tutacaqlar. Tez gedib pulları çamadana qoymaq lazımdır. Sonra çamadanı gətirib bu oğlana qaytarmaq lazımdır.

Birdən küçədə bir xanımla yaman bərk toqquşdu. O da ağzına gələni Kərəmin üzünə bağırmağa başladı. Amma Kərəm bütün bunları kənardan bir tamaşaçı kimi seyr edirdi. Gözləri dumanlanır və bu yaraşlıqlı qızın nə bağırıldığını anlamırdı. Qızla toqquşanda səmti dəyişmişdi, o sola dönmüşdü. Amma bunu anlamadan elə sola gedən döngə ilə yoluna davam etdi. Səhərdən əlində tutduğu pulları cibində gizlədib mətbəyə doğru irəlilədi. Bu yol onun işə getdiyi yol idi. Ona niyəsə elə gəldi ki, işə getməlidir. Əslində belə günlər onun həyatında tez-tez olurdu. Səhər durub necə işə getdiyi, yolda kimləri gördüyü heç yadında qalmazdı. Elə bil bu yarım saatlıq yolu bir saniyəyə gedirdi. Bəlkə də yolboyu yatırdı. Bircə onu bilirdi ki, bu iş onun özünə

çevrilmişdi. O, işə getməli idi, çünki ailəsini saxlamaq lazımdır. Hamı işləyir, o da işləməlidir, iş olmasa pul olmaz. Yaşamaq üçün işləməlisən, cəmiyyətin qanunu, həyatın bir hissəsi, iş, iş, iş. İş lazımdır, çünki pul lazımdır. İşləməlidir, bu vacibdir, ailə üçün, özü üçün, iş üçün, işləmək, işləmək, hər gün işləmək lazımdır, ölənə kimi işləmək lazımdır.

Mamed onun solğun sifətinə baxıb əlini alnına qoydu:

- Ay kişi, sən nəyə gəlibsən, od tutub yanırısan ee.

Kərəmin cavab verməyə heyi yox idi, o, sadəcə, geri qayıtmaq istəyirdi. Evə istəyirdi, evə, evə, evə, evə.!!! Amma saat iki idi, iş isə saat səkkizdə qurtaracaqdı. O Mamedə baxıb dedi:

- Hələ altı saat var.

Elə bu cümləni dedi ki, bir də gördü sol tərəfdəki divarlar onun üstünə tökülür.

...heç, zoğallı çay ver... bunu da mütləq yeyəndən sonra atsın. ... axı mən min dəfə... heç fevralda da plaşsız... bunu yeməkdən sonra mütləq içsin. Dayan, dayan, deyəsən özünə gəlir.

Kərəm ağ xalatlı həkimə baxıb düşündü. Görəsən niyə həkimlər ağ xalat geyinirlər? Təmizlik üçün? Guya xəstə ağ xalatlı həkimi görəndə sakitləşir? Əksinə ağ xalatlı həkimlər ölümdən sonrakı ruhlara bənzəyir, xəstə də elə bilir ki, artıq ölüb. Bəlkə də ağır yaralıların çoxu elə həkimləri ruh sanıb qorxudan ölür. Kərəm özünə gələn kimi bunu hansısa həkimə deməli idi. Qoy bilsinlər.

Əvvəl harada olduğunu anlamasa da sonradan öz yatağında olduğunu başa düşdü. Otaq işıqlı və isti idi. Firuzə uşaqları qucaqlayıb

ona baxırdı. Kərəm başında ağrı hiss elədi, əli ilə ağrıyan yeri tutub sızıldadı.

Firuzə dedi:

- Hə, yıxılında dəymisən, sağ olsun Mamed, səni evə kimi gətirdi.

Nə qədər dedim, qalmadı.

- Nə olmuşdu ki, mənə?

Həkim xanım, uşaqla danışan kimi onu danlaya-danlaya dedi:

- Heç, biz ağılsızlıq eləmişik. Küçəyə maykada çıxdıq, soyuq da bizi xəstələndirdi. Qızdırma da qalxdı qırx dərəcəyə. Amma indi biz Firuzočkaya söz verəcəyik ki, bir də belə nazik geyinməyəcəyik. Ürəyimiz də getməyəcək. - Həkim üzdən çox xoş, rüssdilli bir qadın idi.

Kərəm gün ərzində ilk dəfə gülümsədi. Sonra uşaqlarına baxdı, o istəmirdi ki, onlar atalarını belə zəif görsünlər. Fira ayağa qalxıb həkimi dəhlizə ötürdü.

Kərəmin dünən ona verdiyi on dörd manatı uzatdı. Həkim də on manatı götürüb dördü geri qaytardı. Pərvin isə yatağın qırağında oturub yavaş-yavaş atasına sarılmaq istəyirdi. Onda Kənan onun əlindən dartıb dedi:

- Bacı, gəl bura, ata xəstədir. Sənə də keçər.

Kərəm birdən-birə xoşbəxt olduğunu anladı. Necə gözəl balaları var, necə gözəl arvadı var. Hamısı da onu sevir, onun yanındadırlar. Çalışqan kişilərin ən xoşbəxt anları zəifləyib öz saxladığı adamlardan bir neçə gün asılı qalmalarıdır.

Onlar nə qədər möhkəm və məğrur olsalar da həmişə incə sığala və isti

qucağa ehtiyac duyurlar. Kərəmin də daxili iztirabları, qorxu və şübhələri qayğısız uşaq rahatlığında doğmalığ və sevginin yaratdığı hüzurun içində yox olurdu. Onun ruhu dincəlirdi. Dünyanın axırı gəlsə belə o bu isti yataqdan qalxmazdı. Öz-özünə fikirləşdi: "Görəsən, mən yıxılanda o donuz Tağıyev də orada olub? Əclaf, onu öz əllərimlə boğardım". Tağıyev onun fikrində elə qəddar məxluqa çevrilmişdi ki, elə bil başına gələn bütün bədbəxtliklər onun ucbatından olurdu.

Üzünü Firuzəyə tutub soruşdu:

- İşdən çıxdın?

Firuzə bu sualı gözləyirdi, amma özünü gözləməyirmiş kimi göstərib dedi:

- Mən elə bilirdim ciddi demirsən. Elə bilirdim sözgəlişi demisən. Kərəm alnını silib tavanın çatlarına baxdı. Bir müddət susub, nəhayət dilləndi:

- Ciddi deyirdim. Ciddi... siz də sabah dərəcə getmirsiz, yaxşı?

Firuzə təəccüblənsə də uşaqlar sevinib gülümsədilər. Hansı uşaq sevinməzdi ki? Ataları keçən il də bir gün onları dərəcədən saxlamışdı. Onları qalın geyindirib demişdi:

- Görün sizə nə hazırlamışam.

Onda uşaqlar çox həyəcanlı idilər. Kərəm də onları həyəətə çıxarıb qarını göstərmişdi. Bütün həyəət ağappaq qar idi. Onlar axşama kimi oynamışdılar. Pərvin üçün isə o gün inanılmaz bir şey idi. O dəfələrlə sinifdə danışdı ki, bir gün ata bizə qar gətirdi və biz oynadıq. O yəqin ki, həqiqətən buna inanırdı. Onun yaşında insanlar hələ yalandan inanmağı bacarmır.

-Yaxşı, sabah gedib ərizəmi yazaram, amma pulu yarımçıq verəcəklər. Kərəm əlini cibinə salıb manatları çıxardı, ondan başqa keçən dəfə eksçeyncdən qalan iyirmi üç dollar:

-Ala bunları.

Firuzə utana-utana ərindən pulu götürdü. Onun ərinə yazığı gəlirdi. Yəqin ki, təzə iş elə çətinidir ki, bu pulları qazananda ürəyi gedib yerə yıxılır. Firuzə, ümumiyyətlə, çox romantik qadın idi. Onu çox asan güldürmək və bir dəqiqə sonra hönkür-hönkür ağlatmaq olardı. İnsanlara da çox tez bağlanır, hamıya güvənir, hamını çox istəyirdi. İstiqanlı idi, tez qaynayıb qarışırdı. Bu da elə Kərəmi cəlb edən əsas xüsusiyyətlərdən biri idi. Çünki Kərəm çox vaxt özünə qapalı və soyuq olurdu. Bəlkə uzun illər soyuq maşınların və kağızların əhatəsində o da maşına çevrilmişdi. Eksçeyncdəki oğlanın danışdıqlarını indi-indi qavrayırdı. Deməli, pullar köhnə puldur. Yəni ki, xeyli vaxt hansısa varlı bir adamın evində qalıbmış. Seriyaları da dalbadal, deməli, həmin varlı adam nə vaxtsa bankdan hesabını götürüb evinə qoyubmuş. Dollarlar çox köhnə idi, heç o vaxtlar SSSR-də bu qədər dollara rast gəlməzdin. Deməli, o vaxt üçün bu pul lap dəyərli olub. Yəni ki, çox varlı bir adamın imiş. Bəlkə də sonradan xaricdən gətirilib. Onun gözü Firuzənin qol saatına sataşdı. Çox qəribədir, kasıb adamlar qol saatından daha çox istifadə edirdi. Bunu Kərəm öz müşahidələrindən bilirdi. Elə bil kasıblar daim hansısa bir vaxtı gözləyirlərmiş.

Amma varlıların saata o qədər ehtiyacı olmurdu. Onlar, əksinə, saatdan uzaq olurdular. Çünki saat onları ölümə yaxınlaşdırır, arzularına yox - arzulara onlar çoxdan çatıblar. İndi tələsəsi heç nə yoxdur. Təki zaman

dayansın, ölüm geciksin. Bəlkə də ona görə varlılar antikvar şeyləri sevir, divarlardan zamana qalib gəlmiş ölməz rəsm əsərləri asırdılar.

Saat on bir idi. Daha bir gün göz qırpımında keçmişdi. Uşaqların yorğun gözlərinə baxıb dedi:

-Yaxşı, di gedin yatın, yorulmusuz. Firuzə, sən də uzan, sizi çox yordum deyəsən.

Uşaqları öpüb ayağa qalxdı. Firuzə ona kömək etmək istədi, amma o qoymadı. Sonra fikirli-fikirli mətbəxə keçdi. Fira toyuq şorbası bişirmişdi, elə çömçə ilə bir neçə qurtum içib ağzını qazantutana sildi. Mətbəxin darısqal divarlarından birinə söykənib yerə çökdü. Bir az tək qalıb fikirləşmək istəyirdi. Firuzə dəhlizin qırağından ona baxıb başını yellədi, üzünü çevirib yataq otağına getdi.

Kərəm mətbəxin divarlarına baxırdı, rəngi yaman qaçıbmış. Sonra lap yuxarıda istifadə olunmayan qabların yanındakı hörümçək toruna baxdı. Qəribədir, əvvəl o elə bilirdi ki, bu mənzildə dörd nəfər yaşayır. Amma görünür, bu kasıb evin çox varlı sakinləri də varıymış. Hörümçəklər, milçəklər, qarışqalar - əslində onlar da Kərəmin ailəsi sayılırdı. Kərəm nədəsə bir qərəz, ziddiyyət axtarırdı. Hansısa bir ədalətsizliyi gözlərilə görmək istəyirdi. Ailənin xoş ab-havasında bulanıq sudan təmiz havaya çıxmış balıq kimi boğulurdu. Nəyisə düşünmək istəyirdi, hansısa ciddi bir şeyi düşünməli idi. Amma yarımçıq, lazımsız fikirlərdən başqa ağına heç nə gəlmirdi. Öz tədbirsizliyinə gülür, sonra yenidən dərin, mənasız bir sükut bataqlığına qərq olurdu. Orada dibdə hansısa bir məsələ varıydı, sadəcə, fikrini toplayıb o məsələni tapmalı idi. Alınmırdı, heç cür

alınmırdı. Dərindən bir neçə dəfə "ah" çəkdi. Bütöv bir tənhalığın içində özü ilə yalnız qalmışdı. Yox, heç "özü" də burada deyildi. Onun özü də özünü atıb hansısa ucuz, dağınıq fikirlərin peşində yoxa çıxmışdı. Özünü mətbəxin bir əşyası kimi hiss edirdi. Elə bil bir az da burada otursa hörümçəklər onun da üzərində tor quracaq, qarışqalar isə burnundan, qulağından zavod çörəyinin qırıntılarını onun içinə daşıyaçaqlar. Bəlkə də bunların hamısı onun yenidən düşünməyə başladığı üçün olurdu. Axı o, sistemi dağıtmışdı. Zavallı dələ fırlanan çarxın içindən çıxıb bilmişdi. Haradansa yadına zoologiya müəllimi düşdü. O deyirdi ki, dələni çarxın içinə qoysan o dayanmadan qaçacaq və çarxı fırladacaq. Əgər çarxı dayandıran olmasa, dələ ölənə kimi qaçacaq. Bircə dəfə kənara tullanıb yıxılmaqdan qorxduğu üçün dayanmadan qaçacaq, sonda isə ürəyi partlayıb öləcək.

Kərəm də o çarxın içində idi. Bütün insanlar kimi işə gedir-gəlir, qazandıqca nələrinə dəyişdiyini düşünürdü. Televizorda yeni kanallar açılır, yeni filmlər çəkilir, xəbərlər gündə yeni şeylərdən danışır və yazıq insancıqlar elə bilirdilər ki, həyatları yeniliklərlə doludur.

Amma anlamırdılar ki, hər il dərisini dəyişən ilanlar kimi necə sürünürdülərsə, eləcə də sürünməyə davam edirlər. Biz hamımız tanımadığımız fıronların könüllü qullarıyıq və görmədiyimiz ehramlara daş daşıyıyıq - Kərəm qırx ildə elə bircə bu nəticəyə gəlmişdi. İndi isə içindəki sıxıntıları ilə baş-başa özünü rəzillik və yoxsulluğun zülmətindən çıxmağa vadar edən bu təsadüfün təsadüf olduğuna inanmaq istəyirdi.

Uşaqlar heç nə qanmır, onlar bu dəyişikliyi hiss etməyəcəklər,

amma Fira...

Fira yəqin ki... Kərəm Firanın nə hiss edəcəyini təsəvvür etmirdi. Deyirlər pul adamı dəyişir. Amma yox, pul adamı elə olduğu kimi edir.

Onun ürəyi sıxıldı, yenidən qəribə bir həyəcan qəfil çökən bürkü kimi onun nəfəsini ağırlaşdırdı. Ayağa qalxıb nə işə axtarmağa başladı. Bütün mətbəxi ələk- vələk elədi, amma nə axtardığını tapa bilmədi. Sonra yataq otağına girdi, istədi Firanı oyatsın ki, sevişsənlər, sonra işə fikrindən döndü. Yox, o indi bunu da istəmir. Amma nə işə istəyir. Saat bir olardı. Bəlkə televizoru yandırsın? Yox, o bunu da istəmir. Qızdırması tamam düşmüşdü, özünü hətta əvvəlkindən də gümrah hiss edirdi. Bircə bu sinəsini dağıdan həyəcan olmasaydı... O, siqaret istəyirdi. İndi başa düşdü ki, sadəcə, bir siqaret istəyir. Çox qəribədir, o heç vaxt çəkməyib, heç dilinə də vurmayıb. Amma indi siqaret çəkmək istəyirdi. Plaşını çiyinə atıb evdən çıxdı. "Gecədir, heç kəs olmaz", - deyib liftə mindi. Həyətin düz böyründəki dükanda yəqin ki, siqaret də satırlar. Kərəm dəfələrlə o dükana girib, amma siqaretlə maraqlanmadığından dəqiq bilmirdi. Amma yəqin ki, hansısa başqa qonşu oradakı siqaretlərin adını da əzbər bilir. Amma bilmir ki, yaxınlıqdakı ən ucuz yumurtalar bu dükanda satılır. Hansısa qoca nənə hələ də 20 qəpiyə abbası deyib bu mağazada qiymətlərin heç birini bilməsə də satıcı oğlanın adını bilirdi. Kərəm bu rəngarəngliyə təəccüblənir və düşünürdü ki, görəsən, bu dükana gələn bütün adamlarla tanış olsaydı həyatı necə dəyişərdi? Bu haqda fikirləşə-fikirləşə həyətdən çıxdı. Yəqin ki, çox şey dəyişərdi. Bu marketə

gələnlər cəmiyyətin insan adlanan xırda parçalarıdır. Yəqin ki hansısa bir mətbəə müdiri də bu dükanə gəlir və neçə illərdi peşəkar işçi axarır, amma ağına gəlmir ki, yanında yumurta alan Kərəm elə onun axtardığı adamdır. Eləcə də hansısa qoca dayı köhnə pianosunu satmaq istəyir, amma bura gələn, onunla eyni növbədə duran bu cavan qız neçə vaxtdı axtardığı köhnə pianonu heç bir dükanda tapa bilmir. Beləcə yüzlərlə insan, bu dükanda görüşür, amma nə qədər bir-birinə lazım olduqlarını bilmirlər. Kərəm əsəbiləşib dedi:

- Bakı əlaqəsiz şəhərdir. Çox əlaqəsiz. Bu yuvanın qarışqaları bir-birindən çəkinir, ona görə də buğdanı gec daşıyırlar. İnsanlar çox az tanış olur və bunu günah hesab edirlər.

Dükana girib siqaret satılan bölməyə yaxınlaşdı.

Cavan satıcı tez qaçıb onun yanında durdu:

- Siqaret lazımdır?

Kərəm maraqla qutulara baxıb dedi: -Hə.

Oğlan gülümsəyib soruşdu:

- Hansından?

Kərəm duruxdu, bir neçə dəqiqə dükanda olduğunu unudub tamam başqa bir şey haqda düşündü, sonra elə bil qəfil ayılıb dedi:

- Hansı yaxşıdır?

Oğlan soruşdu:

- Həmişə hansından çəkirsiz ki?

Kərəm gözünü oğlanın gözünə zilləyib təhqir edilmiş kimi dedi:

- Mən çəkən deyiləm!

Əhvalı tamam dəyişdi, yavaşca qapıya doğru getdi. Dükandan çıxıb

bir də geri qayıtdı. Satıcı təəccüblə onu süzdü, o isə ciddi-ciddi soruşdu:

- Sənin adın nədir?

-Toğrul, nədir ki?

Kərəm əlini yelləyib dükandan çıxdı. Ona dincəlmək lazım idi. Bir az dincəlmək.

Qapının zənginə oyandı. Mətbəxdə masanın arxasında yuxuya gedibmiş.

Kimsə qapının zəngini dayanmadan basırdı. Bir anlıq düşündü: "Axı qapımızın zəngi yoxdur", amma bu fikir çox tez ağılından çıxdı. O, döşəməni dumanlı görürdü. Qapını soruşmadan açdı. Gələn Mamed idi, onun keçmiş iş yoldaşı, yanında da polis müfəttişi. Kərəm onları görüb çaşdı. Sonra da qorxdı. Mamed başa düşdü, bəs bu polis niyə gəlsin ki? İki də dəvət gözləmədən içəri keçəndə Kərəm onları itələyib qapını üzlərinə örtüdü. Onlarsa arxadan qapını nə iləsə vurub az qala sındıracaqdılar. Aman Allah! Niyə onlar qapını belə açmaq istəyirlər? Niyə polis? Polis! Ayağı ilişib dəhlizdə yerə yığıldı. Başını qaldıranda qapı açılmışdı. Onlar yenə heç nə demədən içəri girdilər. Mamed özünü elə aparırdı ki, elə bil Kərəmi heç tanımır. Polis əyilib Pərvinin yeni çəkmələrini götürdü. Onları işığa tutub iylədi sonra Kərəmə baxıb gülümsədi - "Təzədir?"

Kərəm elə yerə yığılıb qalmışdı, bütün bədəni əsirdi. Nəsə demək istəyirdi, amma sanki dili ağzında şişib elə böyümüşdü ki, heç dodaqlarını tərpedə də bilmirdi. Mamed polisi yataq otağına çəkib qapını araladı. Firuzə çarpayıda uzanmışdı. Əllərini də başının

arxasına qoyub yatırdı. Kərəm polisin Firuzəyə necə baxdığını görüb yataq otağına keçdi. Aman Allah, Firuzə niyə çılpaq idi? Bütün sinəsi çöldə qalmışdı. Polis də onun sinəsinə vəhşi kimi baxırdı. Əllərini uzadır, qadına toxunmaq istəyirdi. Mamed polisi çiyindən dartıb aşağı siyirməni göstərdi. Kərəm donub qalmışdı, heç arvadının üstünü örtməyə də macal tapmırdı. Polis siyirməni araladıqca Kərəmin başı gicəllənir, əli ilə divara söykənib birtəhər özünü saxlayırdı. İndicə çamadanı tapacaqdılar! Ay Allah! Polis! Polis çamadanı tapacaq!!!

Polis çamadanı çıxarıb xalçanın üstünə qoydu!

- Bu nədir, hə?!

Çamadanın ağzını açıb pulları yerə səpələdi. Sonra çamadanın dibində Kərəmin heç indiyə kimi fikir vermədiyi bir gözü açıb oradan qara bir tapança çıxardı:

- Bu nədir, hə? Bu nədir?

Kərəm bilmədi nə desin. Mamed haradan bilə bilərdi? Axı o nə bilirdi haradadı pullar? Onda Kərəm hər şeyi başa düşdü. Deməli, Mamed onu evə kimi daşıyanda o sayıqlayırmış. Yuxuda hər şeyi Mamedə deyib. Yuxuda Mamedə pulların yerini deyib! Polislə Mamed bir-birilərinə baxıb bic-bic Firuzəyə işarə eləyirdilər.

Firuzənin sinəsi hələ də açıq idi. Hətta o yuxuda gərnəşir və sinəsi daha çox qabarırdı. Elə bu an Kərəm yerdəki pul topasına baxdı. Heç kəs ora fikir vermirdi, amma Kərəm diqqətli olduğundan gördü. Pul topası yavaşca qımıldayırdı. Elə bil altında nə isə var idi. O diz üstə çöküb əlini ora soxdu. Elə bu an dözülməz bir ağrı hiss etdi. Pulların içindən kəsilmiş qanlı əl onun üstünə hoppandı. Əl Kərəmin

boğazından yapışib boğurdu. Kərəm pulların içində qıvrılır, amma əli boğazından çıxara bilmirdi. "Aaaa!"

Özü öz səsinə oyandı. Yazıq Fira da ərinin səsinə diksinib yerindən sıçradı. O çılpaq deyildi. Yenə də yuxu! Yenə də tər sel kimi axırdı. "Aman Allah, bu nə dəhşətli yuxu idi!" Oyandığını anlasa da yuxunun təsirindən çıxma bilmirdi. Dərindən nəfəs alır və dilinin altında söyürdü. Heç bilmirdi kimi söyür, Firuzə isə bu sözləri ilk dəfə ondan eşidirdi. Əlini onun alınına qoydu. Qızdırması yox idi:

- Kərəm, nə olub sənə? Özünü necə hiss eləyirsən?

Kərəm əsəbi-əsəbi Firuzəyə baxdı. Elə bil yuxuda onu çılpaq görməsi Firuzənin günahı idi:

- Necə hiss edəcəm? Zibil kimi! Görmürsən?

Bunu deyib üzünü o biri tərəfə çevirdi.

Firuzə onun bu rəftarından incisə də üzə vurmadı, elə otağın azca aralı qapısından Pərvinin balaca qara gözlərini gördü. Qız qapını aralayıb qorxa-qorxa içəri baxırdı. Yəqin atasının səsinə oyanmışdı. Fira əli ilə onu yanına çağırırdı. Güllü tumanında balaca şeytan anasının gülümsədiyini görüb qaça-qaça çarpayıya dırmaşib onun qucağına girdi. Sonra atasının qulağından tutub dedi:

- Sən nə qışqırırsan kiii? Saat yeddidir..

Kərəmin balaca qızına belə gülümsəməyə həvəsi yox idi. Qız cavab gəlmədiyini görüb anasına dedi:

-Ana, ata dəli olub? Niyə qışqırır?

Fira gülə-gülə qızını başa saldı:

- Balaş, ata yuxuda xortdanları görüb qorxub. İndi get öz yerinə,

qoy ata dincəlsin.

Pərvin otaqdan çıxanda gülə-gülə dedi:

- Elə bütün günü dincəlir dəə.

Fira güldü, buna əsəbiləşən Kərəm zəhrimar sifətini arvadına çevirib soruşdu:

- Nəyə gülürsən?

Fira dedi:

-Qızımızın çoxbilmişliyinə.

- Sən uşaqları tərbiyə eləməyi bacarmırsan! O nə sözdü qıza deyirsən?

Fira təəccübləndi:

- Nə söz?

Kərəm səsini qaldıraraq dedi:

-Yox, sən nə danışırsan ee? Necə yəni ata yuxuda xortdandan qorxdu? Uşağa belə söz deyərlər, niyə qız bilməlidir ki, atası nədənsə qorxur? Hə?! Uşaqları psixoloji xəstə kimi böyütmə. Qoy iradəli olsunlar.

Firuzə qaşqabağını sallayıb sakitcə dedi:

- Kərəm, bilirəm axır vaxtlar sənə nəşə olub, başa düşürəm. Mən uşaqlara yaxşı tərbiyə verirəm. Tərbiyədən danışma, özün iki gün əvvəl bir tumanda qapını açıb çıxmışdın bloka.

Kərəm qızarıb dedi:

- Bəs sənin Mamedin yanında sinəvi bayıra qoymağın nədir? Firuzə dünənki günü yadına saldı, bəyəm Mamed Kərəmi gətirəndə

Firuzənin sinəsi açıq idi? Yox, yaxası bağlı paltar vardı əynində. Hətta

əyiləndə əli ilə köynəyini sinəsinə yapışdırırdı ki, az belə olsa heç nə görünməsin. O belə şeylərə diqqət yetirən idi. İndi ərinin bu sözü onu lap təhqir etmişdi. Heç nə deməyib susdu.

Kərəmin isə yadına düşdü ki, Firanın çılpaq sinəsini yuxuda görüb:

- Bağışla, Fira, bunu yuxuda görmüşdüm.

Amma kaş ki, bunu deməyəydi. Firuzə özünü sonuncu fahişə kimi hiss etdi. Deməli, əri onu yuxuda başqa kişilərlə təsəvvür edir? Onun bütün içi titrədi, bu iyrənc idi. O Kərəmdən iyrəndi, doğrudan iyrəndi. Amma özünü ələ aldı - "Yazıq xəstədir, ağzına gələnə danışır".

Kərəm isə yenidən tərs üzünə çöndü: "Fira rədd olub getsəydi, çamadanı açıb yoxlayardım. Görüm içində tapança var, ya yox". Üzünü Firuzəyə tutub dedi:

- Getmirsən işə?

Firuzə gözlərini bərəldib dondu:

- Kərəm, qurban sənə, mənə bir ciddi söz de də... Dünən deyirsən işdən çıx, bu gün deyirsən işə get. Bir tərəfdən deyirsən işlərim düzəlib, o biri tərəfdən bütün günü evdə yatırsan. Bunu necə başa düşüm, hə? Necə başa düşüm?

Kərəm Firanın niyə belə özündən çıxdığını anlamayıb dedi:

- Özünü ələ al!

Fira isə ağzını əyib dedi:

- Görəsən, sən mənim yerimdə olsaydın neyləyərdin?

Bu cümlə Kərəmin beyninə iynə kimi sancıldı, quduz öküzlər kimi bəbəkləri qızardı:

- Nə?!!! Mən sənə yerinə olsaydım?! Mən sənə?! Hə?!!! Bəs sən

mənim yerimə olsaydın neyləyərdin?! Hə? Sən mənim yerimə olsaydın neyləyərdin???

Dur! Dur ayağa!!!

O yorğanı yerə atıb Firuzənin qolundan yapışdı. İstədi siyirməni açıb çamadanı onun qabağına qoysun. Sonra fikrini dəyişdi. Yaxşısı, rədd olsun işə, o da tapança olub-olmadığını yoxlaya bilsin.

- Dur! Dur, geyin get işə!

O biri otaqdan uşaqlar ağlaya-ağlaya içəri girdi. Kərəm onlara fikir verməyib şkafdan Firanın köhnə paltarını üzünə çıxıb dedi:

-Tez ol geyin get işə! Geyin demirəm? Bəs sən mənim yerimə olsaydın neyləyərdin?! Sən heç nə bilmirsən, heç nədən xəbərin yoxdu!!!

Firuzə Kərəmi ilk dəfə belə çılğın görürdü. Qorxudan dodaqları büzülmüşdü.

Axı onlar həmişə sakit və qəmli olublar. İndi isə Kərəm özünü dəli kimi aparırdı. Otaqda o yan-bu yana fırlanır, dodağının altında nəsə danışdı.

Firuzə tez paltarını geyinib uşaqları da otaqdan çıxardı. Çantalarını bellərinə taxıb ayaqqabısını geyinmək istədi. Uşaqlar ağlayır, burunlarını paltarlarının ətəyinə silirdilər. Kərəm gözucu onlara baxır və heç yazığı da gəlmirdi, axı onlar bilmirdilər Kərəm nə çəkir. O, çamadandakı tapançanı tapmalıdır, bunlar isə burada ucuz-ucuz mübahisələrə görə ağlayırlar. Gözü gah Kənanın təzə çantasına, gah da ağlamaqdan eybəcərləşmiş Firuzəyə sataşdı. Kərəm yenidən dərin fikrə gedib çıxış yolu axtarırdı. Ağlına Mamedini öldürmək gəlir,

Tağıyevin yumru sifəti gözlərinin qarşısında canlanırdı. Tağıyev neçə vaxtdır özünə katibə axtarırdı. İnternetdə pozğun qadınlarla yazışır, onlara katibəlik təklif edirdi. Onlarsa deyirdilər ki, onun təklif etdiyi aylıq maaşı bir gecədə qazanırlar. Sonra niyəsə atası yadına düşdü. Atası iki il xəstə yatmışdı. Elə hey öz yazılarından danışdı, deyirdi ki, onları siçovullar yeməyib, kimsə oğurlayıb. Sonra da öz adına çap edəcək. Kişi lap ağılını itirmişdi. Birdən Kərəmin başından bərk bir ağrı tutdu. O gicəllənə-gicəllənə divara söykəndi. Ürəyi guppuldayırdı. "Mən pulları neyləyim? Onları necə xərcləyim? Hara xərcləyim?" Firuzənin uşaqları geyindirməyinə baxır və nəyisə yadına salmaq istəyirdi. Budur, yadına düşdü! Axı Firuzə uşaqlarla küçəyə çıxma bilməz? Onları güdürlər. Qara paltarlı mafiya evlərini güdür. Onlar bayıra çıxsalar güllələnəcəklər. Evdə də qala bilməzlər, çünki Kərəm çamadanı açıb yoxlamalıdır. Görməlidir ki, Mamedlə polis tapdığı tapança doğrudan da var, ya yox? Bəlkə çamadanın içində bomba var və hər saniyə partlama anı yaxınlaşır? Amma onlara çıxmaq da olmaz. Evdən həyəətə çıxma bilməzlər. Onları mafiya güllələyə bilər.

- Oturun evdə! - Kərəm bağırdı.

Uşaqlar elə qorxdular ki, ikisi də birdən zırıltılarını kəsdi. Firuzə isə qorxusundan əsə-əsə onların ayaqqabısını yenidən çıxarmağa başladı. Sonra özü də soyunub otağa keçdi. Uşaqlar da analarının yanında dayandılar. Üçü də məsum- məsum Kərəmə baxırdılar. Dünən o necə də yaxşı idi, hər şey alıb gəlmişdi, bu gün isə özünü vəhşi kimi aparırdı.

Kərəm bilirdi ki, hər şeyi onların xeyri üçün edir. Çamadanı tez

yoxlamaq lazım idi. Sonra bir gün onsuz da hər şeyi arvadına danışacaq. Uşaqlar ağlasa da o bilirdi ki, onları ağlatmasaydı indi həyətdə alınlarına güllə çaxılacaqdı. Qəddar və xilaskar. Hmm. Qəribədir. O bir anlıq özünü bütün prezidentlər, komandirlər və imperatorlar kimi hiss elədi. İndi o başa düşürdü ki, xalqa verilmiş bütün əzablar onun xeyri üçün olub. İndi o başa düşürdü ki, bütün əzablara səbəb olan dünya hakimlərinin şkaflarında hansısa bir qara çamadan var. Və əsas səbəb onların qəddarlığı yox, bu çamadanın sirləridir.

Yataq otağının qapısını bağlayıb Firuzəyə dedi:

- Küçəyə çıxmaq olmaz.

Firuzə pıçıltı ilə qırıq-qırıq cavab verdi:

-Yaxşı, qurban olum.

Kərəmin beyni isə avtomat kimi işləyir, növbəti qərarı axtarırdı. Necə etmək lazım idi ki, ailəsi evdə olmasın, amma çöldə də olmasın. Evdə sirin açılması təhlükəsi, çöldə ölüm. Onlar Kərəmin tapança axtarmasını hiss etməməlidirlər. Çamadanı görməməlidirlər. O biri otaqda olsalar, Fira bəcdir, başa düşəcək ki, Kərəm şkaftan nə isə çıxarıb yenidən orada gizlətdi. Ona görə nə evdə olmalıdırlar, nə küçədə. Firuzə ərindən yaman qorxmışdu. İndiyə kimi ona güldən ağır söz deməyən kişi özünü dəli kimi aparırdı. O qorxurdu ki, Kərəm ona əl qaldırar. O çox incə idi, həyatında heç kəs ona əl qaldırmamışdı. O da çox qorxurdu. Adi şillə ağrısı ona dözülməz bir travma kimi gəlirdi. Nə qədər qorxsa da ağlamırdı. O yenidən ağlasaydı uşaqların səsini saxlamaq olmayacaqdı. O özünü dünyanın ən aciz məxluqu kimi hiss

edirdi. Kərəm o yan-bu yana fırlanır, qızmış öküzə bənzəyirdi.

Axı niyə? Niyə onun əri birdən-birə bağırmağa başladı? O ərinin gözlərinə baxmağa qorxurdu. Elə bil ki, evlərinə yad bir adam gəlmişdi.

Axı niyə o Firuzəni evdən qovmaq istəyirdi, sonra niyə yenidən otağa girməyə məcbur elədi. Niyə belə əsəbidir? Firuzə nə dedi ki?

- Gedin qonşuya!!! - Kərəmin səsi sükut çökmüş otağın bütün dərmə-deşiklərinə yayıldı. Firuzə az qaldı aqlını itirsin. Necə yəni qonşuya? Hansı qonşuya? Səhər tezdən, əlində iki ağlayan uşaq, öz gözləri də yaşarmış halda... Aman Allah. Qadını söy, döy, amma özgə adamların yanında alçaltma. Cəmiyyətin fikri onların çarmıxıdır.

- Qurban olum, necə gedək? Səhər saat səkkizdir. Ayıbdır axı.

Amma Firuzənin sözləri Kərəmin qulaq pərdələrinə toxunub qayıtdı. Kərəm başını qaşayıb fikirli-fikirli pıçıldadı.

- Gedin, gedin. Hə, gedin qonşuya. Yaxşısı qonşudur. Gedin, gedin.

Firuzə ona təəccüblə baxır, o isə düşünürdü. "Deməli, bunlar gedir qonşuya, mən tez çamadanı yoxlayıram. Sonra gəlirlər evə və axşama kimi evdə gizlənirik".

Özü üçün hər şeyi ölçüb-biçir və bütün fikirləri özünə çox məntiqli gəlirdi. Amma Firuzə az qala dəli olacaqdı. Gözünün qarşısına qapı qonşusunu gətirirdi.

Lalə xanım onun həm qonşusu idi, həm rəfiqəsi. İndi onu necə başa salaydı ki, ərim bizi evdən qovur. Axı uzun illər o ərindən ancaq yaxşı şeylər danışırdı. Və xoşbəxt ailə pərdəsi altında varlı Lalədən

yoxsulluqlarını gizlədirdi.

"Biz xoşbəxtik, bizə heç nə lazım deyil". Düzdü, əslində xoşbəxt deyildi, amma etiraf etmək lazımdır ki, əslində heç kəs xoşbəxt deyil. Amma bütün insanlar üçün həmişə öz xoşbəxtliklərini nümayiş etdirdikləri adamlar var. Çoxu da qonşulardı. Bəziləri öz problemlərini iş yoldaşlarından gizlədir. Bəziləri uşaqlarından. Yəni hər bir kəsin həyatda bir neçə maskarad yoldaşı var. Onlar bir-birilə danışanda qarşılıqlı yalan mübadiləsindən həzz alırlar. İndi o üzü-gözü şişmiş vəziyyətdə, iki yetimçəsi də yanında Lalənin qapısına necə getsin?

- Mən demədim gedin qonşuya?! - Kərəm bu dəfə qışqırdı.

Ama Firuzə cavab verməyib sakitcə ağladı. Uşaqlar analarının ağlamağına baxır və daha çox qorxurdular.

Kərəm indi anladı. Elə bil birdən yadına düşdü ki, bu onun arvadıdır. Və ona mane olsa belə onu milçək kimi otaqdan qovmaq olmaz. O qaçıb Firuzənin qolundan tutub onu qapıya doğru dartdı.

"Ay Allah!" deyə Firuzə bağırdı. Elə bildi ki, bu dəqiqə əri qapını açıb onu sürüyə-sürüyə Lalənin evinə basacaq. Fira bu təhqirə dözə bilməzdi.

Kərəm onu dartıb dəhlizə çıxardı. Uşaqlar da ağlaşaraq analarının ətəyindən yapışdılar. Sonra Kərəm hamamın qapısını aralayıb onları içəri soxdu.

- Oturun burada!

- Firuzə qaranlıq hamamda balalarını qucaqlayıb çömbəldi. Kərəm qapını onların üzünə çırpıb stulu qapının tutacağına ilişdirdi. Onlar qapını içəridən açma bilməzdilər:

- Oturun içəridə mən gələnə kimi. Çıxsaz öldürəcəm. Oturun, indi gəlirəm.

"Aha, bu məsələ hazır, indi qaldı çamadanı yoxlamaq".

Sakitləşib yataq otağına keçdi. Etdiyi hərəkət ona çox adi gəlirdi. Bu təhlükəsizlik üçün idi. Sonra ehtiyat üçün yataq otağının da qapısını bağladı. Siyirməni yerindən çıxardı, çamadanı dibdən qaldırıb xalçanın üzərinə qoydu. İndi biləcəkdə, bu yuxusuna girən tapança doğrudur, yoxsa yox. Elə çamadanı açan an bir saniyəlik ani olaraq həməən qanlı əl sanki pulların içindən onun üstünə atıldı. Ürəyi az qala yerindən çıxacaqdı. Özü özünü sakitləşdirirdi. "Kərəm, bu yuxu idi. Heç bir əl-zad yoxdur, tez elə çamadanı yoxla!"

Çamadanı əyib pulları yerə tökdü, sonra diqqətlə çamadanı incələməyə başladı. Tərtəmiz, heç bir tapança-zad yox. Amma belə olmaz, tez əli ilə çamadanın dibini yoxladı. Bəlkə parçanın arasında gizli bir yer var? Küncləri iki əli ilə sıxdı. Sonra çamadanı qaldırıb yuxarı atıb-tutdu. Bəlkə içindən nə isə bir şey düşə. Yox, adi, boş bir çamadan idi. Amma yoxlamaqda düz eləmişdi. Ehtiyat üçün yoxlamaq lazım idi. Deməli, Mamed heç nə eşitməyib, heç nə bilmir. Çamadan tərtəmizdir, hər şey yaxşıdır, hər şey qaydasındadır. Polis gəlməyəcək! O çamadanı yerə qoyub, pulları səlqiə ilə onun içinə düzməyə başladı. Pullara toxunduqca rahatlanır, gülümsəyirdi. Hər paçkanı yerinə qoyduqca Firuzəyə nə alacağını düşünürdü. "Bax, bu pullara biz ev alırıq - dörd otağı, geniş mətbəxi və hamamı olacaq. Onda bu evi də kirayə verərik. Bu pula isə böyük televizor və paltaryuyan maşın. Qoy Firuzə əziyyət çəkməsin. Təkcə paltaryuyan yox, qabyuyan da. Ət

çəkən maşın da var deyəsən, elektrikle işləyən, mikrodalğalı soba da alacağam. Bəlkə də bir paçka dolları elə özünə verim, nə istəsə alsın. Qadındır, o yaxşı bilər nə lazımdır. Bax bu pula isə uçarıq yayda İstanbula. Kef eləyərək bir həftə, kef! Fira öləcək sevincindən. Bu pula isə Hunday alıram elə bu yaxınlarda. Sadəcə, bir azca gözləmək lazımdır ki, ara sakitləşsin. Birdən-birə pul xərclədiyimi görənlər qonşular şübhələnərlər. Qonşu da bilsə, deməli, bütün aləm bilər. Bu pula isə uşaqlara kompüter alaram, indi hamıda olmalıdır kompüter, özü də ən yaxşısından. Kənanın dişlərini də düzəltdirərəm, day heç kəs oğluma "mırıq" deməz. Bu pula isə Firuzəyə ad günündə üzük alacam. Yox, təkcə üzük yox, üzük, sırğa, biləzik. Bir də gözəl paltar. Kim deyir ki, ad günündə bircə hədiyyə vermək lazımdır? Beş dənə hədiyyə alacam. Bax bu pula isə kiçik kafe açmaq olar. Rahat bilərik ki, pulumuz azalmır, artır. Sonra o, fikrə gedib hesablaşmağa başladı. Evin kirayəsindən dörd yüz, kafedən də ayda iki min gəlsə heç o biri yüz minlərə dəymək lazım deyil ki. Onları da hansısa bir işə qoyub artırmaq olar. İndi o başa düşmüşdü ki, çətini birinci yüz mindir. Birinci yüz mini qazanmaq üçüncü, dördüncü və onuncuya sahib olmaq deməkdir. Çamadanı yerinə qoyub ayağa qalxdı. Yenə beyni donmuşdu. Nə isə bir şey ağılından keçir. Amma o bunu düşünən kimi ağılından çıxırdı. "Deməli, heç kəs məni izləmir".

Niyəsə çamadandan tapança tapmamağı onu belə sakitləşdirdi. "Onda düşüm, həyəti yoxlamaq lazımdır" - deyib tez əynini geyindi. Qapını kilidləyib həyəətə düşdü. Doqquzmərtəbənin həyəti həmişəki kimi darıxdırıcı idi. Əvvəllər uşaqlar yelləncəkdən saatlarla asılı qalar, hər

yerdən gülüş və mahnı səsləri gəlirdi. İndi isə uşaq yelləncəklərinin yerində boz qarajlar, futbol meydançasında isə iri-iri maşınlar vardı. Bu mənzərə uzaqdan lap fillər qəbiristanlığını xatırladırdı. Həyətdə şübhəli heç kəs gözüne dəymirdi. O elə öz bloklarından çıxmışdı ki, lap dəqiq bilsin... O niyəsə əmin idi ki, əgər tapança yoxdursa, deməli, mafiya da, güdənlər də, canilər də yoxdur. Hamısı boş bir yuxudur. Amma bircə qanlı əldən başqa. İnanırdı ki, həmin əl elə indi də hansısa maşının altından ona baxır. Və bir azdan hörümçək kimi cəld yeriyərək onun üzərinə atılacaq.

Cibindəki pulu xırdalamaq lazım idi. Amma yox, o əvvəlcə siqaret istədi. Yaxşı deyil, dünənki satıcıdan ayıbdır. Axı dükandan çıxanda heç nə almamışdı. Bəlkə oğlan indiyə kimi onun fikrini çəkir.

Dükana girib birinci əlinə gələn qutunu götürüb satıcıya bir-iki manat uzatdı. Sonra elə gəldiyi kimi də bayıra çıxdı. "Gedim evə, bir az çəkim, beynim açılsın". Yenə də sakit, soyuq həyətdən keçib yeddinci mərtəbəyə qalxdı. Qəribədir, adətən göyün yeddinci qatında cənnət olarmış. Amma o elə bil cəhənnəmə qalxırdı.

Qapını açıb darısqal mətbəxə keçdi. Qazın küncündə yaş sabun iyi verən kibrit qutusunu götürüb siqaretin birini yandırdı. O heç əməlli çəkə də bilmirdi. Bir neçə dəfə öskürəndən sonra özünü inandırmağa çalışdı ki, bu onun əsəblərini sakitləşdirir. Kiçik mətbəx tüstü içində idi. O qədər tüstü var idi ki, Kərəm özü də güclə görünürdü. Çünki o hər dəfə siqaretdən bir-iki qullab çəkib onu yağlı boşqaba atır və yenisini yandırır. Beləcə boşqabın içində tüstülənən on beşə yaxın siqaret var idi. İndi Kərəm rahatlanırdı. Beynindəki duman və tüstü bu

siqaretlər ilə sanki mətbəxə yayılır, onun içindən boşalırdı.

Amma rahatlandıqca anlayırdı ki, bəzi hərəkətlərində dəlilik var. Bəzən o özünü, sadəcə, idarə edə bilmirdi. Bunun səbəbi də adi səbəb deyildi. O, bir milyonu itirə bilməzdi. Ona görə də aqlını başına yığıb düzgün tədbirlər görməli idi. İşləri ələ almalı, kiminləsə məsləhətləşməli idi.

Amma kim zəmanət verə bilərdi ki, məsləhət alacağı adam iki gün sonra oğru çıxıb onun pulunu əlindən almayacaq. Pul elə zibil şeydir ki, qardaşı qardaşa düşmən eləyir. Əsas məsələ isə pulun mənbəyinin bilinməməsi idi. Hətta ağır cinayətkarlar da Kərəmdən daha rahat idilər. Onlar heç olmasa bilirdilər ki, bir düşmənləri var - o da polis. Əsgər rahat bilirdi ki, düşmən səngərin o üzündədir. Yəni hamı hər şeyi bilirdi, bircə Kərəmdən başqa. O bilmirdi düşməni var, yoxsa yox. Bilmirdi pullar cinayətkarıdır, yoxsa dövlətin. Bilmirdi onu kim güdür, ona görə də bilmirdi kimdən qaçsın. Ya ümumiyyətlə, qaçmaq lazımdır mı? Qaçmaq vacibdir mi? Beləcə, Kərəm qutunu bitirirdi ki, qapı döyüldü. "Aha, bu da son!" deyib Kərəm əsə-əsə ayağa qalxdı. Amma qorxusunu içində boğub qəzəblə qapıya yaxınlaşdı. O bütün bunlardan elə bezmişdi ki... Bircə arzusu var idi - kimsə tapançanı onun altına tutub, tətiiyi çəksin. Həm də nə yüksək səs çıxsın, nə də çoxlu qan. Yox! O qəhrəmancasına ölmək istəmirdi, o istəyirdi kiçük kimi gəbərsin. Yerindəcə, səssiz gəbərsin. Heç bir romantika və faciə olmadan. Sadəcə, böyük qüvvələr pendirlərinə dadanmış bu mətbəə siçovulunu ayaqlarının altında əzsirlər.

Mamed təəccüblə iş yoldaşına baxır və heç nə anlaya bilmirdi.

Deməyə də söz tapmırdı. Kərəmin üz cizgiləri elə qərribə bir forma almışdı ki, onu doğma anası belə tanıya bilməzdi. İnsan da bir gecənin içində belə dəyişə bilər? Mətbəxin tüstüsü bayır qapısından özünə yol tapıb yuxarı mərtəbələrə doğru süzülürdü.

"Görəsən, Mamed niyə gəlib? Polis! Polis bəs haradadır? Yuxularım çıxır! Yuxularım düz çıxır! Hanı polis?"

- Sən niyə gəlmisən? - deyə Kərəm sərt şəkildə onun üstünə qışqırdı.

Mamed duruxub qaldı.

- ıı... mmm... mən... ııı.. Kərəm mən... sənə halını öyrənmək üçün gəlmişəm.

Kərəm onu qovmağa hazırlaşdı ki, Mamed dilinin altında mızıldandı:

- Həm də bir məsələ var.

Mamed heç gözləməirdi ki, bu son cümlə Kərəmə belə təsir edəcək. O, daş heykəl kimi donmuşdu. Kərəm onun üzünə baxsa da arxadakı divar gözünə sataşır və elə bil yavaş-yavaş bəzəklərdə kiçik fiqurlar onun nəzərini cəlb edirdi. Divar elə bil yavaş-yavaş yaxınlaşır və Mamed onun içində batırdı. "Deməli, Mamed hər şeyi bilir!" - deyə Kərəm fikirləşdi. Onun ağına dəhşətli şeylər gəlirdi. O neçə illik iş yoldaşını bağlayıb ara sakitləşənə kimi şkafın içində saxlamaq istəyirdi.

"Amma yox, əgər Mamed də mənə güdsəydi heç vaxt deməzdi ki, nəyə bir məsələ var... Deməli, o kömək üçün gəlib". Kərəm hər şeyi başa düşdü, indi onun üzü gülürdü. O bic-bic Mamedə gülümsəyirdi.

- Hə, mən bilirəm sən hansı məsələni deyirsən.

Mamed isə ona xəstə kimi baxır və iş yoldaşını heç tanıya bilmirdi:

- Kərəm, əslində məni bura göndəriblər, mən istəmirdim sənə deyim. Bilirdim ki, hirslənəcəksən. Sən xəstəsən, sənə hirslənmək olmaz. Amma ortada sənin taleyin var. O, indi çox əsəbidir. Az qalır səni öldürsün. Bu gün neçə dəfə dedi ki, onu öz əllərimlə boğacağam. Amma xeyri nə, indi sən ondan yox, o səndən asılı vəziyyətə düşüb. Maşın xarabdır, çap işi dayanıb. O da maşını satıb təzəsini almaq istəmir, deyir ki, sən gəlib maşını düzəltməlisən. Gəlməsən səni işdən qovacaq. Sonra çap maşını da tullayıb təzəsini alacaq. Başa düşürsən məsələ nə yerdədir? Tağıyev səni gözləyir, keçən maaşını, üç yüz manatı da qoyub masanın üstünə. Bilirəm indi xəstəsən, amma ailəni yaddan çıxarma. Gəl aparatı düzəlt, əl çəksin səndən. Maaşını da götür.

Kərəm Mamedin qoluna girib evdən çıxdı. Sonra qapını bağlayıb Mamedin qulağına pıçıldadı:

-Apar məni onların yanına, mən hazırım.

Mamed yenə də şübhələndi:

- Nə danışırısan? Onlar kimdi. Mən səni Tağıyevin yanına aparmalıyam.

Kərəm dəli kimi səssiz qaqqıldadı. Səs çıxmasa da gözləri qıyışib, bədəni silkələnirdi:

-Yaxşı Mamed, indi açıq danışa bilərsən. Biz evdə deyilik, heç kəs eşitmir.

Mamed dedi:

- Nəyi? Nəyi açıq danışım?

Kərəm kinayə ilə gülümsədi:

- Guya səhərdən sən deyilsən sətiraltı danışan. "Tağıyev belə gəldi, aparat belə getdi, məni göndəriblər, səni öldürəcəklər". Açıq danış da, onlar mən tapdığım şeyi istəyirlər? Əgər elədirsə problem yoxdur. Mən onu hara lazım olsa gətirə bilərəm.

Mamed Kərəmin sayıqlamasına fikir vermirdi. Amma indi dözə bilməyib başını yellədi. O həmişə Kərəmi ciddi, çalışqan, işini bilən birisi kimi tanıyırdı. Dünən onu çiyində evinə gətirdi, onun çox gözəl həyat yoldaşı və iki şirin balası var. Kərəm ümumilikdə yaxşı kişidir. Amma bu gün o Mamed üçün dözülməz idi. Küçədə də Kərəm özünü birtəhər aparırdı. Üzünü tam çevirib camaatın ağzına girir, onlara həyasız-həyasız baxır, başdan-ayağa hər kəsi süzürdü.

Kənardan o lül sərxoş kimi görünürdü. Mamed onun qolundan yapışib dartır, mətbəyə gedən bu yolu qısaltmağa çalışırdı.

Onlar çatanda Kərəm birdən elə bil hansısa dərin bir yuxudan ayıldı. O, vərmiş etdiyi kimi öz çap maşınının yanına keçib əlcəklərini taxdı. Sonra kənarda gizlətdiyi yarımçıq yağ şüşəsindən azca yağ çirkli əskinin üstünə tökdü. Yerə iki qəzet sərib beli üstə uzandı. O bütün bu işləri çox cəld görürdü. Heç kəsin bacarmadığı bu iş onun üçün əl-üz yumaq kimi bir şey idi. Aşağıdan görünən dördüncü diş kəlbətinlə geri itələyib baş barmağı ilə orada olan dəmir hissəni içəri sıxdı. Bu zaman kənardan yanmış bir naqıl sallandı. Kərəm dişləri yağlayıb, naqilin yanmış hissəsini kəsib atdı. Sonra kəlbətinlə naqili yenidən bağladı. Ən çətini isə o idi ki, bütün bu işi maşın işləyərkən

etməli idi. Bircə dəqiqə geciksə maşın sıradan çıxardı. Kərəmin sehrli əlləri işini bitirəndən sonra aparatın doğma taqqıltısı eşidildi.

Bala yığışan arı kimi Tağıyev də öz yapışqan kreslosundan qalxıb yellənə- yellənə Kərəmə yaxınlaşdı:

- Hə? Düzəltidin? Bax belə... Bütün iş dayanmışdı, sənin aqlın var? İndi hara itilirsən itil. Bir də gözüm səni bu mətbəədə görməsin.

Mamed Tağıyevdən bu alçaqlığı gözləmirdi. Axı o demişdi ki, Kərəm maşını düzəltmə...

- Sənin gözün onsuz da bu mətbəədə özündən başqa heç kimi görmür. Üç yüz manatına qalmamışam.

-Tağıyev Kərəmin bu sözlərinə təəccübləndi, amma mazoxist olduğundan ona bu cür qürurlu "əlvidalar" xoş gəlirdi. Çünki o bilirdi ki, buradan kişilənə-kışilənə çıxanlar evdə arvadlarının dizi üstə ağlayıb işdən qovulduqlarını deyirlər. Tağıyev zəifləri əzməyi xoşlayan zəiflərdən idi.

- Eşidirsən? Mənim sənin maaşına ehtiyacım yoxdu. Allah bilir kimin qohumusan, səni də tullayıb bura. Bizim kimilərin heç vaxt pulu olmayıb ki, həyatımızı istədiyimiz kimi qura bilək. Amma sənin həmişə imkanın olub, həmişə arxanda adamların olub, həmişə pulun olub. Amma sən yazıqsan. Çünki bu qədər şeylə də hörmət qazana bilməmişən. Sən əslində təksən. Həyatda təksən. Əgər tək olmasaydın gedib-gəlib ona-buna ilişməzdin. Bilirsən niyə bunu eləyirsən, çünki təksən, darıxırsan, - Kərəm elə bil bu çıxışı əzbərləmişdi, - Qalmamışam nə sənin mətbəənə, nə də maaşına. Bütün günü internetdə fahişələrlə danışırsan. Elə düz də eləyirsən, siz mövzu

taparsınız, çünki səviyyəniz eynidir. Gülümsə, gülümsə, indi bir azdan buradan çıxıb hansısa barda təkcə oturub içki içəcəksən. Mən isə evə gedirəm iki şəkər balamın və həyat yoldaşımın yanına. Biz bu gün ailəvi restorana gedəcəyik.

Tağıyev dodaqlarını aralayıb qulağına kimi dişlərini ağartsa da Kərəmin sözləri onun qəlbinə toxunur və onu yaralayır. Hətta bir anlıq Kərəmin ona yazığı da gəldi. O, Kərəmdən on yaş kiçik idi. Hələ cavan idi. Amma qoy bu söhbət də ona uşaqlığında çatışmayan ata şilləsi olsun. Tağıyevin göy gözləri aşağı endi. Kərəm ona qalib gəlmişdi və indi evə triumfla qayıdırdı.

Evə çatmamış yenə həmin eksçeyncə daxil oldu. Cavan oğlan gülümsəyib Kərəmin müraciətini gözlədi. O, diqqətlə oğlanın gözlərinin içinə baxır, onu sanki Rentgen şüalarından keçirirdi. Oğlan Kərəmin kim olduğunu unutmuşdu. Bu Kərəmi çox sevindirirdi. Oğlan onu tanımırdı.

- Oğul, mən dünən sizdə pul xırdalamışdım, onları geri ala bilərəm? - bunu o söz xatirinə dedi.

- Dayı, bura başqa şey üçün gəlmirlər ki. Hamı dollar xırdalayır da.

Kərəmin demək olar heç bir şübhəsi qalmadı. Oğlan onu tanımır. Əlini cibinə salıb iki yüzlüyü çıxarıb ona uzatdı.

Oğlan pulları manata çevirdi, sonra dollarlara baxıb dedi:

- 246, 247, - indi yadıma düşdünüz, son rəqəmlər eynidir, seriyaları növbə ilə gələn dayı. Siz hansı firmada işləyirsiniz?

Kərəm əmin oldu ki, oğlan yalan danışmır. Əgər o, pullara baxıb heç nə deməsəydi, Kərəm bəlkə də şübhələnərdi ki, o gizlədir. Amma yox, bu, sadəcə, burnunu hər işə soxan yaramaz bir gənc idi.

Manatları cibinə basıb evə doğru irəlilədi. İndicə onları xoşxəbər edəcək. Restorana gedirlər. Amma hansı restorana? Harada? Yazıq kişi son on ildə restoran üzü görməmişdi. Ən yaxşı halda türk kafesində pide yeyərdi. O da çox nadir hallarda. Cümə günü axşam işdən sonra camaatın üzündə azca xoşbəxtlik sezilirdi. İki gün istirahət olacaqdı. Şənbə gününə hansısa bayram düşmüşdü. Bu, Kərəmin indiyə kimi mənasını anlamadığı bayramlardan biri idi. Hansısa rəsmi günlərdən biri ilə bağlı. Kərəm bu qəribə sözlərin və tanımadığı tarixlərin nə zaman və necə baş verdiyini xatırlaya bilmirdi. Düzdü, hər bir azərbaycanlı kimi o da bunları bilməli idi, amma Azərbaycan onu çoxdan vətəndaşlıqdan çıxarıb işçi qüvvəyə çevirmişdi. Onun dostları ilə uzun-uzadı siyasətdən, idman və havadan danışmağa vaxtı olmazdı. Amma nə bayram olursa olsun, o belə günləri sevirdi. Söhbət bayramdan getmir, bayramın bazar günü ilə dalbadal düşməsindən gedir. Belə olanda iki gün istirahət olurdu. Bu da Kərəmin çox xoşuna gəlirdi. Çünki istirahət bir gün olanda istirahət olmur. Hər an gözünün qabağına səhərki iş günü gəlir.

Birdən Kərəmin yadına düşdü ki, işdən çıxıb. Üzündə qəribə mimika yarandı.

O, həm gülür, həm yorğunluğun içində boğulurdu. Uzun illər arzuladığı işi görmüşdü.

Hava tutqun olsa da, nə yağış, nə qar gözlənilirdi. Elə adi Bakı

havası idi. Bakının havasının özündə də qəribə bir işgüzarlıq var. Təbiətin şıltaqlıqları elə bil bu ciddi neft şəhərindən utandığı üçün yay və qış burada rahat keçirdi. Bakıya mane olmaq olmaz. Bakı indi işləyir. Doğrudan da şəhər son vaxtlar termit yuvası kimi qaynayır və torpaq binalar ucaldıqca-ucalırdı. Kərəm həmişə bu hündür binalara baxanda fikirləşirdi ki, bir gün insanlar elə hündür binalar tikəcək ki, onların damına həmişə qar yağacaq. Və uşaqlar isti yay günü əlcəklərini taxıb liftin düyməsini sıxacaqlar. Bir neçə dəqiqəyə damdakı meydançada qartopu oynayacaqlar. O düşündükcə ürəyi daha da bərk döyünürdü. Yenə onu qəribə, xoş bir eyforiya zəbt etmişdi. Bu hissi heç cür izah etmək olmur. Bir uşaqlıq xatirəsi yadına düşdü. Beş metr hündürlükdəki tramplindən hovuzə tullanmalı idi. Atası arxadan onu ürəkləndirirdi: "Kərəm bu heç hündür deyil, qorxma tullan". Bax, o vaxt içində olan həyəcan indi də onu dağıdırdı.

Həyətdə qonşuların uşaqları söyüşlə danışır, qarajların damından yerə yığılmış qum təpəsinin üstünə tullanırdılar. Bu yaramaz çəpişlər gələcəyin biznesmeni, deputatı, idmançıları, müəllimləri idi. "Həyat necə də qəribədir, görəsən, mənə balalarım neyləyir?" - deyib liftə daxil oldu. O, ailəsini restorana aparacaqdı.

Qapını nə qədər bərk döysə də açan olmadı. "Hara gediblər yenə də?" Kərəm əsəbiləşib öz açarını cibindən çıxartdı. "Lənət şeytana, hara gedib bunlar?"

Elə bunu deyən kimi hər şey yadına düşdü. Bütün bədəni tir-tir əsdi, içindən vəhşi bir bağırtı çıxdı. Elə bil divarlar onun gözündə yüksəlir, özü isə alçalırdı. Ən alçaq vəziyyətə düşürdü, özü öz gözündə məhv

olurdu. "Mən neylədim? Axı mən neylədim?!" Bəlkə on dəqiqə açarı kilidə salmaqla uğraşdı. Onun üzündəki izzəti heç bir rəssam çəkə bilməzdi. O qızarır, əsəbiləşir, özünü söyür, sonra elə özünə də yazığı gəlirdi. İçəri girib hamamın qapısını araladı. İçəridəki mənzərə dəhşətli idi. Firuzə soyuq hamamda kafelin üzərinə dəsmal salıb oturmuşdu, uşaqlar isə hərəsi başını anasının bir dizinə qoyub yatırdılar. Firuzə onun gözlərinə baxa bilmir, elə dərindən nəfəs alıb göz yaşını tökürdü. Kərəm hətta buranın işığını da yandıрмаğı unutmuşdu. Yazıqlar saatlarla bu soyuq, qaranlıq hamamın içində ağlaşıblar. Darısqal vannanın içindəki bir şeyin üzərinə bir qutu yuyucu toz töküb onu gizlətməmişdilər. Firuzə Kərəmin ora baxdığını görüb pıçıldadı:

- Kənan dözə bilmədi, tualetə istəyirdi.

Kərəm iki əli ilə başını tutub arvadının yanında yerə çökdü. Bütün ailə bu darısqal hamamın içində oturmuş və heç biri danışmırdı. Sonsuz bir sükut çökmüşdü. Kərəm alçaqlıq eləmişdi, onları hamamda bağlayıb sonra da unutmuşdu. O özünə bu vəhşiliyi bağışlaya bilməzdi. Onlar ac-susuz burada oturublar. Görəsən, nə danışılar, görəsən, Firuzə uşaqların başını nə ilə aldadıb ki, ağlamasınlar? Görəsən, öz ağladığını onlardan necə gizlədib? Bəs onlar soyuq olanda nə ediblər, bəlkə uşaqlar xəstələnib? O əlini uşaqların alınına qoyub qızdırmalarını yoxladı.

Firuzə yenə hıçqırıqlarını boğub dedi:

-Soyuq olanda isti suyu açardım. Xəstələnə bilərlər.

Kərəm boğazında yığılmış acı tüpürcəyi udub kövrəldi. Bütün içi əsməyə başladı. Öz göz yaşlarını güclə saxlamaq istəsə də onlar

icazəsiz yanağından aşağı sürüşür, paltarının arasından sinəsinə tökülürdü. Gözləri qaranlıqda görünməsə də iniltisi eşidilirdi. Uşaqlar diksindir, cücələr kimi analarının qoltuğu altında gizlənirdilər. Kərəm başını Firuzənin dizinə qoydu. Firuzə ərinin vicdan əzabı çəkdiyini anlayır və istəməsə də onu bağışlayırdı. Əli ilə onun tökülmüş saçlarını sıgallayır, onu anlamağa çalışırdı. Niyə Kərəm belə etdi ki? Nə olub ona? Firuzə hiss edirdi ki, ərinin başına nə isə qəribə bir hadisə gəlib. Amma başa düşə bilmirdi ki, niyə o bunu gizlədir.

Kərəm isə Firuzə onu sıgalladıqca daha çox ağlayırdı. Axı bu onun ən böyük cəzası idi. O ən çox elə bundan qorxurdu. Qorxurdu ki, Fira onu bağışlayar. Kaş onu mətbəx bıçağı ilə öldürəydi. Kaş uşaqlar onu eyvandan aşağı ataydılar. Nə əzab olur olsun. Bircə onu belə tez bağışlamayırdılar. Axı o doğrudan da əclafliq eləmişdi.

Onlar hamamdan çıxan kimi Kərəm yataq otağında bir küncdə qısıldı. Firuzə isə heç nə olmamış kimi mətbəxdə qab-qacağın içində qurdalanırdı. Kərəmin qarnı quruldayırdı. Hətta bu da ona əzab verdi. Bu cür xəcalət çəkdiyi bir vaxtda qarnı hələ arsız-arsız quruldayırdı da. Aman Allah, insan necə də soyuqqanlıdır. Təkliyə dözə bilməyib mətbəxə cumdu, Firuzəni qucaqlayıb öpməyə başladı. Dayanmadan onu öpür, sarılır və saçlarını sıgallayırdı. Firuzə də sakitcə ağlayır, arabir zərif, kiçik burnunu çəkirdi. Qazanın içinə bir ovuc makaron atılmışdı. Kərəm onun qulağına pıçıldadı:

-Özümü bağışlaya bilməyəcəyəm. Heç vaxt!

Firuzə onun boynundan öpüb dedi:

-Səni başa düşürəm. Mən bağışlayıram, çünki bilirəm ki, sənə nəşə

olub. Bayaq bizi hamamda bağlayan sən deyildin. Amma uşaqlar çox qorxub, onların kefini açmaq lazımdır. Əgər sən mənimlə səmimi olsaydın, heç nəyi gizlətməsəydin...

Kərəmin dilinin ucundakı "bir milyon dollar" sözləri onu yandırırı-yaxırdı. Onu desəydi Firuzə beş dəqiqədən sonra dünyanın ən xoşbəxt qadını olardı.

Sevincindən göyə uçardı. Amma olmaz! Firuzə sirr saxlaya bilmir, o bilsə hamı biləcək.

Firuzəni bərk-bərk sıxıb onun saçlarını qoxuladı. Necə də gözəl qoxusu vardı bu ipək saçların.

- Yaxşı, geyindir uşaqları, gedək bir yerə. Elə etmək lazımdır ki, mənim əclaflığım tez yaddan çıxsın.

Firuzə ona baxıb gülümsədi, amma bu gülüşün arxasında yalnız qadınların anladığı dərin hisslərin kölgəsi görünürdü.

Onlar böyük bir masanın ətrafında oturmuşdular. Uşaq olmaq necə də gözəl şeydi. Yarımca saata hər şey onların yadından çıxmışdı. Qəribə rəngli menyunu əllərində fırladır, içindəki yazıları oxumağa çalışırdılar. Qəribədir, ingiliscə var, rusca var, türkcə var, azərbaycanca yoxdur. Amma Kərəmi bu narahat eləməirdi. Kərəmin bütün fikri sifarişlərdə idi, istəyirdi ki, bu axşam onların yaddaşında əbədi qalsın. Firuzə sevinir, ətrafdakı insanlara baxır, onların yediklərinə baxır, divarlara baxır, bir sözlə, bu məkanda özünü lazımlı, hörmətli və gözəl hiss edirdi. Onun hələ ağına gəlmirdi ki, bu adamlara baxanda öz geyimi xidmətçilərin paltarından da pisdir. O belə şeyləri görməzdi.

Kərəm isə dəqiqədə bir əlini cibinə atıb pulları yoxlayırdı. Həyatında bu qədər çox sifariş etməmişdi. Üç növ salat, ağ şərab, uşaqlara meyvə suyu və Mayami kokteyli, çolpadan hazırlanmış gözəl izqara, bifstroqanov, müxtəlif cür steyklər. Jülyen və çərəzlərdən "Günün çərəzi". Özünə isə əlavə olaraq suşi sifariş etdi. Həmişə adını eşitsə də heç vaxt dadına baxmamışdı. Firuzə də əlavə olaraq Meksikansayağı Naços sifariş etdi. O qəribə adları oxuduqca gülümsəyir və bu yeməklərin tərkibində nə olduğunu soruşmaqdan utanırdı. Amma ən çox elə restorana daxil olarkən utandı. Mərkəzdə böyük yaşıl hərflərlə Firuzə yazılmışdı. İçəridə qoca qarson onları qarşılayıb üst geyimlərini götürdü. Firuzə çox həyəcanlı idi. Sağ tərəfdə iki avropalı bərkdən nəyisə müzakirə edirdilər. Üzləri gülsə də bu nəşə ciddi bir məsələ idi. Kənan da Pərvinə "ingilis" sözünün nə olduğunu öz dünyagörüşünə uyğun başa salırdı.

"Bacı, bunlar ingilisdür. O kinolardakı adamlar var ee, bunlar da onlardandı". Firuzə ətrafa baxır, restoranın orta əsrlər şərq üslubunda tikilmiş divarları arasında özünü məğrur və xoşbəxt hiss edirdi. Kərəm isə menyuda nə isə yeni bir şey axtarırdı. Suşini heç bəyənməyib çəngəli ilə qabındakını Firuzənin qabına tökdü.

- Bir dadına bax, suşidir.

Doğulandan varlı olanlarla sonradan varlanmışlar arasında fərq də elə suşidə idi. Sonradan varlananlar onun balıq konservindən fərqlənmədiyini desələr də doğulandan varlı olanlar suşinin bənzərsiz və qeyri-adi dadından saatlarla danışa bilərdilər. Səbəbsə bu idi ki, kökdən varlı olanlar adi, ucuz balıq konservinin dadından bixəbər

olardılar. Suşidən başlanan bu paradoks yəqin ki, bahalı markalı geyimlərə kimi bir neçə forma və məkanda özünü göstərir. Kərəmlə Firuzə də burada bir çox şeyə təəccüblə baxır, adi şeylərin niyə bu qədər baha olmasını anlamırdılar. Məsələn, adi səhər yeməyi sırasında yumurta qayğanağı bir qutu yumurta qiymətinə idi. Firuzə bunun niyə belə baha olduğunu və varlıların bunu necə rahat sifariş etdiklərini heç cür anlamırdı:

-Yumurta da belə baha olar? Bunu alanın boğazından necə keçir? Axı bu adi və ucuz bir yumurtadır. Başa düşməzlər ki, onları aldadırlar?

Kərəm isə bu şeyləri haradasa anlayırdı:

- Firuzə, onlar elə aldanmaq istəyirlər də. Söhbət yumurtadan getmir, söhbət bahalı səhər yeməyindən gedir. Pul çox olanda onu xərcləməkdən də həzz alırsan.

O doğrudan da yeməklərdən çox hesabın gəlməsini gözləyirdi, cibindən yüzlüyü çıxarıb ofisiyanta vermə ləzzətini duymaq istəyirdi. Uşaqlar isə nə varsa basıb yeyirdilər. Doğrudan da uşaqlar dünyanın ən xoşbəxt varlıqlarıydı. İndi nə pullar, nə camaatın paltarı, nə də ki səhərki söhbət onların veclərinə idi. Onlar, sadəcə, bu anın kefini çıxarırdı, həyatdan ləzzət alırdılar. Firuzə bir neçə qədəh ağ şərabdan sonra artıq müvazinətini itirirdi. Bu o qədər də hiss olunmurdu, bunu yalnız illərlə onun bütün cizgilərini və hərəkətlərini əzbərləmiş Kərəm görürdü. Səhərdən yalnız qab-qacaq və danışiq səsi olan restoranda ofisiyatlardan biri musiqini qoşdu. Frenk Sinatranın həzin mahnılarından biri idi. Onlar nə vaxtsa cavanlıqda bu cür şeylərə qulaq

asardılar. Kərəmin o vaxt iyirmiyə yaxın maqnitofon kaseti vardı, tez-tez Firuzəyə də verərdi ki, qulaq assın. O da Kərəmə öz vallarını ötürürdü. Elə əslində tanışlıqları da musiqidən başlanmışdı. Onlar ikisi də meloman idi, müğənnilər haqda hər şeyi öyrənirdilər. O vaxtlar internet olmadığı üçün bu qızıl axtarışı kimi bir şey idi. Maykl Cekson ya Rollinq Stounz haqda bir xəbər olan kimi tez görüşüb müzakirə edirdilər. Kərəm o vaxt saçını Bitlz qrupundakı Con Lennon kimi uzadır, trapez şalvar geyinirdi. Yəni ki, öz vaxtına görə modabaz oğlan idi. Firuzə isə beş il piano dərslərinə getmişdi, qısa melodiyalar bəstələyirdi. Evlərinə qonaq gələndə piano ətrafına yığışır, onun bəstələrini dinləyirdilər.

Masa arxasında bunları yada salır, ikisi də gülüşürdülər. Sonra uşaqlıq illərindəki dostlarının zarafatları yadlarına düşür, qəhqəhə çəkirdilər. Uşaqlar isə bu cansıxıcı söhbətlərdən bezib "ingilislərə" dil çıxarır, onlar da öz növbəsində uşaqlara dil çıxarıb ciddi söhbətlərinə davam edirdilər.

Firuzənin də səhərki hadisə tamam yadından çıxmışdı. O, Kərəmin qoluna girəndə içkinin təsirinə düşməyən Kərəm fikirləşdi: "Kim deyir ki, pul əl çirkidir? Əksinə, o ən ağır günah ləkələrini belə tərtemiz yuya bilir". Doğrudan da pulun hesabına onlar daha tez barışmışdılar. Yoxsa evdə qalıb soyuq otaqların sükutunda hərəsi öz beynində səhərki hadisəni düşünsəydi, bu gün murdar bir gün kimi onların yaddaşına ömürlük həkk olunacaqdı. İndi isə sanki elə bu cür də olmalıymış kimi gülüşür, qucaqlaşır və sevinirdilər.

Onlar bir-birinə sarılıb işıqlı mərkəzi küçələrdə gəzişdilər. Şəhər

indi həmişəkindən daha gözəl, insanlar daha gülürüz görünürdü. Taksi saxladılar.

Kərəm sürücüyə pul uzadıb dedi:

- Sür vosmoya, qalıq özünə qalsın.

Liftə daxil olanda uşaqların necə böyüdüyünü hiss etdi. Əvvəl ailəvi liftə girəndə hamı yerləşərdi. İndisə elə bil lift tamam darısqallaşmışdı...

Evləri də daha işıqlı və gözəl görünürdü. Elə bil məkan dəyişikliyi gözlərdə qəlib olmuş evin divarlarını bir az dəyişmiş, onlara yeni nəfəs qatmışdı.

Uşaqlar ayaqqabılarını soyunub öz yerlərinə cumdular. Onlar qonaq otağında açılan divanda yatırdılar. Hər dəfə açib-bağlamaq əziyyət olsa da buna öyrəşmişdilər. Elə bilirdilər ki, bütün uşaqlar elə bu cür yatır. Kərəmgilin yataq otağı isə dəhlizin o biri tərəfindəydi. Firuzə uşaqları yerlərinə uzadıb qapını örtüdü, onlar çox yorğun idilər, bir azdan mışıl-mışıl yatacaqdılar. Kərəm isə mətbəxə keçib soyuducunu açdı, oradan nə isə bir tikə götürüb ağzına atdı. O, həmişə belə edərdi, küçədə xeyli yesə belə, evə gələndə bu bir tikəni yeməsəydi səhərə kimi acından ölərdi. Elə bil ev yeməyinin nəsə qəribə bir bərəkəti olurdu. Pəncərədən işıldayan şəhərə baxıb fikrə getdi. Qəribədir, nə qədər ev var, hərəsində də nə qədər adam, hərəsinin də öz taleyi. Onu artıq bəşəri suallar maraqlandıрмаğa başlamışdı. İndi özünü əsl kişi kimi hiss edirdi. Ailəsini xoşbəxt edirdi, onlara lazım idi. O öz vacibliyini və əvəzolunmazlığını sübut etmək istəyirdi.

Firuzə yataq otağından onu səslədi:

- Gəlirsən?

Ər üçün arvadın sevişmək təklifindən gözəl heç nə ola bilməzdi. O masanın üstündəki külləri zibil qabına atıb bununla da bütün pis xatirələri zibilə tullayırmış kimi yataq otağına keçdi. Firuzəni tanımadı. O saçlarını çiyinə tökmüş, lampanın işığında gözləri parpar parıldayırdı. Firuzə gecə köynəyində idi, nazik və şəffaf parçanın altından bütün bədəni görünürdü. Kərəm otağın qapısını içəridən kilidləyib ona yaxınlaşdı. Firuzə kefli olduğundan gözləri işıldayırdı. Ərinə yuxarıdan aşağı baxır, dodaqucu gülümsəyirdi. Kərəm əynini soyunub onun belindən yapışdı. Sonra çiyindən öpdükcə onu özünə sıxdı. Onlar yavaş-yavaş yatağa uzanıb ilan kimi yastığa tərəf qıvrılırdılar. O Firanın dodaqlarından öpür, üzünə tökülən saçları arxaya darayırdı. Cəld hərəkətlə onun paltarını əynindən çıxarıb kənara atdı. Onlar dəli bir ehtirasla qucaqlaşdılar. Bütün fikirlər beynindən silinir, yalnız qadın ətri və ehtiras onu özlərinə məhkum edirdi. İndi o yalnız Firuzəni istəyirdi. "Qapı". Firuzə onu qucaqlayır və özünə çəkirdi, bir də "Qapı". Kərəm heç nə haqda düşünmək istəmir, elə burada öz qadınının yanında əbədi qalmaq istəyirdi. Amma qapı, qapı açıq idi. O nə qədər bu haqda düşünmək istəməsə də, nə qədər ehtiraslansa da, Firuzənin öpüşlərinə tab gətirə bilməyib ona sarılsa da qapı onun fikrini dağıdır və... Firuzə hiss edirdi ki, Kərəm yerində donub qalıb. Onun baxışları divara dikilib, o nə isə düşünür. "Deyəsən bayır qapısını bağlamadım". O içəri girməklərini yadına salır və qapını örtüb örtmədiyi heç cür yadına düşmürdü:

- Nədi, nə fikirləşirsən?

Kərəm ayılıb dedi:

- Deyəsən bayır qapısını bağlamamışam. İndi gəlirəm bir dəqiqə.

Firuzə onu öpüb dedi:

-Yaxşı...

Kərəm tez şalvarı əyninə geyindi ki, uşaqlar onu çılpaq görməsinlər. Sonra dəhlizə çıxdı, doğrudan da bayır qapısı azca açıq idi. Həmin aradan əsən sərin yel onun ayaq barmaqlarını qıdıqlayırdı. Elə qapını örtmək istəyirdi ki, aşağı mərtəbədən güclə eşidilən addım səslərini duydu. Kimsə aşağı enirdi, qapını tez bağlayıb geri qayıtdı. Firuzə çarpayıda uzanıb ona baxırdı. Kərəm arvadına yaxınlaşdı, amma aşağı enən addım səsləri ağılından çıxmırdı. Bəlkə bu, sadəcə, onun qulağına gəlib, bəlkə heç kəs yox idi? Amma yox, o dəqiq eşitmişdi. Firuzə nə qədər Kərəmi qucaqlasa da onun ağılı başqa yerdə idi. Firuzə hətta pərt olmuşdu, əri onu istəmirdi. O Kərəmin gözlərinə baxıb bunun səbəbini axtarırdı. Səbəb də elə gözlərində idi, onlar dərin sonsuz fikirlərin toruna düşüb kəpənək kimi çapalayırtdılar. Firuzə başını onun çiyninə qoyub dərindən bir neçə dəfə ah çəkdi.

Amma elə etdi ki, Kərəm onun narazılığını hiss etməsin. Dünən o xəstələnmişdi, günorta dəli kimi idi, axşam isə mələk kimi. Onlar yüz manatdan çox hesab vermişdilər. Firuzə də içmişdi. Deməli, onun istədiyi hər şeyi etməyə bəhanəsi də var idi. Onlar bu gecəni unudulmaz edə bilərdilər. Amma heyif ki, belə oldu. Kərəm üzünü o yana çevirib yuxuya getdi. Bəlkə də çox ailədə ərlə arvad bu cür, yataq qonşusu kimi yuxuya gedirdi, amma Firuzənin kiçik, darısqal, köhnə yatağı üçün bu yeni bir şey idi. Onlar elə bil bir anın içində

yadlaşmışdılar. Kərəm yuxuya getdi. Necə rahat yata bildi? Axı onlar nə qədər kasıb olsalar da həmişə bu kiçik yataqda xoşbəxt olurdular... Yoxsa tale dəyişəndə özü ilə pisliklərlə bərabər yaxşılıqları da aparır?

Səhər Kərəm qərribə kəskin bir iyə oyandı - çox tanış iy idi. Amma yuxulu- yuxulu onu ayırd eləyə bilmirdi. Firuzə yanında uzanmışdı, yaman yorğun görünürdü. Deyəsən heç yatmamışdı. Amma əsas bu deyildi, əsas evdən gələn iy idi. O Firadan soruşdu:

- Sən də hiss edirsən?

Firuzə təəccübləndi, qadın üçün ən narahat an kişi ilə olduğu gecənin səhərisidir. Gecə çox xoşbəxt olsa belə səhəri gün kişinin ağzından çıxan kiçik bir narazılıq da onun bütün dünyasını alt-üst edə bilərdi. Kərəmin "sən də hiss edirsən?" sualını o belə başa düşmüşdü. "Firuzə, sən də hiss edirsən ki, biz artıq bir-birimizi sevmirik və dünənki gecədən sonra bizim ayrılmağımız ən düzgün yol olar?" Bax bu da qadın məntiqi:

- Kərəm, niyə elə deyirsən, hər şey yaxşıdır. Hər bir ailədə belə şey olur. Hərdən ər arvadı ilə yatmaq istəmir.

Kərəm Firuzəyə ruhi xəstəyə baxan kimi dedi:

-Sən nə danışırısan dəli kimi, deyirəm bu iyi hiss edirsən?

Firuzə öz dediyindən utanıb otağı iylədi:

-Yox, heç nə. Nədir ki, nə iyi gəlir ki?

Kərəm bir az düşünüb dedi:

-Şam iyi. Bu şam iyidir.

Dərindən nəfəs alıb dedi:

- Dəqiq şam iyidir.

Əynini geyinib otağı iyləyə-iyləyə dəhlizə çıxdı.

Deyəsən uşaqların otağından gəlir.

Kərəm bunu elə əminliklə dedi ki, hətta Firuzənin də burnuna bir anlıq şam iyi gəldi. Bir neçə dəfə dərindən nəfəs alıb gördü ki, heç bir iy gəlmir:

- Kərəm, şam iyi gəlmir, heç evdə şam var ki, iyi də gəlsin?

Kərəm isə bütün evi gəzir, gömrükdə heroin axtaran itlər kimi hər künc-bucağı iyləyirdi:

- De, bax buradan gəlir iy, yox, hamamdan, yox, yox mətbəxdən gəlir.

Firuzənin əsəbləri tarıma çəkildi, az qaldı bağırsın. Bu nə işdir, əri hər axşam adam balasıdır, hər səhər isə dəli olur. Mətbəxə keçib çay dəmlədi ki, bəlkə bir stəkan çay içsə əri özünə gələ.

Amma çay ilə qonaq otağına keçirdi ki, bayır qapısı çırpıldı. Kərəm yenə yox olub getmişdi.

"Fira nə deyir desin, amma bu zəhrimar iy ki gəlir", - deyə-deyə pilləkənləri enirdi, - bəlkə həyətdə şam dükkanı açırlar?

O həyətdə düşəndə qara mazutun içində üç fəhlə gördü. Yəqin iy də elə olardan gəlirmiş. Üzləri çopur-çopur, qaşqabaqlı fəhlələr yerlərindəcə donub ona baxırdılar. Kərəm yaxınlaşıb onları iyləmək istədi, sonra fikirləşdi ki, bu çox şübhəli görünə bilər. Birdən pul yadına düşdü. "Aman Allah, evdə bir milyon var!" - deyə dilinin altında pıçıldadı. İndi nə isə etmək lazım idi. Cəld şəkildə bu məsələni çözmək lazım idi. O bir neçə saniyəlik üzünü çevirib blokun içinə baxdı. Bəlkə də gecə kimsə blokda şam yandırıb evə qalxırmış. Bəlkə

binada işıq sönübmüş. Bu fikir onun ağına yaman batdı. Yəqin bu mazutlu fəhlələr də işıq düzəltməyə gəlirlər.

Elə üzünü çevirdi ki onlara müraciət etsin, bir də gördü həyətdə heç kəs yoxdu. Elə bil fəhlələr qaçıb getmişdilər. Görəsən, niyə? Birdən Kərəmin yadına köhnə şübhələri düşdü. Bəlkə güdənlər də elə bunlar idi? Özü də fəhlədirlər, bu həyətdə nə işləri var, onlar tikinti meydanında olmalıdırlar. "Tikinti meydanı, hmm... mənim pul tapdığım yer..." Fəhlələrin bayaq dayandığı yerə yaxınlaşıb asfalta baxdı. Asfaltda mazut damcıları var idi. Əlini yerə sürtüb burnuna yaxınlaşdırdı. Budur, şam iyi! İndicə evə qalxıb bu mazutu Firanın burnuna tutacaqdı.

Qapını açanda Fira ilə üz-üzə gəldi:

- Hə, nə oldu? İylədin qurtardın?

Kərəm əlini qaldırdı:

- İylə bir bunu...

Firuzə bir anlıq ona inanıb burnunu mazutlu barmaqlara uzatdı:

- Bu şam iyi deyil. Adi mazut iyidir.

Kərəm əlini bir də iylədi, niyəsə ona şam iyi gəlirdi. Bu iylər heç də oxşamırdı. Birdən onu dərin bir yuxu basdı. Beli də ağrıyırdı. Heç nə deməyib yataq otağına keçdi, özünü yatağa tullayıb yuxuya getdi.

Firuzə qapının ağzından ərinə baxırdı. "Görəsən, ona nə olub? Niyə axşam adam balasıdır, səhərlərsə cin atına minir? Yəni də bir göz qırpımında yuxuya getmişdi. Elə bil adam deyil, robotdur. Elə bil xarab olmuş telefon kimi dəqiqədə bir öz-özünə sönür!"

O düşünürdü ki, bu Kərəmin yeni işi ilə bağlıdır. Hərdən ağına pis

fikirlər gəlirdi ki, birdən Kərəmin yeni işi oğurluq, ya kriminalla bağlı olar. Amma sonra anlayırdı ki, Kərəm evdə milçək də olanda onu öldürmür, tutub pəncərədən buraxır. O, heç vaxt pis işlər görə bilməz. Amma qəribədir, təzə iş haqda danışsa da üç gündür ki, evdədir. Restoranda dedi ki, köhnə işdən çıxıb və müdirə ağzından çıxanı deyib onu biabır eləyib. Axı niyə? Müdir ona neyləyib ki? Bəyəm müdirlə problemləri var idi? (Kərəm heç vaxt müdir ilə arasında olanları evdə danışmırdı, istəmirdi ki, arvadı nəyə görə narahat olsun). Axı niyə müdiri biabır eləsin ki? Uşaqları hələ oyatmaq istəmirdi. Amma özü mətbəxə keçib bir neçə yumurtanı tavanın qırağına vurub qayğanaq bişirdi. Üzərinə də pendirlə göyərti əlavə etdi. Bu kiçik bir şey olsa da qayğanağı daha görkəmli və səviyyəli edirdi. Qalstukla mobil telefon insanları yaraşığa mindirən kimi.

Birdən təzəcə çəngələ batırdığı yumurtanı yerə qoyub güzgünün qarşısında durdu. Əvvəlcə diqqətlə gözlərinə baxdı, sonra saçlarını açıb çiyinə tökdü. Sonra əynindəki maykanı aşağı dartıb sinəsinə baxdı. Sağa dönüb güzgüdə belinə və arxasına baxdı. Ağlından qəribə bir şey keçdi: "Bəlkə mən qocalıram?"

Amma yox, o çox gözəl idi. Otuzdan çox yaşı olsa belə məktəbə gedəndə hiss edirdi ki, şagirdlər sinifdəki qızlardan çox ona baxırlar. Kərəmin dünənki hərəkəti isə yadından çıxmırdı. Onları hamamda bağlaması yox, Firuzəyə arxasını çevirib yuxuya getməsi. Axı necə? O necə bunu bacardı? Necə rahatca üzünü çevirib yatdı? Yenidən yeməyə dönmək istəyirdi ki, Kərəm onu çağırırdı.

"Firuzə, Firuzə..." - o yaxınlaşanda gördü ki, əri yuxuda danışır.

"Firuzə gərək bilməsin. Firadan gizlətmək lazımdır. Qoy bilməsin. Fira yazıqdır, yazıq... Birinci blok, ancaq birinci blokdan enmək lazımdır... Gizlincə.." - o bir az da anlaşılmayan sözlər deyib yuxuya getdi.

"O nəyisə gizlədir. Bu onu yuxuda da rahat buraxmır. Dünən də bizi hamamda bağlayıb harasa getdi. Gecə də qapının açıq olduğunu dedi, bu nə məsələdir?"

Firuzənin məntiqi yalnız sual verməyə yetirdi. Çıxış yolu tapmağı isə o heç vaxt bacarmırdı. Bəlkə də belə daha yaxşı idi. Hər nə olsa barışacaqdı, özünü və beynini çürütməyəcəkdi. Belə insanlar həyatda çox olur və onlar ümumilikdə adi insanlar sayılır. Onlar heç vaxt nə dərin düşündürücü suallar, nə dünya problemlərindən çıxış yolu, nə də ki, həyat və onun mənası haqda düşünürlər. Belələri xəbərlərə baxsalar belə şou kimi baxır, həyat haqda düşünsələr belə bunu yorulana kimi edib unudur, hətta dindar olsalar belə ibadətləri səhər aerobikasından heç nə ilə fərqlənmir. Onlar evləndikdə belə bunun əsl sevgi olub-olmadığı haqda düşünmür, səhv edəndən dərhal sonra üzr istəyir, intim həyatda belə heç bir yeniliyə can atmırlar. Onlar adi insanlardılar, onları aldatmaq, təsir altına salmaq, sevdirmək və nifrətə vadar etdirmək çox asandır. Balın iyinə ancaq işçi arılar valeh olur, ana arını isə heç nə ilə təsir altına sala bilməzsən.

Firuzə də çox gözəl olsa belə adi və sadələvh bir qadın idi. Həmişə istəyirdi ki, qərarı onun yerinə başqaları versin. Belə olanda məsuliyyəti də az olur. Kərəm isə əksinə, hər xırdalığı ciddiyyə alıb sonuna kimi çözüdü. Firuzənin fikrinə görə elə buna görə də dəli olurdu, çürükçülük edirdi.

Kərəm qızardılmış qayğanağın iyinə ayıldı. Qarnı yenə quruldayırdı. Amma bu zəhrimar iy yenə gəlirdi. Dolabını açıb, Firanın iki il əvvəl ona aldığı ətiri bir neçə dəfə boğazına fısqırtı. Bəlkə bundan sonra iy gedəydi. Mətbəxə girəndə Firuzə gülümsədi. Bu onun aldığı ətir idi. Yəqin işə hazırlaşır. Kərəm isə bir əli ilə başını qaşayıb sonra həmin əli ilə çörəyin içini didib masaya tökdü. Sağ əli yerində rahat dayanmırdı. Şam iyi isə getdikcə daha da kəskinləşirdi. Çəngəli götürüb bir neçə tikəni həvəssiz ağızına atdı:

-Çay ver də, Fira.

Firuzə ayağa qalxıb ona təzəcə dəmlədiyi çaydan süzdü. Görəsən, Kərəm ondan nəyi gizlədirdi?

- İşə gedirsən?

Kərəm elə bil diksinib dedi:

- Hə, hə gedirəm. Bir azdan. Hələ fikirləşməliyəm.

- Nəyi?

- Bu iyi, bir də ki o fəhlələri. Onları fikirləşmək lazımdır. Bir də səni, səni neyləyim mən?

Fira onu başa düşmədi:

- Nə? Nə mənada?

Kərəm isə fikirləşirdi ki, arvadı bu gün işdən çıxsın, yoxsa sadəcə, məzuniyyət götürsün? Birdən onun yadına düşdü ki, o gün dörd min dolları döşəyin altına qoymuşdu. Bu lap onun ağılından çıxıbmiş. Hə, gedib onu manata çevirəcəkdi. Bu onlara üç-dörd ay bəs edəcəkdi. Onu dəyişib bir müddət gizlənsələr yaxşı olar. Gedib haradasa dincələrdilər, kənd yerində.

- Çıx, çıx, yaxşısı budur, çıx işdən, - deyib ayağa qalxdı, sonra arvadını astaca öpüb dedi:

-Yaxşı mən gedirəm. İndi gələcəm.

Yataq otağına keçib döşəyin altındakı dörd mini cibinə basdı. Fira yüyürüb yalnız onu görə bildi ki, əri döşəyin altından nəyisə götürüb cibinə qoydu. Kərəm tez plaşını çiyinə atıb bloka çıxdı. Fira isə yatağın yanına cumub döşəyin altına baxdı. Nə ola bilərdi? Aman Allah! Firuzə yaxşıca fikirləşdi. Onlar həmişə nəyi döşəyin altında uşaqlardan gizlədirilər? Hə, yüz faiz bu odur. "Qoruyucu". Kərəm yüz faiz bir paçka qoruyucunu cibinə atdı. Onlar sevişəndə Kərəm həmişə əlini döşəyin altına salıb qoruyucu çıxarardı. Aman Allah! Firuzə deyəsən ərinin niyə belə şübhəli olduğunu anlamışdı. Amma hələ də bunu özünə deməkdən qorxurdu. Tez qapını açıb bloka baxdı. Addım səsləri gəlmirdi. Sonra eyvana cumub həyəətə boylandı. Amma əri həyətdə də deyildi. O, belə tez həyətdən çıxma bilməzdi. Firuzə bundan şübhələnib pəncərədən həyəətə baxmağa davam etdi. Tək-tük uşaqlar bir küncdə tum çırtlayırdılar. Kərəminsə izi-tozu yox idi. Bir az da gözləyəndən sonra gördü ki, əri birinci blokdan çıxdı. Firuzənin şübhəsinin üstə şübhə gəldi. O niyə birinci bloka girsin ki? Kərəm bu binada heç kimi tanımırdı, qonşu blokda nə işi ola bilərdi ki? Kərəm həyətdən çıxıb harasa getdi, Firuzə bir müddət də boz şəhərə baxıb düşündü. Hava soyuq olduğundan pəncərəni bağlayıb uşaqların yanına keçdi.

Kərəm əsəbi-əsəbi yüyürürdü. Elə blokdan çıxmaq istəyən an həyətdəki fəhlələri görüb bir də dama qalxıb birinci blokdan çıxmışdı.

Oradan çıxanda da fəhlələr yenidən yox olmuşdu. Görəsən, o heyvərələr bu həyətdə nə itiriblər? Deyəsən çıxan tüstünün odu da yavaş-yavaş görünürdü. Deməli, doğrudan da onu güdürlər, amma bu dəfə o aradan çıxma bilmişdi. İndi o zəhrimar dörd mini dəyişib başına çarə qılmalı idi. Yenə ətrafa boylanaraq dilinin altında mızıldanır, gözlərini bərəldib qorxunc baxışları ilə piyadaları diksindirirdi. "Deməli güdürlər, hə... deməli, neyləmək lazımdır? Fira işdən çıxır, uşaqlar hazır... pulu dəyişib evə gəlirəm... hmm... sonra... sonra... sonra... Kərəm fikirləş, boş durmaq olmaz..."

Sonra nə?" Yoldan keçənlər onu çox narahat edirdi. Hər dəfə kimsə kimisə çağıranda onun qulağına öz adı gəlir, çevrilib boylanırdı. İnsanlar çox şübhəli idi. Məsələn, o yolu keçən kişi niyə hər dəfə geri boylanıb Kərəmə baxır? Ya bu biri taksi sürücüsü yolun kənarında oturub termosdan çay içir. Niyə termos? Bəlkə onun içində gizli kamera var? Ya bu xanım, niyə yolboyu bir dəfə də olsun Kərəmin üzünə baxmadı, qorxur ki, o şübhələyə bilər? Kərəm çalışırdı insanlara toxunmasın. Kimsə çox yaxına gələndə cəld sıçrayıb ondan uzaqlaşırırdı. İnsanlar onu çox sıxırdı. Metronun çıxış qapısının qarşısında asfaltda gəzən kiçik qarışqa kimi hər an onu tapdalayacaq o nəhəng ayaqlardan haraya qaçacağını bilmirdi. Hər an onu tutub öldürə bilərdilər. Hər an hansısa binanın damındakı snayper onun alnında yumruq boyda deşik açma bilirdi. Amma bu fikirlərdən xilas olmaq üçün başqa şeylər haqda düşünürdü. Firuzəyə heç vaxt müharibədə burnuna gələn şam qoxusundan danışmamışdı. Amma özü bilirdi bu nəyə görə idi. İndi də elə həmin şey olmuşdu. Deməli, o yenə də

qorxur.

Bilirdi ki, bu pullarla bağlı təhlükə bitməmiş şam iyi də burnundan getməyəcək. Hava qaraldıqca külək də güclənirdi. Yolun kənarındakı tum satan arvadın "Don Kixot" əsərinin səhifələrindən düzəltdiyi tum qabları yerə səpələnir, Kərəmin fikirləri kimi küləyin rəqsinə qoşulurdu. Arabir üzünə düşən iri damcılar sərt bir yağışın yağacağından xəbər verirdi. Yağışın yağması lap Prezidentin yol keçməsinə bənzəyirdi. Əvvəlcə bomboş yoldan bircə avtomobil keçir, bir dəqiqə sonra iki patrul maşını, daha sonra bir neçə maşın da göydən düşən bu damlalar kimi şütüyür, sonra isə ardı-arası kəsilməyən avtomobil karvanı. İpək kimi təmizlənmiş yolun kənarından maşınlara baxan qara camaatın arxa oturacaqda prezidenti görmək arzusunu ürəklərində qoyaraq gözdən itən maşın karvanı... Sonra isə insan palçığı yenidən yolun üstünü örtür. - Kərəm bunu fikirləşib bir anlığa özünü prezidentin yerinə qoydu. "Bəs görəsən, o da qorxur? O da hər yerdən təhlükə gözləyir?"

Qarşıda eksçeync göründü. Görəsən, Kərəm hansı ağılla pulu eyni yerdə çevirirdi? Axı elə ən böyük ehtiyatsızlıq bu idi. Amma çox əsəbi olduğundan adi şeylər onun ağına gəlmir və fikri çox kiçik lazımsız detallara ilişirdi. Hər şey də bu zibil şam iyinə, bir də o fəhlələrə görə. Yağışın altında islanmış pişik kimi bədənini əsdirib içəri girdi. Yenə həmin cavan oğlan. Aman Allah, yəqin o, puldan iyrenir. Adam nə qədər Franklinin keçəl başına baxar? Kərəm gözlərinin qabağına yüz dollarlıq əskinazı gətirdi. Aman Allah, bu kişi necə də Mona Lizaya bənzəyir.

Onların ikisinin də gülüşündə qəribə bir kədər və xoşbəxtlik var. Bəlkə də Benjamin Franklin elə pulun əsl simasıdır. Qoca, saç tükülmüş amma gözlərində həyat eşqi olan, gülümsəyən həm də çox dərinde qəmli bir insan. O simada iki bir-birinə zidd adam var. Bir tərəfdən Franklin qüdrətlidir. Yeni dünyanı idarə edənlərdən biridir. Digər tərəfdən o, qoca köləyə bənzəyir. Məzlum, qoca bağbana. Ona görə yəqin pul kimlərsə qulu, kimlərsə sahibidir. Franklin isə adamın gözlərinin içinə baxır. Hər bir adamın. Yüz dolları əlində tutan hər kəsin heç olmasa bir dəfə gözlərinin içinə baxıb. Çünki o bilmək istəyir, sən onun qulu olacaqsan, yoxsa o sənin. Ona görə birinə baxanda qəmlənir, digərinə baxanda gülümsəyir. Sən əgər onun gülümsədiyini hiss etdinsə, vay halına! Deməli, məsələ aydındır.

Bu cavan oğlan isə. O... Yox, onun Franklinə qarşı heç bir hissi yoxdur. Fahişəsi ilə yatmayan sutenyor kimi o da Franklini insanlara satır. Ya da insanları Franklinə. Və beləcə qazanan nə Franklin olur, nə insanlar. Qazanan sutenyor banklar olur.

Və onlar bütün dünyanı istədikləri duruşda zorlayırlar.

- Buyurun, dayı! - deyib oğlan başını kiçik pəncərədən çıxardı.

Kərəm dörd mini ona uzadıb dedi:

- Çevir manata.

Oğlan pulları tez sayıb son qəpiyinə kimi düzgün çevirdi.

Çox qəribədir, Kərəm pulları götürən kimi onları xərcləmək istəyirdi. Amma özünə yox, yalnız ailəsinə. Özü haqda heç düşünmürdü. Yalnız və yalnız ailə. Bəlkə Firuzə ağıllı qadın olsaydı o elə pulları ona verərdi ki, düzgün xərcləsin. Amma heyif ki, Firuzəyə

belə şey etibar etmək olmazdı. Cəmi bir həftə Kərəm dolanma pulunu ona vermiş, arvadını yoxlamışdı. Yadına gələn bircə odur ki, həmin ayın sonuna kimi üç-dörd yerdən borc almalı oldu. Firuzə pul xərcləməyi bacarmırdı. Saxlamağı da bacarmırdı, ona görə yox ki, acgözlüyü və ya bədxərc idi. Sadəcə, bu insan pul xərcləmək üçün yaranmamışdı.

Qəribədir, pulları manata çevirən kimi qorxuları itib-batırdı. Elə bil ki, bütün məsələ dollarların özündə idi. O başa düşdü. "Nə qədər dollarlar üstümdə olur, dəli oluram, onlar manata çevrilən kimi qorxum itir". Çıxış yolunu tapdığı üçün sevinib taksiyə əyləşdi. Telefonu çıxarıb Firaya zəng etdi.

- Haradasan, islanmamısan? Onda uşaqları da götür, gəlin mərkəzə. Sahil bağında gözləyirəm.

Bütün günü alış-verişdən sonra xoşbəxt ailə gülüşə-gülüşə evə döndü. Əlləri pal-paltarla dolu idi. Onların sevinci yerə-göyə sığmırdı. Beş aylıq maaşına bərabər məbləği bircə günə xərcləmişdi.

Firuzənin həyatında bu qədər gözəl paltarı olmamışdı. Bu gün hamı üçün əla keçmişdi. Bircə gözlərinin yaşı qurumaq bilməyən Kənandan başqa. Yazıq həkimlərin qulağı yəqin hələ də cingildəyirdi. Onun dişlərini düzəldənə qədər az qala dəli olacaqdılar.

Kərəm oğlunun başını sığallayıb dedi:

- Kişi ol, kişi hər şeyə dözməlidir.

İndi o, kişilikdən danışanda utanmırdı. Firuzə tez yataq otağına keçib aldıklarını şkafa asmağa başladı. Köhnələrini tullamağa da əli gəlmirdi. Axı onları çox uzun illər geyinmişdi.

Gecə saat ikiyə kimi geyinib soyundular. Evdə podium yaratmışdılar. Kərəm özünə də pencək almışdı. Onu da Fira məcbur etdiyinə görə. Yoxsa heç almayacaqdı. Firuzə paltarları geyindikə, Kərəm onun necə gözəl bədəni olduğunu görürdü. Bir qadının bu qədər dəyişəcəyinə inana bilmirdi. İndi o heç Firanın yanında dayanmağa belə layiq deyildi. O bir az pis olmuşdu. Firaya yaraşmadığı üçün yox, Firanı uzun illər yoxsulluq çadrasına saldığına görə. İndi istəyirdi ki, onun arvadını hamı görsün, hamı onun arvadının gözəlliyindən danışsın. Bu ayıb deyil, bu fəxrdir. Görəsən, niyə kişilər arvadlarının eybəcər, fahişələrinin isə gözəl olmasını istəyirlər? Yoxsa onlar fahişələrini arvadlarından çox sevirilər?

O yatağa keçib yorğanın altına girdi. Təzəcə yuxuya gedirdi ki, Firuzə qapını kilidlədi. Onlar heç vaxt bunu sözlə demirdilər. Qapını kilidləmək, sevgidən qabaqkı rituala çevrilmişdi. Yəni ki, mən səni istəyirəm... Amma bu gecə də heç nə alınmadı. Kərəmə nə isə olmuşdu. Elə bil ki, Kərəm heç nə istəmirdi. Əslində istəyirdi, amma bacarmırdı. Onlar bunu müzakirə etmədilər...

Firuzə uşaqları məktəbə qoyub qayıdanda Kərəm təzəcə oyanmışdı. O, çox sakit idi, televizora baxırdı. Elə bil hər şeyi unutmuşdu. Az.TV-dən hansısa bir lotereya gedirdi. Onun lotereya bileti yox idi, amma baxırdı. Aparıcının şit zarafatlarından əsəbiləşir, bu da ona xüsusi bir zövq verirdi. Firuzə isə bir saat mətbəxdə və hamamda qurdalanandan sonra gəlib ərinin yanında əyləşdi. Onun bu lotereyaya dəhşətli bir maraqla baxması Firanı heç təəccübləndirmirdi. Yazıq kişi uzun illər səhər çıxıb axşam gəlirdi, heç televizorun düymələrini də tanımırdı.

Həm də on ilə yaxın heç yanda işləməyən Fira da televizor qarşısında xeyli vaxt keçirmişdi. Bir də ayıldı ki, uşaqları dərstdən götürmək lazımdır. Kərəm indi də heyvanlar haqda verilişə baxırdı. Aparıcı aramla danışdı - "Onların dərisinin altında qalın piy qatı var. Şimal buzlu okeanının suları onları dondurmur".

Kərəm də aramla layla çalan aparıcının səsini dinləyə-dinləyə yuxuya getdi. Porsuq kimi yatdı.

Bir neçə saat sonra aclıqdan oyanıb bir şey qızdırdı. Soyuducu dolu idi, bu onun fikrini cəlb etdi. Qalan hər şey elə bil qeyri-ciddi, lazımsız informasiyaya çevrilmişdi.

Firagil bir az gec gəldilər, axşam səkkiz olardı. O uşaqları sinif yoldaşları ilə aparmışdı. Əyninə yeni paltar geyib yeni tanışları ilə uşaqların xasiyyətini müzakirə etmişdi. Amma nə qədər danışsa da əsas mövzu onun yeni paltarı idi. Firuzə elə istəyirdi ki, həmin xanım bu paltarı haradan və neçəyə aldığı ondan soruşsun.

Axşam yeməyindən sonra Kərəm köhnə mexanika dərsliklərindən birini götürüb mətbəxdə vərəqləməyə başladı. Firuzə bunun yeni işlə bağlı olduğunu düşünüb ona mane olmayıb yatdı. Kərəm isə səhər saat dördə kimi mətbəxdə qurdalandı. O özünü çox rahat hiss edirdi.

Səhəri gün də təxminən belə keçdi. Sadəcə, bu dəfə Fira qonşusu Laləgilə getmişdi. Kərəm üçün isə vaxt dayanmışdı, yox, daha doğrusu o, zamana çata bilmirdi. Lap üçüncü sinifdə yazdığı imlalar kimi. Müəllim tez dedikdə o çatdırmayıb dala qalırdı. Və belə olduqda qələmi kənara qoyub uşaqların bitirməsini gözləyirdi. Yalnız bundan sonra o parta yoldaşından imlanı götürüb üzünü köçürürdü. İmlalar isə

uzun və sıxıcı olduğundan bütün sinif yazan vaxt o nə yazır, nə dinləyir, nə də başqa bir şey edirdi. Sadəcə, qələmini qurdalayır və vaxtın necə keçdiyini anlamırdı. İndi də həyatı elə idi. O, sadəcə, bir müddət heç nədə iştirak etmək istəmirdi. O milyon barədə düşünmür, onu güdənlərlə maraqlanmırdı. Sadəcə, televizor, mexanika kitabı və bayağı, ani fikirlər.

Növbəti gün də belə keçdi. Firuzə dözməyib:

- Sən bəs iş getmirsən? - soruşdu.

Kərəm halsız və həvəssiz, gözünü Braziliya serialından ayırmadan dedi:

- Bu elə iş deyil. Mən onu evdə də edə bilirəm.

Firuzə soruşdu:

-Yaxşı bəs nə işdir axı? Hərdən rəfiqələrim soruşanda deyə bilim.

Kərəm gözucu ona baxıb pult ilə çənəsini qaşdı:

- İşdir də iş. Nə fərqi var? Biznesdi.

- Biznes? Nə alveri?

Kərəm başını yellədi:

- İnsan alveri, Fillipindəki yetim uşaqların böyrəklərini amerikalara satırıq. Eh.. gülməli suallar verirsən!!!

Növbəti gün lap mənasız keçdi. Bircə onunla yadda qaldı ki, Mamed gəlib dedi ki, onun maaşı mühasibdədi. Nə vaxt istəsə gedib götürə bilər. Kərəm isə əlini yelləyib Mamedə yalandan yeni işi barədə danışdı. Fira çay süzə-süzə onların söhbətinə diqqətlə qulaq asır, ərinin uydurmalarına inanırdı. Kərəm həvəssiz danışsa da Mamed hər kəlməni göydə tutur, özü üçün də o gözəl işdə yer ələmək istəyirdi.

Amma Kərəm bunun mümkün olmadığını deyəndə elə bil söhbətin bütün duzu qaçdı. Elə Mamed də yavaş-yavaş qaçdı.

Kərəm bu günlər zamanın nisbilyini anlayırdı. Doğrudan da bütöv bir gün on dəqiqədən tez keçə bilir və hansısa bir dəqiqə illərlə donub qalırdı. Haradasa bir həftəyə yaxın o divanın ayrılmaz bir hissəsinə çevrilmişdi. Firuzə isə günbəgün daha çox narahat olurdu. Görəsən, Kərəm niyə belə edir?

Növbəti gün uşaqları dərəcə qoyub qayıdanda Kərəmə yaxınlaşdı. Yeni parlaq köynəyinin düymələrini açıb onun dizində oturdu. Heç gözləmədiyi bir anda Kərəm dəli bir ehtirasla onu xalçanın üstünə yığıb öpməyə başladı. Bu bəlkə də Firuzənin ən xoşbəxt günü olardı, amma... Bir neçə dəqiqə sonra o Kərəmin geri çəkildiyini gördü. Nə isə ona mane olurdu. O tam rahatlıq bilmirdi. Bir tərəfdən bioloji tələbat, bir tərəfdən ərinin passivliyi, digər bir tərəfdən isə özünün bir qadın kimi ərini cəlb edə bilməməsi onu lap utançverici bir vəziyyətə salmışdı. Kərəm də bunun səbəbini bilmirdi, axı o, heç nədən qorxmur və sıxılmırdı, onda niyə heç nə alınmır? Onlar ikisi də çılpaq divanda oturub susmuşdular. Əvvəlki xoşbəxtlikləri elə bil haradasa itmişdi. Amma bu, Kərəmdən çox Firuzəni narahat edirdi. Çünki o səbəbi bilmirdi. Onun fikrincə, hər şey indi daha yaxşı idi. Paltar var, pul var, yemək var, təzə iş var. Hər şey yaxşıdır. Kərəm daha işdən yorğun qayıtmır ki, bunu yorğunluqla izah etsin. Onlar evdə tək olmağa da vaxt tapırlar. Amma bütün bu suallar Firuzəni sıxdıqca sonda bircə nəticəyə gəlirdi, nə isə birinci blokla bağlı bir səbəb var.

Onlar gecə də bir olmağa çalışdılar. Sonra səhəri gün də. Amma heç

nə. Kərəm özü də qorxmağa başladı. Bəlkə o ölümcül bir xəstəliyə tutulub. Bəlkə onu doğrudan da kimsə güdür, yeməyinə zəhər qatıb? O, artıq iki həftədir öz arvadına yaxınlaşa bilmir. Görəsən, niyə?

- Kərəm, sənə nə olub, bəlkə həkimə gedəsən? - deyə növbəti gün Firuzə dedi. Və bu fikir onun ağına batdı. Düzdü o bilirdi ki, hər şey bu şam iyi, bir də üç fəhlə ilə bağlıdır. Amma həkimə də getmək olardı.

- Yaxşı, gedərəm. Evdə gözlə.

Kərəm yenə də damdan birinci bloka düşdü. Lakin bir müddət pilləkənlərin üstündə oturub fikirləşdi. Onun həyatı tamam dəyişmişdi. Özünü tanıya bilmirdi.

Bir tərəfdən hər şey çox yaxşı, digər tərəfdən isə çox pis idi. Həkimə getmək lazımdır. Əsas da bu şam iyinə görə. Soyuq daşa qoyduğu yanı donmağa başlayanda durub yoluna davam etdi. Həyətdə heç kəs yox idi. Amma o səbirsizliklə mazuta batmış fəhlələri gözləyirdi. Bu dəqiqə tindən çıxacaqlar. Kərəm hətta bunu arzulayırdı da. Öz xədimliyinə səbəb kimi, bəhanə kimi onlar lazım idi. Amma yox, həyət bomboşdur. Fəhlələr kabus kimi yox olub. Amma o əmin idi ki, bu fəhlələri hansısa mafioz, qanuni oğru göndərib. Öz milyonunu geri qaytarmaq üçün.

Yəqin ki yalnız Azərbaycanda xəstələr sonuncu an bura gəlirlər. İllik müayinədən isə ümumiyyətlə, danışmağa dəyməz. Bu yelərdə belə şey olmur. Xəstəxanalar da çox bədniyəbət yerlər idi. Nə qədər ki xəstəxanalar "sağlamlıq mərkəzi" adlanmayacaq, bizdə xəstələr düzələn deyil. Bir yerin ki adı "xəstə xana" oldu, bu nə deməkdir?

Yəni ki, içindəkilər xəstədir. Xəstə olmasan belə "xəstə" xanasında olduğun üçün xəstələnəcəksən. Bir yerin ki adında ümidverici heç nə yoxdur, oradan necə sağlam adam çıxsın? Bu lap ağır xəstələri qəbiristanlığa aparıb orada əməliyyat etmək kimi bir şeydir. Yazıq xəstə elə qəbirlərə baxan kimi keçinər. Ona görə bu bədheybət xəstəxana sözünü "sağlamlıq məntəqəsi" ya "sağlamlıq mərkəzi" adlandırmaq daha yaxşı olardı. Sonra Kərəm bir az da fikirləşib qəti qərara gəldi. Ən yaxşısı elə "şəfa evi"dir.

Lazım olan otağı tapana kimi xeyli vaxt itirdi. Həkim onu müayinədən keçirib xüsusi dərmanlar verdi. Elə bu dərmanlar özləri müayinənin bir hissəsi idi. O bir neçə günə gəlib dərmanların təsirindən danışmalı idi. Şam iyi ilə bağlı isə psixiatrın yanına endi. Onu uzun illər öncə müalicə etmiş həkim elə olduğu kimi qalmışdı. Kərəm niyəsə həkimləri və polisləri adi insan kimi qəbul edə bilmirdi. Ona elə gəlirdi ki, onların işi heç vaxt bitmir və onlar dünyaya xüsusi missiya ilə gəlirlər.

-Salam, həkim, burnuma yenə şam iyi gəlir.

Oturacaqda gözləyənlər ona təəccüblə baxdılar. Həkim isə müayinədən sonra sakitcə mızıldandı.

- Bunları içərsən, zehni aktivliyi qaldırır. Bir az baş gicəllənmələr ola bilər, qorxma.

Evə gələndə Firuzə mısmırığını sallayıb divanda oturmuşdu. Kərəm elə bilirdi hamısı onun xəstəliyinə görədir. Amma yox, onun baxışlarında nəsə bir qəzəb var idi. Elə bil bu dəqiqə hansısa acı bir həqiqəti deməyə çalışır, lakin dili gəlmirdi. Ya da cəsarəti çatmırdı.

İstənilən halda Kərəm bilirdi ki, o susacaq. Kərəm yalvarsa belə heç nə deməyəcək. Firuzənin belə bir xasiyyəti var idi. O, heç vaxt Kərəmin buraxdığı səhvləri ona deməzdi. Yığış, yığış birdən partlayardı. Onda onlar iyirmi ilin ərzində kimin kimə nə pislik etdiyini danışar, Kərəm onun valideynlərinin niyə qızlarını atıb Rusiyaya köçdüklərinin haqq-hesabını çəkər, Firuzə Kərəmin xəstə atasına qulluq etdiyini onun başına vurur, uşaqların pis xasiyyətlərini bir-birlərinin boynuna atar, kasıbçılıq və yoxsulluqdan danışardı. Sonra Firuzə o zaman ona elçi düşən namizədlərin indiki vəzifəsini bir qazan qaynar su kimi Kərəmin təpəsinə çırpar, o da evlənmə təklifinin Firuzədən gəldiyini yada salar və əvvəlki kondisioner zavodundakı işini tərifləyib yanıqlı-yanıqlı danışardı. Sonra onlar Sovətdən danışır, indiki rüşvət və monopoliyadan şikayətlənib hər şeyin günahını dövlətin boynuna yıxardılar. Sonra isə dövlətin də əlindən gələni etdiyini danmayıb hər şeyi taleyin üstünə atardılar. Və ən sonda taleyin də bir sınaq olduğunu deyib, balalarına görə şükür edərdilər. Bax beləcə bütün davaları, dişsiz itin uzun-uzadı hürməyi kimi mənzilin dərmə-deşiklərini yamayar və illərlə içlərinə yığılan əsəbləri boşaldıb onları sakitləşdirərdi. Son vaxtlar isə davalar lap azalmışdı. İşlər yaxşılaşdığına görə deyil, onların ədalətsizliklərə öyrəşib onları hiss etmədiklərinə görə. İnsanlar indi faciə olmayan hər şeyi xoşbəxtlik adlandırırlar.

Firuzə hər dəfə ondan soruşmaq istəyəndə dilini dişləyirdi: "Yox, yəqin ki, mən səhv düşünürəm". Amma o artıq ikinci dəfə Kərəmin qonşu blokdan çıxmasına şahid olmuşdu. Əri düz yarım saat blokdan

çıxmamışdı. Neyləyirdi görəsən orada? Pılləkənlərdə oturan deyil ki, deməli, kiminsə evində imiş. Kərəm isə gülümsəyib xəstəxanaların adı haqda fikirlərini Firuzəyə danışdı. Firuzə onun hər hərəkətinə fikir verir, lap əsəbiləşirdi. "Buna bir bax, kefi açılib. Deyəsən onun kefini yaxşı açıblar. Keçən dəfə birinci bloka qoruyucu ilə getmişdi, indi də oradan qayıdıb kefi açılib!" Bu Firuzəni daha çox özündən çıxarırdı. Necə olur ki, mənim kimi gözəl qadın onun kefini açə bilmir, amma evdən çıxan kimi kişi özünə gəlir? Özü də deyəsən elə birinci blokda kefi yaman açılır.

Bir şeyi qadından gizlədirsənsə onun ağına min elə şey gəlir ki, sonradan sirrini açıb bunun adi bir şey olduğunu desən belə, o inansa belə, hələ bir müddət o min şübhənin təsirindən çıxə bilmir. Kərəm danışdıqca həvəslənir və bir mövzudan o biri mövzuya keçirdi. Danışə biləcəyi hər şeyi danışır, balaları ilə zarafatlaşır, Kənanın təzə dişlərinə baxırdı. Gah da gedib-gəlib arvadını çimdikləyir, onu yuxusuz gecəyə hazırlayırdı. Həmin dərmanlardan içmişdi. Deyəsən təsiri var idi. Az sonra Fira da şübhələri unuttu, qadının qırışığı açıldı. Onlar birlikdə hansısa məşhur bir verilişə yığılmış müğənnilərin sənət və istedad barədə uzun-uzadı məntiqli və məntiqsiz söhbətlərinə qulaq asır, arabir verilişə tənqidi yanaşaraq deyirdilər ki, belə düşük şeyləri bəyənmişlər. Amma bəyənşələr də, bəyənmişlər də baxırdılar. Hamı baxırdı. Roma imperiyasından bu günə heç nə dəyişməmişdi. Çörək və göstəri xalqı idarə edirdi.

Kərəmin başı azca gicəllənirdi. Amma həkim onu xəbərdar etmişdi. O inanırdı ki, hər şey düzəlib. Düzdür, şam iyi kəsilməsə də bir xeyli

azalmışdı. Gecə uşaqlar yatandan sonra onlar bir-birinə sarıldılar. Həkimin dərmanının xeyri olmuşdu. Firuzə buna daha çox sevinirdi. Deməli, doğrudan da problem onda deyil, ərində imiş. Onlar yenə əvvəlki kimi ehtirasın içində özlərini unudurdular. Hər şey öz yerinə qayıtmışdı. Firuzə indi ərini yenidən tanıyırdı. Amma Kərəm... ola bilməz onun baxışları yenə də harasa qaçırdı. "Kərəm!" kimsə onun adını bağırdı. "Kərəm Aliyev!" Bu səs Kərəmin bədənindən iynə kimi keçir, bütün qorxularını dirildirdi. O, dərhal sıçrayıb pəncərədən aşağı baxdı. Səs həyətdən gəlirdi. Otaq qaranlıq olduğundan o bilirdi ki, pəncərədən içəri görünmür. Amma həyətdə zəif çöl lampalarının altında üç nəfər dayanmışdı. Onlar Kərəmə baxırdılar. Onları tanımaq mümkün olmasa da Kərəm tanımışdı. Həmən fəhlələr idi. Gəliblər onun dalınca. Firuzə onu özünə tərəf dartır, çiyindən öpürdü. Amma Kərəmin fikri başqa yerdə idi. O bilmirdi aşağı tək düşsün, yoxsa polis çağırınsın. Bilmirdi pəncərədən danışsın, yoxsa onları evə dəvət etsin. Birdən onlar pulu istəsə necə? O, hələ bu barədə düşünmək istəmirdi.

- Kərəm, nə olub axı sənə? Niyə məni itələyirsən?

Firuzə əsəbiləşib səsini azca qaldırdı. Kərəm isə əlini yelləyib pıçıldadı:

- Sakit!

Firuzə bilmirdi... Bilmirdi neyləsin. Dizlərini qucaqlayıb böyrü üstə yastığa söykəndi. Əri onu istəmir. Onun qadın qüruru sınımışdı. Kərəm isə susurdu. Daş kimi soyuq, su kimi səssiz baxışları ilə fəhlələrin fikrini oxumağa çalışırdı.

- Bağışla, Fira, sən yat. Mən bir azdan gəlirəm.

Damdan birinci bloka enəndə az qaldı qonşunun qapısına çırpılsın. Amma yavaşca toxunmaqla özünü qurtara bildi. Aşağı mərtəbəyə düşəndə isə yenə də vərmiş etdiyi ürək döyüntüləri və qorxular onu bürüdü. Başını qapıdan çıxarıb həyətdəki fəhlələrə baxdı. Onlar yenə də yuxarı baxırdılar. Necə də daş kimi donublar. Elə bil heykəldilər. Sifətləri də çopur-çopur. Kərəm çox qorxur və tısbağa çanağına girən kimi başını içəri salıb bu şübhəli adamlardan gizlənirdi. Bütün cəsarətini toplayıb bayıra çıxmaq istədi, amma gücü çatmadı. "Bəs birdən silah çıxarıb məni vurdular?.." Burada qeyri-adi heç nə yox idi. Bakıda belə şey hərdən olurdu. O özü xəbərlərdə eşitmişdi ki, kimlərsə elə blokun girəcəyindəcə vurub getmişdilər. Bütün bədənindən tər və çirk axmağa başladı. Baş da gicəllənirdi. Ən dəhşətlisi də odur ki, bu bədheybətlər tərənəm, danışmır, bəlkə heç nəfəs də almırdılar. O dəqiqə hiss olunurdu ki, adi fəhlə deyillər. Kərəmin gözünün qarşısında yenidən artıq dəfələrlə təsəvvür etdiyi qətl hadisəsi canlandı. Öz qətl... Onlar içəri girib onu vururlar. Yerə yıxılır, ayağa qalxmaq istəyir, amma əli blokun soyuq daşına tökülmüş isti qana sürtülüb sürüşür. O yerində çapalayır. Fəhlələr üzünü çevirib gedir. Onun qanlı öskürəyi çənəsini isladır. Ən pisi də odur ki, o bilmir. Bilmir onu öldürən bu fəhlələr kimdir. Bilmir pul fəhlələrə çatacaq, yoxsa ailəsinə qalacaq. Bilmir o pul cinayətkarlarıdır, yoxsa kimsə itirib. Bilmir!!! Heç nə bilmir. Şam iyi onun burun deşiklərindən şam kimi beyninə damırdı. Hiss edirdi ki, şam iyi onun ciyərlərinə dolub onları yapışqan edir. Təsəvvür edirdi, necə şam yeyir, şam qusur. Aman Allah! Başından tutan ağrı onu yerə yıxdı. Niyə məhz o?

Niyə belə bir hadisə məhz onun başına gəldi? Bu pisdir, yoxsa yaxşı? Niyə onu indiyə kimi öldürməyiblər? Kərəm Aliyev- keçid dövrünün yarımfabrikat şəxsiyyəti. Yoxsul ailənin başçısı, həyatda heç bir arzusu olmayan yetim bir adam. Əli ilə blokun divarından yapışib həyətə çıxdı. "Burdayam, gəlin!" - Amma fəhlələr yenə ruh kimi qeyb olmuşdular. Kərəm başının arxasından güclü bir ağrı hiss etdi. Elə bil kimsə çəngəli onun beyninə sancıb bururdu. Avtomobillərin birinə söykərib başını tutdu. O bu ağrıya tab gətirə bilmirdi. Təslim olurdu. Həyata təslim olurdu. Amma əlləri avtomobilin kənarından yapışib onu ayağa qaldırırdı. "Yox, mən təslim olmayacam!!! Bu avtomobildən mənim də olacaq. Mən milyonerəm! Heç kəsdən qorxmuram. Özümə cəngüdən tutacağam!!! Təslim olmaq olmaz. Ailəmi xoşbəxt edəcəyəm. Mən buna layiqəm, heç kəs mənim qismətimi əlimdən ala bilməz. Mən bacaracağam! Bu avtomobildən məndə də olacaq. Kərəm, qalx ayağa! Kərəm, sən xoşbəxt olmalısən. Bəsdə əzildin. Bəsdə məzlum oldun... Pullar var, onları manata çevirib qaçmaq lazımdı. Köçəri xaricə. Köçəri hamımız xaricə..." Maşının yanında çömbəlib başını yumşaq qara təkərə söykədi. Təkərin arxasından sallanan buzlara baxdı. Uşaq vaxtı onları yığmağı sevərdi. O vaxtdan bu vaxta nə qədər şey dəyişib. Və bütün bunlar sanki bir saniyənin içində, bircə göz qırpımında. Bəlkə uşaqlığı indiki özünü - bu pencəkli qoca arıq daydayı görüb qorxardı. Elə bilərdi ki, uşaq oğrusudur. Qaçardı anasının yanına. "Kərəm, nə günə düşmüşsən, yazıq? Sən ki, uşaqlıqda ən çox qorxduğun şeyə çevrilmisən? Bax həyat bu cür insanları qorxduqlarından uzaqlaşdırır. Onları öz

qorxularına çevirməklə!!!"

Kərəm blokdan çıxan anda bir hadisə də baş vermişdi. O, evin qapısını çırpıb dama qalxanda Firuzə də onun dalınca getmişdi. O da dama çıxıb gizləncə birinci blokun qapısına yaxınlaşdı. Kərəm düşən yerə. Amma Kərəm artıq yox idi. O bilmədi əri aşağı düşüb yoxsa hansısa bir mənzilə girib. Elə bu an Kərəmin yığılaraq toxunduğu qapını iyirmi beş yaşlı gözəl bir qadın açdı. O yarı çılpaq idi. Firuzə qıraqda gizlənib ona baxdı. Sarı saçları və gömgöy gözləri var idi. Firuzə deyəsən hər şeyi anlamışdı. Qız qapını bağlayıb, sadəcə, qulağına səs gəldiyini düşündü. Firuzə isə tez aşağı enib qulağını qonşunun qapısına yapışdırdı. İçəridən danışmaq səsləri gəlirdi. Kəlbətinlə çıxarılan əyri mismar kimi qapıya dirənmişdi. İçəridən kişi səsi gəlirdi! O dəqiq kişi səsi eşidirdi. Bu Kərəmin səsi ola bilərdi. Bir az sonra isə danışmaq səsləri başqa səslərlə əvəz olundu. Bu iyirənc idi. Onlar.. onlar içəridə.. Aman Allah! Ola bilməz! Deməli, Kərəm döşəyin altından qoruyucunu götürüb bunun yanına gəlmişdi. "Deməli, məni yataqda atıb bunun qucağına gəlir!" Firuzə əsəbiləşib yumruğunu qaldırdı ki, qapıya çırpsın. Elə bu dəqiqə ondan sağ tərəfdəki qonşu qapı açıldı. Qapının ağzında qoca bir arvad dayanmışdı. Öz murdar köynəyindən sallanan dərisi və qızarmış sifəti blokun alaqqaranlığında lap pis görünürdü.

- Eşidirsən səsi? Allah bunun belini qırsın!

Firuzə təəccüblə arvada baxır, ondan kömək istəyirdi.

- Qızım, keç içəri. Keç içəri, sənə hamısını danışım.

Firuzə qocanın səliqəsiz mənzilinə girib qırıq divanda əyləşdi.

Evdən qəribə bir ətir gəlirdi. Hansısa xəmir xörəyinin iyi elə bil bu arvadın dərisinə hopmuşdu.

- Bala, deməli, bu it qızı bura gələndən mənim rahatlığım yoxdur. Adı Tanyadır, Sonyadır, bilmirəm nə zibildir. Köpəy qızı adamı görəndə də salam verməz. Nə bir geyimi var, nə bir abırı. Ərdədi, ərdə deyil, amma odu haa, səs- küydən durmaq olmur. Bir gecə mən rahat yata bilmirəm... Elə açırım qapını sənə kimi, qulaq asıram. Qulaq asıram ki, görüm bu işlərin axırı nə olacaq. Nə vaxt abıra gələcək. Kişilər də ölür bunun üçün. Bax bir ildir gəlib artıq üçüncü kişini dəyişir. Vallah mən belə abırsızlıq görməmişəm. Ərim 25 yaşında ölüb, odur-budur düz qırx ildi bir kişiylə baxmamışam. Amma sən bu rusun hoqqalarına bax. Mən də neyləyim açırım qapını qulaq asıram. Səslər başlanan kimi açırım qapını qulaq asıram. Deyirəm belə şeymi olar...

"Ccccb"

Kərəmin başı elə gicəllənirdi ki, o artıq heç nəyi görmürdü. Elə bil sürətli bir yelləncəkdə ilişib qalmışdı, heç cür düşə bilmirdi. Bir də bu zəhrimar şam iyi. O maşının yanından aralanıb iməkləyə-iməkləyə bloklarına doğru getdi. Özünü güc- bəla ilə evə, evdə də yatağa çatdırdı.

Gecə ucsuz-bucaqsız səhrada üç nəfər qara çamadana baxırdı. Fəhlələr idi. Həmin fəhlələr. Amma gözləri qıpqırmızı parlayır, qəribə heyvan səsləri çıxarırdılar. Onların nəfəsindən qırmızı tüstü qalxırdı. Səhra qıraqlardan yana-yana onlara tərəf gəlirdi. Arvadıyla uşaqları isə başlarına kimi torpağa basdırılmışdılar. Kərəm qışqırırdı: "Axı nə

istəyirsiniz məndən? Buraxın məni!" Amma fəhlələr tərpənmir, çamadan yerində dayanır, uşaqları isə qaqqıltı ilə gülürdülər. Onların başları torpağın üzündə firfıra kimi fırlanır və qaqqıldayırdılar. Bu çox qorxunc mənzərə idi. Amma sonra daha pis oldu. Fəhlələrdən biri arvadının başının yanında, digərləri uşaqlarının başının yanında çömbəlib onların üzünü dırnaqları ilə cırmağa başladılar. Üzlərini didib ət tikələrini ağızlarına basırdılar. Onlar isə qanın içində boğula-boğula qaqqıldayırdılar. "He-he-he, ha-ha-ha... Pəriş, əmilər bizi yeyir. He- he-he... əmilər bizi yeyir! Ha-ha..." Başları da dönər kimi dönürdü. Kərəm var gücü ilə qışqırsa da səsi çıxmırdı. Nə qədər bağırırsa da zəif iniltilərdən başqa heç nə eşidilmirdi. Sonra çamadan açıldı və qanlı əl hörümçək kimi arvadına doğru yürüdü. Onun başına çıxıb qanlı barmaqları ilə arvadının gözündən yapışdı, onları içəri soxub gözünü yerindən qopardı. Firuzə tək gözü ilə dedi: "Kərəm, mən səni istəyirəm. Elə indi, elə burada. Öp məni... Gəl! Gəl!" Fəhlələr yeməyə davam edir, uşaqları isə gülüşürdü. Əl Firuzənin gözünü götürüb Kərəmə yaxınlaşdı. Sonra onun üstünə çıxıb yavaş-yavaş çənəsinə doğru dırmaşdı. Kərəm heç nə edə bilmirdi, qanlı əlin içindəki arvadının gözü düz ona baxırdı. Əl iki barmağı ilə Kərəmin burnunu tutdu. Onun nəfəsi kəsilirdi. Ağızını açıb dərinləndən nəfəs alanda qanlı əl Firuzənin gözünü onun ağızına basdı.

"Aaaaa!!!"

Kərəm elə qışqırdı ki, bəlkə bütün bina onun səsinə eşitdi.

- Fira, Fira... hardasan?

Yuxudan ayılsa da Firuzənin gözlərini görmək istəyirdi. Əmin

olmaq istəyirdi ki, o sağ-salamatdır. Amma evdə heç kəs yox idi. Kərəm dəli kimi gicəllənir, vurnuxur, o yan-bu yana gedir, divarları yumruqlayırdı.

Yüz faiz nəşə bir zibil var... onun ürəyinə dammışdı. Pis yuxu, evdə də heç kəs yox, deməli, başlarına nəşə bir iş gəlib. "Ata, əmilər bizi yeyir, əmilər bizi yeyir!" Uşaqlarının səsi beynindən çıxmırdı. "Kərəm, öp məni, soyundur məni!!!" Az qalırdı dəli olsun. Yox, elə dəli olmuşdu. Bundan o yana dəli ola bilməzdi. Mətbəxə keçib kiçik bıçağı cibinə atıb həyəətə düşdü. Hamısını o zəhrimar fəhlələr edir. Onlar onun yuxusunu qarışdırır. Onlar qəsdlə onun yuxusuna girirlər. "Amma niyə həyatda yanıma gəlmirlər? Niyə mafiya üzə çıxmır? Niyə dövlət məni axtarmır? Niyə milyonun yiyəsi onu geri tələb etmir?"

"Əgər onlar mənim yanıma gəlmirsə, mən onların yanına gedəcəyəm".

Həyəət də bomboş idi. O, həyəətdə dəli kimi bağırır, fəhlələri çağırırdı. Amma heç kəs yox idi. "Deməli, belə, güdənləri tapmalıyam, əvvəlcə adam kimi başa salacağam ki, günahım yoxdur. Küçədən tapmışam. Amma görsəm ağ eləyirlər, basacağam bıçağı sinələrinə".

"Yox, pulları tez dəyişib bank hesabı açmaq lazımdır. Sonra polisə pul haqda heç nə deməyib şikayət etmək lazımdır ki, məni güdürlər. Qoy özləri aydınlaşdırsınlar. Nə isə indi isə, yaxşısı budur evə qayıdım! Evə qayıtmaq hər şeydən vacibdir!"

O, evə çatanda Firuzə divanda oturmuşdu. Kərəm onun tərs baxışlarını görüb soruşdu:

- Nə olub, Fira? Niyə beləsən?

Firuzə cavab verməyib televizoru yandırdı. Kərəmə bu şübhəli gəldi. "Görəsən, o da hiss edib ki, bizi güdürlər? Yoxsa hər şey mənim onunla yatmadığıma görədir? Axı o bilmir ki, mənim necə böyük problemim var".

- Mən hər şeyi bilirəm, Kərəm!

Kərəm bunu eşidən kimi çamadan yadına düşdü:

-Sən onu gördün?

Bu sual Firanı lap dəli elədi, elə bildi, Kərəm Sonyadan danışır.

- Hə, gördüm, pis deyil!!!

Kərəm Firanın çamadani belə rahat qarşılmasına sevindi:

- Pis deyil, pis olmağına, amma gərək uşaqlar bilməsin, onlar hamıya yayarlar.

Firuzə lap dəli oldu, buna bir bax. Mənə xəyanət edir, hələ deyir ki, uşaqlar bilməsin..

- Hə, uşaqlar bilməsin. Bu bizim kiçik sirmimiz olacaq, hə? Ancaq sənle mən. Mənə bilmək olar, hə? Mən dözerəm buna, hə? Bunu demək istəyirsən?

Kərəm bilirdi ki, Fira, milyon haqda bilən kimi onda nəşə dəyişəcək. O bilirdi ki, Fira buna dözə bilməz.

- Fira, mən heç istəmirdim sən biləsən, onu bacardıqca səndən gizlədirdim. Amma haradan ağılıma gələrdi ki, sən oraya da baxa bilərsən. Onu tapa bilərsən.

Firuzə lap aqlını itirdi. Bu onun hazırlaşdığı söhbət deyildi. Axı Kərəm indi yalandan deməliydi ki, yalnız onu sevir və heç bir fahişəsi

yoxdur. Amma o rahatca hər şeyi danışırdı. Elə bil ki, elə belə də olmalıdır.

- Fira, yəqin artıq başa düşürsən hər şeyi, bax səninlə yatmamağımın səbəbi də odur. Səninlə olanda birdən yadıma düşür və fikirlərim dağılır. Amma məndə günah yoxdu, o özü qarşıma çıxdı. Elə bil taleyimə yazılmışdı. Onu gecə küçədə tapıb gətirdim evə.

- Evə? Sən onu evə gətirdin? Bizim yataq otağımıza? Bizim neçə illik yataq otağımıza?

Kərəm gülümsədi:

- Bəs hara aparaydım, yataq otağı ən rahat yer idi. Qonşuya gedəsi deyildim ki?

Firuzə anlayırdı ki, hər şey bitib, indi Kərəm onu da, uşaqları da atıb gedəcək. Təzə işə də düzəlib, deməli, pulu var. O isə qalacaq yetimçələrlə.

-Yaxşı, Kərəm axı sən bunu necə... Axı sən...

- Başa düşürəm, amma o küçədə qalmışdı. Onun sahibi yox idi. Həm də bilirsən mənim təzə işim də odur, pullar da ondandır, paltarlar da. Hamısı onun hesabına. Kənanın dişləri də. Hamısı.

Firuzə nəyisə yerə çırpmaq istədi. Sonra qızardı. Donub qaldı.

- Əclaf! Alçaq!!! Bəs bizim sevgimiz? Sən necə belə şeylər danışırsan? İndi atacaqsan bizi? Sən necə ondan sonra mənə toxunurdun? Əclaf, mən artıq qocayam, hə? Bu artıq səni ehtiraslandırmır? Namussuz, uşaqlarından utan, gedib hansısa fahişənin yanında gecələyib gəlibsən ki, işdən gəldin. Onun puluna da bizə paltar alırsan. Alçaq, sən özün elə fahişəsən! Rədd ol onun

yanına. Bilirsən mən haradan bildim? Sənin dalınca düşdüm birinci bloka. Eşitdim necə qışqırırdız. Mənimlə sevişəndə o yadına düşdü və getdin mənimlə başladığını onunla bitirməyə. Manyak, əclaf... Allah sənin cəzanı versin!!!

Bunu deyib yerə yığıldı, hönkürtüsü bütün evi götürdü. Kərəmə isə hələ bir xeyli vaxt lazım idi. O, heç nə başa düşə bilmirdi. Nə fahişə, nə xəyanət? Yəni qadınlar pul görəndə belə dəli olurlar?

Firuzə hamama girib qapını bağladı. Kərəm nə qədər qapını döyüb onunla danışmaq istəsə də heç nə alınmadı. Səs-küyə dözə bilməyən uşaqlarsa oyuncaqların içində göz yaşları tökürdülər. "Zəhrimara qalsın, mən heç bilməzdim ki, Firuzə belə dəli olacaq. Deməli, onu saxlamaq lazımdır. Əgər o aqlını belə itirib sə onda onu saxlamaq lazımdır ki, heç kəsə deməsin. Dəli, gedib polisə danışar, alarlar pullarımızı. Axmaq qadın! Niyə bu qədər özündən çıxır ki? Onu saxlamaq lazımdır".

"CcczzzQzz!!!!!"

3

- Yox, vurma, vurma... İstəmirəm!

-Sakit ol, balaca iynədir, heç hiss etməyəcəksən. Adi bir iynədir.

Kərəm gözünün birini açıb ondan beş addım sol tərəfdə çarpayıda uzanan cavan oğlana baxdı. Onu yatağa bağlamışdılar. Həkim də yanına iynə vurmaq istəyirdi. İçəridən dərman və şam iyi gəlirdi. Kərəm bədənini hiss etmirdi, boynu da tərpənmirdi. Ancaq gözləri görürdü, o da tək cə bir gözü. O biri gözünü açə bilmirdi. Elə bil onun üstünə nə isə ağır bir şey qoyulmuşdu. Ayıldığını da həkimlərə deyə

bilmirdi. Heç nə də yadında deyildi. Son yadında qalan Firuzənin hamamda qapını bağlaması və başından tutan ağır sancı idi. O dumanlı xəyallarında həmin fəhlələri yadına salır, sonra nə isə rəngli parçaları cırdığı yadına düşürdü. Səhnələr beynində fırlanır, amma onları ardıcıl düzə bilmirdi. Pullar haqda düşünürdü. Deməli, Firuzə pulları görməyib, o elə bilib ki, birinci blokdan çıxmağın səbəbi yuxarı mərtəbədəki qızıdır. Amma Kərəm ən çox ondan qorxurdu ki, birdən çamadanı açıb Firaya göstərmiş olar, sonra da, sadəcə, o hadisəni unutmuş olar.

Bəbəyini bacardığı qədər fırladır və ətrafa baxmaq istəyirdi. Amma gözü yalnız o cavan oğlan ilə çərçivələnirdi. Bir də divarın bir hissəsini görə bilirdi. Yanındakı kiçik tasa qərribə alətlər yığılmışdı. Oğlan Kərəmin üzünə baxıb zarıyırdı. Yazıq uşaq, necə də göyçək oğlandır. Görəsən, ona nə olub? Amma yaxşı ki, əl-ayağı yerindədir, deməli, bura şikəstlər palatası deyil. Oğlan Kərəmə baxıb mızıldandı, sonra üzünü arxaya çevirdi. Elə bu an Kərəm onun başının arxasını gördü. Aman Allah, başının arxasında böyük deşik var idi. Beyninin bir hissəsi də şişib oradan görünürdü. Deyəsən beyində təzyiq olanda o partlamasın deyə kəllə sümüyünün bir hissəsini kəsib beyni çölə çıxarırlar. Kərəmdən soyuq tər axır, nəfəsi sürətlənirdi. "Deməli, mənim də başım indi belədir?" Ürəyi lap bərk döyünəndə otaqdakı aparatlardan biri cüyüldədi. Nə axmaq səs çıxarırdı. Amma o dəqiqə həkimlər palataya axışdı.

- O ayılıb, tez, tez eləyin. Sakitləşdirin onu. Dərmanı bura. İynə-iyne... Başını qaldırın.

Həkimlər qarışqa qəndə yığılan kimi Kərəmin üstünə çıxır, bədənini yoxlayırdı, onu sakitləşdirmək istəyirdilər. Bəlkə də başında dəşik olmadığını desəydilər heç iynəyə də ehtiyac qalmazdı. Amma yox, iynə onun yanına sancıldı və bir neçə dəqiqəyə o yenidən dərin və qaranlıq bir yuxuya getdi.

İkinci dəfə oyananda başı tərənirdi. O bilmirdi neçə saat, ya gün keçib. Qarşısında xoş təbəssümlü bir həkim əyləşmişdi.

-Axır ki özünə gəldin.

Kərəm yazıq-yazıq həkimə baxır, ondan açıqlama gözləyirdi. Kök kişi elə gümrah və təravətli idi ki, elə bil gündə üzülmüş xəstələrə yox, hansısa gözəl çiçəklərə qulluq edir.

- Kərəm Alıyev, qırx yaş... hmm... Uşaqılıqda sarılıq keçirmisən. Hmm. Yaxşı, Kərəm qardaş, çox uzatmayacam. Yəqin ki, sən özün etdiyən hərəkətlərə görə peşmansan. Və başa düşürsən ki...

- Hansı hərəkətlərə görə?

Həkim bir az susub soruşdu:

- Sən hansı hadisələri yada sala bilirsən? Yaddaşın harada dayanıb?

Kərəm gözlərini tavana qaldırıb dedi:

-Arvadım hamamda bağlanmışdı. Mənim də başım ağrıdı. Bir az mübahisə etmişdik. Bir də ayıldım ki, buradayam...

Birdən Kərəmi vahimə bürüdü. Öz vəziyyətinin nə qədər qorxunc olduğunu anladı. İndi həkim ən dəhşətli şeyləri də deyə bilərdi. Məsələn, evinizə silahlı şəxslər girib hamını güllələdilər. Siz isə yeddinci mərtəbədən yığıldınız. Xoşbəxtlikdən ağaca ilişdiniz və

ölmədiniz, lakin ömürlük yatağa məhkumsunuz.

Amma nə yaxşı ki, həyatın çətinlikləri onun fantaziyasından bir neçə addım geri qalırdı.

- Kərəm, sən... bilmirəm bunu demək münasibdir, ya yox... Amma... siz hamamın qapısını qırıb arvadınızı çıxarmısınız. Sonra uşaqlarınızın qarşısında döymüsünüz. Onun özü bizim hospitalda bir gün qalası oldu. Amma sonra siz evdən həyəətə qaçmısınız. Həyətdəki uşaqlar deyir ki, hansısa fəhlələri axtarmısınız. Onların dalınca qaçmısınız. Sonra yolu keçərkən sizi maşın vurub. Amma altında qalmamısınız, üstündən yuvarlanıb yerə dəymisiniz. Əvvəlcədən deyirəm ki, narahat olmayasınız. Sınıq yoxdu, yalnız güclü əzilmələr var. Bir də beyin silkələnməsi, azca... Amma bir az bərk dəysəydi siz yüz faiz çolaq qalacaqdınız.

Həkim bunları dedikcə Kərəmin hər şey yadına düşürdü. O Firuzəni döyəndə bunu yalnız ona görə edirdi ki... Bunu ona görə edirdi ki... Çünki başı... başı yaman ağrıyırdı. Elə bil o acığını çıxmasaydı beyni atom bombası kimi partlayacaqdı. Firanı döyəndən sonra o dəhşətə gəlib həyəətə düşdü ki, o əclaf fəhlələrin dərslərini versin. Elə təxmin etdiyi kimi fəhlələr həyətin lap girəcəyində idilər. Amma Kərəm onların arxasınca qaçanda fəhlələr uzaqlaşmağa başladılar. Elə həmin an hansısa bir qadın onu avtomobili ilə əzmişdi. Onun hətta yığılından sonra camaata "O fəhlələri tutun" deməsi də yadında idi. Amma indi bir şeyi bilmirdi, ailəsi necədir? O neçə vaxtdır buradadı?

- Həkim, bəs mən neçə gündür?..

Həkim onun sözünü kəsib dedi:

- Əslində belə yaralar ilə daha tez özünə gəlməli idin. Amma Firuzə xanım dedi ki, bəzi psixi gərginliyiniz olub və bunu nəzərə alsaq...

- Uzatmayın, nə qədər vaxtdır buradayam?!

- İki aydan çoxdur. Üç ay olmasına bir həftə qalıb.

Kərəmin daha sualı yox idi. O, dinməzəcə başını sağa çevirib gözlərini yumdu. Onun hissləri və fikirləri elə qarışmışdı ki, anlamırdı nəyi hiss edir, nəyi fikirləşir. Yəni insan həyatı belə keyfiyyətsiz oynucaqdı? Yəni o əldən düşən kimi sınırdır? Kərəmin üç ayı onun üçün on dəqiqənin içində yox olmuşdu. Silinmişdi. Məhv olmuşdu. Elə bil bu üç ay heç olmayıbmiş kimi. Vaxt da belə tez uça bilər? Niyəsə o düşündü ki, gələcəkdə türmələrdə belə amnistiyalar olsa maraqlı olardı. Yəni bəzi məhbusları xüsusi palatalarda elə-belə huşdan çıxarsınlar. Bir də on il sonra yenidən oyatsınlar. Onda onların onillik cəzası elə də ağır olmaz. Və onlar onillik həbsi bir gecədə keçirərlər. Kərəm indi hər şey haqda düşünməyə hazır idi, tək onun dəhşətli sualı bumeranq kimi hərlənib-fırlanıb onun üstünə gəlməsin. "Bəs ailəm? Onlar necə yaşayıblar? Hansı pula?"

Həkim elə bil onun fikirlərini oxuyurmuş:

- Kərəm, sən özünə gəldiyini ailənə dedik, sabah səhər onlar sənə baş çəkəcəklər. Bir də ki... heç... heç. Dincəl.

Bunu deyib ağ paltarlı həkim palatanı tərk etdi. Kərəm burada hansısa bir simvol, işarə axtarırdı. Görəsən, bu nə deməkdir? Ağ paltarlı həkimlər insanlara daha çox o dünyadakı ruhları xatırladır. Tibb bacıları isə cənnətdə möminlərə verilən huriləri. Cənnət savabla

satılan fahişələrlə doludur. Deməli, dünya cənnətdən təmizdir. Bəlkə də cənnət puldur. Sadəcə, dinlər bunu sətiraltı deyir. Cəhənnəm isə... elə o da əslində puldur.. Kərəm isə hələlik bir milyon ilə Sirat körpüsünün düz ortasında dayanıb.

Onlar köhnə paltarlarında onun başının üstündə oturmuşdular. Daş kimi soyuq və dinməz. Kərəm onların gözlərinin içinə baxır, lakin heç biri cəsarət edib onun baxışlarına cavab verə bilmirdi. Bir anlıq ona baxıb, gözlərini qaçırdırdılar. Firuzə arıqlamışdı. Çox solğun idi, uşaqlar da yuxusuz görünürdü. Gözləri ağır daş kimi sallanırdı. Kərəm onlara düşmən kimi idi. Əsasən də Firuzənin baxışlarında nifrət duyurdu. Onunla evlənəndən sonra onillik yoxsul həyat bəs deyilmiş kimi onu döymək, təzə aldığı paltarları gözünün qabağında cırmaq. Firuzənin əyninə baxanda öz vəhşilikləri yadına düşürdü. Necə yazıq qızı saçlarından tutub xalçaya tullamışdı. Sonra da təzə paltarını cırmışdı. Sonra şkafdan o biri paltarları da çıxarıb cırıq-cırıq etmişdi. Sonra balaca Pərvinin paltarlarına keçəndə Kənan az qala sarılıq tutacaqdı. O iki əli ilə ağızından yapışıb əsirdi. Kərəm onda oğlunun niyə ağızını belə möhkəm tutduğunu anlamırdı. Amma indi o başa düşmüşdü. Kənan qorxurdu. Qorxurdu ki, atası aldığı hər şeyi belə cırırsa, deməli, növbə onun dişlərinə də çatacaq. Ona görə ağızını tuturdu ki, dişləri atasının yadına düşməsin. Kərəm bir anlıq özünə nifrət etdi. O necə belə vəhşiləşə bilərdi axı. Yenə yaxşı ki, Kənanın dişlərinə toxunmayıb. Belə heyvanlıq etməyib. Onun elə bir şey yadına gəlmirdi.

Nə yaxşı vaxtında dayanıb. O Kənanın əlindən tutub əlini onun

dodaqlarına yaxınlaşdırdı. Firuzə dözməyib ağladı. Pərvin isə palatadakı əcaib əşyalara baxırdı.

Kərəm oğluna pıçıldadı:

- Bala, necəsən?

Kənan isə gülümsəyib başını yellədi. Amma kaş gülümsəməyəydi. Onun dişləri... Mırıq... Aman Allah!! Onun hər şey yadına düşdü. Qan, əli oğlunun ağzında. Qan, qan!!! Səs, söyüş... Kərəm elə bərk əsdi ki, Pərvin çığırıb anasını qucaqladı. Qəribə aparatlar yenidən cüyüldəməyə başladı. Həkimlər və tibb bacıları içəri doluşdular. Kərəmin ağzı köpüklənir, burnundan qan sızırdı. Fira onu heç vaxt belə görməmişdi. Hətta etdiklərindən sonra belə Firanın ona yazığı gəlirdi. Pərvinin başını geri çevirdi ki, uşaq bu səhnəni görməsin. Amma Kənanın görməsini istəyirdi. Qoy Kənan görsün, bu qisasdır. Qoy başa düşsün ki, atası xəstədir. Qoy onu bağışlaya bilsin. Kənan isə donub qalmışdı. Onun fikri nə atasında idi, nə həkimlərdə. Atasından sağ tərəfdə yorğana bürünmüş bir məxluq onu elə bil məhkum etmişdi. Cavan bir oğlan var idi, başında da deşik. Amma atasından sağ tərəfdəki o adam... O, çox qorxunc bir şey idi. Yorğanın altında. Heç üzü də görünmürdü. Onlar gələndən o heç tərpənməmişdi...

Amma təkcə Kənan onun pıçıldadıqlarını eşidirdi. Və onun pıçılıtlarını hələ uzun illər unutmayacaqdı.

Firuzə palatadan bayıra çıxdı. Onun ruhu iflic olmuşdu. İndi o gözünü qaldırıb insanlara baxa bilmirdi. Bu hospitalda yəqin bütün həkimlər bilirdi ki, onu döyüblər. Evdə pul da yox idi. Kərəmin verdikləri çoxdan qurtarmışdı. Onun cibindən tapdıqlarını isə elə onun

müalicəsinə vermişdi. Firuzənin müalicəsi də ucuz başa gəlmədi. Qara günə saxladıqları xırda-xuruş da getmişdi. Heç olmasa Kərəm paltarları cırmasaydı onları satıb dolanmaq olardı. Firuzə Kərəmə qarşı nə hiss etdiyini bilmirdi. Sonya məsələsi də səhv çıxmışdı. Yəqin Kərəm bunu istəyib oraya gedirmiş, amma alınmırdı. Çünki həkimlər müəyyən etmişdilər ki, Kərəm dörd aydır impotentlikdən əziyyət çəkir. Səbəb kimi də güclü stresi göstəriblər. Vəziyyət acınacaqlı idi. Yeməyə doğrudan da heç nə yox idi. Firuzə məcbur olub uşaqları sinif yoldaşları ilə qonaq göndərirdi ki, nə isə bir şey yesinlər. İşdən çıxdığı üçün köhnə iş yerinə də onu qəbul etmirdilər. Deyirdilər ki, gəlib yenə çıxacaqsan. Bütün günü iş axtarırdı, o ofis sənin, bu ofis mənim. Amma bunun özünə də pul lazım idi. Yol pulu, pasportun surəti, şəkillər. Nə qədər axtarsa da iş tapa bilmirdi. Uşaqlara da yemək lazım idi.

Onlar gözləmə zalına keçib dərman qoxulu kreslolarda əyləşdilər. Palatalardan bağırçı səsləri eşidilir, həkimlərin dikdaban ayaqqabıları dəhlizə səs salırdı. Deyəsən Kərəm daha bu gün ayılmayacaqdı. Evdə isə yeməyə heç nə yox. Borc almağa da adam qalmamışdı. Doğrudan qalmamışdı. Firuzənin çox yaxşı bəhanəsi olduğundan borcu ürəkdən istəyir, heç utanmırdı da. Əri qəzaya düşüb, çıxan kimi də qaytaracaq. Amma... Hər dəfə Lalədən otuz manat götürüb borcunu yüz əlliyə qaldırmışdı. Daha üzü gəlmirdi. Heç o da vermirdi. Əksinə, pulunu geri istəyirdi. Həm də Firuzə bilirdi ki, Kərəm sağalsa da borcu ödəyə bilməyəcək. Çünki evi axtarıb onun bütün ciblərinə baxmışdı. Yazıq kişinin bir qəpiyi də yox idi. Onun heç qızılları da yox idi ki, satıb

dolana bilsin. Ərinə nə qədər nifrət etsə də bu dəqiqə də ondan asılı idi. Kaş o ayılıb bir məsləhət görəydi. Bircə buna görə səhərə kimi bu kreslodada qalardı. Təki bircə kəlmə ilə də olsa əri ona kömək etsin.

Qıraqdan bir nəfər yaxınlaşdı. Bu orta yaşlı, saçları vaxtından tez ağarmış, əlləri kəsik-kəsik olan kağız qoxulu Mamed idi. O da haradansa xəbər tutubmuş.

-Salam, Firuzə xanım.

Firuzə onu tanıyıb gülümsədi:

-Salam, necəsiniz...

Mamed pencəyin düyməsini açıb onun yanında əyləşdi.

- Belə də, babat, mən məsələni eşidən kimi gəldim. Nə olub ona? Necədir?

- Elə bu gün ayılıb. Həkimlər deyir ki, sağalacaq, bir az vaxt lazımdır.

Firuzə yalvarırdı ki, söhbət necəsə pula doğru fırlansın.

Amma Mamed özü niyəsə elə mövzunu o səmtə saldı:

- Heç pul da yoxdur ki, meyvə alam. Xəstə yanına da əliboş gəlirlər?

- Heç nə olmaz, elə biz də əliboş gəlmişik. Nə var ki, nə gətirək. Olanımız elə Kərəmin özüdür. O da bu vəziyyətdə. O da üç aydır yoxdur.

Mamed kömək etmək istəyirdi, amma onun doğrudan da bir qəpiyi yox idi. Arvadı ilə dalaşib işə getmişdi. Onların da vəziyyəti acınacaqlı idi. O papağının kənarından çıxan saplara baxır, elə bil onlarda çıxış yolunu axtarırdı. Firuzə özü də utanırdı. Çünki pulu olmayan bir

adamla puldan danışır. Mamed nəfəsini dərib sakitcə dedi:

- Heç maaşını da gəlib götürmədi.

Firuzənin yadına düşdü ki, bir dəfə də Mamed bunu demişdi. Yəni o vaxtdan bu vaxta ərinin pulu elə orada qalıb çürüyür.

- Bəs onu indi götürmək olar?

- Niyə olmur, sadəcə, ailəsindən kimsə gəlməlidir. Mən nə qədər götürüb gəlmək istəsəm də vermədilər.

- Mamed müəllim, bəlkə ünvanı mənə verəsiniz...

Kərəm gecə ayıldı. Ona nə vurmuşdularsa gözləri çəp görür, başını yöndəmsiz o yan-bu yana çevirirdi. Amma ağılı yerində idi. O hər şeyi çox gözəl anlayırdı. Fira yəqin ki, çamadanı tapmayıb. Kərəmin son dəfə əsəbi-əsəbi danışdıqlarından heç nə başa düşməyibmiş. Kərəm bircə ondan narahat idi ki, bəlkə onu bu xəstəxanaya da elə onu güdənlər salıb. Bəlkə onu qəsdlə vurublar? Damarlarına sistem qoşulduğundan yataqdan dura bilmirdi. Amma azca aralı qapıdan tibb bacılarının söhbətini eşidirdi.

- Hə, həə, yazıq... Arvadını gördün? Nə günə düşüb yazıq. Əvvəllər heç belə deyildi.

Kərəm bundan şübhələndi. Onlar nə bilir onun arvadı əvvəl necə olub?

-Amma arvadına gərək heç nə deməsinlər, axmağın heç pullardan xəbəri yoxdur.

Çox qoca və xırıltılı bir qadın səsi gəldi:

- Yox, gərək ikisi də gəbərsin. Bunu belə yavaş-yavaş öldürəcəklər. Arvadı da yəqin bax bu öldürər.

Sonra əvvəlki nazik səs diksinib dedi:

- Aaa, sən bunu çantanda gəzdirirsən? Qorxmursan?

- Məni dişləmir, mənə öyrəşib. İndi sən bir az uzaqlaş ki, sənin üstünə cummasın, keçsin palataya Kərəmin üstünə.

Bunu eşidib Kərəm ətrafa baxdı. Palatada ondan başqa heç kəs yox idi. Yanındakı xəstələrin yerinə mətbəədəki çap maşını durmuşdu. O, dirsəyinə söykənib yanındakı qutudan kiçik kəsici bir alət götürdü, sonra onu yorğanın altında gizlətdi.

Dəhlizdən addım səsləri eşidilirdi. Nazik səsli xanım harasa qaçırdı. Sonra xırıltılı arvad deyəsən əyilib çantanın düyməsini açdı. Nə işə tıqqıldaya-tıqqıldaya yaxınlaşırdı. Qapının arakəsməsindən qanlı əl içəri girib Kərəmə tərəf yaxınlaşdı. Yavaş-yavaş yorğanın üstünə çıxıb onun sinəsinə doğru sürünürdü. Yenə də bu əl!

Yenə onu rahat buraxmır. Amma bu dəfə Kərəm özünü itirməmişdi. O yavaşca Kərəmin qarnının üstündə dayandı. Kərəm bıçağı hazırlayıb yorğanın altından çıxardı. Qanlı əl yavaş-yavaş hərəkət etməyə başlayanda o cəld bütün gücü ilə sağ əlindəki bıçağı düz əlin ortasından batırdı. Ondən qəribə bir inilti çıxdı. Kərəm cəld əli götürüb bıçaqla bərabər sağ tərəfə, çap maşınının üstünə atdı. Amma o heç gözləmirdi ki, çap maşını hərəkətə gələcək. O böyük mühərriklərini fırladıb ağzını araladı. Bu dəmir aparatın ağzından yüzlərlə eyni əldən çıxıb, çap olunub Kərəmin üzərinə atılırdılar. Sistem qırılıb yerə düşdü, onlar qarışqa kimi Kərəmin hər yerindən yapışır, onu cırmaqlayırdılar. Yüzlərlə, minlərlə qanlı əl dayanmadan çap maşınından çıxırdı. Kərəm qışqıranda əllər onun ağzından içəri girir və qarnını cırıb bayıra çıxırdılar. Qarnından elə bərk sancı gəlirdi ki, elə

bil o bu dəqiqə öləcəkdi. Minlərlə əl onun ağzından içəri girir və qarnındakı deşikdən çıxırdılar. O öz qanının içində boğulurdu.

O öz qanının içində boğulurdu. Həkimlər palataya doluşub onun qanaxmasını kəsməyə çalışırdılar. Üzünə gur işıqlar tuşlanmış, aparatlar cüyüldəyir, sol tərəfdəki başı sarıqlı oğlan isə bağırırdı. "Aaa! Dəlidir dəli... Bıçağı soxdu öz qarnına... Aaa!!! Dəlidi... Dəli..."

Həkimlər ora-bura qaçır, tibb bacılarını söyür, ayaqları yerdəki sistemə ilişir, az qalırdılar yıxılısınlar. Kərəm güclə başını qaldırıb öz qarnına baxdı. Ağrı az olsa da mənzərə dəhşətli idi. Qarnının düz ortasına bıçaq batmışdı. Qan bütün çarpayını isladır və həkimlərin bəyaz paltarlarında al ləkələr qoyurdu. Birdən Kərəm düşünməyə başladı. Görəsən, həkimlər xalatlarnı özləri yuyur? Sonra təsəvvür etdi ki, bütün çirkli, fırtıqlı, irinli xalatlarnı xüsusi kimyəvi təmizləmə otağına verib, kiçik bir dəftərçədə qol çəkirlər. Sonra qozbel eynəkli qadın çirkli xalatı götürüb onlara yeni, təmiz, xlor iyi gələn parlaq xalatlarnı verir. - Bərk tutun onu! Mənə yod və naşatır spirti tez...

Bəs görəsən, bu kimyəvi təmizləmə xəstəxananın özündədir, yoxsa onlar da bunu şəhərdəki adi kimyəvi təmizləmə yerlərinə verirlər?

- Pambıq, qayçı, tez... Daxili orqanlar zədələnməyib, spirti verin, spirti. Tez, o qan itirir.

Yox, belə olmaz axı? Əgər çirkli xalatlarnı adi yerlərə versələr deməli, elə çıxır ki, hansısa ağır xəstəliyi olan, ya vərəmli bir xəstəyə toxunmuş bu xalatlarnı adi camaatın paltarları ilə bir yerdə yuyulur. Və belə halda xəstəliklər paltar ilə yayıla bilər. Birdən niyəsə Kərəm özünə söz verdi ki, milyon olsada paltarlarını ancaq evdə yuyacaq.

Heç vaxt kimyəvi təmizləmədən istifadə etməyəcək.

"Aaa, dəlidir dəli... özünü bıçaqladı, dəliii..."

Firuzə səhər güzgünün qarşısında özünü səliqəyə salıb təskinlik verdi. "Sən ərinin halal maaşını almağa gedirsən". Uşaqlar oyanmamış pulu götürə bilsəydi onlara səhər yeməyi də hazırlayardı. Mamedin dediyi yerə çatanda kövrəldi. Yazıq Kərəm gör harada işləyirmiş. Özü də hər səhər gülər üzlə işə gedirdi. Firuzə həmişə ərinin işini işıqlı, gözəl, təmiz bir yer kimi təsəvvür edirdi. Amma yazıq gör on ildir hansı bataqlıqda batır. Bu köhnə qapı-pəncərə sexinin yerində quraşdırılmış mətbəə idi. Divarlar uçub-sökük, yer beton. Tavan çox hündür idi. Yəqin ki, əvvəllər burada çox iri cihazlar olubmuş. İndi isə bu tozlu yerdə cəmi on-on beş aparat işləyirdi. Onların da uğultusu adamın beyninə düşürdü. İndi o Kərəmdə azca hiss etdiyi karlığın səbəbini anlamışdı. Bu yerə diqqətlə baxır, bəlkə də ərinin bütün hərəkətlərinə bəraət qazandırırıdı. Bircə Kənanın dişlərini qoparmasından başqa. O yaş əski ilə oğlunun qabaq dişlərini tutub geriyə çəkmişdi.

Dikdaban ayaqqabılarını ehtiyatla yerə basıb müdiri axtardı. Zalın sonunda nə isə bir təmiz qapı var idi. Yəqin ki, müdir elə orada otururdu. Yaxınlaşıb yavaşca qapını tıqqılatdı. İçəridən sərt kişi səsi gəldi:

-Gəl!

Firuzə başını aşağı salıb qapını yavaşca araladı. Amma gözlərinə inana bilmədi. Bu uçub-sökülmüş binada belə təmiz və gözəl kabinetin olması heç adama inandırıcı gəlmirdi. İçəridə böyük ekranlı televizor,

split kondisioner, yerdə təmiz süd rəngli xalça. Düzdü, qapının girəcəyində xalçanın üzərinə iki qəzet səhifəsi qoyulmuşdu. Yəqin müdir istəmirdi ki, işçilər onun süd rəngli xalçasını çirkləndirsinlər. Masanın arxasında divarda böyük bir şir şəkli asılmışdı. Kiçik müəssisənin böyük imperatoru onun önündəki qara hündür kresloda əyləşmişdi. İçəridən çox gözəl ətir gəlirdi. Firuzə bu cür hörmətli bir adamın yanında dilənçi kimi görünməsindən utanır, başını aşağı salırdı. Tağıyev mavi gözlərini qaldırıb bir əli ilə sənədləri saymağı dayandırmadan dedi:

- Buyurun, xanım.

Firuzə qəzetlərin üstündən keçməyə çəkinərək elə yerindən qışqırdı:

- Mən Kərəm Aliyevin həyat yoldaşıyam. Onun burada maaşı...

- Keçin içəri, keçin, buyurun, əyləşin. - bunu deyib kreslodan qalxdı, tez qapını örtüb cihazların baş ağrından səsini kəsdi. Sonra Firuzəni diqqətlə başdan ayağa süzdü.

- Deməli, siz onun xanımsınız.

Fira gülümsədi:

- Bizə deyilmişdi ki, onun maaşı buradadır, gəlib götürək...

Tağıyev onun sözünü kəsib dedi:

- Bir dəqiqə, tələsməyin, qəhvə, yoxsa çay?

- Heç bir şey, əziyyət çəkməyin (Amma ürəyində sevindi ki, ərinə burada belə hörmət qoyulur).

- Heç bir əziyyət yoxdur, indicə sizə gözəl bir qəhvə hazırlayacağam. Bilmirəm Kərəm bir müdir kimi mənim haqqımda nələr danışib, amma qəhvəni mən dünyada hamıdan yaxşı

hazırlayıram. Bəlkə də bu mənim yeganə bacardığım işdir, - o gülüb çaydanın yanına keçdi. Və arxadan Firuzəni bir daha süzdü. Firuzə çox gözəl idi. Onun baxışlarında qəribə bir vəhşilik gizlənirdi.

Firuzə sükutun uzandığından utanıb dedi:

- Bilirsiniz, indi o gələ bilmir, ona görə mən gəldim ki, bəlkə əməkhaqqını götürə bilim. Mən ikimizin də şəxsiyyət vəsiqəmizi gətirmişəm. Əgər lazım olsa... - cümləni bitirə bilməyib tutuldu və elə bil Tağıyevdən kömək istəyirmiş kimi solğun və gözəl gözlərini ona tərəf çevirdi.

Tağıyev fincanı ona uzatdı. Otağa qəhvə ətri və sükut yayıldıqca Firuzə özünü itirir, sıxılırdı. O, heç vaxt ciddi müəssisələrdə olmamışdı. Hətta musiqi müəllimləri ilə də danışarkən qəribə bir utancaqlıqla sözlərini qırıq-qırıq deyərdi. Tağıyev isə həmişəki kimi gümrah və güləruz idi:

- Deməli, nə üçün bura gəldiniz?

Firuzə qəhvədən yarım qurtum içib dedi:

- Mənim ərim avtomobil qəzasına düşüb və mən onun əməkhaqqını almaq üçün gəlmişəm.

Tağıyevin gözləri işıldadı, amma tez üzünü bozardıb dedi:

-Aman Allah, vay-vay-vay, belə şey olar? Necədir? Özünə nəşə olub, yoxsa ancaq maşına?

Varlı adamlar avtomobil qəzasını həmişə avtomobilin içindən təsəvvür edirdilər. Onların ağına gəlmirdi ki, hadisə insan piyada olanda da baş verə bilər.

-Yox, yox, özü indi xəstəxanadadır. Üç aydır ki, oradadır. Müalicə

olunur, deyirlər bir aya buraxacaqlar.

Tağıyev özünəməxsus bir vicdansızlıqla onun sözlərini incələdi: "Deməli, əri üç aydır ki, yoxdur. Deməli... deməli... Hmm... həm də sinəsi də pis deyil... hmm... əgər bir ay... hmm..." Onun fikirlərini heç vaxt gözlərindən oxumaq olmazdı. Bu ancaq Tağıyevə xas, iyrənc düşüncələrlə dolu bəbəklər idi. O, sənədlərin içindən Kərəmin qovluğundan bir ərizə çıxardı.

-Xanım, belə olduqda maaşlar verilmir.

Bu, Kərəmin qovulma kağızı idi. O işdən çıxmışdı. Xəbərdarlıq etmədən. Buna görə də maaşı verilməməli idi. Firuzə onun haqlı olduğunu anlayırdı, istəməsə də yad kişinin qarşısında kövrəlməli oldu:

- Son vaxtlar bir az əsəbləri pozulmuşdu. Mən bilirəm ki, o sizi təhqir edib. Amma inanıram ki, dediyi sözlərin hamısı xəstə olduğuna görədir. İndi o yataqdan durmur. Mənim də iş yerim yoxdur. Evdə iki uşaq yemək gözləyir, - Firuzənin gözləri doldu. Amma üzünü çevirib cəld hərəkətlə göz yaşını sildi. Tağıyev diqqətlə onun üzünə baxıb əlini çənəsində saxladı. Elə bil dərin bir fikrə getmişdi. Kərəmin ona dediyi təhqirlər yadına düşdü. Bir tərəfdən Kərəmə yazığı gəlir, həm də bu gözəl qadının onun gicliyinə görə əziyyət çəkməsini istəmirdi. O, bir daha Firuzəyə baxdı, sonra əlindəki sənədi yavaş-yavaş cırdı.

- Mən indi cinayət edirəm. Amma Kərəmin halını nəzərə almaq lazımdır. Həm də... yaxşı, nə isə... götürün bu kağızı, yaxınlaşın mühasibata.

Firuzə düşündü ki, ciddi müdirlərin də içində yaxşı insanlar varmış.

Kağızı götürüb yenidən səs-küylü sexə keçdi. Qoca mühasib əsən əlləri ilə ona üç yüz manatı uzatdı. Firuzə evə tez çatıb uşaqlara yumurta qızartmaq istəyirdi. Cəld mətbəənin çıxışına doğru addımladı. Birdən fikirləşdi ki, bu cür getmək yaxşı deyil və qayıdıb müdirin otağına girdi:

- Çox sağ olun, mən pulu ala bildim. İ... elə bunu deyirdim. Sağ olun. Allah sizdən razı olsun! - Onun hərəkətləri və danışığı çox gülünc görünürdü. Yaşı otuzdan çox olsa da Firuzə elə bil məktəbi bitirməmişdi. O, istəmədən, çox sadələvh, çox rahat təsirə düşən qadın olduğunu Tağıyevin qarşısında açdı. Tağıyev bu yaraşlıq qadını bir daha süzərək, bu dəfə aşağıdan yuxarı çox açıq və gözəgiren bir şəkildə gülümsədi.

-Sizin adınız necə oldu?

- Firuzə...

Tağıyev ayağa qalxıb ona yaxınlaşdı. O onun ərindən xeyli hündür idi. Yaşda da ondan cavan olardı:

- Çox gözəl adınız var. Bayırda hava pisdır, əgər icazə versəniz sizi ötürərdim. Elə mən də indicə çıxıram.

Firuzə onun bu xeyirxah təklifini qəbul edə bilməzdi. Bu qədər hörmət onu utandırırdı.

-Yox, yox əziyyət çəkməyin. Budur-buradır, metro ilə on dəqiqəyə çatacağam. Siz yolunuzdan qalmayın.

Amma Tağıyev əl çəkmədi:

- Qaza basmaq elə də çətin iş deyil. Həm də sizinlə Kərəmin müalicəsi barədə daha ətraflı danışmaq istərdim.

Firuzə bu dəfə yox deyə bilmədi. Çünki söhbət ərindən gedirdi.

Bəlkə bu alicənab müdir ona kömək edə bilərdi.

O, sərt şam iyinə ayıldı. Təngnəfəs idi. Qıraqdakı başsarıqlı oğlan da ona elə baxırdı ki, elə bil Kərəm səhərdən nə isə sayıqlayırmış. İki həkim palatanın küncündə oturub nəsə danışdılar. Kərəmin gördüyü yuxu heç yadından çıxmıyacaqdı. Necə o qırmızı əllər ağzından girib, qarnını yırtıb çıxırdılar. O bu haqda düşündükcə şam iyi lap möhkəmlənirdi. Amma indi vəziyyəti dünənkindən fərqli idi. Onun əllərini bağlamışdılar. "Aman Allah, yoxsa yuxunun sonundakılar doğrudan baş verib?" deyib qarnına baxdı. Onun qarnını sarımışdılar. Ağ bintin altından azca qırmızı ləkələr görünürdü. "Ay Allah!" - deyib həkimləri söhbətdən ayırdı.

- Bu nədir? Bunu mən eləmişəm? Mən özümə soxdum bıçağı?

Həkimlər ona şübhəli-şübhəli baxıb danışmaqdan çəkildilər. Burada danışılacaq bir şey də yox idi. Hər şey aydın idi. Kasıb adam qəzaya düşüb, arvad-uşağı evdə ac. Dözə bilməyib özünü öldürmək istəyib. Kərəm işin nə yerdə olduğunu anlayıb çıxırmağa başladı.

-Yox, bunu mən eləməmişəm. Bilərəkdən etməmişəm. Yuxuda olub. Üstümə qanlı əllər gəlirdi, hər şey ona görə oldu. Hər şey bir milyon dollara, bir də şam iyinə görədir. İnanmırsız? Hə, onların seriyası da dalbadaldır. Hər şey ona görə belə olur, bir də o üç fəhləyə görə. Onlar məni indi də güdürlər. Bəlkə elə siz də, onların adamlarısınız. Hamı məni güdür! Hamı məni öldürmək istəyir. Hamı güdür, hamı öldürmək istəyir. Hamı məni öldürmək istəyir, hamı... hamı... öldürmək istəyir...

Bu sözlərdən sonra rahatlandı. Elə bil ki, dərin bir sükuta və paklığa çökdü. Həkimlər onu anlamayıb palatadan çıxdılar, onların yerinə başqa bir həkim gəldi.

- Kərəm Alıyev, mən sizin yanınıza keçən dəfə gəlmişdim. Amma huşsuz idiniz, yəqin xatırlamazsınız. İndi yenidən başlaya bilərik. Niyə özünüzü öldürmək istəyirdiz ki?

Kərəm başını yelləyib üzünü kənara çevirdi.

Həkim əlini onun çiyinə qoyub dedi:

- Kərəm, mən səni dolamağa gəlməmişəm, mən gərək sübut eləyəm ki, qəzadan sonra sən aqlını itirməmişən. Yoxsa basacaqlar dəlixanaya. İndi de görüm bu skalpel sən qarnında nə gəzirdi?

Kərəm ona yuxusunu dəqiq danışib bitirəndən sonra dedi:

- Bax belə, mən neyləməliydim? Heç sizdə olmayıb ki, yuxuda kimisə vurmaq istəyəndə yanınızdakı lampanı sındırmısınız? Bu ki hamıda olan şeydir?

- Yaxşı, Kərəm, bəs belə yuxular tez-tez olur?

- Yox, yox, nəsə axır vaxtlar əmələ gəlib. O da yəqin ki, işdən çıxmağımla əlaqədar. İndi ailə saxlamaq çox çətindir. Siz həkim adamsınız, pulunuz var, mənə mətbəə siçovuluyam. Mətbəədən qovulmuş mətbəə siçovulu.

Həkim bəzi qeydlər edib soruşdu:

-Yaxşı bəs evdən qaçanda, siz yolu keçərkən elə bil kimisə qovurdunuz. Bəs bu nədir? Sizin gözünüzə adamlar gəlir? Hallusinasiyalarınız var?

Kərəm buna nə cavab verəcəyini ani uydurub dedi:

- Yox, sözün açığı mən evdə etdiklərimə görə utanıb qaçırdım və təsadüfən maşın məni vurdu.

- Hmm, Kərəm bəs başqa? Nəsə bir halsızlıq, ya da özünə qəribə gələn bir şey hiss etmisən?

Kərəm şam iyini qoxulayaraq gülümsədi:

-Yox, həkim, hər şey normaldı. Sadəcə, əsəb və stres (Kərəm dəlixanaya getmək istəmirdi, ona görə belə rahat danışır, xoşbəxt görünməyə çalışırdı).

Həkim qələmi kənara qoyub pıçıldadı:

- Siz yoldaşınıza çox xəyanət edirsiniz? Bəlkə bununla bağlı əsəbiləşirsiniz?

Kərəm başa düşdü ki, Firuzə həkimə şam iyindən tutmuş onları hamamda bağlayıb getməyinə kimi hər şeyi danışib. "Zəhrimar, indi desəm ki, xəyanət etməmişəm, onda birinci blokdan çıxmağımı necə izah edirəm?" Əlbəttə, Firuzə bunu da danışdı:

- Hərdən xəyanət eləyirəm. Bu elə də ciddi deyil, sadəcə, dediyim kimi, əsəblərimi sakitləşdirmək üçün.

- Kərəm, gəl açıq danışaq. Sən həyatdan bezmişdin, özünü öldürmək istəyirdin və bundan əvvəl bir neçə il yığdığın pulları ailənə və fahişələrə xərcləyib özünü avtomobilin altına atdın. Lakin bu alınmayandan sonra özünü burada bıçaqladın. Düzdür? İşdən çıxdığına görə əsəbiləşən adam aylıq maaşını bir şam yeməyinə verməz. Sənin milyonun yoxdur ki, özünə belə kef verəsən.

Kərəm içində zarıdı (Var, eşşəy oğlu, eşşəy, var! Var, mənim

zəhrimara qalmış milyonum var!).

-Yox, yox, nə milyon? Siz düz deyirsiniz. Mən aylıq maaşımı şam yeməyinə verdim. Amma intihar fikrim də yox idi. Bir anlıq belə olmayıb. Əgər belə bir fikrim olsaydı... olsaydı... - o nə deyəcəyini bilmirdi. Onu həyata bağlayan bir şey tapmalı idi, milyondan başqa.

- Olsaydı... onda mən... onda mən... hmm... Hə!.. Onda mən həkimə gedib öz cinsi xəstəliyimi yoxlatdırmazdım.

Həkim təəccüblənib soruşdu:

- Necə yəni?

Kərəm başa düşdü ki, hər şeyi danışan Fira, bu xırda, amma çox vacib şeyi həkimə danışmayıb.

- Bilirsiniz, bizdə alınmırdı. Gecələr heç nə alınmırdı. Daha doğrusu, məndə alınmırdı. Ona görə həkimə gedib özümü yoxlatdırmışdım. O da mənə dərmanlar yazmışdı. Resept elə cibimdə olmalıdır. Əgər özümü öldürmək istəyirdimsə həkimə niyə gedirdim ki? Özünü dənizdə boğmağa gedən adam heç vaxt özü ilə qurulanmağa dəsmal aparmaz. Əgər özümü öldürəcəkdimsə neyləyirdim dərmanı?

- Kərəm, dediklərini yoxlayacağam. Əgər doğrudan da elədirsə onda bəxtin gətirdi.

Həkim bunu deyib palatadan çıxdı. Kərəm dərindən "ah" çəkib gözlərini tavana zillədi. Elə bil bədəni yüngülləşirdi, yox... Elə bil o, bədənindən çıxıb palatanın içində uçurdu. Amma realıq çox qəddar idi. Nə qədər qəddar olsa da Kərəm sonda qalib gəlirdi. O, dəqiq bilirdi ki, qarabasma görmür, o dəqiq bilirdi ki, fəhlələr var, dəqiq bilirdi ki, onu güdürlər. Dəqiq bilirdi ki, milyonu var. Bircə bilmədiyini

o idi ki, böyük pullar özləri ilə böyük problem gətirir. Problem isə pullardan çox Kərəmin özündə idi. Axı o çox narahat idi. Əslində bəlkə də heç bir təhlükə olmayan yerdə özü üçün təhlükə uydururdu. Onun dərdi paranoya idi, adi paranoya!!! Ona elə gəlirdi ki, onu güdürlər. Yox, bu da ola bilməz. Heç kəsi paranoya zamanı qəsdlə avtomobil vurmur. Deməli, doğrudan da bu işdə bir əngəl var.

Amma nə də olmasa qərara gəlmişdi ki, Fira gələn kimi ona pulların yerini deyəcək. Əgər o pulları xərcləməyi bacarmırsa, qoy bunu arvadı eləsin. Qadınlar bir çox şeydə kişilərdən güclü olur. Bəlkə bu işdə Firuzə ondan yaxşıdır? Bu fikirlər onu yenidən xəyallara apardı. O, ailəsini böyük bir villada təsəvvür edirdi. Balaları geniş hovuzda çimir, Firuzə inanılmaz dərəcədə gözəldir. Onlar heç Azərbaycanda deyillər, köçüblər harasa başqa bir yerə. Dadlı yeməklər, gözəl musiqi, böyük ev, rahat yataq. O, xəyallara daldıqca xırıltılı bir səs onu geriye, soyuq, boz palataya, reallığa qaytarırdı:

-Sən onları aldatdın! Bicsən, yaman, bicsən. Necə aldatdın ee onları!.. He, he, he! - Bu başı sarıqlı cavan idi. O yorğanla çənəsini örtüb hırıldayırdı. Kərəm ona baxıb susurdu.

- Ə-ə, özünü gicliyə qoyma, sən həkimi aldatdın. Səni güdürlər, sən yalan danışırısan onlara. Elə bilməsinlər ki, dəlisən. - bunu deyib cavan oğlan lap uğunub getdi.

Birdən Kərəm çevrilib sağ tərəfə baxdı. O biri xəstəni heç görməmişdi.

Yorğanın altından çıxmırdı. Sadəcə, hərdən bir qımıldayırdı.

- Eyy səniniləyəm, eşidirsən? Düzünü de bizə... Qorxma, heç kimə

demərik.

Lap desək də heç kəs inanmaz. Heç kəs bizim kimilərə inanmır.

Kərəm oğlana baxıb gülümsədi, indi dəlilər ona daha yaxın görünürdü. Onların yumor hissi olur.

- Mən bir milyon tapmışam! - bunu deyib dərindən nəfəs aldı. Bəlkə də oğlandan çox özü öz danışacağına qulaq asmaq istəyirdi.

- Küçədə tapdım. Amma götürməyə ürəyim gəlmədi, gözlədim ki, yiyəsi çıxsın. Pulu tikinti yerindən tapmışam. Mənim gözəl arvadım var, iki şirin balam. Bu günlərdə bura gəlmişdilər. Onları ömür boyu xoşbəxt etmək istəmişəm. Nə içirdim, nə çəkirdim, nə xəyanət. Heç nə. Elə bütün günü it kimi işləyirdim ki, onları ağ günə çıxardım. Amma ağ gün özü gəlib çıxmışdı. Çamadanı evə gətirib gizlətdim. Fikirləşdim ki, arvad-uşaq bilsə aləm dəyəcək bir-birinə. Evə gələn gündən də hiss elədim ki, məni güdürlər. Düzdü, dəqiq heç kəsi görmürdüm. Onlar yuxuda və qərribə bir halda gəlirdilər. Elə bil ruhuma qənim kəsilmişdilər. Onlar məni içdən öldürürdülər. Bir də şam iyi. Sərt şam iyi, o iy elə indi də gəlir. Pullar gələn gündən şam iyi burnumdan getmir. Həyatımızda üç fəhlə dayanmışdı. Bütün mazutun içində. Binaya baxırdılar. Axırkı gün onların dalınca düşəndə məni maşın vurdu. Elə bu da yəqin quraşdırılmış şeydi. Hələ dollarları demirəm, onlar çox köhnədir. Amma pulu xərcləyirdim. Ailəmə nə qədər şey almışdım. Amma hamısını da məhv elədim. Milyondan nə xərclədimsə hamısı getdi puça. Özüm öz əlimlə aldığlarımı zibil elədim. Eh, mənim dörd aya yaxındır bir milyon dollarım var və hələ heç nə almamışam. Elə bil bu pul heç yoxdur. Aldığlarım da elə bil

heç olmayıb. Kül mənim başıma, niyə belə qorxağam? Axı mən heç vaxt qorxaq olmamışam. Firuzə ilə küçədə gedəndə ona görə nə qədər sərxoşla dalaşmışam. Dərslərini vermişəm. Ailəmə görə ölümə də hazırım. Amma bu qorxu başqa bir qorxudur, mən onu idarə edə bilmirəm. Çünki məni güdürlər. Amma heç kəs öldürmür, evimə soxulmur. Bax budur ən dəhşətliyi. Əgər dəniz çox sakitdirsə, deməli, fırtına gözlənilir. Mən də elə bundan qorxuram. Axı bilmirəm pullar kimindir. Mən hətta işdən də çıxdım, müdir Tağıyevdən zəhləm gedirdi. O, insan deyildi, məni çap maşını ilə bir yerdə çölə tullamaq istəyirdi.

Kərəm üzünü çevirib oğlana baxanda o artıq yeddinci yuxunu görürdü. Yenə də danışdıqları özünə qalmışdı. Bu dəli uşaq belə onu dinləmək istəmirdi. O sakitcə özünə pıçıldadı:

- Onlar məni elə yuxuda öldürəcəklər, vallah mən buna tab gətirə bilmirəm. Haradadır ailəm? Nə yeyirlər? Niyə mən Tağıyevdən maaşımı almadım? Hər şeyi edən bəlkə Tağıyevdir? Bəlkə o məni cəzalandırmaq üçün belə oyun fikirləşib? Bəlkə bu şoudur? Bəlkə məni indi gizli kameralar çəkir və milyonlarla insan televizor qarşısında pul tapmış yazıq adamın izzatlarına baxır? Birdən Kərəm həyatına kənardan bir şou kimi baxdı. "Aman Allah, mən heç vaxt tam xoşbəxt olmamışam..." Həyatında elə olmayıb ki, tam xoşbəxt olsun. Əvvəl məktəbin bitməsi arzusu ilə yaşayırdı, sonra elə bilirdi ki, universiteti bitirib xoşbəxt olacaq, sonra elə bilirdi əsgərlik bitən kimi dərdlər bitir, sonra iş tapmaq, sonra evlənmək. Bəlkə Firuzə ilə evliliyinin ilk illəri o tam xoşbəxt olmuşdu. Amma uşaqların

doğulması ilə elə bil bütün çətinliklər başladı. Yəni bütün bədbəxtliyə səbəb uşaqlardı? Yəni insanın uşağı olmasa o daha rahat, daha azad olar? Maaşı da iki nəfərə çatardı, bəlkə onlar Firanın valideynlərinin yanına, Rusiyaya köçərdilər. Amma uşaqlara görə qalmışdılar ki, uşaqlar azərbaycanlı olsun. Valideynlər də ona görə Firadan incimişdilər. Bəlkə də Kərəm öz biliylə Moskvada daha çox qazana bilərdi. O əsas səbəbi tapdı. Onların bədbəxtlikləri elə o nöqtədən başlayırdı. Firuzənin dünyaya daha bir neçə azərbaycanlı bəxş eləmək arzusundan. Kərəm bu fikirlərin vicdansız olduğunu anlasa da onlara qarşı çıxma bilmirdi. Onların taleyində dönüş nöqtəsi elə ora idi. Uşaqları olmasaydı, Firuzə də işləyərdi, Kərəm də. Məktəbə, oyuncaqlara pul xərcləməzdilər. Tez-tez səyahət edər, firavan yaşayırdılar. Amma uşaq saxlamaq, Aman Allah, bu lap toyuğu xatırladır. Toyuğun hoppanıb düşən, xoşbəxt vaxtları yumurtlayana kimi olur. Yumurta çıxdımı, başlayır sükut və hərəkətsizlik. Bütün günü oturur yumurtaların üstündə öz həyatını onun böyüməsinə sərf edir. Niyə? Bəs Kərəm niyə bunu edirdi? Nəslinin davamçısı olsun deyə? Nəyə görə nəsil davamçısı əgər davam ediləsi bir xoşbəxtlik yoxdursa? İndi də bu pullar. Həyat ikinci şansı verib, amma o qorxur. Onlar heç yana qaça bilmirlər, çünki bu boz şəhərdə kök atıblar. Onlar bu boz şəhərin ölü bir beton ailəsinə çevriləblər. Sonda o bu qərara gəldi ki, həyat ədalətsizdir. O bizdən inkubator kimi istifadə edir ki, insanlar çoxalsın. Təbiətin qanunları insanların keyfiyyətinə yox, kəmiyyətinə üstünlük verir. İnsanlar qarışqa kimi artır və bədbəxtlərin də sayı artır. Kərəm dərinədən ah çəkib yorğanını açdı. Dizləri yaman

əzilmişdi. Üç ay keçsə də, ağır zədələrin izi görünürdü... O, yenidən uzanıb pıçıldadı:

"Axı kim ola bilər? Bu fəhlələr kimdi axı? Bu pullar haradandır?"

Amma suallarına cavab gəlmədi. Sadəcə, sükut. Sükut... Sükut.. Bəlkə də bu sükut əbədi davam edəcəkdi. Əgər sağ tərəfindəki adam sükutu pozmasaydı.

Birdən-birə sağdakı yataq tərpendi və o yorğanın altından çıxdı. Kərəmin gözləri bərəlmişdi. İndiyə kimi yorğana bürünmüş bu müəmmalı şəxs onunla üzbəüz dayanıb danışmağa başladı.

O Firuzəni həyətlərinə kimi ötürdü. Hətta yolüstü bazarlıq da elədi. Kərəmin kiçik mənzilinə daxil olanda istehza ilə düşündü. Yəni Kərəm bununla mənə acıq verirdi? O bu xoşbəxtlikdən danışdı? Bura ki tövləyə bənzəyir.

Firuzə onun baxışlarındakı mərhəməti hiss edib bilmirdi necə təşəkkür bildirsin. Uşaqlar göygöz əminin yanına gəlib salamlaşdılar. O da onlarla zarafatlaşıb üzünü Firuzəyə çevirdi.

- Firuzə xanım, mən getməliyəm, işlər qalıb. Nə vaxt nə lazım olsa mənə zəng edin. Bu mənim nömrəmdir. Kərəmin ərizəsini cırdığım üçün hesab eləyin ki, o hələ də işləyir. O sağalana kimi əlimdən gələni edəcəm ki, ailəsi heç kimə möhtac olmasın.

Sonra bir qədər susub əlavə etdi.

- İndi elə biqeyrət adamlar var ki...

Bunu deyəndə Firuzə lap az qaldı kövrəlsin. Çünki o doğrudan da kişilərin əclaf baxışlarına hər yerdə tuş gəlirdi. Bir çox qadına bu xüsusi zövq versə də, Firuzənin qətiyyəni xoşuna gəlmirdi.

Tağıyev evdən elə cəld çıxdı ki, Firuzə heç çox sağ ol deməyə də vaxt tapmadı. Ona elə bu lazım idi. İnsanı borclu qoymaq bütün qandallardan möhkəmdir. Öz avtomobilinə minib fit çala-çala mühərriki işə saldı. O növbəti, daha maraqlı bir hədəfə keçmişdi. Firuzəni nə vaxt, harada və necə soyunduracağını təsəvvür edirdi. Tağıyev üçün heç başqa bir prinsip də yox idi.

Fira uşaqları yedizdirib hospitala zəng elədi. Ərinə Tağıyevin gəldiyini demək istəyirdi, qoy narahat olmasın. Amma həkimlər dedilər ki, Kərəm dünən özünə qəsd eləyib, vəziyyəti bir az ağırdı. Firuzə telefonu yerinə qoyub yataq otağına keçdi. Daha düşünməyə gücü qalmamışdı. Niyə əri özünə qəsd edir? Ömrü boyu hər şeydə Kərəmdən məsləhət alan Fira indi bilmirdi nə etsin. Üç aydır elə bil dul idi. Əri ölmüşdü. Üç ay az vaxt deyil. Üç ay, bu onların bütün nişanlı vaxtına bərabər idi. Üç ayda gör neçə həftə var, neçə dəfə yemək yemək lazımdır. Bəs neçə dəfə dükana gedib neçə dəfə otuz manat xərcləmək lazımdır? Yaxşı bəs hansı pula? Firuzə heç özü də bilmirdi bu üç ayı necə dolanıblar. Amma indi Tağıyev onları xilas eləmişdi. Kərəm isə... Kərəmə qarşı olan hissləri tez-tez dəyişir və onun adı çəkiləndə bilmirdi sevinir, qorxur, yazığı gəlir, yoxsa hikkəsindən dəli olurdu.

İndi bazarlığa da o gedir. Kərəmin görməli olduğu bütün işləri özü görür. Amma düşünmürdü. Heç nə haqda düşünmürdü. Qəbul edirdi. Hər şeyi olduğu kimi qəbul edirdi. Bəlkə saatlarla ağlayardı, amma bircə dəqiqə də düşünməzdi. Çünki düşünmək onu uçuruma aparırdı.

Kərəmin gözləri bərəlməmişdi. Axır ki, bu müəmmalı xəstə yorğanın

altından çıxdı. Onun bütün sifəti bığ-saqqal idi. Yarı ağarmış saçları da çənəsinə kimi tökülür, yağ qoxuyan çirkli saqqalına qarışırdı. Çox əcaib, hətta qorxulu görünürdü. Amma gözləri çox fikirli, düşüncəliydi. Elə bil uzun illər hansısa bir məsələ ətrafında fikirləşib. Ayağa qalxıb böyük bir meydanda çıxış edirmiş kimi dedi:

-Allah Adəmi palçıqdan yaradanda bir ovuc palçıq artıq qalır. O da Adəmə deyir, ey insan, səni yaratdım, amma bir ovuc palçıq artıq qalıb, bəs bundan sənə nə düzəldim?

Adəm deyir:

-Xoşbəxtlik.

Allah gülümsəyib Adəmin ovucunu açır və palçığı onun ovucuna qoyur:

-Ala, onu da özün düzəlt.

O bir az susub sonra Kərəmə dedi:

- Başa düşürsən? Onu da özün düzəlt, Allah belə deyir. Allah onu bizə deyir. Hərəməyə bir ovuc palçıq verib... Bilirsən haradadır o palçıq? Bax burda, - əli ilə başına döydü.

Kərəm ona dəli kimi baxır, danışdığını başa düşmürdü. Ürəyindən keçdi ki, bu lap xəstədir deyəsən... Kişi Kərəmə yaxınlaşıb dedi:

- O sənə qulaq asmırdı. O bilirsən harada idi?

Kərəm kişinin kim haqda danışdığını başa düşməyib soruşdu:

- Siz kimi deyirsiniz?

Kişi gülümsədi, sarı çürük dişləri göründü. Kərəm hətta azca geri çəkildi. Elə bil o dişlərdən üstünə zərər tökülə bilərdi. Kişi əli ilə başı sarıqlı cavanı göstərdi.

- Onu deyirəm. O sənə qulaq asmırdı, o dəlidir, o burada deyil. O, iki dünyada yaşayır. Bir bu dünyada, bir də öz qurduğu aləmdə. Adı Kamildir, amma özünə Anar deyir. Həkimlərə də deyir ki, mənə Anar çağırın. Guya sevgilisi də var - Aysel. Uşaq dəlidir. Dünyanı dəyişmək istəyir. Bax, sən də dəlisən. Amma sən onun kimi dəli deyilsən. Səni güdürlər, buna görə də sən yavaş-yavaş dəli olursan. Qorxursan ki, səni öldürərlər. O pulun sahibləri səni öldürər. Amma düşünürsən ki, sən elə indi dirilmisən. İndiyə kimi ölü idin. Sən ölü idin, ölü.

Bunu deyib üzünü pəncərəyə tərəf çevirdi. Sonra yenidən yorğanı başına çəkib qeyb oldu.

Kərəmin cavab verməyə sözü yox idi, çünki o dəli nə qədər dəli olsa da düz deyirdi. Kərəm heç vaxt yaşamamışdı. Taleyi köhnə kaset kimi ilişib uzun illər elə eyni mahnını oxuyurdu - "iş-ev" mahnısını. İndi isə o azad olmuşdu. Onu heç kəs saxlamır, heç kəs ondan adi insan olmağı tələb etmirdi. İndi hər şey onun özündən asılı idi. Onun artıq bir milyonu vardı. Niyəsə uzun illər əvvəl haradasa çəkdiyi bir misal yadına düşdü. Nə isə bir hadisə ilə bağlı demişdi ki, "əşi, mənə də bir milyon olsa, mən də elə edərdim". Amma nə hadisə imiş, nə ilə bağlı imiş, heç cür yadına sala bilmirdi.

Görəsən, dünyada elə bir insan varmı ki, həyatı boyu bir dəfə də olsa milyon haqda düşünməsin? Görəsən, onlarda bir milyon olsaydı nə edərdilər? O adi insanlar, öz evlərində oturub televizora baxan, mobil telefonlarını dəyişmək istəyən, ailələrini sevib işlərinə nifrət eləyən o adi insanlar mənə kimi bir milyon tapsaydılar nə edərdilər?

Sonra elə özü özünə cavab verdi. "Eh, nə bilsinlər nə edərdilər?"

Axı onlar bilmir ki, bu milyon onlara necə təsir edəcək. Axı onlar bilmir ki, bu nə olan şeydir. İnsan isə bilmədiyi şey haqda həmişə səhv təsəvvürdə olur. İnsanlar ilk dəfə aya uçanda alimlərin hesablamalarına görə ayın səthində iki metr hündürlükdə toz qatı olmalıydı. Bununla əlaqədar hətta kosmonavtların gəzə bilməsi üçün xüsusi hündür qurğu da düzəltmişdilər. Amma hesabların nə xeyri? Armstrong ayağını ayın səthinə basanda cəmi bir neçə santimetrlik toz görmüşdü. İnsanlar qabaqcadan heç nəyi bilmir. Eləcə də adi insanlar necə bilə bilər ki, bir milyonları olsa nə edərlər. Axı onlar bilmirlər ki, bir milyon da onlara nə isə edə bilər.

O azca yerindən qalxıb ayaqlarına baxdı. Amma bu an qarnı sancılındı. Deyəsən keyidici iynələrin təsiri yavaş-yavaş keçirdi. "Aman Allah, belə də ağrı olar?" Onun heç ağlına gəlmirdi ki, adi qarın yırtığı bu cür ağrıya bilər. Kərəm dərinədən nəfəs alıb başını yastığa qoydu. Yəqin ki, yatağa düşməkdən pis heç nə yoxdur. İndi onun bütün sinirləri gərilmişdi. O bədəninin bir hissəsinə çevrilmiş yataqda özünü, pulları və bu palatani lənətləyirdi.

Deyirlər pişik doğulandan ona çörək versən, o vərdiş edib ömrünün sonuna kimi çörək yeyəcək. Amma bircə dəfə ona bircə tikə ət versən o daha çörəyə yaxınlaşan deyil. Firuzə də özünü dili ətə dəymiş pişik kimi hiss edirdi. Uzun illərin yoxsulluğu onun bütün arzu və xəyallarını dondursa da bu son vaxtlar Kərəmin aldığı qadının gözlərini açmışdı. O dəbli gözəl geyimin rahatlığını görəndən sonra hər dəfə bu cındıra bürünəndə iyənir, restorandakı şam yeməyindən bəri bir dəfə də olsun iştahayla yemir, soyuducu da onun gözünə daim

boş görünürdü. İndi o Kənanın mırıq dişləri barədə hər saniyə fikirləşirdi. Pərvini məktəbə qucağında aparırdı ki, ayaqları üşüməsin, su dolmasın. Hətta yaz gələndən sonra da onu qucağından yerə düşürmədi. Kərəmin maaşını götürəndən ikicə həftə keçmişdi, amma pul elə bil yox olmuşdu, buxarlanmışdı. O pulu düzgün bölə bilmədiyindən yaman tez qurtarmışdı. Bu da ki, onun əsəblərilə bağlı idi. Bu, hətta tibdə xəstəlik kimi də qəbul olunub. Bədəndə sirotoninin çatışmaması ilə əlaqədar insan pulu düzgün xərcləyə bilmir. Məsələn, çox susadığı halda iyirmi qəpiklik suyu özünə qıymır, amma beş addım irəlində çox bahalı və heç vaxt istifadə etməyəcəyi bir əşyanı alır. Bu çox qəribə bir haldır. Və insanı kasıblığa gətirən ən pis xəstəliklərdəndir. Bəzi insanlar, ümumiyyətlə, elə bu cür doğulur. Onlar pulu bölə bilmir, puldan düzgün istifadə etməyi bacarmır. Onlara həmişə elə gəlir ki, hər şey bahalaşmış, pul heç nəyə çatmır. Əslində isə bütün bunlar beyində baş verir. Firuzə də elə bilirdi ki, hər şey yenidən bahalaşmış. Ya da uşaqlar çox yemək yeyir. Arada bir gün Kərəmin yanına getmişdi. Amma o halsız idi, heç deyəsən Firuzəni tanımamışdı da. Kərəmin sifəti sapsarı idi, yanaqları da batmışdı. Firuzə artıq ona əri kimi yox, hansısa yad bir adam, xəstə kimi, keçmiş həyatın pis xatirəsi kimi baxırdı. Kərəm necə də öz atasına bənzəyirdi. O da son illər saralmış, yatağa düşmüşdü. Firuzə düşünürdü ki, onun da atası kimi sonu çatıb. Bu fikri nə qədər beynindən qovmağa çalışsa da niyəsə ona elə gəlirdi ki, Kərəm daha heç vaxt onların həyatına qayıtmayacaq. Onu işdə-gücdə təsəvvür edə bilmirdi. Elə bil ki, o son yaxşılıqlarını, son pisliklərini eləyib gedirdi. Ən çox da bu intihar

cəhdi Firuzənin ümidlərini öldürmüşdü. Deməli, Kərəm yaşamaq istəmirdi. Deməli, ailəsi daha onu maraqlandırmırdı. Yaşamaq istəmirdi, ölmək istəyirdi. Ölmək istəyən xəstəni isə heç bir həkim sağalda bilməz. Həm də Fira yorulurdu, hiss edirdi ki, yorulur. Hansısa bir fəryad içində boğulur, heç cür heç bir qərara gələ bilmirdi. Günləri öz axarına buraxmışdı. Qadının ən ağır əzabı da elə qərarlılıqdır. Ona məsləhət verən, kömək edən, əmr verən yox idi. Sükanı onun əlinə verib yolu da göstərmirdilər. Evdar qadın kimi ömür boyu bircə məqsədi vardı. Ərinə elə baxsın ki, o evdə daha rahat dincəlsin. Daha rahat dincəlsə işdə daha gümrah olacaq. İşdə daha gümrah olsa daha çox qazanacaq və bu da sonda Firuzənin rahatlığına səbəb olacaq. O, həmişə düşünürdü ki, ən düzgün yol budur. Ərini danlayıb əsəbiləşdirməkdənsə qadın ona daha çox zövq verməyi bacarmalıdır. Hətta qədim şərq adətlərinə görə qadınlar dəqiq elmlərdən daha çox gözəl bəzənməyi və sevgi sənətinin xırdalıqlarını öyrənməliydilər. Ərlərinə daha çox zövq verməyi bacarmalıydılar. Yalnız belə qadınlar kişinin sahibinə -yəni anasına, həyat yoldaşına, fahişəsinə və dostuna çevrilə bilərdi. Qadının da əsas məqsədi sevdiyi kişi üçün, anasından yaxşı ana, gözəl həyat yoldaşı, fahişədən ehtiraslı məşuqə və dostlarından maraqlı rəfiqə olmaq idi. Bu dörd şeyi bacaran qadın kişinin kainatı, hökmdarı, hətta tanrısı da ola bilərdi. Firuzə də çalışırdı ki, Kərəmin həyatında qadına aid bütün hissəni doldura bilsin. Ona görə Kərəm də ailəsinə belə bağlı idi, son qəpiyini də evinə xərcləyirdi. Amma son vaxtlar... Firuzə bir müddət özündə səhv axtarsa da, anlayırdı ki, özü ilə bağlı bir şey yoxdur. Ya o doğrudan da

ağır xəstə idi, ya da nə isə dəhşətli bir sirri vardı. Bəlkə də dəli olmuşdu. Aqlını itirdiyindən belə şeylər edirdi.

Uşaqların dərstdə olduğu vaxtlar Firuzə üçün lap ağır keçirdi. Çünki tənhalıq onu fikirləşməyə vadar edir, fikirlər isə ondan zəli kimi yapışb ürəyinə gələn bütün çirkli hissləri beyninə sovururdu. O, çox darıxırdı, həm də pulu qurtarmışdı, lap qurtarmışdı. Görəsən, Tağıyev doğrudan da Kərəmə hər ay maaş verəcəkdi? Niyə Kərəm onunla əvvəllər yaxınlıq etməyib ki? Niyə müdirini evə dəvət edib bir tikə duz-çörək kəsməmişdi. Axı hiss olunur bu insan onun ərinə necə can yandırır. Firuzə Tağıyev haqda düşünür və nə üçün onun haqda düşündüyünü anlayıb utanırdı. Çünki Firuzə ona zəng edib bir az da pul almaq istəyirdi. Yarım ay keçmişdi, deməli, Kərəmin yarım aylıq maaşını, yəni yüz əlli manatı ala bilərdi. O telefonu açıb Tağıyevin verdiyi nömrəni yığdı. Sonra zəngi dayandırdı. Sonra bir də yığdı və yenə dayandırdı. Ürəyi gəlmirdi. Özünü dilənçi kimi hiss edirdi. Amma boş qazana baxıb uşaqlarını yadına saldı. Soyuducu da boş idi. Zəng edə bilməyəcəyini anlayıb ismarışları açdı "Salam, Sizə yazan Kərəm Alıyevin xanımı Firuzədir. Sadəcə, sizə bir daha təşəkkür etmək istədim" - əslində isə bu ismarışla o pul istəyirdi. Yəni ki, məni yaddan çıxarmayın. Pul istəməyə üzüm gəlmir, amma versəniz götürəcəyəm. Göndərəndən sonra eyvandan boz şəhərə baxdı. Lənətə gəlmiş Kərəm. Haralardadır, ailəsini bu vəziyyətdə qoyub gedib. Lənətə gəlsin. Çox keçmədi ki, telefona zəng gəldi. Firuzə tez telefonu qulağına tutdu. Düyməni basıb gözünü binaların arasında bir nöqtəyə zillədi: "Alo..."

Bir ay keçmişdi. Kərəmə dedikləri sürə başa çatmaqda idi. Qarnında və dizlərində ağrı qalsa da ona hospitalın bağçasında gəzməyə icazə vermişdilər. Kərəm özünü çox tənha, çox qoca hiss edirdi. Son vaxtlar elə bil on il qocalmışdı. Amma həyat eşqi qalmışdı. Arvadından bir aydan çox idi xəbər çıxmırdı. Hərdənbir bağlama göndərirdi. Ya da o yatanda deyirdilər ki, Firuzə gəlmişdi. Bəlkə də həkimlər qəsdən onları görüşməyə qoymurdular ki, Kərəm tam sağala bilsin. Buradakı tənhalığı onun beyninə qəribə fikirlər gətirirdi.

Hərdən ona elə gəlirdi ki, elə həmin gecə pulu tapdığı gecə ölüb və bu həyat ölümdən sonrakı həyatdır. Və layiq olduğu cənnət elə bu hospitalın həyətidəki çiçəklərdir. Yanında yatan dəli düz deyirmiş. Xoşbəxtliyi Allah bizim öhdəmizə buraxıb, onu özümüz yaratmalıyıq. O gündən dəli kişi bir dəfə də olsun yorğanın altından çıxmamışdı. Cavan oğlanı isə başqa yerə köçürmüşdülər. Kərəm ev haqda düşünür və tez-tez özünü danlayırdı. Hər nə olsa o evdəkilərlə bu cür davranmalı deyildi. Hirs gələr göz qaralar, hirs gedər üz qaralar. Kərəm də kor-peşman tənhalığa qapılırdı. Onu güdənlər haqda çox fikirləşmirdi. Amma həftədə bircə gün də olsa bu diş ağrısı kimi qəfil gəlir, onu özündən çıxarır və qəfil də kəsilirdi. "Paranoya, deməli, mən paranoikəm?" Paranoya psixi bir xəstəlikdir. Paranoiklərə daim elə gəlir ki, onları güdürlər. Onlardan nə isə gizlədirlər. Evdəki pullar haqda da bir qərara gələ bilməmişdi. Ürəyi o dəqiqə sıxılır, dərisini çirkli paltar kimi soyunub ruhunu azad etmək istəyirdi. Skamyanın kənarında əyləşib bir müddət dərin fikrə getdi. Yay gəlirdi, quşların səsi və çiçəklərin ətri hospitalın bint və dərman qoxulu divarlarına

xüsusi bir kontrast yaradır, bu bağça insanı həyata qaytarırdı. Deyəsən buranın faydası da olmuşdu. İndi o daha çox gülür, daha rahat yatırdı. Yuxuları qarışmırdı. Boz geyimli xəstələrin yanına gələn rəngli müsafirlər əslində xəstəxanadan kənarında həyatın davam etdiyini, həyatın rəngarəng olduğunu göstərir, xəstələrə az da olsa ümid verirdilər. Həyat gözəldir. Öz kiçik xoşbəxtliklərilə. Uzaqda rəngarəng adamların içindən daha bir neçə gülürüz insan, ona çox doğma olan sifətlər yaxınlaşırdı. Bu Kərəmin ailəsi idi. Onları çoxdandır görmürdü. Çox parlaq və gözəl görünürdülər. Elə bil hansısa bir şəkildən çıxmışdılar. Uşaqlar atalarını görüb onun qucağına tullandılar.

-Yavaş, yavaş. Məni öldürmək istəyirsiniz?

Kərəm qarnındaki yaradan yapışdı. Amma qızını qucağından buraxmadı. Kənanın da ipək saçlarından öpüb üzünü Firuzəyə tutdu. Firuzə yeni paltarda idi. Çox gümrəh və gözəl idi. Amma gözlərinin dərinliyində kiçik qar dənəsi kimi bir soyuq baxış Kərəmin fikrindən yayınmamışdı. O, Firuzəni qucaqlayıb üzündən öpdü. O da ərinə sarılıb onun boynunu və belini sığalladı.

- Necəsən? Düzəliрсən?

- Deyirlər düzəlirəm. Yaram çoxdan sağalıb, dizlərim də möhkəmlənib, gəzməyə icazə verirlər.

-Yaxşı, bəs nə vaxt buraxacaqlar? Bəlkə danışaq səni evə köçürək?

Kərəm təəssüflənib dedi:

- Mən də demişəm, amma deyirlər hələ olmaz. Bir həftə də qalmalıyam. Zəhləm gedir buradan...

Firuzə Kərəmin əsəbiləşdiyini görüb azca geri çəkildi. Kərəmin onu yer ilə sürütləməsi gözlərinin qarşısına gəldi. Lakin bunu çox tez unutdu.

- Sənə zəng etməyə qoymurdular, deyirdilər ki, əsəbiləşərsən, bu da sənin səhhətinə ziyandır.

Kərəm əlini dizinə vurub qışqırdı:

- İt balaları, elə bil dustaq saxlayırlar. Hələ, üstəlik, pul da istəyirlər.

Firuzə çantasını əlində sıxıb dedi:

- Pula görə narahat olma, nə qədər lazımdır?

Kərəmin beynində kadrlar işıq sürətilə bir-birini əvəz etdi. Firuzə siyirməni açıb, milyonu tapıb, indi də çantasında beş mindən çox pul var. O hər şeyi bilir, hamıya da danışır. Pulları xərcləyir. Hamı bilir!

- Kərəm, Kərəm. Nə oldu? Eşidirsən məni?

- Hə, hə, eşidirəm, səndə bəyəm pul var?

Firuzə başını aşağı salıb utana-utana dedi:

- Kərəm, sənin huşun özündə deyildi. Ona görə sənə nə qədər demək istəsəm də alınmırdı. Sənin müdirin Tağıyev bizə kömək edir. Birinci dəfə sənin orada qalan maaşını götürəndə xəbər tutdu ki, sən xəstəsən və.. və.. hmm... Sənin ərizəni cırdı. Yəni ki, sən orada işləyirsən, özün burada olsan belə adın işdə gedir. Bu iki ay əvvəl olmuşdu. Keçən aydan da o hər üç gündən bir bizə bazarlıq eləyir. Uşaqları dərəcə aparır, hətta mənə də yanında katibə işini təklif edib. Onun sənə böyük hörməti var. Kənanın dişlərinə bax, mən ona hadisəni danışan günü aparıb düzəltdirdi. Çox yaxşı adamdır. Çox

yaxşı. Mənə katibə işinə dörd yüz əlli manat təklif edir. Gələn həftədən işə çıxıram. Kərəm, Kərəm, eşidirsən məni?

- Getmirsən heç yana! - deyib Kərəm ayağa qalxdı. Sifəti qıpqırmızı qızarmışdı. Gözləri bərəlmiş, bəbəkləri şüşə qabın içində hərlənən milçəklər kimi o yan-bu yana fırlanırdı. Firuzə susurdu. Kənardan baxan həkimlərdən utanırdı. Birdən Kərəm cəld Firanın qolundan yapışıb onu skamyadan qaldırdı. Pərvin qorxub çığırdı, amma tez də səsini kəsdi.

- Fira, bilmirsən, heç nədən xəbərin yoxdur, - deyə pıçıldayaraq dodağını onun qulağına yaxınlaşdırdı. - Fira, Tağıyev də, deməli, onlardandır. Nə oldu, birdən-birə peyğəmbər oldu? Qorxma məndən, itələmə məni, sənə ciddi bir sirr açmalıyam. Bax Tağıyevin də pullarla əlaqəsi var. O ki murdar və alçaq adamdı. Bilirsən niyə? Haradan biləsən. Mən indi başa düşdüm. Deməli, bu oyundur. Nə isə şou kimi, realiti şou kimi... - o danışdıqca Firuzənin qolunu hiss etmədən çox bərk sıxırdı, - Nəsə bir şou, tamaşa, qabaqcadan quraşdırılmış bir şey. Başa düşürsən? Eh, haradan başa düşəsən, haradan başa düşəsən? Olmaz, eşidirsən olmaz!

Uşaqları da götür gəlin bura, gəlin mənim palatamda bir həftəni yola verək. Sonra qaçarıq hamımız. Hamımız birlikdə qaçarıq. Mən olmayanda siz təhlükədəsiniz. O üç fəhlə artıq Tağıyevi də işə salıblar. Hər şeyi quraşdırıblar. Onlar eləyib bunu.

Fira, canım, məni başa düş. Mən dəli deyiləm, biz gərək qaçaq. Sən atana zəng elə ki, biz Moskvaya köçürük. Bu çox vacibdir. Tez bilet al. Mənə də, özünə də. Mən bircə həftəyə çıxıb gəlirəm. Köçək

buralardan. Səni xoşbəxt eləyəcəm. Doğrudan xoşbəxt. Bu dəfə düz deyirəm. Doğrudan düz deyirəm. İnan mənə, Fira. İnan mənə. İnan mənə!

Firuzə daha ağrıya dözə bilmirdi, qolu az qala çat verəcəkdi. O Kərəmi itələdi:

- Burax məni, ağrıdır!

Kərəm isə əsəbiləşib bağırmağa başladı:

-Onlar güdürlər, onlar güdürlər. Firuzə, niyə başa düşürsən ki, bizi güdürlər? Tağıyevin vasitəsilə ailəmə də giriblər, indi ev doludu kamera ilə. Telefonlar dinlənir. Deməli, axtarırlar. Deməli, onun yerini axtarırlar. Tapmaq istəyirlər öz pullarını. Hə! Hə! Fəhlələri görsəniz qaçın. Qapını açmayın heç kəsə. Birinci blokdan çıxın. Dam ilə gedin, ancaq dam ilə. Mən yoxlamışam onda heç nə olmur. Dam ilə!

- Sən dəlisən Kərəm! Kim səni güdür? Nə danışırısan?! Dəli!!!

Birdən Kərəmin gözü hospitalın darvazasına sataşdı. Budur, şam iyi də artdı. Darvazadan kimlərsə içəri gəlirdi. Özləri görünməsə də kölgələri artıq asfaltda sürünə-sürünə yaxınlaşırdı. Üç kişi kölgəsi. Kərəm o dəqiqə anladı ki, bu həmin fəhlələrdi.

- Görürsən Firuzə, görürsən? - deyib barmağı ilə darvazanı göstərdi, - Görürsən neylədin? İndi onlar səni də güdürlər, bax, ora bax! - o tənənfəs olub danışdıqca sözlər ağzında partlayır, tüpürcəklə çıxırdı. Uşaqlar skamyanın bir kənarında mızıldaırdılar.

- Görürsən? Hə, Fira, gəl gedək, gəl onların dərslərini verim bizi rahat buraxsınlar. - O, Firuzənin əlindən tutub darvazaya doğru qaçmağa başladı. Firuzə dikdaban ayaqqabılarında qaça bilmir,

ərindən geri qalırdı. Amma o var gücü ilə arvadını darvazaya doğru çəkirdi. Firuzənin ayaqları dolaşdı, şappıltıyla asfalta dəydi. Bunu gören həkimlər cumub Kərəmi saxladılar. Kərəm bağırır, həkimləri vurmaq istəyirdi.

- Buraxın, buraxın! Görürsən, Fira, onlar da agentdir. Hamısı o fəhlələrə işləyir. Hamısı agentdir.

Firuzə qızarmış qolunu tutub ağlayırdı:

- Kərəm sən dəlisən! Dəli olmusan! Xəstəsən!!!

O bu sözləri elə dedi ki, Kərəm hətta bir anlıq buna inandı da.

Həkimlər onu binaya doğru dartıb aparır, sürüyürdülər.

-Yox, yox, buraxın məni, buraxın məni! Buraxın ailəmin yanına, mən şikayət edəcəyəm, səhiyyə nazirinə yazacağam. Buraxın məni. Mənim bilirsiz qohumlarım kimdi? Buraxın məni... Hamınızı qovacam işdən. Fira, Fira, gəl bura. Sənə sözüm var. Fira, Firuzə, inan mənə. Siz təhlükədəsiniz. Fira, çıxart məni buradan. Çıxart. Şkafın alt siyirməsində bir milyon dollar var. Mənim bir milyon dollarım var. Fira, Allaha and olsun, var... Qurban olum sənə, yoxla. Dediymi yoxla. Şkafın sonuncu siyirməsində. Mən dəli deyiləm! Moskvaya bilet al uçaq. İnan mənə. Bir milyon! Bir milyon.

Onu palataya basıb, güclə yatağa bağladılar. Sonra həkimlərdən biri qoluna nə isə bir şey vurdu. Bədəni keyidi, amma beyni gəmi mühərriki kimi püskürürdü. "Deməli, onlar artıq evə də giriblər. Tağıyev, mən həmişə bilirdim ki, onun nə isə bir zibil işləri var. Deməli, bütün bunlarda onun da əli var. Axı niyə o durduğu yerdə mənim ailəmə kömək eləsin? Niyə Firuzəni öz yanına işə götürsün?"

Deməli, o daha çox şey öyrənmək istəyir. Əvvəlcə Mamedini göndərdi, gördü ki, alınmır heç nə! Hamısı mənim milyonumu axtarır. Onların məqsədi budu. Yoxsa niyə Tağıyev Kənanın dişini düzəldirsən? Nə oldu birdən? Kənanaya yazığı gəldi? Yox! Yox!

Kərəm dəqiq bilirdi ki, hər şey bu milyona görədir. Onu axtarırlar. O bir anlığa özü ilə fəxr etdi ki, onu necə də yaxşı yerdə gizlədib. İndi o bir şey eləməli idi. Buradan çıxıb evə getməli, Firanı və uşaqları götürüb, pulu da götürüb Firanın anasıgilə Moskvaya köçməliyidilər. Ondan sonra hər şey düzələcəkdi. Axı onlar bunu o vaxtdan etməliyidilər. Böyük ölkə dağılandı onlar Moskvaya köçməli idilər. Nə ağılla burada qaldılar? Pulları görüb Firuzəni də bağışlayarlar. Ondan sonra hamısı xoşbəxt yaşayar. Palatanın boz divarları onun gözlərində qaralırdı. Amma şam iyi getmirdi, elə bil onun burun deşiklərinə şam tıxamışdılar. Ağzında acı şam tamını da hiss edirdi. Bir anlıq lap qorxdu ki, bəlkə həkimlər ona zəhər vurublar. Bəlkə bu dəqiqə bu yorğana bürünmüş dəlinin yanında öləcək? "Ey, eşidirsən? Yorğandakı eyy, Allah insanı palçıqdan yaratdı. Amma Adəm ondan xoşbəxtlik istəyəndə onun əlinə bir ovuc pox qoydu. Dedi ki, alə bundan düzəlt görüm necə düzəldirsən. Ha, ha, ha... Ona görə də hər şey belə mürdərdir. Onlar mənə nə vurublar? Bu nədir?" - həftələrlə heç bir həkimin müraciətinə cavab verməyən kişi yorğanın altında qımıldandı. Bildirdi ki, qulaq asır, amma danışmayacaq.

Kərəm lap aqlını itirəcəkdi. Danışmadıqca fikirlər az qalırdı kəlləsini çatlatsın.

- Yüz faiz öldürürlər məni, eşidirsən? Zəhrimar! Axır fəhlələr

buranın da yolunu tapdılar. Hamısı da o mazutlu fəhlələrə görədir. Eşidirsən? Mənim bir milyon dollarım var, amma burada sən kimi xəstə birisinin yanında çürüyürəm.

Ay Allah, mən nə danışırım? Nə öz-özümə danışırım? Bu ki, dəlidir heç başa düşmür məni. Tağıyev, hamısı onunla bağlıdır. Tağıyev, Tağıyev... Pullarımı götürmək istəyir. Fəhlələr də... Ay Allah, onlar yuxuda da məni rahat buraxmır. Ay Allah!.. - Kərəm danışdıqca yorulur və gözləri bağlanırdı. Tavan yavaş-yavaş aşağı enir, gözünün qarşısında fiqurlar, rənglər, əlaqəsiz yazılar peyda olurdu. Tavan onun üstünü yorğan kimi örtüdü və o yuxuya getdi. Bütün gecəni də eyni sözləri sayıqlayırdı. "Tağıyev, Tağıyev, fəhlələr, bir milyon, güdürlər, Tağıyev, fəhlələr".

Səhəri gün Firuzə yeni köynəyini geyinib saçlarını daradı, sonra çantasını götürüb evdən çıxdı. Çox seviniirdi ki, işə düzələ bilib. Bu qadınların işləmədiyi, çirkli bir mətbəə olsa belə o, Tağıyevin otağında kompüter qarşısında oturacaqdı. Bu da elə çətin iş deyildi. Həm də Tağıyevin ona etdiyi yaxşılıqlardan sonra o pulsuz belə işləyərdi. Yolboyu Kərəm yadına düşür, ərinin bağırdıqlarını heç cürə anlaya bilmirdi. Niyəsə o hərdən Kərəmə inanırdı. Həkimlər onun danışdıqlarını sayıqlama adlandırsalar da Firuzə ərini tanıyır və ona azca da olsa inanırdı. O, hətta evə qayıdıb şkafın sonuncu siyirməsini də açmışdı. İnanırdı ki, oradan bir milyon çıxacaq. Amma siyirməni yarıya kimi açıb onun boş olduğunu görəndə özü- özündən utandı. "Gör mən neyləyirəm?"

Elə həmin an anladı ki, Kərəm doğrudan da aqlını itirib. Hərdən o

Kərəm üçün darıxsansa da gözlərinin qarşısına onları hamamda bağlaması, bir də Kənanın qanamış dişləri gəlirdi. Ərindən it kimi qorxurdu. Qəribədir, nə vaxtsa uzun illər əvvəl hamıdan çox sevdiyi insan indi onun ən qorxulu kabusuna çevrilmişdi. Tağıyevə bir neçə dəfə ürəyini açıb dərdlərini danışmışdı. Tağıyev ərindən kiçik olsa belə həyatda çox şey qazanmışdı. Öz mətbəəsi, işçiləri var idi. Kərəmə də qayğı göstərirdi. Neçə dəfə zəng eləyib Kərəmə dəymək istədiyini demişdi. Amma hər dəfə nə isə bir işi çıxırdı. Ola bilər də, iş adamıdır. Həm də Kərəmi görməsə yaxşı idi, yoxsa onun tamam dəli olduğunu anlayıb daha maaş da verməzdi. Ya da Kərəm onu təhqir edərdi, o da inciyib Firuzəni də işə götürməzdi. Onda uşaqları necə saxlasın? Amma şükür ki, indi özü işləyəcək və pulları dilənçi kimi yox, qürurla və hörmətlə götürəcək.

Tağıyev kompüterdə nəsə oxuyub gülürdü. Lakin Firuzəni görün kimi özünü yığışdırıb ayağa qalxdı.

- Salam Fira, necəsən? Buyur keç, keç... Bura sənə yerin olacaq. Buyur əyləş. Deməli, bu iki qovluqda işləyəcəksən. Birincidə sifarişlərdir, onların qiymətlərini və firmaların adını bu cədvələ yazırsan. Burada isə sifariş tarixini və rezervləri. Aylıq çıxarış da bax burada, hmm, hara getdi bu qovluq. Hə, hə. Bax burada bu faylın içində yazacaqsan.

Firuzə gözlərini ekrana zilləmişdi. Tağıyev isə onun çiyinin üstündən sağ əli ilə mausu tutub sol əli ilə Firanın kreslosuna söykənmişdi. Ondan çox gözəl ətir gəlir və Fira özünü azca narahat və həyəcanlı hiss edirdi. Tağıyev arxadan ekrana doğru əyiləndə onun

sinəsi Firuzənin çiyinə toxunurdu. Amma bu Firanı çox qorxutmasın deyə dayanmadan ciddi-ciddi danışır və qəribə terminlərdən istifadə edirdi. Firuzə həm onun dediklərini anlamaq istəyir, həm də bu toxunuşlar onun fikrini yayındırırdı. Onun belə zəif, tənha, əsasən də tənha bir vaxtında bu cür yaraşığı, cavan, hündür kişinin toxunuşları onu istəmədən özündən çıxarırdı. O demək olar ki, Firaya arxadan sarılmışdı. Bir az da yaxınlaşsaydı Fira ya çığırib kənara atılacaq, ya da...

Yox, o belə şey haqda düşünməməlidir. Tağıyev bunu o mənada etmir, o ciddidir, işdən danışır. O, Firaya nə qədər yaxşılıq edib... İki aydır ailəsini saxlayır. Əgər pis bir niyyəti olsaydı Firuzə o dəqiqə hiss edərdi.

Tağıyev daha çox və daha qarışıq sözlər danışa-danışa qovluqları açıb mürəkkəb cədvəlləri ona göstərir və hər bir neçə saniyədən bir əyilib ona toxunurdu. Danışanda ağzını elə bir vəziyyətdə tuturdu ki, sözləri deyərkən dodaqlarından çıxan nəfəs Firuzənin çiyinə dəysin. Amma məsafəni elə saxlayırdı ki, bu çox yaxın olub onu qorxutmasın. Arabir irəli əyilib Firuzənin köynəyinin arasından sinəsinə baxır və onu elə bu dəqiqə bu masanın üstünə uzatmaq istəyirdi. Amma bu ağılsızlıq olardı. Ona görə o geri çəkilib dedi:

- Kərəm necədir? Nə vaxt işə çıxır?

Firuzə elə bil yuxudan ayılıb dili topuq vura-vura dedi:

- Hə, yox. lı, düzəlir, amma hələ bir az da... gərək yara sağalsın.

Tağıyev özü həkimlərlə danışmışdı. Kərəmin hələ iki, üç həftə orada qalması üçün pul da vermişdi. Amma bunu Firuzəyə demirdi və

Kərəm haqda daha çox şey soruşurdu ki, Kərəmdən danışanda Firuzə istəməsə də ərinin zəifliklərini danışmaqla onu aşağılayacaq və belə olduqda bu onun psixikasına çox təsir edəcəkdi. O öz kişisinin zəif olduğunu danışdıqca qarşısındakı bu yad kişi onun gözündə yüksələcəkdi.

- Deyirlər onun yaraları gec sağalır, immun sistemi zəifdir.

Tağıyev "ah" çəkib dedi:

- Ehh, Kərəm çox yaxşı insandı. Qızıl insandı, amma tab gətirə bilmir. İşdə də o qədər olurdu ki, ağır bir şey qaldıran kimi əldən düşürdü. Mən də onu otağa çağırırdım ki, bir az uzanıb dincəlsin. Amma tərs ki, tərs. Deyirdi ki, olmaz, iş vaxtı uzanmaq olmaz.

Firuzə Tağıyevin hər sözünə inanırdı. O, Firanın etibarını qazana bilmişdi.

- Mən heç bilmirəm o nə vaxt sağalacaq. Əvvəl elə yaxşı idi ki... əvvəl elə yaxşı idi ki...

Tağıyev guya əsəbiləşmiş kimi əlini masaya çırpdı.

- Firuzə xanım, Kərəm indi də yaxşıdır. Elə deməyin. Kərəm tez bir vaxtda sağalıb sizi tək qoymayacaq. Mən bilirəm özü orada olsa da, ürəyi sizinlədir.

Onun bu sözləri Firuzəni sakitləşdirir və o Tağıyevə daha çox hörmət edirdi.

İş Firuzəyə yaman asan gəldi. Düzdür, bir az kompüterə öyrəşmək lazım idi. Amma ümumilikdə bu adi riyazi hesablamalar idi. Evə qayıdıb uşaqlarına yemək bişirdi. Bir az yorulmuşdu, amma nə də olmasa evin maraqsız, boz divarlarına baxmaqdan yaxşı idi. Evə gələn

kimi darıxmağa başladı. Onun kimi az düşünən, daha çox hisslərilə yaşayan bir qadın üçün tənhalıq çox çətin idi. Çünki içindəki boşluğu nə televizorla, nə öz xəyalları ilə doldura bilirdi. Ən pisi də o idi ki, Kərəmin yoxluğuna öyrəşirdi. Yavaş-yavaş, qarımış qadınlar kimi özünü lazımsız və solğun hiss edirdi. Son vaxtlar heç güzgüyə də baxmağa həvəsi olmurdu. Amma solğun baxışlar onu daha saf və zərif edir, qanadı sınımış mələyə çevirirdi.

Kərəm bağırtı səsinə oyandı. Tez qarnına baxdı. Ona elə gəldi ki, yenə qarnına bıçaq soxub. Yox, bağırtı palatadan yox, dəhlizdən gəlirdi. Elə bildi yenə yuxu görür. Amma yox, hər şey reallıqda baş verirdi. Bağırtı da kəsilmək bilmirdi. Bağırtı yox, nəriltili demək daha düzgün olardı. Elə bil arxasına damğa vurulmuş bir dana böyürür, özünü ora-bura çırırdı. Kərəm palataya baxdı, dərmanlar və iynələr yerə səpələnmişdi. Yanındakı çarpayı isə boş idi. Yorğan yerə atılmış, elə bil həmin dəli kişi otaqdan sıçrayıb dəhlizə qaçmışdı. Birdən fəhlələr yadına düşdü. Aman Allah, bəlkə onlar artıq bura giriblər və Kərəmin yerinə o dəlini aparıblar? Dəhlizdəki nə isə bağırır, çığırır, amma dəhlizin əks-sədasına qarışan sözlər anlaşılmaz bir küyə çevrilirdi. Sonra qadın səsi eşitdi. O da çığırdı, elə bil kimsə ona hücum çəkdi. Addımlar artır və hiss olunurdu ki, bütün palatalardakı xəstələr səs-küyə yığışır. Kərəm də yerindən qalxıb qapını yavaşca araladı. Düz tapmışdı, onun yanında yatan kişi idi. Həkimlərin əlindən çıxıb qaçmaq istəyirdi. Amma onu artıq dövrəyə almışdılar. Enlikürək həkimlərdən biri də nə isə bir dərmanı onun çiyinə basıb geri çəkildi. Kişinin başı gicəlləndi və o, müvazinətini itirib yerə sərildi. Kərəmin

dörd aydır burada qalan plaşını çiyinə atmışdı. Deyəsən qaçmaq istəyirdi. Amma qəribədir. Bəyəm buradan qaçmaq belə çətindir? Adi hospitaldan çıxmağa nə var? Türmə deyil ki?

Tibb bacıları qorxmuş xəstələri sakitləşdirib otaqlarına saldılar. Kərəm də heç kəs gəlməmiş öz yerinə girdi ki, əlavə problem çıxmasın. Kişini gətirib yerinə uzatdılar. O artıq huşunu itirmişdi. Əllərini də yatağın qırağından sallanan kəmərlərlə bağladılar. Kərəmin özünü bıçaqladığı gecə yadına düşdü. Yəni o da bu dəlidən heç nə ilə fərqlənmirdi? Görəsən, bu yazıq həkimlər ildə neçə belə pristup görürlər? Bir anlıq o həkimliyə nifrət elədi. "Yazıq həkimlər, yəqin evdə cızbız yeyəndə də xəstələrinin qara ciyərləri yadlarına düşür". Nə yaxşı ki, onun işi adam yox, kağız kəsməkdən ibarət idi. Onun plaşını kişinin əynindən çıxarıb yerinə - asılıqana asdılar. Bir neçə dəqiqəyə yenə həmin sükut çökdü. Elə bil burada heç nə baş verməmişdi. Yəqin həkimlər doğrudan da belə şeylərə öyrəşiblər. Hamı yatmağa getsə də Kərəm yata bilmədi. Bütün gecəni fikirləşdi. Görəsən, kişi niyə özündən çıxmışdı? Yoxsa Kərəmin gecə danışdıqları ona təsir edib? Bəlkə ona dəli deməsi xətrinə dəyib? Yaxud o da həmin fəhlələri görüb? Nə olur olsun, Kərəm yüz faiz bilirdi neyləyəcək. Bircə həftə qalıb. Bu bir həftəni rahatca burada yatıb başa vuracaq, heç nə haqda düşünməyəcək. Buraxılan kimi də evə gedib çamadanı götürəcək və Moskvaya üç bilet alacaq. Pərvinə bilet heç düşmür. O, yeni həyata başlamaq istəyirdi. Firuzəni Qızıl meydanda gəzdirəcək. Hələ bəlkə oradan Avropaya da getdilər. Axı niyə həyatını burada davam etməli idi ki? Niyə? Əgər insan doğulduğu yerdə yaşamaladırsa onda Allah

insanı bitki kimi köklü yaradardı. Yox əgər quş kimi azadıqsa onda niyə buralardan bezəndə uzaq ölkələrə uçmayaq? Əgər bircə həyatımız varsa niyə onu cəmiyyətin fikrinə qurban verək? Guya rusların içində yaşamağın Bakıda yaşamaqdan nə fərqi var? Metroda hamı onsuz da laldır, heç kəs heç kəsi dindirmir. Küçədə də doğma vətəndaşlar bir-birinə düşmən kimi baxırlar. Qonşular da yaddır, İş yerlərində də iş yoldaşları bir-birinə ancaq səmimi yalanlar danışirlar. Kərəm tam qərara gəlmişdi ki, buradan çıxan kimi taleyin verdiyi şansını buraxmasın. Bu milyonun yaxasından yapışib onu sonuncu dollara kimi rahatca xərcləyəcək. Onun dalınca Moskvaya gələn deyillər ki? Onu orada güdməzlər ki? Həm də orada o polisə şikayət edə bilər. O, səhərə kimi ancaq bu haqda düşündü. Onun üzü gülürdü. Mərd olmaq lazımdır. Mərd!

Xəstəxanadakılar yuxudan ayıldıqca Kərəmin gözləri qapanırdı. Bəlkə də içinə çökən bu rahatlıqdan sonra o son günləri xeyli yatmaq istəyirdi. O bilmirdi ki, bu gündən Firuzənin qanuni iş günü başlayır, bilmirdi ki, Kənanla Pərvini Tağıyev Mərdəkanda bağa dincəlməyə göndərib. Bilmirdi ki, gecə yanındakı kişi hər şeyi başa düşüb, bilmirdi ki, həkimlər onu daha bir neçə həftə burada saxlamaq istəyirlər, bilmirdi ki, birinci blokda qoca arvad axır ki, Tanyanın üstünə uçaskovunu gətirə bildi və bilmirdi ki, Tanya gecəni elə həmin uçaskovu ilə keçirib arvadı lap cin atına mindirmək üçün heç bayır qapısını da bağlamadı. Bilmirdi ki, Mamed də işdən çıxıb oğlunun dükanında müdir işləyir. Bilmirdi ki, əvvəl yanında yatan cavan oğlanı dəlixanaya basıblar. Kərəm heç nəyi bilmirdi. Heç bilmək də istəmirdi.

Onu bircə şey maraqlandırırdı, aşağı siyirmə, bilet, Moskva...

Amma onun bilmədiyi bir şey də var idi...

- Dur!!! Sən gecikəcəksən... Bu gün bazar günüdür. İkinci mərtəbədə pəncərədən tullana bilərsən... Qarovul yoxdu.

Yanıdakı saqqallı kişi onu silkələyib oyatdı. Kərəm təəccüblə ona baxdı.

-Sən nə danışırısan? Dünən sən...

- Hə, hə, bilirəm. Mən bunu sənin üçün etdim. Mən hər şeyi başa düşmüşəm. Səni güdən fəhlələr, Tağıyev, hamısını başa düşmüşəm.

Kərəm diksinib ayağa qalxdı:

- Nəyi başa düşmüşsən? Onlar burada idi? Gecə gəlmişdilər?

Kişi yatağın kənarında oturub dedi:

- Bu gün bazar günüdür, həkim-zad yoxdur, indi sənə hamısını danışacağam. Mən çoxdandır belə şeylərlə maraqlanırdım. Elə Tağıyevin özü ilə də... Mənə həmişə müəmmalı gəlirdi ki, niyə bu milyonçu birdən-birə dilənçiyə çevrildi.

-Sən kimdən danışırısan? Nə milyonçu?

- Hacı Zeynalabdin Tağıyev... Dayan, axıra kimi qulaq as. Mənə heç vaxt axıra kimi qulaq asan olmayıb. Ona görə də indi onlar ölüb, mənə buradayam. Mən demişdim ki, pərdələri çıxarın, onlarda mənfi qüvvə hiss edirəm, amma heç kəs inanmamışdı. Sonra da bir gecə, mətbəxdəki pərdə alışıb yandı, bütün ev yandı, hamı da içində. Bircə məndən başqa...

O, köynəyini çıxardı, bütün bədənində yanıq izləri vardı:

- Bircə mən sağ qaldım. Kərəm, sən inanmasan da həyatda bəzən

qeyri-adi şeylər olur. Məsələn, sənin küçənin ortasında bir milyon dollar tapmağın kimi. Belə də şey olar? Haradandı o pullar? Kim küçəyə o qədər pul qoyar ki? Sənə maraqlıdır bu pullar haradandır? Kərəm, sənə heç qərribə gəlmədi ki, bu qədər pulu heç kəs yaddan çıxara bilməz? Mən bu işin dərinliyini bilirəm. Hər şey də Azərbaycanın ən məşhur milyonçusu Tağıyevlə bağlıdır. Sən bilirsən onun hekayəsini? Bilirsən, o adi eşşək yedəkçisi olub. Yetimin biri idi. Acından ölürdü. Ən böyük arzusu da sarvan olmaq idi. Gecəsi, gündüzü Bakı səhralarında keçərdi. Mən danışacağımı tarixə salmırlar, amma xalqın dilində bu söhbətlər hələ də qalıb. Deyilənə görə, o cavan vaxtı bərk xəstələnib ölmüş. Guya içinə cin giribmiş. Həkim yox, bir şey yox, molla çağırıblar ki, dua-filan oxusun. O da oxuyub. Cin də onun içindən çıxıb.

Amma özünə bu haqda heç nə demirmiş. Köhnə kişilər isə şübhələnmişlər ki, cinlə onun əlaqəsi qurtarmayıb. Deyirlər, hacı gecələr öz-özünə danışarmış. Çölləri gəzərmiş. Bilirsən o, ilk neft quyusunu necə tapıb? Elə gecə yuxuda gəzib bir yerdə oyanır. Özünü öldürür ki, bəs bu yeri almalıyam. Var-yoxunu satıb o yeri alır. Bir də nə görsə yaxşıdır, neft fantan vurur. Əlinə pul gələn kimi fəhlə tutur, onlara heç pul da vermirdi, elə alçaq adam idi ki... Ancaq bir qarın yeməyə işlədirmiş fəhləni. Get tarixi öyrən, gör quyuda ən çox fəhləsi ölən milyonçu hansıdır? Bəyəm təkə Tağıyev idi neft çıxaran? Amma ölənlərin bəlkə yarısından çoxu onun quyularında ölürdü. Camaat arasında da söz-söhbət yayılmağa başlayır ki, hacı elə özü fəhlələri batırır. Qəsdlə öldürür. Elə bil kiməsə qurban verir, hansısa qara bir

qüvvəyə. Deyirlər o iblisə qəlbini satıbmiş ki, varlı olsun. İblis də onu varlı edibmiş bir şərtlə ki, ona hər dəfə fəhlə qurban versin. Amma sonra nə oldu bilirsən? Fəhlələrin ruhu onu rahat buraxmırdı. Tağıyevin yanına Rusyətdən həkimlər də gəlirdi ki, onun gecə kabuslarını çözə bilsinlər. Hər gecə üç fəhlə onun yanına gəlirmiş. Yaxşı, bəs bu qədər xeyriyyə nəyə lazımmiş? He, he, he... Çünki istəyirdi Allah onu bağışlasın. Amma xeyri nə? Şeytana satdınsa qəlbini, bir də geri ala bilməzsən. Heç sonrasından xəbərin yoxdur. Onun şöhrəti getdikcə artır. Onu general da eləyirlər. Qəribə gəlmir sənə? O, yeganə milyonçu idi ki, hərbiçi olmasa da, general idi.

Bunun hamısını qara qüvvələr eləyirdi. Onun bir oğlu var idi - Məhəmməd. O da doğulandan iblis kimi idi. Çox dəcəl idi, dərslər oxumurdu. Hətta oğlu məktəbə getsin deyə Tağıyev onun zövqünə uyğun bir məktəb də tikdirmişdi. Elə Bakıda ilk ali məktəb də sonradan o binada yaradıldı. Deyirlər o oğlan elə sifətdən də cinə oxşayırmış. Bəlkə də atasının günahını oğul çəkməli olduğundan. Milyonçu adamın vəhşi oğlu. Ehh... Get sənədlərə bax. Gör onun oğlu necə ölüb? Bunu ki gizlətmirlər. Onun oğlu özünü qızıl suyuna çəkilməmiş tapançasıyla güllələyib. İntihar! Hər şeyin yaxşı getdiyi bir vaxtda. Yaxşı bəs Tağıyev neyləmişdi? Çıxış yolunu o nədə görürdü? Heç nə, altmış yaşında olanda cavan bir qızla evləndi. Onun yaxın bir adamı var idi Knyaz Behbudov. Bu qızla evləndəndən az keçmədi ki, o arvadını knyaz Behbudovla bir yerdə yaxaladı. Elə öz evlərində. Xeyriyyəçi bir adam idi, bilirsən neylədi? Çıxardı xəncərini knyazın sünnetini dibindən kəsdi. Deyilənə görə,

Behbudov rüsvayçılıqla şəhəri tərk edibmiş. Sonra nə oldu? Sonra heç nə, iblis necə ona var-dövlət vermişdisə eləcə də əlindən aldı. Tale elə gətirdi ki, onun qızı atasının sarayının qarşısında dilənməyə məcbur oldu. Hamısı qara qüvvələrdi. Elə sənin də başına gələn bu işdir. Sən pul arzulamısan, ona görə də hər şeyə razı olmusan. Nə vaxtsa yəqin ürəyindən belə bir şey keçib. Tağıyevin lənəti sənin də üzərinə gəlib. Bəs dollarlar niyə köhnədir? Çünki bu onun dollarları idi. O yığıbmış. Çamadan hər on ildən bir kiminsə qarşısına çıxıb onu məhv edir. Kərəm, sən təhlükədəsən. Onun neft quyularında qurban verdiyi fəhlələr də səni izləyir, yəqin ki, sən o pulları geri qaytarmayınca, o fəhlələrin əməkhaqqını onlara verməyincə ruhlar sənin yaxandan əl çəkməyəcək. Onlar insan deyil, ruhdur, ruh... ona görə heç kəs səni anlamır. Nə qədər balalarına, arvadına heç nə olmayıb, get pulları qaytar onlara. Canını qurtar, yazıqsan... Həyat pulsuz da gözəldir.

Kərəm onun danışdıqlarına diqqətlə qulaq asıb fikirləşdi: "Üç fəhlə, qanlı əl, bir milyon köhnə dollar. Hmm... Yəni Hacı Zeynalabdin Tağıyev... hmm..." Onun uşaqlıq qorxuları yadına düşdü. Uşaqlıqda işıqlar sönəndə həmişə qorxurdu ki, cinlər, ruhlar onu tutar. Həmişə... əcaib məxluqlar onu uşaqlıqdan izləyirdi. Amma yaşı qırxı keçmişdi və o bilirdi ki, bu dünyada qeyri-adi heç nə olmur. Həyat özü elə dəhşətlidir ki, nə Tağıyevin şeytanlarına, nə də fəhlələrin ruhuna ehtiyac var.

Amma onu güdənlər... Bəs necə olurdu ki, gecələr də fəhlələr orada dururdular heykəl kimi. Necə oldu ki, ona əzab verən müdirin soyadı da Tağıyev oldu?

-Tağıyev haqda bu şeyi haradan bilirsən ki?

Kişi gülümsəyib dedi:

- Mən aliməm, çox adam haqda çox şey bilirəm. Kərəm, indi bax.

Mən səni məcbur eləmirəm...

-Yaxşı, bəs dünən gecə nə olmuşdu ki? Niyə elə çığırıb bağıırdın ki?

- Sənin yanında qalmaqdan qorxurdum, çünki mən də o fəhlələri gördüm. Onları gördüm. Qaçdım bayıra, qaçdım qarovulçunun otağından tapançanı götürüb onları vuram. Tapança götürməyə qaçdım. Onda bilmirdim ki, ruhdular. Amma indi əminəm. Çünki onlar binadan çıxmədılar. Buradaca qeyb oldular. Sənin başının üstündə durub yenə yuxularını qarışdırırdılar. Sənin içinə cin salmaq istəyirdilər.

Kərəmin uşaqların yanında Firuzəni döydüyü səhnələr yadına düşdü.

Doğrudan da hərdən onun içinə cin girirdi. Bunu başqa cür izah eləmək olmazdı. Yüz faiz, kişi düz deyir. Onun içinə cin girir, o özü heç vaxt elə vəhşiliklər etməzdi, Kənanın dişini qoparmazdı. Heç vaxt. Kərəm bir az da sevindi ki, bunu edən onun içinə daxil olan qara qüvvələrdir. Deməli, onun günahı yoxdur. O. hər şeyi evdə başa salsın...

- Kərəm, Kərəm... qaç buradan, nə qədər vaxtın var, apar pulları ver onlara... ya da get məscidə, molların yanına, başqa yolun yoxdur. Polis burada gücsüzdür.

Kərəm birdən bütün bu şeylərdən tamam sıxıldı.

- Getmirəm heç yana, mənim planım var! Moskvaya gedəcəm bir

həftə sonra. Pulları da, ailəmi də götürüb gedəcəyəm Moskvaya.

Kişi güldü:

- Eh, elə bilirsən səni buradan sağ buraxacaqlar? Özünü bıçaqlamağın yadından çıxıb? Onlar yuxuda səni öldürəcəklər. O dəfə alınmadı, amma bu dəfə alınacaq. Həm də kim deyir, sənin sonuncu həftəndir. Mən öz qulaqlarımla eşitdim, hansısa Tağıyev zəng edib sənə buradakı müddətini 3 həftə uzatdı. Öz qulaqlarımla eşitdim.

Bunu eşidəndə Kərəmin rəngi dəyişdi. Deyəsən, bu kişi elə yorğanın altından çıxandan bir sözü də səhv deməyib. Deyəsən doğrudan da o gecikir. Onun yanına gəlirlər. Axı o kölgələri də gördü. Dünən Firuzənin gözü qarşısında o kölgələri gördü. Deməli, vaxt itirmək olmazdı. Tez buradan qaçıb evə getməli idi.

Hava qaralmışdı. Asılıqandan plaşını götürüb çiyinə atdı. Bu zəhrimar xəstəxanadan canını qurtarmalı idi. Pilləkənləri enib birinci mərtəbəyə düşdü. Yaxşı ki, plaş bütün bədənini örtür, altdan geyindiği xəstə paltarını gizlədirdi. O, axşam yeməyini yeyən kök gözətçinin yanından rahatca keçib, başı ilə onunla sağollaşdı da. O da onu hansısa xəstənin qohumu sanıb dedi: - Allah şəfa versin. Düzələr.

Kərəm artıq şübhə doğurmamaq üçün cavab verməyib, sadəcə, gülümsədi. Xəstəxananın həyətindən çıxandan sonra isə ildırım sürətilə qaçmağa başladı. Heç yaraları da ağrımır. Deməli, o çoxdan sağalıb, onu, sadəcə, aldadırmışlar. İndi isə bir şey qalmışdı, evə gedib, pulları götürüb bilet almaq. Düşünməyə o qədər də həvəsi yox idi. Dörd aydı ki, düşünürdü, indi hərəkət etmək vaxtı idi. Heç olmasa həyatında bir dəfə sərhədləri aşma bilməli, riskə gedib taleyini

dəyişməliydi. Nə olsun ki, onun bəxti bir çox şeydə gətirməmişdi. İndi ki elə deyil. Onun gözəl arvadı var, şirin balaları var, bir milyon dollar da pulu. İndi bircə bu boz şəhəri tərk etmək, bu cansıxıcı binalardan uzaqlaşmaq lazım idi. Bilirdi ki, cibində pul yoxdur, amma taksi saxlayıb evin ünvanını dedi. Açarı elə dörd ay əvvəl qoyduğu döş cibində idi. Qəribədir, zaman bəzi şeylər üçün heç nəyi dəyişmirdi. Həyətə çatanda taksidən enib ondan beş dəqiqə gözləməsini xahiş etdi. İndicə evə qalxıb pul gətirəcəkdi. Amma taleyin ironiyaları dalbadal gəlir, elə bil Kərəmi dolayırdı. Taksidən düşən kimi yerdən beş manat tapdı. Pulu götürüb qəhqəhə ilə yenidən taksinin içinə yığıldı. Bu dəli bir gülüş idi. Yenə pul... Aman Allah! Pul lazım olan kimi qabağına çıxırdı. Bu nə zarafatdır Allah eləyir? O beş manatı taksistə uzadıb dedi:

- Zəhləm gedir hər şeydən!

Pilləkənləri aramla qalxır və hər addımda düşünürdü ki, evdəkilərə beş dəqiqədən sonra pulları göstərəcək. Onun bu beş aylıq macəraları başa çatdı.

Bütün üzüntülər geridə qaldı. Onlar bu gecə Kərəmi bağışlayacaqdılar. Çünki səbəb doğrudan da böyük səbəb idi.

Evin qapısını açıb içəri girdi. Qəribədir, işıqlar yanmırdı. Hmm... görəsən niyə? Evdə heç kəs yox idi. Axşam doqquz olardı, bu vaxt hamı evdə olur, görəsən, nə baş verib? Əlini atıb işığı yandırmaq istədi, amma birdən ağına gəldi ki, bəlkə binanı qıraqdan güdürlər və işıq yanan kimi biləcəklər ki, Kərəm qayıdıb. Amma əgər bu doğrudan da ruhlardısa, halbuki bu variant Kərəmin heç ağına batmırdı, əgər bu

ruhlardısa onda işığı yandırmaq lazımdır ki, yox olsunlar. Odlu su arasında qalmış Kərəm yenə də ruhdan çox mafiya ehtimalı üzərində durub işıqları yandırmadı. "Yox bir ruh... Dəlidir, dəli. O boyda kişini elədi özünü iblisə satan". Kərəm divarlardan tuta-tuta yataq otağına keçdi. Gözləri qaranlığa alışır və o öz doğma yatağını seçirdi. Kaş ki burada doyunca yata biləydi. Amma yox, əvvəlcə pulları yoxlamaq lazımdır. O şkafın qapısını açıb aşağı siyirməni yerindən çıxardı. Əlini arakəsməyə soxub dibdəki, dəri səthə toxundu. Budur, buradadır. Heç kəs tapa bilməyib deməli. Çamadani çıxarıb ağzını açdı, dollar iyi otağa yayıldı. O barmaqları ilə pullara toxundu və içinə rahatlıq gəldi. İşin yarından çoxu hazır. İndi bircə ailəsini gözləməli idi. Harada olsa gələcəkdilər. Onlar gələn kimi on dəqiqəyə hər şeyi danışıq, sonra uçurlar Moskvaya. Hələlik, isə bir azca öz yerində uzanmaq istəyirdi. Plaşını əynindən çıxarırdı ki, sağ cibində nə isə ağır bir şey hiss etdi. "Aaa, bu nədir?" Bütün yolu heç xəbəri olmayıb ki, cibində nə isə var. Əlini cibinə atıb soyuq dəmirə toxundu. Ola bilməz. Deyəsən bu onun düşündüyü şey idi. Ola bilməz. Tapança! Kərəm birdən özünü itirdi. Bu nə zibildi, bu haradan onun cibində peyda oldu. Yadına kişinin danışdıqları düşdü. Ruhlar, cinlər, onlar hər şey edə bilirlər. Sonra yadına lap əvvəl gördüyü yuxu düşdü. Mamedlə polis çamadandan tapança çıxarmışdılar. Aman Allah! Bu nə işdir? Hər şey azmış kimi birdən eşitdi ki, qapının açarı burulur. Kimsə içəri gəlirdi. Ola bilməz, deməli, onu tapıblar. Hər şeyi quraşdırıblar. Bir əlində pul, o birində tapança, indi də polislər gəlib onu tutacaqlar. Hər şey yuxudakı kimi idi. Kərəm özünə yer tapa bilmədi. Hara getsin, hara qaçsın?

Çıxış yolu yox idi. Bircə beş ay çamadanı gizlədə bildiyi yerdən başqa. O şkafın qapılarını araladı, Firuzənin yeni paltarlarının arasına girib qapıları bağladı. Azca qapını aralı qoydu ki, arakəsmədən nə isə görə bilsin.

Firuzə bu gün çox xoşbəxt idi. Axır ki işə çıxmışdı. Bu gündən o, mətbəənin qanuni işçisi idi. İşdə də çox ürəklə işləyir, Tağıyevin hər sözünü yerinə yetirirdi. Uşaqlar bağda olduqlarından ev işləri də yox idi. Bu yay günü onun heç vaxt yadından çıxmıyacaqdı. Deməli, pis günlər geridə qaldı. Dörd yüz əlli manat ona tam bəs edərdi. Əvvəl dörd nəfərə üç yüz manat çatırdısa, indi üç nəfərə dörd yüz əlli necə çatmasın? Tağıyev də bu gün çox gülümsəyir və onun işləməsinə sevinirdi. O deyirdi ki, onun yerinə çox qızlar gəlibmiş, amma heç birini qəbul etməyib. Çünki onlar çox ağılsız və sadələvh imişlər. Amma Firuzənin dərrakəsi, ağılı mətbəə işinə təsir edəcəkdi. Firuzə özü də bilirdi ki, ağıllı qadındır. Lakin həmişə Kərəmin yanında sıxıldığından ondan ağılsız görünürdü. Əslində isə o bilirdi ki, hər şeyi onsuz da bacarar. Bax, indi necə bacarır? Heç Kərəmə daha ehtiyac da yoxdur. Qoy onu dəlixanaya bassınlar, ağılı başına gəlsin. Bilsin ki, qadını vurmazlar, qadınla pis rəftar etməzlər, ona hörmət edərlər, Tağıyev kimi. Qadın beyni belədir. O, keçmişdəki yaxşılıqları çox tez unudur və son hadisələrin təsirinə çox tez düşə bilir. Tağıyev həmin gün heç ondan əl çəkmədi. Dedi ki, bu günü - onun ilk iş gününü qeyd etmək lazımdır. Firuzə həm sevinir, həm də utanırdı. Amma Tağıyev artıq yad adam deyildi, onun müdiri idi. Və Firuzə yalnız o zaman razılıq verdi ki, Tağıyev gülümsəyərək: "Mən müdirəm, bu da bizim iş

görüşməmiz olacaq, əmr edirəm", - deyib onu avtomobilin arxa oturacağında oturtdu. Onlar şəhərin kənarında kiçik bir restoranda, amma kiçik olmasına baxmayaraq çox gözəl və xüsusi zövqlü bir yerdə şam etdilər. Firuzə qadınla kişi arasında dostluğa inanmağa başlayırdı. Tağıyev dayanmadan gülməli əhvalatlar danışır, gələcək planlarını onunla bölüşürdü. Firuzəyə qərribə gəlirdi ki, niyə bu cür yaraşlıq cavan biznesmen indiyə kimi evlənməyib. O isə dedi ki, beş il əvvəl sevgilisi vəfat edib, o vaxtdan bu barədə fikirləşə bilmir. Bu mövzuda danışmağı da xoşlamır. Firuzənin ona lap yazığı gəlirdi. Deməli, bu gülürüz, enerjili adamın içində öz dərdləri və sağalmayan yaraları vardı. Birdən Firuzənin də öz dərdi yadına düşdü. Onun da beş aydır sağalmayan bir yarası var idi.

Onlar şampan içir və yeni əməkdaşlıq münasibətilə bir-birini təbrik edirdilər. Firuzə çoxdandır bu qədər danışib gülməmişdi. Qərribədir, görəsən, niyə əri ilə bu cür söhbət eləmək alınmırdı? Bəlkə insanlar bir-birinə öyrəşəndən sonra bütün maraq ölür. Eyni filmə təkrar-təkrar baxmaq kimi.

Gün unudulmaz keçmişdi. Onlar liftə minib gülə-gülə ofisiyentlə etdikləri zarafatı yada salırdılar. Hesab qovluğu gələndə Tağıyev onun arasına pul qoymaq əvəzinə kiçik bir kağızda "Yeməyə görə çox sağ olun" yazıb ofisiyanta vermişdi.

Sonra Firuzənin əlindən tutub qaçmışdılar. Firuzə əvvəlcə qorxsa da Tağıyev ona başa salmışdı ki, restoranın müdiri onun dostudur və o, gəlməmişdən hesabı ödəyib. Amma bu ofisiyent təzə işçidir. Elə biləcək ki, yeyib-içib qaçdılar.

Liftdən çıxıb gülə-gülə Firuzənin qapısına yaxınlaşdılar. "İndi təsəvvür edirəm yazıq uşağı, ha-ha-ha.. Müdirə xəbər verən kimi o biləcək ki, bu mənim zarafatlarımdır".

Firuzə qaqqıltısını saxlaya bilmirdi. Həm də artıq içdiyindən başı azca gicəllənirdi. Qapını açıb dəhlizə daxil oldu. Tağıyev adətən onu bura kimi ötürüb gedərdi. Bir neçə dəfə şam yeməyinə və çaya qalmışdı, amma o da uşaqlarla

oynamaq, onları sevindirmək üçün. Bu gün isə uşaqlar yox idi. Firuzə söhbəti şirin yerdə kəsə bilmədiyindən onu içəri dəvət etdi.

- Fira, bir azdan gedirəm, amma qoy sənə bu restoran müdiri ilə başımıza gələn bir əhvalatı da danışım.

Onlar qonaq otağına keçdilər. İçəridə zəif lampa işığı yanırdı. Firuzənin ürəyi tez-tez döyünür, içindəki qarışıq hisslər onu gah güldürür, gah da dərindən ah çəkməyə məcbur edirdi. Tağıyev dayanmadan danışır, bir əhvalat bitməmiş o birinə keçirdi. Sonra onun gözü kənardakı köhnə qrammofona sataşdı. "Aaa, bu nədir, bu bizim uşaqlıq illərimizdə olanlardandı. Valın var?"

Firuzə ora baxıb dedi: "Var, amma özü xarabdır. Sadəcə, görünüş üçün saxlamışam". Tağıyev əyilib onun altını qurdaladı. "Xarab deyil, burada bir yer var oranı, indi... bir dəqiqə... hə hə... budur". Valların birini qrammofona taxdı. Onların cavanlıq illərinin həzin mahnıları idi. Qrammofon azca xırıldayandan sonra həzin musiqi otağı öz tilsiminə saldı.

Firuzə birdən az qaldı kövrəlsin. Bu onun ən çox sevdiyi mahnılardan idi. Tələbəklik illərində o yağışlı günlərdə pəncərənin

qırağında oturub, dizlərini qucaqlayıb bu mahnını dinləyərdi. Bu qrammofonu ona atası almışdı. Bu mənzildə isə onun səsi artıq on ildi ki, çıxmırdı. Kərəm nə qədər qurdalasa da düzəldə bilməmişdi.

Amma bu gün Firuzənin həyatı yeniliklərlə dolu idi, Tağıyev onu işə qəbul etmişdi, Tağıyev onu şam yeməyinə dəvət etmişdi. Tağıyev ərinin düzəldə bilmədiyi qrammofonu düzəltmişdi. Və o ilk dəfə idi ki, evdə Tağıyevlə tək qalmışdı. Firuzə diqqətlə Tağıyevə baxdı. O susur... qəmli baxışlarını Firuzədən qaçırdırdı.

"Bu mənim nişanlımın sevdiyi mahnı idi. Hhhh... Allah rəhmət eləsin..." Bunu deyib Firuzəyə baxdı. Onu başdan-ayağa bir neçə dəfə süzdü. Firuzə də düz onun gözlərinin içinə baxırdı. Yazıq, onu heç cür unuda bilmir. Yəqin ki, onun nişanlısı çox gözəl olub. Bu cür kişilər həmişə şahzadələrə vurulur. Bir anlıq Firuzə də onu özünə çox yaxın hiss etdi. Görəsən, Kərəm olmasaydı... yox, bu cür düşünmək olmaz. Tağıyev çox yaxşı adamdır, o məni xilas etdi. Təmiz adamdı, pulu da var, cavandı, yaraşıqlıdı. Firuzənin fikirləri qarışır, bu insan ona lap doğmalaşırdı. O bilirdi ki, bu hisslər ona yalnız əzab verəcək, amma hələlik o nağıldakı kimi zamanı dondurmaq, boz həyatdakı bütün dərdlərini unutmaq istəyirdi.

Tağıyev isə ayağa qalxıb Firuzəyə yaxınlaşdı.

- Bir xahiş eləsəm olar?

Firuzə azca gülümsəyib, parlayan gözlərini ona doğru qaldırdı:

-Olar.

- Mən bu mahnı ilə rəqs eləmək istəyirdim. Amma... o gedəndən heç kəsi dəvət eləməmişəm... rəqs edək?

Baxışlarını yenidən yerə dikdi. Bu zaman Firuzə ayağa qalxıb onun çiyinlərindən yapışdı və onlar həzin rəqsə başladılar.

Kərəm o biri otaqda nə baş verdiyini eşitmirdi. Bircə yüz faiz bilirdi ki, oradan bir neçə adamın səsi gəlir. Musiqi səsi gələndə isə başa düşdü ki, burada nəsə bir zibil var. Qrammofon xarab idi. O özü yüz dəfə yoxlamışdı. Amma indi işləyirdi. İndi niyəsə o mafiyadan çox ruhlar variantına inanmağa başladı. Axı belə şeylər haqda eşitmişdi. Köhnə evlərdən gələn həzin musiqi səsləri, otaqlarda uçuşan ruhlar, cinlər.

"Yox, ola bilməz, mən lap aqlımı itirirəm. Hər nə olsa da əlimdə tapança var. Kimi görsəm çaxacam alına. Firuzəylə uşaqları Moskvaya aparmalıyam. Yay aylarında da gedərik isti ölkələrdə çimərlik kənarındakı otellərdə qalarıq. Mən onları xoşbəxt eləyəcəm. Bircə bu pulları götürüb bu ölkədən çıxmaq lazımdır. Heç kəs bizə mane ola bilməz. Lap qoy mən ölüm. Qoy məni öldürsünlər, təki onlar xoşbəxt olsun. Pulu üç yerə bölüb onlara verib özüm qayıdaram Bakıya. Məni tutsalar deyərəm ki, hamısını özüm xərcləmişəm. Qoy nə edirlər mənə etsinlər. Amma indi bu tələdən çıxmaq lazımdır. Evdə kimsə var. Yəqin ki, agentlərdi. Ya da ruhlar. Bilmirəm, hər nədirsə onlardan qurtulmalıyam". Əlindəki tapança onu yaman cəsarətləndirmişdi. Amma şkafın darısqal və havasız mühiti onu sıxır, ağır- ağır nəfəs alırdı.

Qrammofondakı mahnı təkrarlanırdı. Onlar artıq ikinci dəfə rəqs edirdilər. Tağıyevin üzündə qəribə bir gülüş gizlənirdi. "Az qalıb, bir azca da döz..." - deyə özünə ürək-dirək verirdi. İkinci rəqsdə o

Firuzəni özünə bir az da yaxınlaşdırdı. Onun yeni paltarının çiyinləri iki nazik iplə bağlanmışdı. Onlardan biri az qalırdı ki, çiyindən sürüşüb qolunun üstünə düşsün. Firuzənin bədəni isə çox gözəl idi. Tağıyev onu hərtərəfli süzür, əli ilə belini azca sıxırdı ki, Firuzə artıq beş aydan çox hiss etmədiyi kişi kobudluğunu istəsin.

"Fira, bu, son beş ildəki ən xoşbəxt gecəmdir". Firuzə cavab vermir, sadəcə, bu tilsimli, isti və təhlükəli anın davam etməsini istəyirdi. Evdə heç kəs yox idi, heç olmayacaqdı da. Bütün gecəni o tək, qaranlıq otaqda uşaqları və xəstə əri haqda düşünərək keçirəcəkdi. Amma o, daha bezmişdi. O istəmirdi.

- Fira, sən çox gözəl qadınsan. Sən ən böyük xoşbəxtliklərə layiqsən. Sənin kimi qadınlar insanın qarşısına həyatda bir dəfə çıxır. Mən bunu bilirəm. Sən mələksən...

Tağıyevin gözləri işıldayır və o qarşıdakı qapının arxasındakı yataq otağına qədər olan yolu ölçürdü. Rəqsi yavaş-yavaş o tərəfə yönəlir və Firuzə də onun azca itələdiyi tərəfə addımlayırdı.

- Səni heç vaxt unuda bilməyəcəm. Fira, məni dəli eləyirsən. Mən ağlımı itirirəm... Fira, bilirəm bu alçaqlıqdır, bu düzgün deyil. Amma mən səni sevirəm! Fira, mən səni istəyirəm... İndi... Bu dəqiqə... Səni istəyirəm!

O yataq otağının qapısını ayağı ilə araladı. Rəqsi davam edir və düz Firuzənin gözlərinin içinə baxırdı.

Burada musiqinin səsi azaldığından o Firuzənin tənəffüs olduğunu eşitdi. Onun aciz baxışları Tağıyevə yalvarırdı. Bu baxışlar kölə baxışları idi. Tağıyev bilirdi ki, artıq Firuzənin geri çəkilməyə gücü

yoxdur. İndi bütün qərar yalnız Tağıyevin istəyindən asılı idi.

Kərəm boğazında zəhər kimi düyünlənmiş tüpürcəyi udmağa çalışdı. Amma nə qədər çalışsa da udquna bilmədi. Arakəsmədən onlara baxır, əlləri əsirdi. Tağıyev Firuzənin qarşısında durub onun belindən yapışmışdı. Onlar ikisi də susurdular, o biri otaqda isə ötən illərin ən sevimli mahnısı səslənirdi. Firuzənin əynində tünd qırmızı nazik paltar var idi. Otağın yarısına işıq düşürdü. Elə bil gur projektorlar teatr səhnəsindəki yatağa tuşlanmışdı. Kərəm bilmirdi bu nə məsələdir. Deməli, Firuzə də onlarla əlbirdi? Deməli onlar... Aman Allah, deməli, indi hamısı bilir ki, mən buradayam? Görəsən, o biri otaqda daha neçə nəfər var? Bəlkə onlar tapançanı Firuzəyə tutub onu öldürmək istəyirlər? Deməli, Tağıyev də... Hə, hə, Tağıyev də onlardan, o üç fəhlədən asılıdır. Kərəmin ürəyi partlayırdı, o hiss edirdi ki, daha tab gətirə bilmir. Hər şey dəhşətli və qorxunc idi. Onlar cəmi üç addımlıqda idilər. "Bəlkə bilmirlər ki, mən buradayam?" Bəlkə mən özüm çıxmasam onların məni çıxarmağa icazəsi yoxdur? Hə? Bəlkə bu doğrudan da şoudur, və indi kameralar buranı çəkir? Yox!!! Bu ruhlardı, bunun hamısı qarabasmadır. Onlar qəsdlə bu görüntünü yaradırlar ki, mən çıxıb özümü ələ verim. Qrammofon necə işləyə bilər? Qrammofon necə işləyə bilər?! Kərəm, sən ağıllısan. Bir az da səbir elə, hər şeyin öz vaxtı var. Bunlar hamısı qarabasmadır. Ruhlar yox olan kimi pulu götürüb Moskvaya uçmaq lazımdır. Bir azdan arvadın və uşaqların gələcək və bu qarabasma yox olacaq. Axı həkimlər deyirdi ki, fəhlələr mənim gözümə görünür. Deməli, bu da gözümə görünür.

İndi hər şey Tağıyevdən asılı idi. Firuzənin bütün bədəni titrəyir və dəhşətli bir alov onun yanaqlarını qıpqırmızı qızardırdı. Onun baxışları Tağıyevə yalvarırdı - ya bunu et, ya da burax məni... Amma bu sükutu uzatma!

Amma ən ləzzətliyini də Tağıyev elə bu ana saxlamışdı. O özü də bilirdi ki, Firuzənin belini bircə dəfə özünə sıxması kifayətdir. Qadın onun əllərində şam kimi əriyəcək. Amma işin ləzzəti də ondadır ki, Tağıyev heç nə etmirdi. O yalnız bəbəklərini, öz göy bəbəklərini Firuzənin gözlərinin içinə zilləmişdi. Sonra gözlərini yavaşca süzüb onun çiyinini dolanıb sinəsinə, oradan ayaqlarına endi və yenidən baxışlarını qaldırıb Firuzənin dodaqlarında dondurdu. O baxışları ilə qadını soyundururdu. Firuzə artıq dözə bilmir, ürəyi qaynar ocaqdakı qığılcımlar kimi atılırdı. Tağıyev də elə bunu istəyirdi. O istəyirdi ki, Firuzə özü bunu etsin. Qoy özü müqəddəs andını, namusunu, təmizliyini pozsun! O bir daha gözlərini Firuzənin dodaqlarından qaldırıb düz bəbəklərinə zillədi...

Firuzə təslim oldu... O Tağıyevin boynundan sarılıb dodaqları ilə dodaqlarına sıxıldı. Kərəm arakəsmədən bu səhnəni görür və qaranlıq şkafın zülmətində gözü parlayırdı. Tağıyev onun arvadını öpürdü, bir əli ilə onun paltarının nazik çiyindən yapışib cəld hərəkətlə onu cırdı. Qırmızı parça onun sinəsindən sürüşüb yerə düşdü. Kərəm dişləri ilə dodaqlarını sıxır, onları qanadırdı. Firuzə isə dırnaqları ilə Tağıyevin çılpaq belinə sancılmışdı. O, Firuzəni yatağa tullayıb ona sarıldı. Sonra onun əynindəki hər şeyi soyundurdu. Kərəmin içindəki nalələr az qalırdı sinəsini yarıb bütün

bu binanı, bu həyəti, bu şəhəri partlatsın. Qiyamət günü çalınacaq sur kimi bütün insanları məhv etsin. Kərəmin gözləri qırılmırdı da! Elə bil onun üçün zaman donmuşdu. Nəfəsi donmuşdu. O, Tağıyevin tərlı bədənınə baxır və dodaqlarını daha bərk dişləyirdi. Qan onun çənəsinə süzülürdü. Tağıyevin bədəni əsl kişi bədəni idi, o tərpendikcə çiyini, kürəyi, bütün əzələləri qabarırdı. Firuzənin çılpaq sinəsi də... Aman Allah! Lap yuxudakı kimi... Axı o bunu əvvəlcədən bilirdi. Yox!!! Deməli, bu yuxudur. Ola bilməz!!! Hamısı yuxudur. Bax, yuxudakı kimi tapança, yuxudakı kimi Mamedin əvəzinə Tağıyev və yuxudakı kimi çılpaq Fira... Kərəm, oyan! Oyan! O, gözlərini arakəsmədən ayıra bilmirdi. Tağıyev onun arvadını... Firuzənin iniltiləri onun beynini xəncər kimi kəsir, kobud nəfəslər ağır zərbələr kimi onun üzünə çırpılırdı. "Səni sevirəm, Fira! Səni sevirəm! Fira! Fira!"

"Ahhh, mən də səni... hh..." Yataqdan gələn kobud səslər onun bütün içini titrədirdi. Fira bir əli ilə yorğanın ucundan tutub sıxırdı. Onun qaşları çatılmış, gözləri yumulmuşdu. Tağıyev onun arvadının bütün bədənınə, hər yerinə toxunur, onu qucaqlayır və... "Alçaq Tağıyev!!! Alçaq!!! Mənim arvadımı... mənim qeyrətimi... hhhh..."

Onun sağ əlindəki tapança əsməyə başladı. Firuzənin səsi Tağıyevin iyrənc nəfəsinə qarışırdı. İndi elə bil onları saxlamaq mümkün deyildi. Elə bərk bir- birlərinə sıxılmışdılar ki. Tağıyevin gözəl ətri də şkafın arakəsməsindən Kərəmin burnunu qıcıqlandırırdı. Firuzənin hıçqırıqları onu dəli edirdi. Gözlərinə qan yığıldı. Barmağını tapançanın tətəyinə yerləşdirib yavaşca şkafın qapılarını sol əlindəki qara çamadanla araladı...

Aaa!!! (Zaman donub... saniyələr saqqız kimi dartılıb, həzin musiqi səsinə artıq heç kəs eşitmir...)

YOX!!! (Otağın işığı yanır... yataq, tər, əzilmiş, yarısı yerə sallanan döşəküzü... Tağıyev əli ilə çılpaq yerlərini örtməyə çalışır... Firuzə... Firuzə hələ də özünə gəlməyib...)

Aaaaaaa!.. AY ALLAH!!!! (Firuzə yataqdan baxdığı üçün gözləri tavana zillənib, onun çılpaq bədənindən kişi qoxusu gəlir... yerə düşüb çilik-çilik olmuş telefon...)

Ər! Kərəmin qanlı dişlərindən damcılar çənəsinə axır. Bu şeytandır! Tağıyevin bağırıqları. Tapança... Şkaf, Firanın çılpaq sinəsi, cırmaq izlərilə dolu ayaqları...)

KƏRƏM, YOX!!! (Soyuq tər, hələ bitməmiş ehtiras və qorxu, otaqdan qorxu və dəhşət iyi gəlir. Bərəlməmiş gözlər... Tağıyev yatağın küncünə qısılib. Firuzə çılpaq sinəsini öz ərindən gizlədir, yorğanla örtür...)

Tağıyevin baxışlarından alçaqlıq və yazıqlıq, yaltaqlıq və qəddarlıq fısqırır. Kərəm donub qalıb. Onun bir əlində bir milyon dollarla dolu çamadan, digər əlində tapança. Bir əlində PUL, digər əlində HAKİMİYYƏT!!!

- Kərəm, mən hər şeyi başa salacam. Məndə günah yoxdur!!! - Tağıyevin iyrənc tüpürcəkləri yerə sıçrayır...

Firuzə ölür, hüceyrə-hüceyrə məhv olur, o fahişədir, pozğundur. Ərinin əskisidir... Zibildir... özünə nifrət eləyir. Həyat bitib. Kərəmin ağzı qanlıdır... Onun tünd qırmızı paltarı Kərəmin palçıqlı ayaqqabılarının altında qalıb...

- Kərəm, bağışla, bağışla... Öldürmə... öldürmə... nə qədər pul istəsən verərəm! -Tağıyevin yalvarışları və pul təklifindən Kərəmin dodağında yaranmış istehza...

Firuzə Kərəmin gözlərinə baxır. O necə də gözəldir. Bu an, əlindəki tapança ilə, birdən qəfil gəlişi ilə necə də kobud, təhlükəli və gözəldi...

- Firuzə aqlını itirir. Gözlərindən yaş sel kimi axır. Amma baxışlar donuq, nəfəs tutulub... Kərəm çamadanı yatağın kənarına qoyub açır... pul... saysız-hesabsız dollarlar. Xaos... Firuzə, Tağıyev, Kərəm, dollarlar, tapança, yataq, xəyanət!!! Tağıyev həyatında bu qədər pul görməyib... Firuzə gözlərinə artıq inanmır. Onun beynində indi tamam başqa şeylər fırlanır. Işıq sürətilə xatirələr, keçmiş, uzun illik ailə həyatı. Uşaqların gələcəyi... Kərəmlə ilk öpüşləri. Kənanın doğulduğu gün Kərəmin göz yaşları... Yeni ildə pul olmadığı üçün Kərəmin meşədən şam ağacı kəsib gətirməsi. Firuzənin ad günü, Kərəm ona yazdığı şeri hədiyyə etmişdi. Pərvinin ilk sözləri. "Ata, ana". Daha əvvələ... Kərəm Firuzəyə görə küçədəki sərxoşlarla dalaşır. O, qan içindədir. Amma birinin də arvadına toxunmasına imkan vermir... Kərəmin elçi gəldiyi gün... Tələbəlik illəri, Kərəmin uzun saçları... Firuzənin sarı donu...

- Kərəm, öldürmə məni. Arvadın özü məni məcbur elədi!.. Sən ki görürdün hər şeyi!..

Zaman donub... Kərəm hələ də heç nəyi anlaya bilmir. İkisi də qıvrılıb yatağın küncünə. İkicə güllə. Birinci Tağıyevə, ikinci Firuzəyə... Bununla da bütün işi bitirməlidir. Onları gəbərtməlidir. O bilir! Bu belə olur. Hamı belə edir. Sonra da pulu götürüb, uçmalıdır

xaricə. Yeni həyat onu gözləyir. Amma o, başa düşə bilmir. O, hələ də anlamır ki, bu ruhlar niyə belə realdır. O anlamır ki, fəhlələr onu haradan izləyir. Axı bu, aydın məsələdir. Hər şey Hacı Zeynalabdinin pullarına görədir. Onun da arvadı ona xəyanət etmişdi. Onun da oğlu özünü tapança ilə vurmuşdu. Bu onun lənətidir. Dəli düz deyirdi. Bu lənətdir. Bu yuxudur. Kərəm gözlərilə Firuzənin hər yerini süzür, sonra Tağıyevi süzür, sonra isə yorğanı yatağın üstündən yerə atır. İndi tapançanı yatağa doğru tuşlayıb. Firuzə çığırır, Tağıyev ondan da bərk... Amma Kərəm axtarır. Axı o bilir kimi vurmalıdır. Əsas səbəbkarı! Hər şeyə səbəb olan o qanlı əli... İndi bu dəqiqə yatağın qırağından çıxacaq. Bu dəqiqə mürdar barmaqları görünəcək. İçəridən şam iyi gəlir... Deməli fəhlələr yaxınlaşır... Və Kərəm xəyanət səhnəsinə şahid olan andan bu son ana kimi susur. Lakin sonda çamadanı götürüb ciddi baxışlarını Firuzə ilə Tağıyevə tutub deyir: "Bağışlayın, mən getməliyəm!" SON

* * *

Bakının boz küçələrilə addımlayır və gecənin sükutunu pozmaqdan qorxaraq dabanını yavaşca yaş asfalta basırdı. Uzaqdan itlərin ulaştığı kvartalların əks-sədası və çılpaq pərdələrdən süzülən az-maz işıqlar onu ehtiraslandırır. Yəqin indi o evlərdə ərsiz arvadlar onun kimi yoldan keçən piyadaları arzulayır və neçə illik tənhalıqlarını bir gecədə boğmaq istəyirdilər. Külək olmasa da yay mehi onun sümüklərinə kimi dolur və o nazik plaşını qucaqlayıb irəli addımlayırdı. Hər şey nə ilə başlayırsa onunla da bitir. İnsanlar doğulur, böyüyür, həyata sarılır, həyatdan bezir, həyatı itələyir, qocalır və ölürlər. Çiçəklər açılır, sonra

açıldıqları kimi qapanırlar. Allah dünyanı yaradır və onu məhv edir. "Kərəm Alıyev, Kərəm Alıyev" nə deyir bu ad sizə? O kimdir? Yazıq mətbəə işçisi, yoxsa paranoik? Bədbəxt azərbaycanlı, yoxsa xoşbəxtlikdən qorxan sosialist beyni? Kimdi o? Varmı o? Dünya üçün Kərəm Alıyevin mənası varmı?

O buranı tanıyır. Budur, uzun yarı tikilmiş bina. Heç nə dəyişməyib. Beton sütunlar. Çılpaq beton sütunlar. Ucsuz-bucaqsız tənhalıq. Kərəm çamadanı tapdığı nöqtədə durur. Budur, hər şeyin başladığı nöqtə. Amma həyatı kitab kimi vərəqləyib əvvəldən başlamaq olmur. Kərəm bu işi necə başlamışdısa elə də bitirməlidir. Bu pullar lənətlənmişdi. Onları qorxunc ruhlar, eybəcər cinlər qoruyur, bu pullar cinayət və ölüm qoxuyur... Kərəm çamadanı boz asfaltın üstünə qoyub arxaya çevrilmədən, çamadanı fəhlələrin necə götürəcəyinə baxmadan, onun yiyəsinin kim olduğunu bilmək istəmədən irəli addımlayır.

Onun üzü gülür. O azaddır, daha şam qoxusu gəlmir. İndi o Bakının zəhərli havası ilə dərindən nəfəs alır və sevinirdi. Daha heç bir ruh, kabus, yuxu onu narahat etməyəcək. O bilirdi ki, Fira Tağıyevlə doğrudan yatıb. O bilirdi ki, onu heç kəs güdmürdü. İndi o hər şeyi bilirdi. O bilirdi ki, xoşbəxtliyin ağırlığına tab gətirə bilmədi. Onu belindəki ağır yüklərindən ayırmaq istəyən tale səhv eləmişdi. Onun dərdlərini çiyindən götürən tale əslində tıbağanı çanağından ayırmış və Kərəm Alıyevi, mətbəə tıbağasını, murdar cəmiyyətin sınımış insanını məhv etmişdi. Fahişəyə vurulan kişilər onları məhv edən kimi, boş teatrda rolundan bezmiş aktyoru alqışlayan tək tamaşaçı onu məhv edən kimi... Kərəmin rolu pozulmuşdu.

Kərəm Alıyev miskin, səfil boz bir insan. Eskalator şəxsiyyəti. Metro sənişini. Sizdən, bizdən biri... Qəhrəman olmağa layiq olmayan qəhrəman...

O, taksiyə əyləşib tapançanı sürücünün başına dirədi. Mərkəzə getmək istəyirdi. Bakının mərkəzi meydanlarında onu bu günə salmış boz şəhər ilə kişi kimi, üzbəüz dayanmaq istəyirdi.

Meydanda heç kəs onu görmürdü. Yayın istisində qara plaşına bürünmüş səfil bir adam. Mərkəz hələ diri idi. Gecə yarıya kimi mərkəzin yuxusu gəlmirdi. Şəhər yatsa da mərkəz yatmırdı. Yenə də uşaqlarını gəzdirən xanımlar. Yenə bar fahişələri və ingilislər, yenə gənclərin sifətindəki mənasız təbəssüm. Restoranların xoş işığı və fəvvarələr. Kərəm tapançanı cibindən çıxarıb Bakıya tuşladı. Bu gecə bu şəhəri öldürmək istəyirdi. Camaat qara plaşlı cinayətkarı görüb bağırişib yerə uzandı. Yaxınlıqdakı polisler rasiyaları ilə nəsə bağırib dəyəneklərin tapança qarşısında aciz olduğunu anladılar. Amma Kərəm anlaya bilmirdi. Haradır Bakının ürəyi? Hara çaxsın bu güllələri? Haradadır bu alçaq şəhərin ürəyi, haradadır əclafları xoşbəxt, yaxşılari bədbəxt eləyən bu şəhərin ürəyi? Hansı bina, hansı fəvvarə, hansı insanlar? Necə öldürsün bu sırtıq şəhəri? Onu məhv etmiş bu şəhəri. Haradadır Bakı? Ümidsiz, yerə yapışmış kütlə yaşamaq arzusu ilə dəcəl uşağın ovcunda can verən kəpənəyə bənzəyirdi. Haradadır Bakı? Necə öldürüm onu?

Necə öldürüm onu? Necə bu şəhəri öldürüm? Haradadır o?

Kərəm gülümsədi. Səma açıq, dolun ay. Gözəl yay gecəsi. O Bakını tapmışdı. Tapançanı qaldırıb ürəyinin üstünə tutdu.

Sonra isə bircə cümlə səsləndi:

"Bakı mənim ürəyimdədir!"

Epiloq

Günəş altında yeni heç nə yoxdur. İncil

O İSR-Plaza otelinin sonuncu mərtəbəsindəki Çin restoranının eyvanından aşağı baxırdı. Siqaretin külünü aşağı səpələyir və niyəsə özünü əmin edirdi ki, bu kül aşağıdakı adi insanların başına düşməyəcək. Çünki o adi insanlardan tək bir neçə mərtəbə yox, həm də bir dünya uzaqda idi. O milyonçu idi. Aşağıda qarışqa kimi qaynaşan insancıqlar onun bu dərin sükutunu poza bilməzdi. O, belə düşünürdü. Amma birdən gurultulu bir səs onun rahatlığını pozdu. Elə bil bu səs ondan qisas alırdı. Elə bil bu səs onun sükutuna sırtıqcasına soxulub onun taleyini dəyişmək istəyirdi. Onun gözünün qarşısında ağ bir işıq bir anlıq dayandı, sonra sürətlə səmaya uçdu. Görəsən, bu nə imiş? Aşağıda qarışqa insanlar da bir yerə toplanmış, bir neçə dəqiqə sonra polis sirenalari mərkəzi meydanı göy, qırmızı işıqlara bürümüşdü. Öz bahalı pencəyinin düyməsini açıb azca aşağı əyildi ki, nə baş verdiyini anlasın. Hmm... Deyəsən kimsə özünü öldürmüşdü. Tapançanı ürəyinə çaxmışdı. Yazıq bir insancıq. Şəhərin mərkəzinə gəlib tapança ilə özünü vurmuşdu. Amma elə bu an beş ay əvvəlki hadisə yadına düşdü. Bəlkə o beş ay əvvəlki yaxşılığı eləməsəydi, indi burada bir yox, iki intihar hadisəsi olacaqdı. Axı o milyonçu idi və pulun insan həyatına necə güclü təsir etdiyini bilirdi. Bir il əvvəl onun oğlunda xərçəng xəstəliyi tapmışdılar. Və saysız-hesabsız pulların sahibi, dünyanın bütün nöqtələrindən pul qazana bilən bir şəxs Allahın

iradəəsi qarşısında aciz qalmışdı. Oğlunu Amerikadan İsveçrəyə qədər, dünyanın ən güclü xəstəxanalarına aparsa da hamısı bir şey demişdi: "Oğlunuz öləcək! Pullarınız heç nəyə kömək eləyə bilməz". Yadına düşdükcə içindən qəribə bir ağrı bayıra çıxırdı. Həyatda hər şeyi pul ilə satın almağa öyrəşmiş bir adam birdən-birə acizləşmişdi. Oğlunun qonur gözlərinə baxır, onu bağrına basıb ağlayırdı. Heç bir xəstəxana, heç bir həkim, heç bir pul... Oğlu günbəgün ölürdü. Rəngi saralır, dodaqları quruyur, yemək yeyə bilmir, yalnız maye ilə qidalanırdı. Qüdrətli bir insan beşyaşlı oğlunun qarşısında diz çöküb hönkür-hönkür ağlayırdı. Vaxta az qalmışdı.

Deyilən vaxt gəlib çatanda isə oğlu ölmədi. Bir ay, iki ay, üç ay!.. Oğlu ölmürdü. Bu daha da dözülməz idi. Elə bil onun başını küt bıçaqla kəsir, əzablarını uzadırdılar. Amma bir müddət sonra oğlu iştahaya gəldi, ayağa qalxdı, yenidən oynamağa başladı. Bir gün o qərara gəlib oğlunu yenidən xəstəxanaya apardı. O da, həkimlər də gözlərinə inanmadılar. Oğlan sağalmışdı. Elə bil heç xərcəng olmamışdı. Xəstəlik izsiz-tozsuz yox olmuşdu. Allah onun oğlunu xilas etmişdi. Elə həmin gecə imarətindən kənara çıxmayan bir insan, heç vaxt piyada gəzməyən bir insan öz seyfini açıb oradan nəslinin qazandığı ilk milyonu qara çamadana doldurub evdən çıxdı. Gözlərində yaş, tanımadığı küçələrlə addımlayır, ağlayır, sevinir, öz-özünə danışır və şükür edirdi. Oğlu sağalmışdı. Allah onun oğlunu xilas eləmişdi. İndi də o, bir nəfəri xilas etmək istəyirdi. Kələ-kötür bir tikinti sahəsinin düz ortasında çamadanı yerə qoyub dedi: "Xilas ol! Xoşbəxt ol!"

Çamadanı yerə qoyub arxaya çönmədən evinə, oğlunun yanına getdi. Onun çiyindən ağır bir yük düşmüşdü. O da kimisə xilas etmişdi...

Və indi İsr-Plazanın damından aşağıdakı intihara baxır və düşünürdü. "Bəlkə pulu orada qoymasaydım, bu dəqiqə burada iki intihar olacaqdı".

Onu içəridən çağırdılar. Bu, xarici qonaqlar idi. Onlar çox ciddi bir məsələni həll etməliydilər...

Son...

* * *

Əslində əsər bitib. Mən boynuma düşən vəzifəni yerinə yetirdim. Əgər siz bura kimi oxuyub çatmışınızsa, deməli, əsəri yarımçıq atmadınız. İndi də yuxarıdakı sonuncu səhifəni oxuyub dərindən bir "ah" çəkib kitabı bağlamalı idiniz. Mənə heç artıq bir şey də lazım deyil. Amma... Amma bir şeyi sizdən gizlətsəm ürəyim partlayar. Bir məsələni nə qədər yazmamaq istəsəm də, alınmır. Məsələ də elə Tağıyevin məsələsidir. Kərəm onu arvadı ilə öz yatağında qoyub evdən çıxanda Tağıyev Firuzəyə diqqətlə baxıb gülümsədi. Onlar xilas olmuşdular. Kərəm lap aqlını itirmişdi. Əlində tapança olsa da Tağıyevi onun əlindəki çamadan maraqlandırırdı. O dollarları görmüşdü.

Tez geyinib gizlicə Kərəmin dalınca düşdü. Məsafəni çox aralı saxlayırdı ki, Kərəm onu görüb atəş açsa belə, hədəfi vura bilməsin. Bakının boz küçələri ilə addımlayır və sevinirdi. Onun əlinə daha bir əfəl düşmüşdü. Uzun sözün qıtası, Kərəm çamadanı tikinti yerinə

qoyub geriyə çevrilmədən yoluna davam etdi. Tağıyev də qaçaraq çamadanı götürüb yol kənarındakı taksilərdən birinə atıldı. Bir həftə ondan səs-səmir çıxmadı. Amma sonralar o Firanın yanına gəldi və onunla hər gecə oldu. İstədiyi kimi, istədiyi qədər. Pulları da sağa-sola xərcləyərək. Amma bir-iki ay sonra Firadan bezib onu da atdı. Mətbəəni milyonun hesabına genişləndirib, şəhərdə bir neçə "nöqtə" də götürdü. Yenə də əvvəlki kimi internetdə qızlarla tanış olur, görüşür, onlarla yatırdı. Amma onun indi yeni bir hobbisi yaranmışdı. Ərli qadınlar. Pul var, imkan var, təcrübə var. Qalırdı bircə bunu istəmək. O da istəyirdi. Bəlkə siz indi də Tağıyevi hansısa restoranda, ya dəniz kənarında ya oteldə namuslu bir xanımla görə bilərsiniz. Qısa bir vaxtda o pulunu iki-üç qat artıracaqdı. Çünki o zəmanə adamı idi. Kərəm yuxusuna girmir, gecələr də donuz kimi rahat yatırdı. Zəmanə adamı idi, zəmanə adamı. Həyat davam edirdi, dünya fırlanırdı. Sadəcə, dünya bir Kərəm Alıyev qədər azalmışdı. Kərəm Alıyev var, ya yox? Bu nəyi dəyişir ki? Onun ölümü də qısa bir vaxtda unudulacaqdı. Amma Tağıyev hələ çox yaşayacaqdı.

Firagilin binalarını qırlayan fəhlələr isə öz aralarında pıçıldaşırdılar. Görəsən, qır damı tutar, ya tutmaz? Axı onlar əlavə on-on beş manat qazanmaq üçün qıra su qatmışdılar...

Qaraqan